

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Nina Plešec

**Strokovna podpora staršem v postopku usmerjanja otrok s
posebnimi potrebami**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2019

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Nina Plešec

**Strokovna podpora staršem v postopku usmerjanja otrok s
posebnimi potrebami**

Diplomsko delo

Mentorica: Doc. dr. Petra Videmšek
Somentorica: As. dr. Tadeja Kodele

Ljubljana, 2019

ZAHVALA

Zahvaljujem se doc. dr. Petri Videmšek za mentorstvo in njeno strokovno pomoč.

Rada bi se zahvalila tudi somentorici as. dr. Tadeji Kodele za hitro odzivnost, vso podporo in usmeritve pri pisanju mojega diplomskega dela.

Hvala Nataši za pomoč pri lektoriranju.

Hvala tudi Evi za pomoč pri urejanju gradiva in za vso potrpežljivost.

Posebna zahvala gre tudi socialnim delavkam in staršem za njihov čas in pripravljenost za sodelovanje v raziskavi.

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Nina Plešec

Naslov diplomske naloge: Strokovna podpora staršem v postopku usmerjanja otrok s posebnimi potrebami

Mentorica: Doc. dr. Petra Videmšek

Somentorica: As. dr. Tadeja Kodele

Kraj: Ljubljana

Leto: 2019

Število strani: 131

Število prilog: 4

Število virov: 77

Povzetek

Diplomska naloga predstavlja področje otrok s posebnimi potrebami, ki so vključeni v redne osnovne šole in poudarja problematiko pomanjkanja strokovne podpore, ki jo starši pridobijo v času postopka usmerjanja njihovih otrok. Opisuje vlogo šolske svetovalne službe in vlogo staršev v procesih sodelovanja in oblikovanja individualiziranega programa za otroka s posebnimi potrebami. Cilj raziskave je bil s pomočjo intervjujev pridobiti vidik socialnih delavk, ki delujejo v šolski svetovalni službi, in vidik staršev o celotnem postopku usmerjanja, predvsem pa predstaviti izkušnje staršev na poti do pridobitve dodatne strokovne pomoči za otroka. Rezultati, pridobljeni z intervjuji s socialnimi delavkami, nakazujejo, da socialne delavke opažajo, da so pri starših prisotni predsodki in strah pred etiketiranjem otroka ob postopku usmerjanja. Starši pa menijo, da je potrebno večje sodelovanje šolske svetovalne službe s starši otrok s posebnimi potrebami. Ugotovitve raziskave kažejo, da bo v prihodnje potrebno večjo pozornost nameniti oblikovanju in izvajanju individualiziranih programov v osnovnih šolah in njihovem strokovnemu delu s starši in otroki s posebnimi potrebami kot pa samemu postopku usmerjanja.

Ključne besede: otroci s posebnimi potrebami, postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami, socialna delavka v šolski svetovalni službi, sodelovanje s starši

Title: Professional Support to Parents in Procedure of Determining Special Educational Needs

Abstract

The graduation thesis represents the field of children with special needs that are included in regular primary schools and focuses on the problem of lack of professional support that parents receive during the procedure of determining special educational needs. It describes the role of the school counselling service and the role of parents in the processes of cooperation and the creation of an individualized program for a child with special needs. The aim of the research was to obtain, through interviews, the perspective of social workers who are working in the school counselling service and the aspect of parents about the whole procedure of determining special educational needs, and above all to highlight the experience of parents on the way to obtaining additional professional assistance. Results obtained through interviews with social workers indicate that social workers have noticed that parents have some prejudices and fears of labelling the child in the procedure of determining. Parents consider that greater cooperation with parents of children with special needs is needed. The findings of research show that in the future there should be given bigger attention to the formation and the implementation of individualized programs in primary schools and their professional work with parents and children with special needs, rather than the procedure of determining themselves.

Key words: children with special needs, the procedure of determining special educational needs, a social worker in school counselling service, cooperation with parents

PREDGOVOR

Ko starši ali šolski strokovni delavci opazijo pri otroku določene spremembe ali težave na učnem, vedenjskem, čustvenem ali drugem področju, se začne intenzivnejše delo z namenom raziskovanja, kakšne prilagoditve bi otroku pomagale, da bi se lažje spoprijemal z vsakdanjimi šolskimi izzivi. Če otrok potrebuje odločbo in z njo dodatne ure strokovne pomoči, to še zdaleč ni lahka pot za starše, če na tej poti niso opremljeni z vsemi informacijami, pravicami in možnostmi, če niso vključeni v postopke, kjer imajo kot starši pravico in če s strani strokovnih delavcev ne dobijo ustrezne podpore.

V teoretičnem delu sem želela postaviti v ospredje sam izraz in definicijo otrok s posebnimi potrebami v rednih osnovnih šolah ter njihov položaj po spremembi Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, ki je v veljavo stopil 1. septembra 2013. Veliko pozornost sem torej namenila postopku usmerjanja otrok s posebnimi potrebami in skozi vidik inkluzije opozorila na problematiko, ki jo postopek usmerjanja kaže v praksi. Drugi del teoretičnega dela sem posvetila staršem otrok s posebnimi potrebami, kjer sem želela predstaviti načine sodelovanja, komunikacije in strokovne podpore, ki naj bi jo strokovni delavci nudili staršem ob samem postopku usmerjanja in ob doživljanju sprememb, ki jih prinese odločba. Poudarek je na sodelovanju med starši otrok s posebnimi potrebami in socialnimi delavkami, ki opravljajo vlogo šolskih svetovalnih delavk, saj je vidik socialnega dela v osnovnih šolah izredno pomemben.

S svojo raziskavo sem želela predstaviti položaj staršev, ko se odločijo za postopek usmerjanja skupaj z otrokom. Zanimal me je vidik staršev, kakšen pogled imajo na postopek usmerjanja in pridobivanja odločbe, kakšne so njihove izkušnje s sodelovanjem šole po prejeti odločbi ter kakšno pomoč in podporo so prejeli s strani socialnih delavk v šolski svetovalni službi. Prav tako pomemben delež v raziskavi imajo socialne delavke, saj predstavijo svoj vidik o celotnem postopku usmerjanja in drugo plat sodelovanja s starši, kjer je pomemben tudi njihov prispevek.

Rezultati kažejo, da starši s strani šolskih strokovnih delavcev pogrešajo podporo, sodelovanje, zgodnje informiranje o otrokovih težavah in postopku usmerjanja ter jasno komunikacijo, ko pri otroku zaznajo težave. Na drugi strani pa si socialne delavke s strani staršev želijo večjo mero zaupanja do šolske svetovalne službe. Glede na svojo vlogo, ki jo starši v postopku usmerjanja ne vidijo tako pomembno, bo v prihodnje morala šolska svetovalna služba starše opremiti z informacijami, krepiti njihovo vlogo in prispevek v iskanju rešitve.

KAZALO

1. TEORETIČNI UVOD	1
1.1 OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI.....	1
1.1.1 Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	4
1.1.2 Individualiziran program	6
1.1.3 Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami v praksi	7
1.1.4 Integracija in inkluzija na področju vzgoje in izobraževanja v praksi	9
1.2 SODELOVANJE S STARŠI OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI	12
1.2.1 Pravice staršev v postopku usmerjanja	13
1.2.2 Načini strokovne podpore staršem otrok s posebnimi potrebami.....	14
1.2.3 Sodelovanje med starši otrok s posebnimi potrebami in socialnimi delavkami na redni osnovni šoli iz vidika socialnega dela	16
2. FORMULACIJA PROBLEMA	21
2.1 Raziskovalna vprašanja.....	22
3. METODOLOGIJA.....	22
3.1 Vrsta raziskave, model raziskave in spremenljivke.....	22
3.2 Merski instrumenti ali viri podatkov	22
3.3 Populacija in vzorčenje	22
3.4 Zbiranje podatkov	23
3.5 Obdelava in analiza podatkov	23
4. REZULTATI.....	24
4.1 SODELOVANJE ŠOLSKE SVETOVALNE SLUŽBE S STARŠI	24
4.1.1 Potek sodelovanja s starši	24
4.1.2 Vloga učitelja pri sodelovanju s starši	24
4.1.3 Primeri slabe prakse sodelovanja s starši	25
4.1.4 Primeri dobre prakse sodelovanja s starši	25
4.1.5 Potrebne spremembe v sodelovanju med socialnimi delavkami in starši otrok s posebnimi potrebami	26
4.2 SODELOVANJE STARŠEV S ŠOLSKO SVETOVALNO SLUŽBO	26
4.2.1 Vključenost staršev v pogovore s šolsko svetovalno službo	26
4.2.2 Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo.....	27
4.3 POGLED SOCIALNIH DELAVK NA CELOTEN POSTOPEK USMERJANJA OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI.....	28
4.3.1 Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	28
4.3.2 Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami.....	29
4.3.3 Sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami.....	29
4.4 POGLED STARŠEV NA CELOTEN POSTOPEK USMERJANJA OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI.....	30

4.4.1	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja.....	30
4.4.2	Stik staršev in otrok s komisijo za usmerjanje	32
4.5	VLOGA STARŠEV.....	32
4.5.1	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami.....	32
4.5.2	Vloga staršev v postopku usmerjanja	32
4.5.3	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami.....	33
4.6	ZNANJA IN IZOBRAŽEVANJA SOCIALNIH DELAVK NA PODROČJU OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI.....	34
4.6.1	Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	34
4.6.2	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami.....	34
4.7	PRISPEVEK SOCIALNIH DELAVK	35
4.7.1	Informiranje staršev o delu socialnih delavk.....	35
4.7.2	Prispevek socialnih delavk pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami	35
4.7.3	Izključevanje socialnih delavk iz postopka usmerjanja in šolske svetovalne službe	36
4.8	SODELOVANJE STARŠEV S SOCIALNO DELAVKO	36
4.9	SPREMEMBE PRI OTROKU PO PREJETI ODLOČBI	37
4.9.1	Odločba kot ovira ali pomoč	37
4.9.2	Zadovoljstvo staršev s sodelovanjem šole po prejeti odločbi	37
4.9.3	Potrebne spremembe.....	38
5.	RAZPRAVA	39
5.1	Prispevek in omejitve raziskave.....	49
6.	SKLEPI	50
7.	PREDLOGI.....	52
8.	UPORABLJENA LITERATURA	53
8.1	Elektronski viri	57
9.	PRILOGE.....	61
9.1	VPRAŠANJA ZA INTERVJUJE.....	61
9.2	DOLOČEVANJE ENOT KODIRANJA	62
9.3	ODPRTO KODIRANJE	83
9.4	OSNO KODIRANJE	124

1. TEORETIČNI UVOD

1.1 OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI

V našem prostoru se uporabljajo različni izrazi in definicije pojma *otroci s posebnimi potrebami*. Pri nas smo pojem otroci s posebnimi potrebami uvedli z *Belo knjigo o vzgoji in izobraževanju* leta 1995 in s šolsko zakonodajo, ki je temu sledila. Opustili smo naziv otroci in mladostniki z motnjami v telesnem in duševnem razvoju ter uvedli novega: otroci s posebnimi potrebami, ki je bil tedaj uporabljen že v mnogih državah (prvič leta 1980 v Veliki Britaniji) (Opara, 2005).

V zadnjem času je v ospredju izraz *otroci s posebnimi izobraževalnimi potrebami* (Globačnik, 2012), o katerem je že pred dvema desetletjema pisal Galeša (1995, str. 45), ko je zagovarjal izraz *otroci s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi ali edukacijskimi potrebami*, krajše OPVIP. Po njegovem mnenju je takšno poimenovanje ustrezno, ker posebnih edukacijskih potreb nimajo vsi otroci, temveč le manjša skupina otrok. Galeša (1995, str. 45) je poudaril prednosti inkluzivne šole, ki uporablja sodobno pojmovanje teh otrok, in sicer jim pravi otroci ali učenci kot vsem drugim učencem, s tem pa se izogne stigmatizaciji.

Namesto termina *posebne izobraževalne potrebe* Norwich (2010, str. 89-90) navaja, da so na Škotskem leta 2004 zakonsko sprejeli termin *dodatne potrebe po podpori*. Izraz, ki vzpostavlja okvir za koncept inkluzije, zajema širši kontekst socialnih, čustvenih, kognitivnih, jezikovnih in drugih okoliščin otroka in njegove družine. Na tak način tudi otroci s posebnimi potrebami, ki zaradi svojih težjih potreb potrebujejo pomoč s strani zunanjih organizacij, pridobijo koordiniran načrt podpore in pomoči. Še en termin, ki je bližje inkluzivni paradigmi in se nanaša na vse otroke, je bil obravnavan poleti 2015 na področju Velike Britanije (Wales). Avtorji novega zakonodajnega okvirja predlagajo poimenovanje *učenci z dodatnimi učnimi potrebami* (Vovk Ornik, 2016).

V svoji diplomski nalogi bom uporabljala izraz "otroci s posebnimi potrebami", ker se ga uporablja tudi v zadnji slovenski zakonodaji v zvezi z vzgojo in izobraževanjem. V nadaljevanju bom uporabljala tudi izraza "strokovnjak" in "strokovni delavec", s katerima označujem osebe, ki imajo ustrezno strokovno izobrazbo za delo z otroki s posebnimi potrebami (zdravnik, pediater, specialni pedagog, socialni pedagog, psiholog, socialni delavec, učitelj, itd.). Za socialne delavce, ki so zaposleni v šolski svetovalni službi na rednih osnovnih šolah,

bom uporabljala izraz "socialna delavka", in sicer v ženski obliki, saj so bile tudi moje sogovornice v intervjujih ženskega spola.

V začetnem delu sem se želela posvetiti uradnim definicijam otrok s posebnimi potrebami, vendar tudi Evropska komisija za zaposlovanje, socialne zadeve in inkluzijo (2013, str. 7) potrjuje, da v evropskem prostoru ni enotnega poimenovanja, zato se pojavljajo razlike tako na družbenem kot sistemskem nivoju. Slednje je razvidno iz različnih pristopov glede navajanja skupin otrok s posebnimi potrebami. Nekaterе države, med katerimi je tudi Slovenija, jih navajajo že v osnovni definiciji, ki je opredeljena v temeljnih šolskih zakonih, druge pa opredeljujejo skupine otrok s posebnimi potrebami le v podzakonskih aktih (Globačnik, 2012).

Ker je bilo ključno vprašanje, kateri otroci pri vzgoji in izobraževanju potrebujejo pomoč in/ali prilagoditve (Opara, 2015) so po Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2011)¹ v 2. členu določili, da so otroci s posebnimi potrebami: otroci z motnjami v duševnem razvoju, gluhi in naglušni otroci, slepi in slabovidni otroci oz. otroci z okvaro vidne funkcije, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, otroci z avtističnimi motnjami, dolgotrajno bolni otroci in otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo (DSP) ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja oziroma posebne programe vzgoje in izobraževanja.

ZUOPP-I, krovni dokument na področju usmerjanja otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, je bil sprejet že leta 2011, vendar je bila njegova veljavnost odložena do 1. septembra 2013. Zakon opredeljuje možnost usmerjanja otrok s posebnimi potrebami v različne programe vzgoje in izobraževanja ter možnosti prehajanja oz. vključevanja med programi, določa pripravo individualiziranega programa za posameznega otroka in omogoča aktivno vlogo staršev v postopku usmerjanja (Šoln Vrbinc, Jakič Brezočnik in Arnuš Tabakovič, 2014, str. 5). Predhodni Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami iz leta 2000 je z novo zakonodajo leta 2011 (ZUOPP-I) dobil nekaj sprememb. Kot otroci s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami so opredeljeni tudi otroci z avtističnimi motnjami ter otroci z okvaro vidne funkcije (Šoln Vrbinc, Jakič Brezočnik in Arnuš Tabakovič, 2014, str. 6).

V osnovnih šolah je tudi velik del otrok s posebnimi potrebami, ki ne bodo šli skozi postopek usmerjanja in ne bodo dobili formalnega statusa učenca s posebnimi potrebami (Opara, 2005). Iz 2. člena ZUOPP-I lahko vidimo, da v kategorizacijo otrok s posebnimi potrebami niso zajeti

¹ V nadaljevanju ZUOPP-I

ne nadarjeni učenci ne učenci z učnimi težavami. Vseeno Zakon o OŠ (2013) zadolžuje šolo, da otrokom z učnimi težavami prilagodi metode in oblike dela, kar v praksi pomeni, da prepoznavanje in reševanje učnih težav temelji na petstopenjskem kontinuumu pomoči otroku z učnimi težavami, ki obsega pomoč učitelja pri pouku in dopolnilnem pouku, pomoč šolske svetovalne službe, dodatno individualno in skupinsko pomoč ter pomoč zunanje ustanove. Zadnja stopnja nastopi, ko našteje oblike pomoči ne zadostujejo, zato se predlaga "odločba" oz. usmeritev v program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo (Magajna, 2011). Magajna in sodelavke (prav tam) ob tem opozarjajo, da je celoten potek petih stopenj pomoči učinkovit le, če vsi strokovni delavci, starši in otroci dobro sodelujejo in uresničujejo svoje naloge, te pa je potrebno tudi evalvirati.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami je leta 2000 prvič vključil en del otrok z učnimi težavami. Te so poimenovali otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja. To so otroci z izrazitejšimi specifičnimi učnimi težavami, ki potrebujejo več prilagoditev in pomoči od zgoraj naštetih, vendar jo lahko pridobijo samo, če so usmerjeni (Švajger Savič, 2014, str. 19). Znotraj normativnega okvira, ki ga določa šolski sistem v Sloveniji, so učenci, ki kljub dodatni strokovni pomoči ne dosegajo minimalnih standardov znanj programa večinske šole, učenci z motnjami v duševnem razvoju. Če učenec dosega minimalne standarde znanja, je po tipizaciji, ki jo uporabi zakon, to lahko le učenec s primanjkljaji na posameznih področjih učenja. V prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom se usmerijo učenci z lažjo motnjo v duševnem razvoju, izjemoma pa tudi učenci z zmerno motnjo v duševnem razvoju. V posebni program vzgoje in izobraževanja pa učenci z zmerno motnjo v duševnem razvoju (Rovšek, 2006, str. 16-19).

Otroci s posebnimi potrebami postajajo vse večji del populacije otrok v rednih osnovnih šolah. Po podatkih Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport RS (2018) se je denimo v šolskem letu 2016/17 v rednih in prilagojenih osnovnošolskih programih izobraževalo 10.072 otrok s posebnimi potrebami, v šolskem letu 2017/18 pa 11.077, kar predstavlja 6,18 % vseh učencev v rednih osnovnošolskih programih. Za primerjavo z drugimi evropskimi državami: zadnji pridobljeni podatki za šolsko leto 2014/2015, ki jih je pridobila The European Agency for Special Needs and Inclusive Education (2016), prikazujejo, da je bilo v Sloveniji 7,79 % otrok z odločbo za posebne izobraževalne potrebe, povprečje te raziskave, kjer je sodelovalo 30 evropskih držav, pa je 4,44 %. Opara in drugi strokovnjaki (2010) so kot enega izmed razlogov za porast števila otrok s posebnimi potrebami navedli "bonitete, ki izhajajo iz odločbe". Odločbe namreč omogočajo pravico do koriščenja različnih oblik pomoči in podpor na področju vzgoje

in izobraževanja (prilagojeno izvajanje programov, dodatna strokovna pomoč ipd.), starševskega varstva in družinskih prejemkov, zdravstva (medicinski pripomočki, povračila stroškov za zdravila itd.) ter davčnih olajšav (Murgel, 2014).

1.1.1 Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami

Usmerjanje pomeni »uradno prepoznavanje otroka s posebnimi potrebami v postopku usmerjanja in osnovo za uradni dokument - "odločba", ki daje otroku pravico do prilagoditve in dodatne strokovne pomoči in pri zahtevnejših primerih vključitev v prilagojene programe, posebne programe oz. vzgojne programe« (Opara, 2015).

V preteklosti sta se za postopke usmerjanja uporabljala izraza kategorizacija (1960–1976) in nato razvrščanje (1976–2000), ki sta temeljila na medicinskem modelu ugotavljanja motenj otroka, na podlagi katerih so bili otroci razvrščeni v institucije (Opara idr., 2010, str. 10). Do danes smo naredili pomemben premik od začetne usmerjenosti v motnjo k preusmeritvi v potrebe in zmožnosti otroka. Bistven poudarek je na razvoju, saj se otrok intenzivno razvija in ni mogoče enkrat za vselej postaviti "diagnoze in prognoze" razvoja. Pomembno je, da otrokov razvoj spremljamo in ugotavljamo, kdaj, kako in pod kakšnimi pogoji se posameznik najbolje uči (Opara, 2005).

Raziskava, ki jo je izvedla Vovk Ornik (2016) v okviru doktorskega dela, je pokazala, da starši glede postopka usmerjanja pričakujejo, da bo odločba izboljšala učni uspeh otroka. V ozadju je njihova skrb, da bo otrok usmerjen v drug program, ki ga redne osnovne šole ne izvajajo, če kljub dodatni pomoči ne bo dosegal minimalnega standarda znanja.

Jurišić (2010, str. 43) je pri svojem delu v vlogi specialne pedagoginje opazila, da starši pogosto pred postopkom usmerjanja sprašujejo druge starše in strokovnjake, katera šola oziroma program je najboljši za njihovega otroka. Jurišić (2010, str. 43) nadaljuje, da kar je za nekoga dobra izbira, je za drugega slabo ali neizvedljivo. Katero šolo in program bodo starši izbrali, je odvisno od potreb, ki jih ima otrok. V Sloveniji imamo sistem, v katerem o tem odloča komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami (v nadaljevanju: KUOPP) na podlagi strokovne presoje o otrokovem primanjkljaju. Komisija otroka usmeri v program vzgoje in izobraževanja in opredeli ustanovo, v katero se bo vključil. Starši se sicer lahko pritožijo na odločitev komisije. Kot nasprotje tej praksi so Avstrija, Danska, Švedska, Norveška, Finska, Nizozemska, Litva, Velika Britanija in Avstralija, v katerih je izbira, kje se bo izobraževal njihov otrok, izključno v pristojnosti staršev in velja le njihova odločitev (Globačnik, 2012).

Postopek usmerjanja otroka s posebnimi potrebami se začne s pisno zahtevo staršev, vloženo na območni enoti Zavoda RS za šolstvo (v nadaljevanju: ZRSS) v kraju stalnega prebivališča otroka, zahtevo za usmerjanje pa lahko zase vloži tudi oseba, starejša od petnajst let. Če pride do nasprotovanj med otrokom in starši, se otroku določi skrbnik za posebne primere, ki ga postavi center za socialno delo. Če vzgojno-izobraževalni zavod, v katerega je vključen otrok, oceni, da je potrebno preveriti ustreznost programa, v katerega je vključen otrok, je v skladu s 25. členom ZUOPP-I dolžan vložiti zahtevo za začetek postopka. ZRSS pridobi od vlagatelja vso strokovno dokumentacijo (zdravstvena, psihološka, specialno-pedagoška, socialna in druga poročila), ki vključujejo že opravljene obravnave otroka (Šoln Vrbinc, Jakič Brezočnik in Arnuš Tabakovič, 2014, str. 9).

Uradna oseba enote Zavoda RS za šolstvo pošlje komisiji za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami zahtevo za začetek postopka usmerjanja skupaj s poročilom o otroku. Komisijo sestavljajo trije člani: specialni pedagog ustrezne smeri, psiholog in specialist pediater oziroma specialist šolske medicine; v soglasju z uradno osebo, ki vodi postopek, lahko komisija vključi tudi kateregakoli specialista medicine, ki je ključen za ugotavljanje otrokovih posebnih potreb (okulista, avdiologa itd.) (Šoln Vrbinc, Jakič Brezočnik in Arnuš Tabakovič, 2014, str. 10).

ZUOPP-I daje učencu aktivnejšo vlogo, saj mora šola, ko starši vložijo zahtevo za usmerjanje, o tem z otrokom opraviti pogovor, otrok mora biti po novem tudi vključen v pripravo in spremljanje individualiziranega programa, pri čemer se upošteva njegova zrelost in starost. Na podlagi dokumentacije o otroku, možnega pogovora z vlagateljem in pogovora z otrokom člani KUOPP izdelajo strokovno mnenje (Švajger Savič, 2014, str. 20).

Pri ocenjevanju otrokovih zmožnosti in pri razumevanju pojma "normalen razvoj" je prisotna subjektivna presoja, pravi Vršnik Perše (2005), zato so za bolj objektivno presojo, kdo spada v skupino otrok s posebnimi potrebami in kdo ne, razvili *Kriterije za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami* (Vovk Ornik, 2015), na podlagi katerih mora KUOPP umestiti otroka v eno izmed skupin otrok s posebnimi potrebami in šele na podlagi tega umestiti v program (Vovk Ornik, 2016). Komisija strokovno mnenje pošlje staršem oz. vlagatelju ter vzgojno-izobraževalnemu zavodu, v katerega je oz. bo otrok vključen, nato pa imajo ti možnost, da v osmih delovnih dneh podajo pripombe. Po preteku tega roka mora uradna oseba ZRSS, ki vodi postopek, v 30 delovnih dneh izdati odločbo in jo poslati prej omenjenim članom. Z odločbo se odloči o vzgojno-izobraževalnih potrebah otroka s posebnimi

potrebami in o usmeritvi v program vzgoje in izobraževanja ali pa se z odločbo ugotovi, da usmeritev ni potrebna (Šoln Vrbinc, Jakič Brezočnik in Arnuš Tabakovič, 2014, str. 10).

Pri prilagojenem izvajanju in dodatni strokovni pomoči ter pri samem postopku usmerjanja ZUOPP-I narekuje nekaj sprememb, in sicer mora biti iz poročila vzgojno-izobraževalnega zavoda, ki ga obiskuje otrok, razvidno, da je bil otroku pred začetkom postopka usmerjanja zagotovljen petstopenjski kontinuum pomoči. Prav tako se s tem zakonom ponovno uvaja sodelovanje učitelja pri delu KUOPP, saj mora komisija pred odločitvijo pridobiti ustno ali pisno mnenje otrokovega učitelja (Švajger Savič, 2014, str. 20). ZUOPP je namreč leta 2007 iz stalne sestave KUOPP izločilo učitelje oz. vzgojitelje in socialne delavke, po novem so ti lahko samo vabljeni k sodelovanju (Opara idr., 2010, str. 28).

Z usmeritvijo v program vzgoje in izobraževanja s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo so sedaj na voljo tri vrste dodatne strokovne pomoči: učna pomoč, pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oz. motenj in svetovalna storitev. Skupno število ur dodatne strokovne pomoči ne sme presegati pet ur tedensko, od tega se mora vsaj ena ura izvajati kot svetovalna storitev. Ta je namenjena otroku in njegovi družini, strokovnim delavcem ter drugim učencem iz oddelka, v katerega je vključen otrok s posebnimi potrebami in zagotavlja podporno okolje za njegovo uspešno vključevanje (Švajger Savič, 2014, str. 20).

1.1.2 Individualiziran program

Individualiziran program (v nadaljevanju IP) se je prvič pojavil kot obvezni dokument za vsakega otroka s posebnimi potrebami v ZDA v Zakonu o edukaciji za vse hendikepirane (Education for all handicapped children act 1975). Pri nas je Zakon o OŠ leta 1996 uvedel individualiziran program za otroke s posebnimi potrebami kot njihovo pravico in zavezal šole, da zagotovijo strokovne delavce, ki bodo pripravili, izvedli in evalvirali individualizirane programe (Opara, 2015).

Z izdajo odločbe o usmeritvi se formalno postopek usmerjanja sicer zaključi, nadaljujejo pa se aktivnosti za pripravo IP za otroka s posebnimi potrebami. ZOUPP-I (2011) v 36. členu določa, da ga mora vzgojno-izobraževalni zavod izdelati najkasneje v 30 dneh po dokončnosti odločbe.

Individualiziran program je postal ključni dokument za vsakega otroka s posebnimi potrebami, ne glede na to, v kateri program vzgoje in izobraževanja je vključen (Opara, 2015). Kot navaja 36. člen ZOUPP-I (2011) gre za načrt, kjer se določi organizacija in izvedba dodatne strokovne pomoči za premagovanje primanjkljajev, izvajanje svetovalnih storitev in izvajanje učne pomoči. V pripravo in spremljanje individualiziranega programa morajo biti vključeni

starši in otrok s posebnimi potrebami, kjer se upošteva njegovo zrelost in starost. Individualiziran program je potrebno najmanj v vsakem vzgojno-izobraževalnem obdobju evalvirati in ga po potrebi spremeniti (ZOUPP-I, 2011).

37. člen ZOUPP-I (2011) navaja, da je za pripravo in spremljanje ustreznosti IP zadolžena strokovna skupina, ki jo imenuje ravnatelj in jo sestavljajo strokovni delavci šole oz. drugi strokovni delavci, ki bodo sodelovali pri izvajanju vzgojno-izobraževalnega programa. Raziskava *Prilagojeno izvajanje z dodatno strokovno pomočjo za otroke s primanjkljaji na posameznih področjih učenja* (Švajger Savič, 2014, str. 22), kjer je sodelovalo 164 ravnateljev slovenskih osnovnih šol, je pokazala, da je dobre tri četrtine ravnateljev odgovorilo, da je načrtovanje in spremljanje na njihovi šoli rezultat timskega dela strokovne skupine. Medtem ko na petini šol, IP pripravi svetovalni delavec, mobilni specialni pedagog ali razrednik sam. Še tako dober strokovni delavec ne more nadomestiti timskega pristopa in sodelovanja. Poleg tega gre v teh primerih za neupoštevanje zakonodaje.

ZOUPP-I (36.člen, 2011) je prinesel novost, ko je v pripravo in spremljanje individualiziranega programa poleg staršev na novo vključil tudi otroke s posebnimi potrebami. Zakon je stopil v veljavo septembra 2013, omenjena raziskava (Švajger Savič, 2014, str. 22) pa je bila izvedena v času, ko je zakonodaja predpisovala le sodelovanje staršev otrok s posebnimi potrebami, zato podatek, da je le dobra desetina učencev s primanjkljaji na posameznih področjih učenja vključena v pripravo IP, ni povsem relevanten.

Bolj zgovoren je podatek o aktivni vlogi staršev pri nastajanju in spremljanju načrta dela za njihovega otroka. 218 svetovalnih delavcev je poročalo, da imajo starši največkrat možnost le podati pripombe na predstavljeni IP, manj kot polovica staršev pa je aktivno vključena v načrtovanje individualiziranega programa. Starši so s svojimi informacijami o otroku zelo pomemben člen pri pripravi načrta dela, zato bi moral biti v prihodnosti delež aktivno vključenih staršev veliko večji (Švajger Savič, 2014, str. 22).

1.1.3 Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami v praksi

Najbolj jasno predstavo o tem, kako poteka postopek usmerjanja v konkretnih primerih, nam lahko podajo ravno starši otrok s posebnimi potrebami, vendar se jih pogosto spregleda. Strokovni delavci, ki sodelujejo z otrokom s posebnimi potrebami, so večinoma osredotočeni na otroka, manj pa na starše oz. na celotno družino, saj starše pogosto vidijo bolj kot spremljevalce otroka in posrednike informacij za kar mislim, da se ne bi smelo dogajati.

»Starši pogosto poročajo, da niso razumeli izvidov, ki so jih prejeli od različnih strokovnjakov, da se ne znajdejo pri branju zakonodaje, poročil, individualiziranih programov in tudi ne v številnih pogovorih in sestankih« (Jurišić, 2012, str. 90). Izrazi, kot so "je usmerjen", "ste oddali zahtevek", "podpisali soglasje", "je bil na komisiji" in kratice (DSP, IP, OŠPP itd.), so staršem tuje in pogosto nerazumljive, pravi Jurišić (2012, str. 90), zato je toliko bolj pomembno, da strokovni delavec sproti preverja razumevanje staršev in jim približa jezik stroke, tako da jim prevede in pojasni strokovne izraze na njim razumljiv način.

Ne smemo pozabiti, da je v praksi pomembno, da se starši in svetovalni delavci v osnovni šoli povežejo še pred začetkom postopka usmerjanja. Kot kažejo rezultati raziskave *Prilagojeno izvajanje z dodatno strokovno pomočjo za otroke s primanjkljaji na posameznih področjih učenja* (Švajger Savič, 2014, str. 21) 90,8 % svetovalnih delavcev pred postopkom usmerjanja vedno opravi pogovor s starši, kar kaže na dobro medsebojno sodelovanje. Številke in statistika lahko na eni strani pozitivno prikažejo aktivnosti šolske svetovalne službe, postavlja pa se vprašanje, kakšna je kvaliteta sodelovanja s starši, v kolikšni meri lahko starši aktivno sodelujejo in odločajo glede postopka usmerjanja svojega otroka.

Že pri klasifikaciji na področju usmerjanja otrok je stroka različnega mnenja. Zaviršek (2005, str. 225) pravi, da odnos strokovnjakov do otrok s posebnimi potrebami temelji na medicinskem modelu. Če otrok potrebuje dodatno strokovno pomoč in usmeritev v različne programe ter ustanove, je potrebno pridobiti odločbo, ki temelji na medicinski diagnozi. Otroka se na ta način kategorizira, s tem pa so spregledane tudi njegove individualne potrebe in sposobnosti. Mnenje številnih strokovnjakov je, da se komisije še vedno odločajo večinoma po medicinskem modelu, saj je zdravnikovo mnenje v praksi pomembnejše kot mnenje učitelja ali socialne delavke (Črnak-Meglič, 2005, str. 225). Mikuš Kos (1999, str. 24) zagovarja drugo stran in pravi, da preden dobi otrok pravico do strokovne pomoči ali do posebne, otrokovemu stanju prilagojene obravnave, mora imeti njegova težava oz. motnja nek naziv, ki ga uvršča v klasifikacijo bolezni ali motenj, v seznam ukrepov, ki jih država zagotavlja in plačuje v dobrobit otroka. Tudi iz strokovnih razlogov je potrebno pred pričetkom obravnave pojava in otrokove celostne situacije vedeti, za kakšno vrsto motnje gre.

Usmerjanje, kot ga pri nas poznamo v tem trenutku, je bolj usmerjeno v segregativno obravnavo otrok s posebnimi potrebami. Termin usmerjanje bolj navaja na to, v katero obliko oziroma program vzgoje in izobraževanja naj se otrok vključi, mnogo manj pa na to, kakšno strategijo in prilagoditve ter strokovno pomoč otrok potrebuje (Opara, 2015).

Vendar kaj, ko strokovnjaki (Opara idr., 2010) ugotavljajo, da so otroci s posebnimi potrebami z neustrezno definiranimi motnjami in primanjkljaji usmerjeni v napačne oziroma neustrezne programe vzgoje in izobraževanja. Eden od razlogov za to je, da se komisije za usmerjanje niti ne srečajo z otrokom, ki ga usmerjajo. Odločitev pogosto sprejmejo samo na podlagi dokumentacij, vendar na ta način ni mogoče presojati, kako otrok funkcionira v različnih učnih in socialnih situacijah, kakšno pomoč potrebuje, kako sprejema samega sebe itd. (Opara, 2015). Drugi razlog je vsaj delno pogojen z zakonodajo, ki zelo podrobno in vnaprej določa, kakšne vrste in koliko pomoči naj bi imel otrok, usmerjen v določeno skupino. Na tog in nefleksibilen način zagotavlja dostop do pravic, ki jih imajo otroci s posebnimi potrebami. Komisija za usmerjanje je tako večkrat pred težko nalogo, kako uskladiti zakonska določila s konkretnimi potrebami otroka (Kobal Tomc in Narat, 2017).

Kot kaže, le s težavo naredimo korak naprej v postopkih usmerjanja otrok s posebnimi potrebami. ZOUPP-I je prinesel nekaj pozitivnih sprememb (v zakonu so prvič opredeljeni otroci z avtističnimi motnjami in otroci z okvaro vidne funkcije, zagotovljena je svetovalna storitev kot oblika dodatne strokovne pomoči, učenec ima aktivnejšo vlogo v postopku usmerjanja in pri pripravi ter spremljanju individualiziranega programa v teoriji celo učitelji in socialne delavke ponovno sodelujejo s KUOPP, čeprav gre zgolj za sodelovanje s povabilom), vendar kot poročajo strokovni delavci, ki delajo s starši in kar kažejo tudi ugotovitve različnih raziskav (Švajger Savič, 2014, str. 21; Vršnik Perše, 2016, str. 295), je na tem področju še veliko prostora za izboljšave.

1.1.4 Integracija in inkluzija na področju vzgoje in izobraževanja v praksi

Med mednarodnopravne dokumente, ki se nanašajo na inkluzivno vzgojo in izobraževanje vseh otrok, uvrščamo Deklaracijo o človekovih pravicah (1948), Konvencijo o otrokovih pravicah (1989), Deklaracijo izobraževanja za vse (1990), Standardna pravila izenačevanja možnosti za osebe z invalidnostmi (1993), Salamanško deklaracijo (1994), Pravico do izobraževanja oseb z invalidnostjo: v smeri inkluzije (2001), Konvencijo o pravicah oseb z invalidnostjo (2006). Dokument, ki je posebej posvečen uresničevanju inkluzije otrok s posebnimi potrebami v redno šolstvo, je Salamanška deklaracija (1994, str. 8), ki v drugi točki poudarja, da morajo imeti otroci s posebnimi potrebami omogočen dostop do rednih šol.

Čeprav je Resman (2003) mnenja, da lahko pojma integracija in inkluzija uporabljamo drug ob drugem, je med njima pomembna razlika. Integracija pomeni vključevanje otroka s posebnimi potrebami v običajne razrede in skupine otrok, vendar ta oblika otroku ne zagotavlja polnega

sodelovanja in participacije v izobraževalnem procesu (Globačnik, 2012). Corbett (1999, str. 128) poudarja, da je integriran lahko samo otrok, ki se prilagodi zahtevam šolskega okolja, za kar velja prepričanje: »Vstopi, če se lahko prilagodiš«.

Inkluzija na drugi strani se je razvila po letu 2000 in temelji na sprejemanju in razumevanju različnosti ter preprečevanju socialne izključenosti. Sprememba paradigme v smislu integracije in nato inkluzije je pomembno spremenila pojmovanje otrok s posebnimi potrebami, saj na njih gledamo kot na različne in ne več kot drugačne (Opara, 2015). Po navajanju Evropske agencije za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb je inkluzivno okolje tisto, v katerem lahko učenci s posebnimi potrebami večji del učnega načrta uresničujejo v običajnih razredih skupaj s svojimi vrstniki (Meijer, 2003). »Pomeni vključevanje tistih, ki so bili izključeni, in je prvi korak k integraciji, saj vključitev ni samo namestitev otroka s posebnimi potrebami v razred z rednim izobraževalnim programom. Gre za način, kako se spoprijeti z neenakostjo, različnostjo, z drugimi besedami, inkluzija pomeni živeti drug z drugim, ne pa samo obstajati drug ob drugem.« (Hvala, 2004, str. 105). Inkluzivna šola torej deluje po principu: »Vstopi, ker spoštujemo razlike in ker si lahko tak, kot si« (Corbett, 1999, str. 128).

»V Sloveniji pogosto razpravljamo, ali izvajamo v rednih vrtcih in šolah integracijo ali inkluzijo. Glede na prakso lahko ugotovimo, da smo v mnogih primerih na stopnji integracije, za katero velja, da bolj "otroka prilagajmo okolju" in ne obratno, da se širše okolje in metode poučevanja prilagajajo otrokovim potrebam. To trditev dokazuje dejstvo, da imamo osem skupin otrok s posebnimi potrebami« (Globačnik, 2012).

Slovenski šolski sistem ne zagotavlja pogojev za uresničevanje socialne pravičnosti, saj ohranja ali celo pogloblja razlike med otroki, ki so posledica neizbranih pogojev življenja (Lesar, 2013, str. 78). Zaviršek (2005) je opozarjala, da so nekateri strokovnjaki menili, da je šolski sistem naravnano preveč tekmovalno, da bi integracija lahko uspela. Meni, da so na integracijo pogosto slabo pripravljeni tudi starši drugih otrok in ne le otrok s posebnimi potrebami. Tudi Rovšek (2009) je mnenja, da je prikrit cilj slovenske šole, da je ciljno in tekmovalno usmerjena, kar se v praksi kaže na način, da se otroke ceni glede na njihove učne dosežke, poslušnost in odzivnost na učiteljeva stališča itd. Šola na nek način zahteva "popolnega učenca", zato ne glede na to, kakšne ocene pridobi otrok s posebnimi potrebami, se je stigmatizaciji in segregaciji težko izogniti. »Vsi člani v šoli se morajo zavedati, da je šola ustvarjena za učence in ne učenci zaradi šole, posledično pa, da se mora prilagajati potrebam učencev s posebnimi potrebami in ne obratno.« (Rovšek, 2006, str. 18).

Če naš novi koncept vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami, ki se s podzakonskimi akti in programi počasi prilagaja, primerjamo z drugimi razvitimi državami, smo lahko zadovoljni (Opara, 2005). Galeša (2003) pravi, da je z vidika jasno opredeljenih zakonskih pravic otrok s posebnimi potrebami zakonodaja dobra, napredna in razvojno naravnana. Varovalka je že v ustavi, ki otrokom oz. osebam s posebnimi potrebami zagotavlja posebno družbeno varstvo. Vprašanje je, ali smo tako uspešni tudi pri uresničevanju tega koncepta. Po mnenju Galeše (2003) je glavni problem v zvezi z vzgojno-izobraževalnimi pravicami otrok s posebnimi potrebami, zahtevnost uresničevanja in veliko zamujanje pri uresničevanju teh pravic. Nova kultura integracije ni bila sprejeta dovolj široko z informiranjem in usposabljanjem najširšega kroga ljudi. Človek dobi vtis, da šolska oblast misli, da je država z določitvijo koncepta svoje opravila, šolo, starše in učence pa najtežje delo še čaka (Opara, 2005).

Resman (2003) poudarja, da so pri usmerjanju in vključevanju otroka v programe še vedno v ospredju otrokove pomanjkljivosti, čeprav smo na načelni ravni sprejeli prehod v socialno-integrativni model, ki poudarja celostno funkcioniranje otroka in zagotovitev ustreznega okolja in pomoči. Kriteriji odločanja, v kateri izobraževalni program bo vključen posamezni otrok, so le minimalni standardi znanja, saj ZOUPP-I ne določa drugih vidikov otrokovega doživljanja šolanja (počutje, socialna sprejetost, spoštovanje, ki ga je deležen ...) (Lesar, 2013, str. 81).

Posamezne redne osnovne šole, kamor se vključujejo otroci s posebnimi potrebami, še vedno nimajo zagotovljenih vseh pogojev za izobraževanje vseh otrok s posebnimi potrebami v programu, ki je zanje najustrenejši. To pomembno vpliva na razvoj inkluzivne prakse, ki od šol zahteva odprt kurikulum (Resman, 2003). Vovk Ornik (2016) dodaja, da če kurikulum ne moremo prilagajati, potem ne moremo govoriti o enakosti in enakopravnosti, temveč o segregaciji. Inkluzija navsezadnje pomeni zavezo, da se vsi otroci v največji možni meri izobražujejo v redni šoli (Globačnik, 2012). Imamo seveda tudi otroke in mladostnike s posebnimi potrebami, ki nikoli niso čutili, da pripadajo šoli z rednim šolskim sistemom (Warnock in Norwich, 2010, str. 34). Na tem mestu se je potrebno vprašati, zakaj niso čutili vključenosti, pripadnosti. Inkluzija otrok s posebnimi potrebami je potrebna ravno zato, da kot družba delujemo in se borimo za enake možnosti, pravičnost, nediskriminacijo ter za zagotavljanje pravic do boljših razvojnih in izobraževalnih možnosti in to v družbi njihovih vrstnikov.

1.2 SODELOVANJE S STARŠI OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

Sodelovanje med šolo in starši danes ne pomeni samo prisotnost na nekajletnih roditeljskih sestankih in govorilnih urah. Včasih potrebo po intenzivnejšem sodelovanju začutijo starši, drugi učitelji in svetovalni delavci, tretji otroci. Ocene številnih študij (Schultz, Able, Sreckovic in White, 2016; Adams, Harris in Jones, 2016; Henderson in Mapp, 2002) v povezavi s starševskim vključevanjem in otrokovim uspehom so pokazale, da vključevanje staršev poveča uspešnost učenca. Swap (1993) poroča, da se to doseže, ko se starši vključijo kot podporniki otrokovega učenja ali pa da se zgolj informirajo o otrokovem napredku v šoli.

Čeprav je načinov in možnosti za sodelovanje šole in staršev veliko, se v praksi zgodijo tudi neuspešna medsebojna sodelovanja. Sodelovanje lahko ovirajo prepričanja strokovnjakov o tem, kako starši otrok s posebnimi potrebami sprejemajo dejstvo, da otrok potrebuje določene prilagoditve. Prisotna negativna čustva staršev so v nekem trenutku lahko ovira (pogosto so ta negativna čustva posledica spremembe programa, ali pa so pred kratkim šele izvedeli za posebne potrebe otroka). Dogaja se, da strokovnjaki soglasje staršev avtomatično enačijo s sprejemanjem. Če starši sodelujejo tako, kot so strokovnjaki pričakovali (so aktivni, predani), to za nekatere pomeni, da so sprejeli, da bo otrok potreboval dodatno pomoč. Različni strokovnjaki pričakujejo različno stopnjo sodelovanja. Nekateri si sodelovanje v pravem pomenu besede predstavljajo tako, da starši nič ne sprašujejo in se ne vtikajo v strokovno delo, drugi spet pričakujejo popolno predanost in izvajanje številnih nalog (Jurišić, 2007).

V preteklosti so bili strokovnjaki nagnjeni k podcenjevanju znanja, ki ga imajo starši o svojih otrocih. Bili so prepričani, da so starši pri ocenjevanju otrokovih razvojnih dosežkov pristranski oziroma pretiravajo. Pogosto so bili izključeni iz postopkov ocenjevanja, s tem pa so si strokovnjaki zaščitili svojo avtoriteto in status (Dale, 1996). Menim, da je to tudi eden izmed vzrokov, da nekateri starši doživljajo občutke frustracij, manjvrednosti, ker jih učitelji raje nagovarjajo in jim dajejo navodila, namesto da bi jih poslušali.

Hornby (2000) poudarja drugačne oblike odnosov, ki v večji meri starše predstavljajo kot enakopravne partnerje v sodelujočem odnosu s strokovnjaki. Meni, da se kot družba vedno bolj zavedamo, da so učitelji strokovnjaki za poučevanje in starši strokovnjaki za svoje otroke. Pomoč staršev je zelo pomembna, vendar strokovni delavci smejo pričakovati samo pomoč, ki jo starši zmorejo in lahko organizirajo (nadzor, motivacija, spremljanje, priprava razmer za učenje, določena stopnja pomoči), ne pa ključnih razlag in treningov pomoči (Kavkler, 2008, str. 57).

V Navodilih za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo (2008) pojasnjujejo, da nepoznavanje problematike, ki je povezana z vključitvijo otrok s posebnimi potrebami v šolo (oddelek), lahko sproža različna odzivanja staršev drugih otrok. Poudarjajo, da je pomembno, da sodelovanje poteka na najmanj treh ravneh, in sicer s starši vseh otrok na šoli, s starši v oddelku, v katerega je vključen otrok s posebnimi potrebami, in s starši otrok s posebnimi potrebami.

1.2.1 Prave staršev v postopku usmerjanja

Zaviršek (2005) opozarja, da je potrebno izkušnje staršev otrok s posebnimi potrebami vzeti resno in se odzivati nanje, saj jih pogosto prevzema občutek nemoči v odnosu do strokovnjakov in pomanjkanje informacij. Kar nekaj informacij, povezanih s postopkom usmerjanja, starši izvejo prepozno, ali pa jih sploh ne izvejo. Jurišić (2010, str. 51) svetuje, naj se starši na preglede oziroma na pogovor pri komisiji za usmerjanje dobro pripravijo in naj vnaprej pripravijo vprašanja. Po opravljenih pregledih naj pisno zaprosijo za individualna poročila vsakega člana. Posebnega obrazca za to ni, napisati je treba le prošnjo. Starši lahko torej poleg strokovnega mnenja, ki vključuje sintezo ugotovitev o otroku, dobijo še individualne izvide psihologa, zdravnika in specialnega pedagoga oz. še kakšnega drugega člana, ki je bil v komisiji. Del dokumentacije komisije sta tudi povzetek pogovora s starši oziroma vlagateljem in poročilo o sodelovanju s šolo. Komisija mora predati te dokumente v roku tridesetih dni od pisne zahteve staršev. Pisni izvidi lahko staršem bistveno pomagajo pri razumevanju posebnih potreb otroka, sestavljanju osebnega načrta pomoči, odločanju o ustreznosti usmeritve, spremljanju otrokovega napredka, oblikovanju individualiziranega programa, razumevanju otrokovih potreb v šoli, sodelovanju s strokovnjaki v zdravstvu.

Včasih so bile socialne delavke tudi članice komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami in so staršem predpise in postopke strokovnega mnenja posebej pojasnile, zdaj pa se nekatere komisije zadovoljijo le s kratkim stavkom. »Starši pogosto prihajajo v ambulantno² in si želijo pojasnil v zvezi s strokovnim mnenjem (ali naj ga podpišejo ali ne). Iz tega lahko sklepamo, da vsebine strokovnega mnenja pogosto ne razumejo; včasih ne razumejo niti, v katero skupino je otrok umeščen, ker je navedena le številka skupine v skladu s pravilniki.« (Jurišić, 2010, str. 53). V postopku usmerjanja je običajna želja staršev, da bi sodelovali z učiteljem, ki otroka poučuje, saj so pogosto zaskrbljeni, ali bodo v šoli imeli ustrezne kadrovske ali druge pogoje za delo z njihovim otrokom. Jurišić (2010, str. 53) je mnenja, da je možnost sodelovanja učitelja

² Ambulanta na Centru za duševno zdravje Zdravstvenega doma Ljubljana

s komisijo premalo izkoriščena. Takšno sodelovanje lahko predlagajo starši, določi pa ga predsednik komisije.

Klobasa (2009) je v raziskavi, ki jo je izvedla v okviru diplomske naloge, ugotovila, da so starši otrok, ki imajo odločbo o usmeritvi, premalo informirani o oblikovanju individualiziranega programa. Pogrešali so redno vključevanje staršev v sam proces in sodelovanje med strokovnimi delavci pri izdelavi ter uresničevanju načrta. Pomembna ugotovitev je bila, da se kaže nezaupanje v svetovalno službo v šoli. Le-ta bi se morala približati dejanskim potrebam staršev in njihovih otrok. Naloga vseh, ki sodelujejo s starši otrok s posebnimi potrebami, je, da jih informirajo in seznani o njihovih možnostih in pravicah v procesu usmerjanja njihovih otrok. Zahteve staršev, ki so celo opredeljene v zakonodaji, so njihova legitimna pravica, ki jim omogoča, da svojemu otroku zagotovijo usmeritev in pogoje, ki jih potrebuje (Jurišić, 2010, str. 53). Staršem je zagotovljena tudi pravica do družinskega življenja. Navedeno izhaja iz načela ZOUPP-I (2011, 4.člen), da naj organizacija vzgoje in izobraževanja poteka čim bližje kraju otrokovega bivanja.

Poleg pravic imajo starši tudi dolžnost glede izvršitve odločbe. Starši so dolžni vključiti otroka s posebnimi potrebami v vrtec, šolo ali zavod v skladu z dokončno odločbo o usmeritvi v 15 dneh od njene dokončnosti, če z odločbo o usmeritvi ni drugače določeno. Če se otrok s posebnimi potrebami ne vključi v vzgojno-izobraževalni zavod, v katerega je bil usmerjen, mora ta zavod o tem obvestiti ZRSS in inšpektorja, pristojnega za šolstvo (Šoln Vrbinc, Jakič Brezočnik in Arnuš Tabakovič, 2014, str. 11).

1.2.2 Načini strokovne podpore staršem otrok s posebnimi potrebami

Potrebe posameznih družin se med seboj razlikujejo, zato ne moremo pričakovati, da bo vsaka storitev in vsak program ustrezal vsaki družini in otroku s posebnimi potrebami. Družina je tista, ki sama najbolje ve, kaj potrebuje, in pomembno je, da se vsi strokovnjaki tega zavedajo. Čačinovič Vogrinčič (2006, str. 43) pravi, da je pri delu s starši bistveno ravno vzpostavljanje delovnega odnosa, saj zagotavlja odprt prostor za pogovor, prostor za konflikt, pogajanje in spreminjanje. Ko staršu v celotnem procesu omogočimo, da izraža svoje občutke in čustva, dosežemo, da postane soudeleženec v rešitvi.

Komunikacija je zahteven in družbeno pomemben proces, od katerega je odvisna človekova učinkovitost na številnih področjih. Zato vsi strokovnjaki, ki delajo z ljudmi, potrebujejo znanje in tudi usposabljanje za učinkovito komunikacijo. Komunikacijske spretnosti različnih strokovnih delavcev vplivajo tako na otrokov razvoj, ker ga oni poučujejo, so z njim v stiku,

kot tudi na otrokovo družino in način, kako bo ta podprla otrokov razvoj. Starši otrok s posebnimi potrebami potrebujejo več informacij, hkrati pa tudi doživljajo višjo raven stresa in so bolj ranljivi. Če strokovnjaki želijo, da bi bila komunikacija med njimi in starši odprta, iskrena in učinkovita, še posebej v občutljivih trenutkih, morajo biti izkušeni v komunikaciji (Ljubešić, 2012, str. 32).

Za uspešno in učinkovito komunikacijo s starši je treba poznati njihov vidik. To dosežemo tako, da sledimo odzivom staršev med pogovorom, ker se vsak od njih odziva na sebi lasten način (Ljubešić, 2012, str. 36). Munoz in Macias-Church (2010) sta naredila analizo sestavljanja individualiziranih programov v Ameriki in ugotovila, da so timski sestanki za starše tako stresni, da ti niso zmožni niti poslušati niti sodelovati. V tem primeru je rešitev, da se starše seznani, kaj in zakaj nekaj počnemo. Povabimo jih, da ubesedijo svoj vidik in skupaj raziskujemo možno in uresničljivo. »Cilj komunikacije je ustvariti tak odnos, da starši občutijo, da so s strokovnjaki na istem bregu, na drugem bregu pa so otrokove težave, ki jih želimo s skupnimi močmi premagati« (Ljubešić, 2012, str. 39). Dobre komunikacijske spretnosti prispevajo k temu, da starši postanejo vedno boljši strokovnjaki za svojega otroka (Roggman, Boyce in Innocenti, 2008).

Čačinovič Vogrinčič (2008, str. 15) meni, da »starši niso zgolj izvrševalci navodil, kako pomagati otroku, temveč so skupaj s strokovnimi delavci, učiteljem in učencem soustvarjalci pomoči. V procesu naj bi se slišal tudi glas staršev, raziskovali bi, kakšen je lahko njihov prispevek, kje so njihove meje«. Klavžar (2009, str. 81) ob pogovorih s starši opaza, da potrebujejo več sistematične pomoči in podpore pri spoznavanju in sprejemanju otrokovih težav. Potrebujejo priložnost, da ubesedijo, kaj čutijo in doživljajo kot starši otroka s posebnimi potrebami.

Drabble (2013, str. 17) poudarja, da so številne študije potrdile obremenjenost staršev, ki vzgajajo otroka s posebnimi potrebami. Ti starši so pogosto poročali o občutkih izolacije in visoki ravni stresa, v nekaterih študijah je že kazalo na vedno večjo pojavnost depresije. Imeti otroka s posebnimi potrebami prinese stres, ki je izziv za celo družino, tako za starše, sorojence in druge sorodnike. Starševska odzivnost in občutljivost je potrebna, da otroci s posebnimi potrebami razvijejo varno navezanost, zato je zagotavljanje podpore staršem otrok s posebnimi potrebami bistvenega pomena za uspeh otroka in za družino kot celoto.

V prvih korakih je vsekakor potrebno razjasniti, kakšna so medsebojna pričakovanja in cilji staršev, učiteljev in strokovnih delavcev in kakšne so njihove prednosti pri različnih oblikah sodelovanja. Dejstvo je, da z vsemi starši ne bo mogoče razviti partnerskega odnosa; medtem ko si nekateri starši tega sploh ne želijo, drugi težko vzpostavijo odnos zaradi osebnostnih značilnosti ali narave svojega dela. Vseeno pa je večja verjetnost, da jih pritegnemo k sodelovanju, če jim ponudimo več raznolikih oblik sodelovanja in vključevanja (Kalin, 2009). Pomembno je, da spoštovanja ne dojemamo le kot olikane komunikacije, ampak kot enakovredno sodelovanje s starši, ne glede na spol, etično in kulturno pripadnost, izobrazbo, poklic ter osebnostne značilnosti, ki jih določajo.

1.2.3 Sodelovanje med starši otrok s posebnimi potrebami in socialnimi delavkami na redni osnovni šoli iz vidika socialnega dela

Socialne delavke v osnovnih šolah opravljajo delo svetovalne delavke v šolski svetovalni službi, prav tako pa lahko to delo opravljajo psihologi, pedagogi, specialni in socialni pedagogi. Grah (2014, str. 40) je dobro zapisala, da šolska svetovalna služba postaja prostor, kjer poteka povezovanje, medsebojna pomoč in podpora; prostor, kjer se združijo viri pomoči ter podelijo znanje in izkušnje vseh udeleženi.

Šolska svetovalna služba, katere temeljne funkcije so svetovanje, posvetovanje in koordinacija, z dogovarjanjem, sodelovanjem, razvojnim delom, pobudami in pomočjo nagovarja otroke, starše, učitelje, vodstvo šole ter po potrebi tudi strokovne sodelavce zunaj šole. Delo z omenjenimi členi je lahko individualno ali skupinsko. Zelo pomembno je, da je svetovalna služba vsem udeležencem v šoli enako dostopna. Sama si mora prizadevati, da najde pot do tistih udeležencev v šoli (učencev, učiteljev, staršev ...), ki se ne čutijo nagovorjeni (Programske smernice, 2008).

V okviru šolske svetovalne službe je mesto socialne delavke zelo pomembno. Sodeluje v procesu soustvarjanja spodbudnega učnega okolja, načrtovanju pomoči (timsko načrtovanje, izvajanje, evalvacija in ponovno zastavljanje ciljev v projektih pomoči), poudarja upoštevanje močnih področij učenca in njegovega prizadevanja, učitelju pomaga pri opazovanju in motiviranju učenca, predvsem pa se odziva na potrebe strokovnih delavcev, učencev in staršev (Grah, 2014, str. 43). Socialna delavka je tista, ki ne gleda zgolj na analize in rezultate različnih testov ter iz njih ne dela končnih zaključkov, temveč ponudi varen prostor, kjer se lahko v delovnem odnosu začne raziskovanje možnega. Vodilo socialne delavke je, da poudarja etiko udeležенosti, s katero opusti svojo moč in se pridruži uporabniku kot sodelavka in sogovornica.

Predvsem pa je posebnost socialne delavke, da dela s perspektive moči in se, kot poudarja Videmšek (2008, str. 214), s krepitvijo moči osredotoča na povečanje osebne moči uporabnika in na njegove osebne značilnosti.

Ključna beseda, ki jo po vzoru Čačinovič Vogrinčič uporabljamo v socialnem delu za proces pomoči, je *soustvarjanje*. Pomoč oziroma dobri izidi in želeni razpleti se soustvarijo v odnosu, ki omogoči soustvarjalno sodelovanje. Socialna delavka ni več strokovnjak, ki mora poučiti uporabnika, in uporabnik ni več le človek, ki se uči ravnati s predlagano rešitvijo; rešitev sta soustvarila v procesu sodelovanja (Čačinovič Vogrinčič, 2008).

Osrednji prostor, v katerem se dogaja proces pomoči v socialnem delu, je *pogovor*. Pogovor omogoča srečanje ljudi z različno osebno zgodovino, izkušnjami in kompetencami, ki soustvarjajo svojo udeležnost v rešitvah. Naloga strokovnjaka je, da vzpostavi odprte prostore za pogovor v odnosu, ki omogoči raziskovanje in oblikovanje rešitev v dialogu. S tem tudi omogoči, da vsakdo iz pogovora izstopi drugačen, kot je vanj vstopil, z novimi pogledi, alternativnimi rešitvami in drugačnim razumevanjem (Čačinovič Vogrinčič, 2008).

»Odnos med socialno delavko in uporabnikom definiramo kot *delovni odnos*, ki je opora socialni delavki, da vzpostavi pogovor, ki omogoča raziskovanje in sooblikovanje dobrih izidov. Prva naloga socialne delavke je, da vzpostavi delovni odnos« (Čačinovič Vogrinčič idr., 2011, str. 9). V nadaljevanju bom predstavila elemente delovnega odnosa, kot jih navaja Čačinovič Vogrinčič idr. (2011, str. 9), ki so zelo pomembni za vse strokovne delavce, ki sodelujejo s starši, ne samo za socialne delavke.

Dogovor o sodelovanju je dogovor o začetku sodelovalnega odnosa. Dobro je, če se pogovora udeležijo vsi, ki so udeleženi v problemu z namenom, da se dogovorimo o času, ki ga imamo na voljo in o načinu dela. Poudarek je na delu "tukaj in zdaj", kar pomeni, da z uporabniki raziščemo, kaj je tisto, kar lahko storimo danes. Socialna delavka opiše vlogo vseh udeležениh v procesu, njegova naloga pa je predvsem, da vzpostavi in varuje varen prostor za delo, v katerem vsakdo pride do besede (Čačinovič Vogrinčič, 2008). S tem dogovorom pomagamo staršem, da dobijo več informacij o tem, kaj lahko pričakujejo od sodelovanja s socialno delavko.

Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev (Lussi, 1991) sta temelja delovnega odnosa. Socialna delavka soustvari proces pomoči, v katerem imajo udeleženi v procesu svoj delež v rešitvi. Vsak uporabnik vstopi s svojo definicijo problema, kar pomeni, da lahko pove, kje sam vidi problem in opiše svojo stisko, socialna delavka pa doda svoje videnje

in tako se začne oblikovanje definicije možnega, uresničljivega. »Delovni odnos v pogovoru, ki začneja nov projekt pomoči, zagotavlja brezpogojno spoštovanje edinstvenosti osebne izkušnje« (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 21). Za odnos med socialno delavko in starši to pomeni, da socialna delavka prva povabi starše, da skupaj raziskujejo. Pomaga jim, da najprej ubesedijo oviro, pri tem pa jih posluša, predlaga in s starši raziskuje prvi mogoči korak (Čačinovič Vogrinčič, 2008). Na ta način tudi socialna delavka spozna njihova pričakovanja in pogled na situacijo.

Osebnostno vodenje (De Vries, Bouwkamp, 1995) pomeni, da socialna delavka skupaj z udeleženi raziskuje možne želene izide, prispeva pomembne informacije, tehta preizkušene rešitve in predlaga raziskovanje novih poti. Socialna delavka se osebno odziva, tako da podeli svoje osebne izkušnje ali zgodbo, ki odpira alternativnen pogled na možne rešitve. Po načelu interpozicije (Lussi, 1991) ravna empatično in osebno se odzove na dogajanje v odnosu, ki nastaja. "Osebnostno" v delovnem odnosu pomeni odprtost socialne delavke, da se nauči prepoznati motnje v delovnem odnosu in jih uporabi v procesu pomoči. Delovni odnos je tudi osebni odnos, zato je pomembno, da se starši v sodelovanju s socialno delavko počutijo spoštovane (Čačinovič Vogrinčič, 2008). To lahko socialne delavke dosežejo z učenjem novega ravnanja z besedami in delanjem s pozicije "ne vedeti", ki je namenjena razumevanju, soustvarjanju in odkrivanju novih virov (De Vries, Bouwkamp, 1995).

Preostali štirje elementi delovnega odnosa so teoretski koncepti, ki socialno-delovno ravnanje umeščajo v postmoderne, konstruktivni miselni koncept, ki v ospredje postavlja značilnosti *odnosa in procesa* med udeleženi v procesih pomoči.

Etika udeležnosti (Hoffman, 1994) nas usmerja v sodelovanje, v katerem nihče nima zadnje besede in kjer se pogovor nadaljuje. Strokovnjak odstopi od moči, ki mu ne pripada in jo nadomesti s skupnim iskanjem in raziskovanjem. Tako je socialna delavka udeležena kot soustvarjalka oziroma sogovornica (Čačinovič Vogrinčič idr., 2011, str. 12). »Kadar na primer naše delo temelji na delovnem odnosu soustvarjanja, ne moremo govoriti o tem, da imamo stranko vključeno v obravnavo, čeprav je to v institucionalnem okviru centrov za socialno delo, zdravstvenih organizacij in tudi šolskih svetovalnih služb terminologija, ki se še vedno pogosto uporablja. Ko s človekom vzpostavimo delovni odnos soustvarjanja, smo sodelavci v skupnem projektu pomoči« (Mešl in Kodele, 2016, str. 112). Sodelovanje staršev in socialnih delavk razumem kot povezano delovanje v dobro otroka. Vsak od udeležencev upošteva in spoštuje

prispevek drugega, prav tako pa vsak nosi svoj del odgovornosti. Čačinovič Vogrinčič (2008) poudarja: »Odlično znamo *govoriti otroku*, *govoriti z otrokom* pa je nujna dragocena izkušnja«.

Starši in strokovnjaki običajno odločajo o otrocih, otrok sam pa ima v tem odnosu majhno moč odločanja o lastni usodi. Pomembno je, da pri odločanju o otrokovem življenju spoštujejo otroke kot osebnost, saj otroci, tako tisti s posebnimi potrebami kot njihovi sorojenci, niso lastnina niti staršev niti strokovnjakov (Dale, 1996). Pogosto se zgodi, da otroku ne omogočimo, da bi proces uspešnega učenja začel s svojim razumevanjem oziroma nerazumevanjem, da bi sam zase odkril in razvil svoj način dela, ki bi omogočil uspeh. Čačinovič Vogrinčič (2008) poudarja, da bo otrok uspešen, le če bo otrok aktiven na svoj poseben način.

V vsakdanjem življenju opise učnih težav, primanjkljajev in posebnih potreb pogosto uporabljamo kot diagnoze, pa jih ne bi smeli, meni Čačinovič Vogrinčič (2008), saj opisi niso diagnoze, temveč izhodišče za raziskovanje in dialog. Objektivni jezik odraslega pogosto oblikuje takšne diagnoze, pri tem pa spusti delež otroka. Pomembno je, da raziskujemo, kako otrok opredeljuje svojo težavo, kaj je že naredil, da bi jo zmanjšal ali bolje obvladal, kakšne vire moči ima sam, kakšni so viri v njegovem okolju.

Saleebey (1977, str. 3) pravi: »Praksa, ki temelji na **perspektivi moči**, pomeni, da bo vse, kar delaš kot socialna delavka, utemeljeno s tem, da pomagaš odkriti, olepšati, raziskati in izkoristiti klientovo moč in vire, ko mu pomagaš, da doseže cilje, uresniči svoje sanje in razbije okove oviranosti in nesreč«. Ko ugotovimo, da otrok odstopa od svojih vrstnikov, je potrebno staršem povedati, ne samo česa otrok ne zmore, temveč katera so njegova močna področja. Potrebno jih je tudi seznaniti, kakšne možnosti in poti ima otrok pri premagovanju teh težav, da bo lahko uspešen pri samem vzgojno-izobraževalnem procesu in kje lahko kot starši največ doprinesejo k uspehu (Nojič, 2006, str. 76).

Uporabljati je treba jezik, ki ga starši razumejo. Izogibati se je moramo specifičnim strokovnim terminom, ki jih poznajo le strokovni delavci in učitelji, starši pa ne (Clement Morrison, 2008, str. 200). **Znanje za ravnanje** (Rosenfeld, 1993 v Čačinovič Vogrinčič idr., 2011, str. 15) je koncept, ki ga je mogoče v procesu socialnega dela pretvoriti v akcijo. Socialna delavka, ki ni brez besed, ker ima znanje za ravnanje, zna dvoje: vzpostaviti in vzdrževati delovni odnos in kontekst socialno delavskega pogovora ter deliti strokovno znanje z uporabniki v pogovoru in tako omogočiti prevajanje v osebni ali lokalni jezik in nazaj v jezik stroke za ustvarjanje nove zgodbe v raziskovanju rešitev.

Še eden od pomembnih elementov v konceptu delovnega odnosa je **ravnanje s sedanostjo ali koncept so-navzočnosti** (Andersen, 1994 v Čačinovič Vogrinčič idr., 2011, str. 14). Poudarja, da moramo ohranjati pozornost na sedanost, ko se pogovor in soustvarjanje dogajata, ne da bi šli nazaj v pretekle neuspehe ali otroku jemali prihodnost z mišljenjem, da "iz njega ne bo nič" (Čačinovič Vogrinčič, 2008). Da bi otroci in starši dobili občutek, da se spoštuje njihova kompetentnost, moramo skrbno varovati sedanost.

Če prevedemo kontekst socialnega dela v kontekst šole: »na primer v razredu ali v šolski svetovalni službi, je prvi pogoj za to, da se bo otrok, učitelj, svetovalni delavec itn. podal v želeno spremembo, kontekst začetne stabilnosti, ki se nanaša predvsem na kakovost odnosa med udeleženci interakcije« (Šugman Bohinc, 2013, str. 105). Kontekst začetne stabilnosti pomeni odnos, v katerem se vsi udeleženi počutijo varne in vzajemno zaupajo v vire, moč in sposobnosti sodelavcev v projektu pomoči in pričakujejo, da se bo njihovo sodelovanje razvijalo v smeri željenih ciljev. Otroci in starši v takšnem odnosu krepijo občutek lastne vrednosti, čutijo veselje do eksperimentiranja in učenja iz napak, se učinkovito spoprijemajo s težkimi čustvi ali pa razvijajo ustreznejše navade obnašanja (Šugman Bohinc, 2013, str. 105).

2. FORMULACIJA PROBLEMA

Delo z otroki s posebnimi potrebami mi je blizu, saj že tretje leto sodelujem z društvom, ki organizira dejavnosti za otroke s posebnimi potrebami, ki imajo po večini motnje v duševnem razvoju. Vseeno sem se v tej diplomski nalogi želela posvetiti staršem, ki imajo otroka s posebnimi potrebami vpisanega v redno osnovno šolo. Ko sem v 3. letniku študija opravljala prakso v redni osnovni šoli, me je presenetilo število otrok s posebnimi potrebami. Pri delu s socialno delavko sem bila pozorna predvsem na težave, s katerimi se srečujejo starši otrok s posebnimi potrebami. Ko so oddajali zahtevo za usmeritev, se je zgodilo, da sploh niso povsem razumeli, kakšen je namen postopka, ki se tiče njihovega otroka. Ko so ugotovili, da bo njihov otrok dobil odločbo o usmeritvi in kaj to pravzaprav pomeni, so umaknili zahtevo in postopek se je ustavil, s tem pa je tudi učenec postal prikrajšan za določene prilagoditve v šoli, ki bi mu lahko koristile. Nerazumevanje postopka in premalo strokovne podpore vodi do različnih odzivov, velikokrat v nesodelovanje s šolo. Pri tem pa se lahko spregleda, kaj je resnično najboljše za otroka.

S svojo raziskavo sem želela predstaviti položaj staršev, ko s strani šole dobijo priporočila, da njihov otrok potrebuje določene prilagoditve in dodatno pomoč, s tem pa je potrebno pridobiti tudi odločbo o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Zanimal me je vidik staršev, kakšen pogled imajo na postopek usmerjanja in pridobivanja odločbe, kakšne so njihove izkušnje s sodelovanjem šole po prejeti odločbi ter kakšno pomoč in podporo so prejeli s strani šolskih socialnih delavk. Ugotovitve raziskave bodo prispevale k boljšemu razumevanju trenutne situacije, v kateri so starši otrok, ki so v postopku pridobivanja odločbe o usmeritvi, in socialne delavke, ki z njimi sodelujejo. Prav tako bodo lahko ugotovitve raziskave pomembne smernice za socialne delavke pri delu s starši, ko se začne postopek o usmerjanju otroka s posebnimi potrebami in za nadaljnje delo z njimi.

Na spletu sem zasledila nekaj diplomskih nalog, ki vključujejo stališča staršev otrok s posebnimi potrebami, vendar so večinoma različno usmerjene v specifično problematiko. Predvsem pa ne zajemajo pogledov socialnih delavk kot svetovalnih delavcev na osnovnih šolah. Zato sem se v svoji diplomski nalogi osredotočila tudi na vlogo socialnih delavk in njihov prispevek v sodelovanju s starši otrok s posebnimi potrebami.

2.1 Raziskovalna vprašanja

1. Ali obstaja razlika med pogledom šolskih socialnih delavk in staršev na postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami?
2. Kakšna je vloga šolskih socialnih delavk in staršev pri oblikovanju individualiziranega programa za otroka s posebnimi potrebami?
3. Katera znanja imajo socialne delavke za delo z otroki s posebnimi potrebami v rednih osnovnih šolah?

3. METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave, model raziskave in spremenljivke

Raziskava je kvalitativna in eksplorativna (poizvedovalna), saj sem z besednimi opisi ali pripovedmi pridobila dober pogled v njihovo doživljanje. Raziskava je tudi primerjalna, saj sem primerjala perspektivo staršev in socialnih delavk. Kvalitativna analiza je narejena na podlagi odgovorov na vprašanja staršev otrok s posebnimi potrebami in odgovorov na vprašanja socialnih delavk o sodelovanju in podpori staršem v postopku usmerjanja otrok za pridobitev odločbe.

3.2 Merski instrumenti ali viri podatkov

Merski instrument v raziskavi je delno strukturiran vprašalnik. Sestavljen je iz vprašanj, ki so odprtega tipa in zastavljena tako, da so intervjuvanci odgovarjali s svojimi besedami in predstavili stvari, ki so za njih najpomembnejše. Vprašanja za starše otrok s posebnimi potrebami in socialne delavke so bila različno zastavljena. Do podatkov sem prišla s pomočjo delno strukturiranih intervjujev s štirimi starši otrok s posebnimi potrebami, ki imajo svoje otroke vpisane v redno osnovno šolo in štirimi socialnimi delavkami, ki delajo na rednih osnovnih šolah v Ljubljani. Viri podatkov so pogovori s prej omenjeni osebami.

3.3 Populacija in vzorčenje

Populacijo raziskovalne naloge sestavljajo starši otrok s posebnimi potrebami, ki so vključeni v redne osnovne šole v RS in socialne delavke, ki so zaposlene na osnovnih šolah v RS. V vzorec sem zajela štiri starše otrok s posebnimi potrebami, ki obiskujejo redno osnovno šolo v ljubljanski regiji ter štiri socialne delavke, ki so zaposlene na ljubljanskih osnovnih šolah kot šolske svetovalne delavke. V raziskavi sem uporabila neslučajnostno vzorčenje, vzorec raziskovanja pa je priročni, saj sem se želela osredotočiti na starše otrok, ki so prejeli odločbo s strani komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami v roku zadnjih dveh let. Izbiro za

enoto populacije, ki so v mojem primeru starši, sem prepustila socialnim delavkam, ki jih bolj poznajo, izbira pa je bila odvisna tudi od pripravljenosti staršev na pogovor z mano.

3.4 Zbiranje podatkov

Intervjuje s starši in socialnimi delavkami sem izvajala v obdobju od 23. 1. 2019 do 22. 3. 2019. Najprej sem osebno stopila v stik s socialnimi delavkami in jim predstavila namen svoje raziskovalne naloge ter jih osebno povabila k sodelovanju za izvedbo intervjuja. Prav tako sem jih prosila, če bi me lahko usmerile k staršem otrok s posebnimi potrebami, ki so v zadnjih dveh letih pridobili odločbo o usmeritvi. Ko sem dobila kontakte staršev, sem jih ustno nagovorila. V kolikor so privolili k sodelovanju v raziskavi, smo se dogovorili za kraj in čas izvedbe pogovora. Pred izvedbo intervjuja sem staršem osebno razložila, kakšen je namen moje raziskave. S podpisom soglasja so bili seznanjeni, da bodo njihova osebna imena in imena otrok ostala anonimna. Vprašala sem jih, če se strinjajo, da pogovore snemam. V kolikor tega niso želeli, sem si njihove izjave sproti zabeležila in takoj po končanem pogovoru zapise prepisala in začela z analizo. Vnaprej sem pripravila vprašanja za intervjuje, ki so bila vodilo za izvedbo intervjujev, glede na potek pogovora pa sem po potrebi postavljala še dodatna vprašanja.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Zbrane podatke sem kvalitativno obdelala. Posnetke intervjujev oz. zapise sem najprej prepisala in vnesla v računalnik. Intervjuje sem nato uredila in izločila podatke, ki niso relevantni za mojo raziskavo. Nato sem izjave označila s črko in številko. V fazi odprtega kodiranja sem zaradi lažje preglednosti izjave vnesla v tabele in jim pripisala pojme. V zadnji fazi sem pojme združila v širše kategorije in podkategorije ter na osnovi tega zapisala rezultate.

4. REZULTATI

V nadaljevanju sem rezultate iz intervjujev s socialnimi delavkami in starši predstavila združeno glede na izbrane teme proučevanja, ki sem jih definirala vnaprej glede na raziskovalna vprašanja, ostale podteme pa sem oblikovala glede na podane odgovore intervjuvancev.

4.1 SODELOVANJE ŠOLSKE SVETOVALNE SLUŽBE S STARŠI

4.1.1 Potek sodelovanja s starši

Intervjuvane socialne delavke so poročale, kako poteka sodelovanje s starši, ko se opazijo otrokovi primanjkljaji. Učitelj oz. razrednik je največkrat tisti, ki prvi opazi, da otrok potrebuje dodatne prilagoditve. V nekaterih primerih so tudi starši tisti, ki doma prvi zaznajo težave otroka in se nato obrnejo na šolo. Zgodnje odkrivanje otrokovih težav je prednost, ki jo poudarjajo socialne delavke. Socialne delavke sodelovanje s starši začnejo s pogovorom, kjer starše informirajo o otrokovih težavah, predhodno pa vzpostavijo sodelovanje tudi z otrokom. S starši medsebojno sodelujejo, skupaj oblikujejo instrumentalno definicijo, raziskujejo in soustvarjajo rešitve. Vse socialne delavke poudarjajo izvajanje predhodnih prilagoditev za otroka, ki vključuje pripravo IDPP (izvirni delovni projekt pomoči) oz. ISP (individualno skupinsko pomoč) in soglasje staršev za osebno mapo otroka. Ne glede na to, ali je predlog za postopek usmerjanja podan s strani staršev ali učitelja, odločitev za postopek sprejmejo, če menijo, da bi bilo to za otroka najboljše in če opazijo, da dosedanje prilagoditve niso dovolj. Čeprav socialne delavke menijo, da imajo strokovni delavci različne pristope pri delu s starši in otroki, se jim zdi pomembna vztrajnost in potrpežljivost pri delu s starši, sprotna informiranost staršev ter komunikacija, ki ne vodi v njihovo krivdo. Ključno se jim zdi postopno sodelovanje s starši, saj je pogostost pogovorov odvisna glede na potrebe staršev in je tako pri vsakemu staršu različno dolga pot sodelovanja. Ena izmed socialnih delavk je ob tem poudarila tudi uporabo samorefleksije, ki ji pomaga, da sproti zaznava svoje vodenje pogovora in odziv staršev.

4.1.2 Vloga učitelja pri sodelovanju s starši

Učitelji so po mnenju intervjuvanih socialnih delavk pri sodelovanju šolske svetovalne službe s starši pomemben člen, predvsem pri posvetovanju in predaji informacij o spremembah otroka svetovalni službi in staršem. Ob tem pa so socialne delavke navajale izzive, s katerimi se učitelji srečujejo, pri čemer najbolj izstopata nemoč učiteljev v odnosu do staršev in težave učiteljev pri izvajanju prilagoditev znotraj pouka. *»Začnejo se spraševati, kaj je v njihovi moči, kaj bodo*

starši rekli ... Ti si avtonomen, ti si učitelj, ti moraš otroku omogočiti najboljše pogoje za razvijanje njegovih potencialov in znanja.» (A9)

Intervjuvane socialne delavke so povedale, da bi učitelji hitro šli v postopek usmerjanja in pri tem izpustili majhne korake na poti do spremembe. *»Problem je, ker učitelji nimajo ozaveščeno v glavi, da morajo med samim delom, torej med poukom, delati s tem otrokom z drugačnim pristopom.« (A52)*

4.1.3 Primeri slabe prakse sodelovanja s starši

Socialne delavke so navedle nekaj slabih praks sodelovanja s starši. Poročajo o primerih, ko starši ne zmorejo sprejeti otrokovih težav in predlogov učitelja za postopek usmerjanja. Zaradi kasnejše odločitve staršev za postopek usmerjanja, je posledično otrok več let brez ustreznih prilagoditev, s čakanjem na odločbo pa pride tudi do poznega uresničevanja ciljev za otroka. Na tem mestu je bila poudarjena tudi negativna podpora učitelja šolskemu svetovalnemu delavcu, ki še dodatno prispeva k slabemu sodelovanju staršev in šolske svetovalne službe. V enem primeru je imel otrok hude čustvene in vedenjske težave, vendar so imeli starši drugačen pogled na težave otroka. Starši so iskali pomoč drugje, nato pa ob odkriti hiperaktivnosti postopno sprejeli, da otrok potrebuje odločbo.

Socialne delavke poudarjajo, da so pri starših prisotni predsodki o odločbi in strah pred etiketiranjem otroka ob postopku usmerjanja. V enem primeru so zaradi zavračanja postopka usmerjanja s strani staršev, vključili CSD. *»Menijo, da če bo učenec usmerjen, bo dobil zraven nalepko "da ni normalen", "da je neumen". Teh nalepk se zelo bojijo.« (C8)*

Socialne delavke opažajo, da imajo starši visoka pričakovanja do otrokovega šolskega uspeha, ko otrok prejme odločbo, zato je pritisk pri nekaterih starših še večji in posledično prihaja do nesoglasij med starši in šolskimi strokovnimi delavci.

4.1.4 Primeri dobre prakse sodelovanja s starši

Kot dobro prakso sodelovanja s starši socialne delavke navajajo pripravljenost staršev za sodelovanje, soustvarjanje oblik pomoči in zaupanje v odnosu. *»Dobra praksa s starši je, da sami prepoznajo, se obrnejo na učitelja ali na svetovalno službo, sprejmejo oblike pomoči, opravijo vso potrebno diagnostiko, povedo, kako delajo doma, sodelujejo pri IP, prav tako z učiteljem in če je potrebno tudi z DSP izvajalcem.« (B6)*

Predstavljena je bila tudi dobra praksa šole, kjer so sodelovali vsi vključeni v problemu. Pri otrocih, ki imajo motnjo avtističnega spektra in so imeli prilagoditve ali odločbe že v vrtcu, je šola organizirala timske sestanke z vrtcem, starši in Centrom za avtizem. Na ta način je šola pripravljena na sprejem otroka s posebnimi potrebami v šolo. *»To je primer dobre prakse sodelovanja, ker nam starši zaupajo, že od vsega začetka smo bili skupaj in so odprto spregovorili o svojih težavah. To je tisto, kar si človek želi.« (D20)*

4.1.5 Potrebne spremembe v sodelovanju med socialnimi delavkami in starši otrok s posebnimi potrebami

Socialne delavke bi si s strani staršev želele zaupanja do šolske svetovalne službe in da bi se njihov medsebojni odnos tekom šolanja otroka ohranjal ter razvijal. Zavedajo se, da je pri tovrstnem sodelovanju potrebna tankočutnost in empatija. Menijo, da bi morali vsi strokovni delavci izhajati iz perspektive moči in krepiti tudi ostala področja otroka, ne zgolj tista s pomanjkljivostmi. Posvetovanje učitelja s šolsko svetovalno službo je bila ena izmed željenih sprememb, kar nakazuje, da se v praksi tega ne poslužujejo vsi. Prav tako je bilo v intervjujih večkrat omenjeno, da bi morale imeti tudi socialne delavke možnost izvajanja DSP za otroka s posebnimi potrebami, ker praviloma sodelujejo s starši in otrokom od začetka do konca postopka usmerjanja ter izvajajo nadaljnjo pomoč tudi po prejeti odločbi. Le ena izmed socialnih delavk meni, da ni potrebe po vpeljavi novih sprememb v sodelovanju med socialnimi delavkami in starši otrok s posebnimi potrebami. *»Vendar jaz ne bi še kakšnih drugih pritiskov ali česa drugega zraven vpeljevala, mislim, da sta pogovor in sprotna komunikacija najbolj potrebna.« (C19)*

4.2 SODELOVANJE STARŠEV S ŠOLSKO SVETOVALNO SLUŽBO

4.2.1 Vključenost staršev v pogovore s šolsko svetovalno službo

Starši so v intervjujih poročali o sodelovanju s šolsko svetovalno službo, ko so bili s strani šole povabljeni na pogovor in dobili predlog za začetek postopka usmerjanja. Sodelovanja šolskih svetovalnih delavcev z otroki in starši potekajo redno v obliki osebnih in telefonskih stikov, tudi po prejeti odločbi otroka. *»Tukaj moram reči, da so pogovori na obeh šolah potekali dobro. Dogovorili smo se, kako bodo sestanki potekali, kako bodo prilagoditve realizirane, katere ure bodo prilagojene in katere učitelje bo imel za dodatno strokovno pomoč.« (G34)*

V primeru, kjer so starši imeli pogovore s šolsko svetovalno delavko v zvezi s postopkom usmerjanja za oba otroka, so opazili razliko, da je pri drugem otroku komunikacija s šolsko svetovalno delavko potekala bolj jasno in direktno, kar je bilo staršem v pomoč.

Predstavljena je bila tudi izkušnja staršev, ki so ostali brez pomoči s strani šolske svetovalne službe in brez podpore pri pridobivanju poročil za postopek usmerjanja. *»Bolj ali manj smo sami pridobili vsa mnenja, specialna pedagoginja v šoli je zgolj napisala mnenje.« (F13)*

4.2.2 Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo

Šolska svetovalna služba je v večini primerov prva, ki starše informira o samem postopku usmerjanja, zato me je zanimalo, s katerimi pravicami in možnostmi so bili seznanjeni, ko so njihovi otroci prejeli odločbe. V večini so bili starši najprej seznanjeni s številom ur dodatne strokovne pomoči. Pri pregledu odločbe je bila v dveh primerih v pomoč socialna delavka. Kljub seznanjenosti z otrokovimi pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo, se niso vsi starši odločili za njihovo koriščenje. Starši so poročali, da so z obnovitvijo postopka usmerjanja in s preverjanjem napredka pri otroku s strani komisije otroku povišali število ur dodatne strokovne pomoči. *»Vsako leto se obnavlja postopek, tako da dodamo nova poročila in izvide, na dve leti pa imamo preizkus, koliko je napredoval, to komisija potem na šoli preverja.« (H21)* Kljub temu da so na eni izmed šol redno izvajali dodatno strokovno pomoč, so zaradi slabega sodelovanja z otrokom zamenjali izvajalko DSP in omogočili najboljše možnosti za otroka.

V ostalih dveh primerih starši niso bili seznanjeni s pravicami otroka s posebnimi potrebami. S prilagoditvami za pisno ocenjevanje so bili nekateri seznanjeni zgolj iz strokovnega mnenja. V drugem primeru pa sta starša prešolala svoje otroke zaradi nestrokovnega dela in na novi šoli opazila velike razlike med osnovnimi šolami. Starši so po šestih letih izvajanja otrokove odločbe na prejšnji šoli z vpisom otroka na novo šolo prejeli svoj izvod IP in razumeli njegov pomen. *»Če povem za prvo šolo, tam so mi dali samo en list za podpisat, za kar sploh vedla nisem, kaj ta list na dveh straneh pomeni.« (G26)* Prejšnja šola namreč dogovora o izvajanju predhodnih prilagoditev ni izvedla, staršem ni omogočila vpogleda v IP, kršila je pravico staršev do vpogleda v otrokovo osebno mapo, prav tako je določene nepravilnosti odkrila tudi inšpekcija. Šola ni upoštevala odločbe, kar je bilo opazno z nazadovanjem otroka.

4.3 POGLED SOCIALNIH DELAVK NA CELOTEN POSTOPEK USMERJANJA OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

4.3.1 Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami

Analiza odgovorov je pokazala, da celoten postopek usmerjanja traja predolgo, prav tako je v postopku ogromno dokumentacije, ki celoten postopek le upočasni. Socialne delavke navajajo nepravilnosti, kot so nepopolne odločbe in napačni osebni podatki v odločbi. *»Ko otrok dobi odločbo, pogosto v odločbi ni napisanih vseh napotkov, kam in h kateremu strokovnjaku naj bi bil otrok še napoten, usmerjen.« (A22)*

Socialne delavke navajajo vse večji obisk privatnih storitev s strani staršev, saj je Svetovalni center zelo obremenjen, hkrati pa menijo, da prihaja do pomanjkanja strokovnih obravnav. Socialne delavke so sicer brez vpogleda v delovanje komisije, vendar iz izkušenj pri svojem delu in pridobljenih informacij vedo, da komisija mnenje o otroku ustvari na podlagi poročil ter da komisija ne razpolaga z informacijami o otrokovem napredku. Ena izmed socialnih delavk je poročala, da šola nikoli ni prejela vabila na komisijo, le občasni klic s strani komisije za pridobitev mnenja. Končne prilagoditve naj bi bile odvisne od zastopanosti staršev svojih otrok. Komisija otroku s posebnimi potrebami redko dodeli pet ur dodatne strokovne pomoči, zato nekatere šole izvajajo primanjkljaj dodatnih ur pomoči, torej gre za dodatno uro, ki ni zabeležena, vendar je otroku v pomoč. Prav tako izvajajo svetovalne ure že pred izdano odločbo otroka s posebnimi potrebami.

Ena izmed socialnih delavk opaža, da se pogled staršev na postopek usmerjanja spreminja, saj dobijo prošnje staršev za pridobitev odločbe brez utemeljenih razlogov, torej tudi v primerih, ko otrok ne potrebuje odločbe. Druga socialna delavka pa je opozorila na pritisk na šolo, ki se je pojavljal v 9. razredu s strani staršev in otrok. V naslednjem šolskem letu 2019/2020 bo prišlo do spremembe in bodo morali tudi učenci s pridobljeno odločbo imeti dovolj točk za vpis. Kljub predvidljivemu manjšemu pritisku, se pojavlja možnost zlorabljanja odločb, saj bodo imeli otroci s posebnimi potrebami z odločbo možnost večkratnega ponavljanja.

Za primerjavo s prakso postopka usmerjanja v Sloveniji, je ena socialna delavka predstavila dobro prakso Norveške, kjer osnovne šole ves čas sodelujejo s fakultetami, ki jim pomagajo pri opazovanju in analiziranju otrokovih težav. Socialna delavka meni, da se razlike z njihovo prakso pokažejo predvsem v celostni obravnavi otroka, ki je pri nas ne izvajamo.

Z vidika nekaterih socialnih delavk je osnovna šola prezahtevna za otroke in menijo, da bodo na tem mestu potrebne spremembe. Na eni izmed osnovnih šol so se želeli približali otrokom,

ki potrebujejo pomoč znotraj pouka, zato so organizirali asistenco. *»Če imajo recimo otroci čustveno-vedenjske težave ali težave s koncentracijo, da ne zmorejo pri pouku, imamo organizirano asistenco za vsako uro. Če otrok ne zmore, ga učitelj pošlje do asistence z zvezkom, tam ga čaka dežurni učitelj, ki mu pomaga individualno delat.« (D57)*

4.3.2 Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami

Socialne delavke poročajo o različnih dogovorih šole glede nosilca IP za otroka s posebnimi potrebami. Na osnovnih šolah, kjer so zaposlene intervjuvane socialne delavke, so nosilci IP: oseba, ki ima največ stika z otrokom, vodja strokovne skupine, razrednik in socialna delavka z dodatno izobrazbo iz specialne pedagogike. Pri oblikovanju IP so intervjuvane socialne delavke poudarile pomen vključevanja vseh udeležениh in medsebojno sodelovanje, kar pomeni sodelovanje staršev, otroka, razrednika oz. učitelja, izvajalca DSP in šolskega svetovalnega delavca. Kljub različnemu prispevku staršev, se socialnim delavkam zdi pomembno soustvarjanje rešitve z njimi. Zato so starši del strokovne skupine, ki se trikrat letno sestane in kjer poteka skupna evalvacija. Socialne delavke opisujejo, da starši pogosto otroku odvzamejo glas in govorijo namesto njega, zato na nekaterih šolah izvajajo predhodno vključitev otroka v IP na način, da se z njim pogovorijo, oblikujejo instrumentalno definicijo problema, vendar pa ga ne vključijo v strokovno skupino. Na dveh šolah otroke v IP vključijo od 4. razreda naprej, kjer zanj ustvarijo varno okolje, svetovalni delavec pa mu predstavi IP in nadaljnji potek.

Izhodišče za raziskovanje in pripravo IP izvede stroka. *»Čeprav mislim, da mora znotraj tega načrtovanja tudi stroka kaj reči, ne morejo starši vodit IDPP-ja, mi nekaj ponudimo, oni pa se potem lahko opredelijo.« (D33)* Strokovni delavci pri oblikovanju IP izhajajo iz strokovnega mnenja in odločbe, vendar je ena socialna delavka pojasnila, da je IP pogosto narejen rutinsko, kljub temu da je dovolj prostora za kreativno oblikovanje. *»Tiste prilagoditve, ki so bile zapisane v odločbi, morajo biti vključene v IP, šola pa lahko doda tudi svoje prilagoditve in to je tisto polje, ko nekateri dodajo nekaj več, se potrudijo, da je IP resnično pisan na kožo tistemu otroku.« (C34)*

4.3.3 Sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami

Socialne delavke poročajo o majhnem sodelovanju z vladnimi in nevladnimi organizacijami, najbolj intenzivno je v času pridobivanja odločbe. Socialne delavke navajajo, da v času postopka usmerjanja sodelujejo z Dispanzerjem za mentalno zdravje, šolsko zdravnico, Psihiatrično kliniko Ljubljana, Svetovalnim centrom in Pediatrično bolnico, po prejetih odločbah otrok s posebnimi potrebami pa sodelujejo s CONO Fužine-dnevni center, SKALO-

dnevni center, Mladinski center Vič, Zvezo prijateljev mladine, mladinskimi centri in društvom, ki dela z Romi. Starši sicer ne nasprotujejo sodelovanju z vladnimi in nevladnimi organizacijami, vendar ga pogosto prekinajo po prejeti odločbi. Po prejeti otrokovi odločbi to storijo tudi nekatere institucije. V primeru čustvenih in vedenjskih težav otroka šole organizirajo dodatno sodelovanje z drugimi institucijami in organizacijami, kot so CSD, Društvo za nenasilno komunikacijo itd. Kljub odločbi je nekaterim otrokom v veliko pomoč tudi prostovoljec. Čeprav se v šolah trudijo izvajati DSP znotraj pouka, včasih otrok potrebuje pomoč tudi v popoldanskem času, zato za izvajanje pomoči v nevladnih organizacijah pridobijo soglasje staršev.

4.4 POGLED STARŠEV NA CELOTEN POSTOPEK USMERJANJA OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

4.4.1 Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja

Starši so v dveh primerih poročali, da so imeli v postopek usmerjanja vključena oba otroka, pri čemer so zaznali razliko, da so pri drugem otroku lažje pristopili in sodelovali v postopku usmerjanja. Prav tako so izrazili zadovoljstvo ob sprožitvi postopka zaradi nadaljnje pomoči otroku in dejstva, da bodo učitelji seznanjeni z otrokovimi učnimi težavami. Starši se zavedajo koristnosti postopka in možnosti napredovanja otroka. *»To sem pri starejšem sinu zelo opazila, saj je bil pri matematiki na nivoju 18-letnika, pri slovenščini pri zapisovanju in branju pa na nivoju 4-letnega otroka. Razlika je bila precej drastična, zato je bilo otroku potrebno pomagati.« (G11)*

Nekateri starši pri sprožitvi postopka usmerjanja niso imeli nikakršnih pomislekov. Starši poročajo o dobrem sodelovanju s socialno delavko, preko katere so pridobili informacije o odločbi in opustili predsodke o "nalepkah", ki naj bi jih prinesla odločba. Po drugi strani pa so nekateri starši opazili zadržan pristop socialne delavke ob predaji informacij o postopku usmerjanja. Ravno takšen pristop je vodil do nejasne komunikacije in nerazumevanja staršev o pomenu testiranja v postopku usmerjanja. *»Potem sva šla k zdravniku in sem rekla, da bi rada dala preverit kri in vodo. Zdej mi je to kar smešno, ampak res si nisem točno predstavljala, kako naj bi ta pregled zgledal.« (E9)*

Analiza odgovorov je pokazala drugačno opažanje otroka doma in v šoli. Starši poročajo, da pri svojem prvem otroku, ki je šel čez postopek usmerjanja, niso prepoznali slabe koncentracije in potrebe po dodatni učni pomoči, zato je bila šola prva, ki je predlagala postopek usmerjanja.

Pri večini je prišlo do zgodnjega odkrivanja otrokovih težav s strani šole ali staršev. Poročali so tudi o podpori vrtca, kjer so bili starši opozorjeni, da bo otrok morda v šoli potreboval odločbo. V enem primeru pa so samo obnovili postopek usmerjanja, ki je bil zaradi izboljšanja v vrtcu prekinjen.

Polovica intervjuvanih staršev meni, da postopek usmerjanja traja predolgo časa. *»Mislim, da je trajalo točno 7 mesecev, da so začeli vlogo sploh obravnavati.« (F3)* Ravno zaradi dolgotrajnosti je v enem primeru socialna delavka predlagala čimprejšnji začetek postopka usmerjanja. Starši menijo, da primanjkuje strokovnjakov za pridobitev strokovnega mnenja o otroku in da bi bila potrebna ureditev čakalne dobe za sam postopek. Ker je na Zavodu za gluhe in naglušne krajša čakalna doba kot na drugih institucijah, so nekateri starši s svojimi otroki postopek opravili tam. Druga polovica staršev meni nasprotno, da je postopek usmerjanja potekal hitro. *»Postopka niti nista dolgo trajala, pri prvem je bilo več kot pol leta, pri drugem je bilo res hitro, v nekaj mesecih.« (G6)*

Starši so izrazili svoje zadovoljstvo z vodenim postopkom na Zavodu za gluhe in naglušne, kjer so pridobili pomoč s strani specialne pedagoginje, sodelovali z različnimi strokovnjaki in bili prisotni na timskih sestankih pred izdano odločbo. Prav tako so nekateri starši izrazili zadovoljstvo z vodenim postopkom na Svetovalnem centru, s katerim redno sodelujejo in nadaljujejo z obravnavo tudi po prejeti odločbi. Vseeno so v drugem primeru starši poročali o različnih pogledih s strokovnimi delavci na Svetovalnem centru. Pri prvem otroku z ADHD so jim predlagali terapijo s tabletami, pri drugem otroku pa so doživeli izkušnjo s še večjim pritiskom terapije s tabletami. *»Ne morem si predstavljati, da bi tako majhnemu otroku dajala takšne tablete, ki povzročajo odvisnost. Tudi sami so svetovali, da je pri teh otrocih najbolj pomembna doslednost in rutina (šola, pavza, nato domača naloga, potem šele igra). Jaz mislim, da so tablete res tista skrajnost. Dokler imamo možnosti za drugačen pristop bom vedno izbrala drugo.« (E21)*

Starši menijo, da so osnovne šole pri nas zahtevne in da je v slovenskem šolstvu premalo spodbujanja otrokovih dobrih področij. Kot dobra praksa v tujini je bil s strani staršev omenjen primer skandinavskih držav, ki imajo razvit boljši način razvijanja močnih področij otroka. Starši so poročali tako o dobrem sodelovanju z nekaterimi učitelji, ki si vzamejo čas za otroka s posebnimi potrebami in starše sproti obveščajo o napredku otroka, ter na drugi strani poročanje staršev o težavah v sodelovanju z učiteljem. *»Pred prejetjem odločbe pa smo imeli z učiteljico, ki ga je učila, zelo velike težave, ker gospa ni želela sodelovati, saj je mnenja, da*

dokler ni odločbe, ni dokazano in ni želela upoštevati prilagoditev, ki jih je predlagala šolska specialna pedagoginja.» (F14)

4.4.2 Stik staršev in otrok s komisijo za usmerjanje

Starši so navajali različne izkušnje s komisijo za usmerjanje. V enem izmed primerov so starši navedli, da niso prejeli povabila na pogovor s strani komisije za usmerjanje, vendar jim je bilo hkrati pomembnejše, da se postopek zaključi, kot da bi aktivno sodelovali znotraj le-tega. Tako so imeli kontakt le s socialno delavko na šoli in Svetovalnim centrom. V ostalih primerih je prišlo do telefonskega pogovora s komisijo, osebnega pogovora z enim od članom komisije (članica komisije je bila otrokova psihologinja) kot tudi do osebnega pogovora s celotno komisijo. Starši menijo, da strokovni delavci otroka ne vidijo v njegovem okolju, kar vpliva na njihovo strokovno mnenje. *»Jaz vidim otroka, trenutno ima čustveno stisko zaradi najine ločitve s partnerjem in deljenega skrbništva. Ne morem zaradi tega otroku dajat tablete, ne vidim potrebe po tem. Saj vem, da je diagnostika temeljit pregled, ampak ne vidijo pa, kako otrok živi v svojem okolju.« (E22)*

4.5 VLOGA STARŠEV

4.5.1 Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami

Analiza odgovorov je pokazala, da so starši v dveh primerih aktivno sodelovali pri oblikovanju IP, tako da so skupaj z razrednikom in socialno delavko soustvarjali rešitve oz. podelili svoja opažanja in mnenje. *»Velikokrat so me vprašali za mnenje, povedala sem svoje stvari in tudi napisala svoja opažanja na vse potrebne dokumente v zvezi s postopkom.« (E29)*

V ostalih dveh primerih do sodelovanja med starši in šolskimi strokovnimi delavci ni prišlo in so staršem samo predstavili IP, ali pa so se starši strinjali s predlaganimi prilagoditvami, ker vedo, da šola nudi več prilagoditev, kot je zapisano v odločbi.

4.5.2 Vloga staršev v postopku usmerjanja

Polovica staršev ne počuti potrebe po aktivni vlogi v postopku usmerjanja ali pa svoje vloge v postopku usmerjanja ne vidijo kot aktivne, ker menijo, da so laiki. *»Zato smo mi na slabšem, ker ne poznamo tega procesa, ne moremo povedati, kaj in kako ...« (G39)* Starši se vidijo v vlogi spremljevalca otroka, ki ga pripeljejo na preglede. Od strokovnih delavcev, ki sodelujejo z otroki, pričakujejo odgovorno ravnanje in visoko strokovno usposobljenost za delo z otroki.

»... in jaz še vedno mislim, da bi morali tukaj vsi zaposleni, ki opravljajo takšno odgovorno delo, opraviti psihološke teste.« (G42)

V ostalih dveh primerih so starši sami prevzeli bolj aktivno vlogo, saj so izrazili svoje mnenje in se zavzeli za otrokovo najboljšo korist. Ko v enem od primerov s strani šole ni bilo sodelovanja in pomoči (skupno sodelovanje staršev, šole in Zavoda za gluhe in naglušne se je zgodilo enkrat) so starši prevzeli bolj aktivno vlogo v postopku usmerjanja. Podoben primer so imeli starši s CSD, kjer je bilo sodelovanje veliko težje kot s šolo, saj starši niso dobili konkretne pomoči, zato jim je CSD ostal v negativni luči. *»Na CSD-ju so na začetku začeli govoriti, da ga bodo dali v zaprti dom ali kaj podobnega, ampak ja, ni iz neurejene družine, brez staršev in ne vem kaj še vse. Takrat sva midva z možem rekla, da se na tak način ne bomo šli in po tistem so nas nehal voditi, ker sva šla oba v en glas.« (H30)*

4.5.3 (Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami

Ko so se starši srečali s težavami svojih otrok in s postopkom usmerjanja, so občutili krivdo, tesnobo in med drugim tudi jezo zaradi neprimerne pristopa šolskih strokovnih delavcev do njihovega otroka. *»Ko sem se toliko ukvarjala s svojim otrokom, sem bila res jezna na prejšnjo šolo, ker so mojega otroka toliko zanemarjali in ga tretirali kot neumnega in da ne zna brati in pisati. Seveda zna, ampak je treba z njim delati na malo drugačen način.« (G45)* Starši poročajo, da je bila okolica pogosto neodzivna na njihove težave in občutke, šola je pomoč ponudila predvsem otroku. Pomoč, ki jo navajajo, so pridobili s strani Svetovalnega centra, strokovne delavke iz mladinskega centra, znancev, ki jim je področje usmerjanja otrok s posebnimi potrebami bližje, in prostovoljcev, ki so v času čakanja na odločbo pomagali otrokom. Poudarjeno je bilo, da so si pomoč poiskali sami, tudi s pomočjo literature.

Starši so čutili potrebo po potrditvi, opori, pogovoru. *»Na začetku sem potrebovala to, da mi je nekdo potrdil, da za njuni obnašanje ni kriva samo vzgoja, ampak ima tukaj veliko vlogo tudi genetika.« (E30)* Navajajo, da niso poznali možnosti, s katerimi bi lahko pomagali otroku in sebi, niso imeli stikov s specialno pedagoginjo na šoli in ura svetovanja ni bila namenjena staršem za pomoč otroku doma. Menijo, da je potrebno izvajati zgodnje informiranje staršev o možnih oblikah pomoči in omogočiti izobraževanje ter svetovanje za pomoč staršem v šoli. Izrazili so potrebo po večjem sodelovanju s starši otrok s posebnimi potrebami in usmerjanju staršev s strani šole pri spoprijemanju z novimi izzivi.

4.6 ZNANJA IN IZOBRAŽEVANJA SOCIALNIH DELAVK NA PODROČJU OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

4.6.1 Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami

Socialne delavke so poročale, da Fakulteta za socialno delo ne ponuja predmeta o otrocih s posebnimi potrebami. Dve socialni delavki menita, da sta bili po končanem študiju socialnega dela brez konkretnega znanja o primanjkljajih pri otrocih s posebnimi potrebami. Vse socialne delavke poročajo, da so ustrezne kompetence za delo z njimi pridobile na delovnem mestu, s samoizobraževanjem in s pomočjo timskega dela, ki spodbuja medsebojno učenje. Poročajo tudi o veliki izbiri in pogostih obiskih izobraževanj na temo otrok s posebnimi potrebami. Poudarjeno je bilo predvsem področje avtističnih motenj ter čustvenih in vedenjskih težav, za katera menijo, da se je potrebno sprti izpopolnjevati. Ena izmed socialnih delavk meni, da so z dodatnim izpopolnjevanjem socialne delavke dovolj opremljene in da je potrebno to znanje uporabiti še v praksi. Druga socialna delavka je poudarila pomen študija socialnega dela, ki študente seznani s področji raziskovanja, svetovanja in vodenja pogovora, ki so pomembna pri delu z otroki s posebnimi potrebami. *»O razni disleksiji, diskalkuliji, ADHD-ju pa malo manj, vendar nimam občutka, da bi mi to znanje zelo manjkalo, ker v resnici tudi če imaš neko znanje in veš, kako določena populacija funkcionira, je vsak otrok različen. Mi imamo trenutno na šoli tri otroke z diagnozo avtizem, vendar bi zelo malo stičnih točk našla med njimi. Delo z otroki s posebnimi potrebami je raziskovanje, v vsakem primeru moraš skozi odnos odkriti, kaj otrok potrebuje.« (C44)*

4.6.2 Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport preko sistema KATIS omogoča izobraževanja za strokovne delavce. Kot poročajo socialne delavke, imajo možnost udeležbe na tovrstnih izobraževanjih, ravnatelj pa je tisti, ki omogoči prijavo na izobraževanje. Vseeno pa so pri obisku izobraževanj omejeni zaradi obsežnosti dela. Večina šol sama organizira izobraževanje in povabi strokovne predavatelje na šolo, samo na eni šoli ne organizirajo izobraževanj. Socialne delavke poudarjajo problem nepreglednosti nad (ne)kvalitetnimi ponudniki izobraževanj, saj je po njihovih izkušnjah sodeč ponujena različna kvaliteta izobraževanj. *»Mi se bolj prilagodimo kvaliteti izobraževanja, torej gledamo na vsebino in izvajalce (svetovalni centri, zdravstvene ustanove, zasebni izvajalci s strokovnim znanjem)«. (B26)* Opozarjajo tudi na pomanjkanje dostopnih strokovnjakov na področju čustvenih in vedenjskih težav. Temo izobraževanj izbirajo glede na potrebe strokovnih delavcev, za bolj specializirano tematiko pa je potrebna udeležba samostojnih izobraževanj. Na dveh šolah imajo prakso, da svetovalna

služba prenaša učiteljskemu zboru pomembna znanja iz izobraževanja in jih obvešča o dostopnosti izobraževanj, ki se jih posamezno lahko udeležijo. Socialne delavke navajajo, da je znanje, pridobljeno na izobraževanjih, uporabno, saj pridobiš nov uvid, pristop in boljše razumevanje ali pa zgolj obnoviš obstoječe znanje. Ena izmed socialnih delavk je opozorila tudi na pomembnost literature, na katero se pogosto pozablja, vendar je prav tako pomembna kot izobraževanja.

4.7 PRISPEVEK SOCIALNIH DELAVK

4.7.1 Informiranje staršev o delu socialnih delavk

Socialne delavke starše o svojem delu informirajo preko spleta, individualnih, roditeljskih in timskih sestankov, izobraževanj za starše, preko drugih staršev ter preko rednega sodelovanja. Včasih tudi razrednik oz. učitelj napoti starše do šolske svetovalne službe. Socialna delavka staršem posreduje informacije o postopku usmerjanja, ob težavah v razredu pa je v vlogi svetovalnega delavca.

Socialne delavke poudarjajo, da se je vloga šolske svetovalne službe spremenila, sedaj je razrednik nosilec vseh procesov. *»Drugače pa ni svetovalna služba tista, ki vabi starše na pogovor. V pravilniku je tako napisano, da je nosilec vseh procesov razrednik in če je potreba, pride nasproti svetovalna služba.« (C51)* Na eni izmed šol so zaznali strah staršev, ko morajo pristopiti k učitelju. *»Pri nas velja postopnost v komunikaciji: učitelj, razrednik, svetovalna služba, vodstvo šole. Včasih so starši prišli direktno k nam v svetovalno službo, sedaj imamo pot, ker so se učitelji pritoževali "zakaj gre najprej k tebi, brez, da bi mene obvestili o težavi".« (D53)* Zato se usmerjajo k krepitvi učiteljev za bolj profesionalen odnos s starši. Ena izmed socialnih delavk je opazila, da so socialne delavke od začetka do danes pridobile večjo vlogo v učiteljskem zboru.

4.7.2 Prispevek socialnih delavk pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami

Socialne delavke menijo, da so opremljene z znanjem za vzpostavljanje delovnega odnosa in vodenja pogovora ter za nudenje podpore in pomoči uporabniku pri raziskovanju svojih potreb in potencialov. Ena izmed socialnih delavk pojasnjuje, da vloga socialnih delavk presega izvajanje učne pomoči. Usmerjene so v akcijo, v krepitev moči in raziskovanje otrokovih virov. *»Bistvo naše stroke je iskanje najboljše koristi v dani situaciji. Tudi ko je otrok že usmerjen, odrašča in potrebuje pomoč.« (B33)* Intervjuvane socialne delavke poudarjajo tudi, da jim socialno delo omogoča širši pogled na obravnavano tematiko. *»Psihologi na drugi strani zelo*

radi vse zmerijo in kakršen rezultat dobijo, je to za njih dejstvo. Za socialno delo je takšen rezultat bolj izhodišče za nek pogovor, za raziskovanje.» (C58) Menijo, da je dodana vrednost socialnega dela v razumevanju uporabnikovega sveta in v poudarjanju, da je uporabnik strokovnjak iz izkušenj, saj ostale stroke delujejo iz pozicije moči. V šolski svetovalni službi se delo razlikuje glede na profil. Kot strokovne profile, ki so najbolj podobni profilu socialne delavke, navajajo socialnega pedagoga, psihologa, pedagoga in nato specialna pedagoga.

4.7.3 Izključevanje socialnih delavk iz postopka usmerjanja in šolske svetovalne službe

Socialne delavke opozarjajo na omejitve pri izvajalcih DSP. *»Socialne delavce so iz tega izključili, saj mi nismo profil, ki bi lahko to opravljali, niti nismo imeli priložnosti se izpopolniti z dodatnimi izobraževanji, razen če si se vpisal na specialno oz. socialno pedagogiko.» (D27)* Intervjuvane socialne delavke poudarjajo svoja močna področja v postopku usmerjanja, kot so širša znanja in pogledi tako iz organizacijskega vidika kot z vidika otrokovega okolja ter sodelovanje pri vseh sestankih strokovne skupine.

Prav tako intervjuvane socialne delavke navajajo problem pomanjkanja socialnih delavk v osnovnih šolah in zmanjševanja profila socialne delavke iz osnovnih šol. Ena izmed njih je podala predlog za izobraževalno povezavo socialnih delavk in socialnih pedagogov. Menijo, da je potreben večji pedagoški poudarek pri študijskem programu Socialno delo, saj znanja iz različnih strok tvorijo kvaliteto izobraževanja socialnega dela. S strani ene izmed socialnih delavk je bila predstavljena izkušnja na obeh študijah – socialnem delu in socialni pedagogiki. *»Iz mojega stališča, glede na to da sem tudi socialni pedagog zraven in imam obe diplomi, bi lahko rekla, da me je več naučilo socialno delo kot socialna pedagogika.» (C61)*

4.8 SODELOVANJE STARŠEV S SOCIALNO DELAVKO

Vsi starši so v času postopka usmerjanja sodelovali s socialno delavko. V enem primeru so na prejšnji šoli sodelovali samo s psihologinjo. Starši so poročali o pozitivnem odnosu s socialno delavko. Navajali so, da jim je socialna delavka nudila koristne informacije, odprt prostor za pogovor, psihosocialno pomoč in podporo. Tudi ob težavah na osebnem področju so bili pomoči deležni tako starši kot otroci. Socialna delavka je aktivirala pomoč študentov v času, ko so učenci in starši še čakali na odločbo. Starši so opazili, da šola prisluhne otroku, izvajalka DSP in socialna delavka pa sta krepili moč otroka. Starši navajajo redne stike s socialno delavko in skupen pregled mesečnih dosežkov ter potrebnih izboljšav. Opisali so svoj občutek enakovrednega člana v odnosu s socialno delavko in ostalimi strokovnimi delavci. Starša,

katerih otroci so menjali šolo, sta poudarila, da prejšnja šola ni vključevala pogledov staršev, na novi šoli pa z njihovim nevsiljivim pristopom in možnostjo za razmislek o ponujenih predlogih iščejo skupne rešitve.

Starši pa so poročali tudi o manj dobrih izkušnjah s socialno delavko. V enem primeru je prišlo na začetku sodelovanja do nejasne komunikacije. V drugem primeru pa so se starši že od začetka počutili kot neenakovreden član v odnosu s socialno delavko. *»S strani šole v času pridobivanja odločbe nismo imeli nobene pomoči in tudi nismo bili slišani.« (F29)* Ob učnih težavah otroka ni prišlo do skupnega iskanja rešitve in posledice nesodelovanja šole so se pokazale pri otrokovih ocenah.

4.9 SPREMEMBE PRI OTROKU PO PREJETI ODLOČBI

4.9.1 Odločba kot ovira ali pomoč

Starši odločbo vidijo kot pomoč in ne kot oviro. Poročajo, da je odločba otroku v pomoč pri utrjevanju snovi in lažjemu učenju doma, pri individualnem delu ter pri ocenah. Starši so mnenja, da so z odločbo otrokove težave postale bolj razumljive. Kot oviri pri odločbi so navedli norčevanje vrstnikov iz otrokove odločbe in prenehanje s sodelovanjem pri pouku s strani otroka, ki je prejel odločbo. Navajajo, da ovire rešujejo s skupnimi dogovori in stalnim iskanjem najboljših možnosti za otroka.

4.9.2 Zadovoljstvo staršev s sodelovanjem šole po prejeti odločbi

Starši menijo, da ima šola učinkovit pristop do otroka s posebnimi potrebami, da se strokovni delavci prilagajajo otrokovim potrebam, upoštevajo prilagoditve, strokovno mnenje in IP. Pojasnili so, da sta konkretna pomoč specialne pedagoginje in DSP otroku v veliko pomoč. Starši so opazili, da otrok dobro funkcionira po prejeti odločbi, pri nekaterih otrocih je bil celo opazen velik napredek. Šola je nemoč staršev pri učni razlagi nadomestila z dodatno strokovno pomočjo otroku in jim stala ob strani pri postopkih usmerjanja za oba otroka. V enem primeru starša poročata, da sta ob menjavi šole zadovoljna z novo šolo in njihovo strokovnostjo. *»Opazam, da kljub temu da imata otroka odločbo, nam še vedno šola pomaga in ponudi usmeritev, daje informacije za naprej.« (G53)*

4.9.3 Potrebne spremembe

Polovica staršev meni, da spremembe v sodelovanju s šolo niso potrebne. Druga polovica staršev meni, da je potrebno večje sodelovanje s starši otrok s posebnimi potrebami. Opozarjajo, da se nadpovprečne otroke na določenih področjih spregleda, zato je potrebna krepitev moči otrok s posebnimi potrebami in drugačni pristopi pri delu z njimi. V enem primeru so starši opozorili tudi na nedosledno izvajanje svetovalnih ur. *»Bi pa spremenila odločbe za otroke, saj jim s tem, ko jim določijo eno uro svetovalnih ur, dobesedno vzamejo eno uro pomoči, ker teh svetovalnih ur nihče ne izvaja. Tudi če jih občasno izvedejo, to vsekakor ni 40 ur na šolsko leto, kot bi jih otroci lahko imeli.« (F39)*

Nekateri starši menijo, da učitelji niso specializirani za delo z otroki s posebnimi potrebami, saj se študij za razredne učitelje ne usmerja dovolj na področje otrok s posebnimi potrebami. Predlagajo obvezno dodatno strokovno izobraževanje strokovnih delavcev v osnovnih šolah. Nasprotno za strokovne delavce na področju testiranja in ocenjevanja otrok menijo, da so dovolj strokovno izobraženi za delo z otroki s posebnimi potrebami. Starši želijo, da se spremenijo dosednji pristopi do otrok s posebnimi potrebami in da se bolj posvečamo delovanju osnovnih šol in njihovem strokovnemu delu s starši in otroki s posebnimi potrebami. *»Tako da, če povem po domače, naše šolstvo glede otrok s posebnimi potrebami nima blage veze in mislim, da se jim ne da ukvarjat s takšno populacijo, zato pa izgleda tko, kot da so to otroci, ki hodijo na dodatni pouk, hkrati pa imajo v ozadju odločbo, ki je pri nas v 21. stoletju še vedno izredno velik tabu, zato si ne upajo hodit na dopolnilni pouk, ker bodo izpadli kot "neumni". Jaz bi raje tukaj spremenila in se posvečala tej zadevi kot pa samemu postopku usmerjanja otrok s posebnimi potrebami.« (G69)*

5. RAZPRAVA

V nadaljevanju sem skozi razpravo vključila raziskovalna vprašanja, ki sem si jih zastavila na začetku empiričnega raziskovanja. Prav tako sem primerjala poglede socialnih delavk in staršev otrok s posebnimi potrebami, s katerimi sem opravila pogovore.

RV1: Ali obstaja razlika med pogledom šolskih socialnih delavk in staršev na postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami?

Sistem usmerjanja otrok s posebnimi potrebami v Sloveniji je ves čas deležen kritik na račun zapletenosti postopka usmerjanja, na dolgo časovno obdobje od vloge do izdelanega strokovnega mnenja in odločbe o usmeritvi, na kvaliteto strokovnih mnenj ter (ne)vključevanja staršev in učiteljev v proces priprave strokovnega mnenja (Vovk Ornik, 2016).

Socialne delavke, ki se pri svojem delu v šolski svetovalni službi redno srečujejo s postopkom usmerjanja, so mnenja, da je postopek usmerjanja dolgotrajen in povezan s preveč birokracije. Dogaja se, da so odločbe nepopolne ali z napačnimi osebnimi podatki otroka. Ko šole potrebujejo pomoč, jo s strani Zavoda RS za šolstvo ne dobijo in tako se morajo šole znajti same. Rezultati nakazujejo, da socialne delavke opažajo porast v obiskih privatnih storitev za postopek usmerjanja s strani staršev, saj so ostale javno dostopne institucije zelo obremenjene. Tudi polovica staršev ima podobno mnenje o dolgo trajajočem postopku in predolghih čakalnih vrstah za začetek samega postopka in obravnavo otroka. Druga polovica staršev je imela nasprotno izkušnjo in so poročali o hitrem poteku postopka usmerjanja. Zakaj celoten proces postopka usmerjanja traja tako dolgo in zakaj prihaja do takšnih časovnih razlik med posameznimi primeri, bi verjetno znale bolje odgovoriti institucije, ki vodijo postopek usmerjanja. Glede na pridobljene rezultate, ki nakazujejo, da so izkušnje staršev take, da je težko najti strokovnjake za pridobitev strokovnega mnenja o otroku, bi bilo potrebno zagotoviti več strokovnih delavcev na področju ocenjevanja otrok za postopek usmerjanja, saj so tudi potrebe po odločbi za otroka s posebnimi potrebami v porastu.

Skoraj odločilno vlogo v postopku usmerjanja imajo člani KUOPP, ki na koncu podajo svoje strokovno mnenje o potrebnih prilagoditvah otroka. Socialne delavke poročajo, da se komisije redko obrnejo na šole po dodatno mnenje. Starši so imeli zelo različne izkušnje s komisijo. Z nekaterimi je komisija stik navezala le preko telefonskega pogovora, v dveh primerih je prišlo do dejanskega sestanka, medtem ko pri nekaterih ni prišlo do stika. Nekaterim je stik s komisijo smiseln in pomemben, drugim je bilo bolj pomembno, da se postopek usmerjanja spelje do konca. V *Navodilih o delu komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami na prvi stopnji*

(2015) je zapisano, da lahko člani KUOPP predlagajo dodatne storitve, med katerimi je tudi pogovor z otrokom oz. starši. Pogovor z otrokom oz. starši torej ni obvezna naloga, ki jo mora izvesti KUOPP, ampak bolj možnost, če KUOPP oceni, da je potreben pogovor.

Socialne delavke so poročale, da se pogosto dogaja, da zelo malo otrok dobi maksimalno število ur dodatne strokovne pomoči, čeprav se v praksi pokaže, da bi jih potrebovali več. Zato pride do situacij, ko šole same zagotovijo kakšno uro več pomoči, ki niti ni zabeležena. Prav tako poudarjajo, da komisije nimajo stalnega pregleda nad tem, kako otrok napreduje. O preverjanju ustreznosti otrokovih prilagoditev, ki se jih izvaja v programih vzgoje in izobraževanja, je bilo med starši zelo malo govora. Samo v enem primeru so starši poročali o enoletnem obnavljanju postopka in povečanja otrokovih ur dodatne strokovne pomoči v času izvajanja prilagoditev. ZOUPP-I (2011) v 39. členu navaja, da če komisija za usmerjanje oceni, da je potrebno preveriti ustreznost usmeritve v program vzgoje in izobraževanja, v strokovnem mnenju določi rok za preverjanje ustreznosti, ki ne sme biti krajši od enega leta in ne daljši od petih let. Zavod RS za šolstvo na podlagi mnenja komisije in vzgojno-izobraževalnega zavoda oziroma socialnovarstvenega zavoda začne s postopkom preverjanja, kjer mora pridobiti tudi poročilo o izvajanju individualiziranega programa in njegovo evalvacijo.

Zaradi neusklajenosti strokovnega mnenja z dejanskim stanjem otroka, ki ga obravnavajo, menim, da bi bilo potrebno možnost pogovora s starši in otroki zakonsko spremeniti v obvezo KUOPP, saj poročila šole, zdravnikov in drugih strokovnjakov ne pokažejo vedno prave slike otroka. Tukaj izhajam iz izkušenj staršev, ko so se v postopku usmerjanja srečevali s strokovnimi delavci, ki so si iz poročil ustvarili mnenje o otroku, v resnici pa so ga starši v domačem okolju videli čisto v drugačni luči in so morali zagovarjati svoj pogled. Starši so pomemben vir informacij, ki jih je potrebno vključevati v sam proces obravnave. Menim, da bi bilo potrebno pri sodelovanju z otrokom izhajati iz tega, da na otroka gledamo celostno, ne zgolj na njegovo delovanje v razredu. Kot pravi Lesar (2013, str. 88) bo pri uresničevanju čim bolj pravičnejšega šolanja za vse učence potrebno upoštevati številne dejavnike, ki ne izhajajo le iz razvojnih oz. osebnostnih specifičnosti posameznika, ampak tudi iz ekonomskih, kulturnih in socialnih okoliščin.

Še večjo pozornost potrebuje področje *sodelovanje s starši*, saj je *postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami* skoraj v celoti odvisen od zakonske ureditve. Od pristopa in načina sodelovanja strokovnih delavcev je odvisno, ali bodo starši v odnosu do njih vzpostavili zaupanje in se skupaj odločili za postopek usmerjanja, kjer se kaže potreba po tem.

Če želimo v naših šolah stremeti k sodobnemu konceptu dela s starši, je potrebno starše dojemati kot partnerje. Ne kot partnerje v smislu strokovnega znanja, temveč kot partnerje v delovanju za skupni cilj (Ljubešić, 2012, str. 39). Knafelc (2014, str. 84) razlaga, da naj bi starši, učitelji in strokovni delavci predvsem z vidika skrbi za otroka gradili partnerski odnos, saj je njihova skupna vez in skupni interes posameznik, ki ga spremljajo starši doma in strokovni delavci v šoli.

S katerekoli strani se opazijo otrokove težave so ključni koraki pogovori med starši, otrokom, učitelji in šolskimi svetovalnimi delavci, kjer vsak udeleženec pove svoje mnenje. Vse socialne delavke so poudarile, da na šolah izvajajo predhodne prilagoditve, s čimer se strinjajo tudi starši, ki izpostavljajo korektno strokovno pomoč otroku že pred samo odločbo. To nakazuje, da se šole držijo predpisanega petstopenjskega kontinuuma pomoči in za otroka pripravijo izvirni delovni projekt pomoči (IDPP), še preden se skupaj s starši odločijo za postopek usmerjanja. Izvirni delovni projekt pomoči je petstopenjski kontinuum pomoči, ki zagotavlja, da se v delovnem projektu sliši glas otrok in da se ustvari pomoč, ki jo otrok potrebuje, poudarja Čačinovič Vogrinčič (2011, str. 15).

Po izkušnjah socialnih delavk in staršev težji korak nastopi, ko otrok kljub prilagoditvam ne uspeva in je potreben postopek usmerjanja. Socialne delavke se v praksi srečujejo z dobrimi primeri sodelovanja s starši, kjer je prisotno zaupanje in kjer starši razumejo, da otrok pri svojem delovanju potrebuje dodatne prilagoditve in da le odločba omogoča, da s strani strokovnih delavcev pridobi še več dodatne strokovne pomoči. Prvi pomembni koraki na poti k sodelovanju s starši so na strani šole. Če gledamo s perspektive inkluzije, gre za spreminjanje šolskega sistema na način, da se ta prilagaja posamezniku in ne obratno, kot to velja za integracijo (Thomas, Walker in Webb, 2005). Ko gre šola naproti otroku in staršem, govorimo o primeru dobre prakse sodelovanja s starši. Tak primer sem zaznala na eni izmed šol, kjer je socialna delavka povedala, da se povezujejo tudi z vrtci, če imajo otroci odločbo že pred vstopom v šolo. Dale (1996, str. 24) pravi, da je aktivno vključevanje staršev v proces pomoči otroku zelo pomembno, ker so starši izjemen vir moči; oni so tisti, ki znanje, pridobljeno od strokovnjakov, prenašajo na svojega otroka. Na tak način se svetovalni delavci in starši skupaj učijo so-delovanja, so-ustvarjanja in so-odgovornosti (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

Socialne delavke so opisale tudi primere, ko je bilo sodelovanje s starši oteženo, saj so imeli do postopka usmerjanja določene zadržke. Nekateri starši se bojijo, da bo odločba otroku prinesla etiketo, s katero bo zaznamovan in manj vreden s strani širše družbe in njegovih vrstnikov. Na

tem mestu se mi zdi omembe vredno, da je pri nas postopek usmerjanja in sama odločba še vedno tabu tema. Pomembno se mi zdi, da strokovnjaki, ki sestavljajo strokovne time in testirajo otroke, znajo staršem razložiti postopek in jim ponuditi vse pomembne informacije. Vseeno pa je prvi ključni korak odvisen od šole, Pomembno je, na kakšen način pristopijo do staršev, ko se začnejo pogovarjati o postopku usmerjanja. Če so starši opremljeni z vsemi informacijami in če imajo možnost, da se odprto pogovarjajo s strokovnimi delavci v šoli o svojih pogledih ali dvomih, je to korak v pravo smer. Z dodatnimi prilagoditvami in strokovno pomočjo damo otroku čas, da lahko najde svoje vire moči in načine spoprijemanja s težavami in gre na ta način hitreje, a vseeno s svojim tokom naprej. Če pa otroku ne damo tega časa in možnosti, da najde svoj način spoprijemanja s stvarmi, ga lahko "izgubimo" v toku šolske obremenjenosti.

Na drugi strani so starši, s katerimi sem izvajala intervjuje, izrazili zadovoljstvo ob sprožitvi postopka usmerjanja. Odločbo so videli v pozitivnem smislu kot rešitev, ki bi otroku pomagala pri premagovanju težav in omogočala lažji način dela doma in v šoli. Pri nekaterih je pomagalo dejstvo, da so bili s postopkom usmerjanja že seznanjeni pri prvem otroku in so zato lažje stopili v sodelovanje s šolo. V primerih, ko je prvi otrok potreboval odločbo in starši niso prepoznali otrokovih učnih oz. vedenjskih težav ali niso bili seznanjeni z različnimi možnostmi pomoči, je bila ključna jasna komunikacija med starši in šolskimi svetovalnimi delavci. V enem primeru so starši spremenili pogled in sprejeli odločbo prav zaradi dodatne razlage šolske svetovalne delavke. Kot poudarja Knafelc (2014, str. 84) je odprta, dvosmerna komunikacija v odnosu s starši nujna: »Ključni dejavniki, ki so pogoj za vzpostavljanje dobrega sodelovanja s starši, so v prvi vrsti oblikovanje odprte, dvosmerne komunikacije, razumevanje učenčevih domačih razmer, informiranje staršev o šolskih pričakovanjih ter o učenčevem vedenju, vključevanje staršev v pomoč pri šolskem delu, informiranje staršev o pričakovanjih glede discipline in dogajanju v zvezi z njo ter spodbujanje staršev k pomoči pri učenju in pisanju domačih nalog«. Izkušnja matere, ko ni vedela, kako naj bi testiranje otroka izgledalo, je primer nejasne komunikacije, kjer s strani socialne delavke ni prišlo do preverjanja razumevanja sogovornice. Kot mama ki se s takšno situacijo in s postopkom usmerjanja še ni srečala, seveda ni vedela, kako naj bi testiranje izgledalo. Zato je pomembno, da se svetovalni delavci približajo staršem na tej poti, ki jim je neznana, jim prisluhnejo in jih opolnomočijo z informacijami, s katerimi bi lahko tudi v domačem okolju pomagali otroku.

RV2: Kakšna je vloga šolskih socialnih delavk in staršev pri oblikovanju individualiziranega programa za otroka s posebnimi potrebami?

Ena od najpomembnejših pravic otroka s posebnimi potrebami je prav gotovo individualiziran program (IP). Starši lahko sodelujejo pri pripravi IP za otroka, in sicer lahko med drugim predlagajo cilje za svojega otroka. Ni nujno, da se ti cilji nanašajo zgolj na učne cilje. To so lahko tudi cilji na področju prilagojenega vedenja, samostojnosti, učnih strategij, komunikacije in podobno. Starši naj spremljajo otrokov napredek med šolskim letom, saj to omogoča šolskim strokovnim delavcem, da se bo otrok učil tisto, kar zmore in v skladu s tem je potrebno prilagoditi časovno razporeditev učne snovi pri pouku (Jurišić, 2010, str. 55).

V pogovorih s starši sem samo v dveh primerih zaznala aktivno sodelovanje pri oblikovanju IP, kjer so skupaj s strokovno skupino iskali najboljše možnosti za otroka. Bolj kot to me je presenetil pogled staršev o svoji vlogi v postopku usmerjanja in oblikovanja IP, saj menijo, da so starši laiki v teh procesih in ker niso usposobljeni za to, se raje ne vmešavajo. Mogoče je takšno razmišljanje enega izmed staršev tudi posledica slabega sodelovanja s prejšnjo šolo, vendar mislim, da bi se starši morali zavedati, kako pomemben člen so v procesih, kjer je v središču njihov otrok. Da starši pridobijo občutek pomembnosti in vrednosti, je naloga šolske svetovalne službe, da jih na najboljši možni način vključuje v pogovore, ubesedi njihov pomemben prispevek pri raziskovanju in soustvarjanju sprememb ter želenih izidov. Čačinovič Vogrinčič (idr., 2011, str. 7) poudarja, da se v pogovoru dobi za socialno delo tako pomembna izkušnja spoštovanja in osebnega dostojanstva.

Po poročanju socialnih delavk pri oblikovanju IP spodbujajo medsebojno sodelovanje vseh udeleženih v strokovni skupini (staršev, otroka, razrednika oz. učitelja, izvajalca DSP in šolskega svetovalnega delavca). Starši in otroci so v strokovni skupini člani, ki pogosto ne poznajo vseh možnosti in pravic v postopku ter pri načrtovanju IP, zato so strokovni delavci, ki sodelujejo z njimi, so-delavci in so-ustvarjalci v skupnem projektu in je na njih, da jim IP približajo. Stroka je torej pri načrtovanju IP zelo pomembna, vendar je potrebno paziti, da strokovni delavci ne izhajajo iz pozicije moči, saj lahko mnenje stroke prevlada nad mnenjem staršev. Če želimo, da je IP oblikovan tako, da bo otroku v pomoč, je prav, da se starše in otroke obravnava kot enakovredne člane strokovne skupine in se jim omogoči prostor za svojo interpretacijo ter možnost za lasten prispevek.

ZOUPP-I (2011) narekuje, da mora biti otrok vključen v pripravo in spremljanje IP, pri čemer se upošteva njegova zrelost in starost. Tukaj pa se pojavljajo pomisleki, kdaj je po mnenju

odraslih otrok primerno zrel in star, da lahko sodeluje v zadevah, ki se tičejo prav njega. Dve socialni delavki sta povedali, da otroke v načrtovanje IP vključujejo od 4. razreda naprej. Lansdown (2010, str. 15) opozarja, da so otroci velikokrat spregledani in preslišani, ker odrasli podcenjujejo njihove potenciale in sposobnosti ali pa njihovo mnenje ni izraženo na način, kot bi si želeli odrasli. Zato je lažje reči, da se bo otroka vključevalo v načrtovanje, ko bo "znal ubesediti". O tem piše Kodele (2017, str. 21), ko preko Konvencije o otrokovih pravicah (1989) problematizira pomen *zrelosti* in *starosti* otroka. Poudarja realnost, da otrok lahko izrazi svoje mnenje, vendar so odrasli tisti, ki na koncu presodijo, ali je otrok dovolj star, da bi se njegovo mnenje upoštevalo. Otroci se razvijajo zelo različno, njihova raven razumevanja je pogojena tudi z okoljem, v katerem živijo, izkušnjami, podporo staršev itd., zato se mi zdi, da postavljanje "meje", od katerega razreda naprej se jih aktivno vključuje v pripravo IP, ni najboljši način participacije otroka. Če otrok razume problem in situacijo, o kateri potekajo pogovori, je pomembno gledati njegovo zrelost in ne starost. Navsezadnje je otrokova aktivna vloga v procesu načrtovanja IP pomembna, ker je otrok sam "strokovnjak iz izkušenj".

Problem, ki je bil predstavljen s strani staršev je (ne)izvajanje svetovalne ure, ki je z izdano odločbo namenjena staršem in otrokom po eno uro na teden. V konkretnem primeru so se starši znašli v stiski prav zaradi nesodelovanja s šolo. Razmišljanje staršev, da bi lahko 40 ur, ki v enem letu niso bile v celoti namenjene svetovalni uri, raje porabili za dodatno strokovno pomoč otroku, je razumljivo. Vseeno imajo te ure svoj namen. In naloga šolske svetovalne službe je, da poskrbi za njihovo izvajanje. Svetovalna ura bi morala biti namenjena razreševanju težav in konkretni pomoči, ki jo družina potrebuje v danem trenutku.

Še ena tematika, ki se mi zdi izredno pomembna in bi prispevala k številnim spremembah, če bi se jo bolj posluževali, je poudarjanje dobrih področij posameznika. V socialnem delu takšno ravnanje poznamo pod konceptom *perspektive moči* (Saleebey, 1997), kjer mobiliziramo moč uporabnika na način, da poiščemo njegove vire, talente in sposobnosti. Takšno ravnanje je še toliko bolj potrebno pri otrocih s posebnimi potrebami. Tudi Rutar (2017) opozarja na pretirano vlogo staršev in strokovnjakov, ki delajo z otroki in jih obravnavajo, vendar so premalo pozorni nanje kot osebnosti in družbena bitja, na njihove sposobnosti, želje in veščine. Starši morajo vztrajati, da so v IP upoštevana tudi močna področja. Če si postavijo delne cilje po korakih, vedo, ali je otrok določen korak osvojil ali pa bo ob zaključku leta dosegel končni cilj. Starši so ob koncu šolskega leta velikokrat presenečeni, ker šele takrat izvejo, da otrok ni dosegel vseh ciljev, ki jih zahteva program pravi Jurišić (2010, str. 55).

RV3: Katera znanja imajo socialne delavke za delo z otroki s posebnimi potrebami v rednih osnovnih šolah?

Na Fakulteti za socialno delo ni veliko vsebin o otrocih s posebnimi potrebami. Največji poudarek o tej temi je pri predmetu *Ljudje z ovirami*, vendar je ta tematika obravnava bolj površinsko. Čeprav so nekatere socialne delavke poročale, da so bile po končanem študiju socialnega dela brez konkretnega znanja o primanjkljajih pri otrocih s posebnimi potrebami, so preko strokovne literature in strokovnega usposabljanja na izobraževanjih postale bolj kompetentne za delo z njimi. Nekatere osnovne šole za svoje strokovne delavce organizirajo izobraževanja na šoli. Socialne delavke poudarjajo, da je ponudnikov veliko, v resnici pa niso vsi kvalitetni. Čeprav imajo 5 dni na leto na voljo za strokovno usposabljanje, je v praksi preveč dela, da bi si to lahko privoščili. So bile pa vse socialne delavke mnenja, da so izobraževanja potrebna zaradi novega znanja in obnavljanja že slišanege.

Avtistične motnje ter čustvene in vedenjske težave so področja, kjer si nekatere socialne delavke želijo več strokovnega znanja in so mnenja, da se je potrebno o njih sproti izpopolnjevati. Nekatere pa na neznanje o različnih oblikah motenj v razvoju gledajo z vidika etike udeležnosti, saj moraš biti z vsakim otrokom v odnosu, kjer ne govorijo diagnoze, ampak otrok sam. Ključno je torej raziskovanje otrokovih potreb, želja in sposobnosti. Vso pomanjkljivo znanje o delu z otroki s posebnimi potrebami socialne delavke nadomestijo raziskovanjem, krepitvijo moči, svetovanja, vodenja pogovorov in samega procesa pomoči. Predvsem so v odnosu do posameznika spoštljivi in odgovorni zavezniki.

Socialne delavke svoje znanje o otrocih s posebnimi potrebami krepijo v praksi pri samem delu, največ pa s sodelovanjem z drugimi strokovnimi delavci, ki so še bolj usposobljeni za delo z otroki s posebnimi potrebami. Pomemben se mi zdi vidik, ki ga je izpostavila Videmšek (2013, str. 32): »Značilnost socialnega dela je, da dela z ljudmi in skupaj z njimi, ne glede na to, kje so se ljudje znašli. V skladu s tem se socialne delavke nenehno prepletajo z drugimi profili in vstopajo v različna okolja, saj je socialno delo potrebno tam, kjer je potrebna sprememba in kjer ljudje potrebujejo podporo za večjo samostojnost, spoprijemanje s stisko in premagovanje življenjskih ovir.«

Povezovanje strokovnih delavcev znotraj in zunaj šole je pomemben proces v samem načrtovanju in izvajanju dodatne strokovne pomoči otroku, hkrati pa se odraža tudi na odnosu s starši. Kot pravi Kavkler (2008, str. 62), je za inkluzivno izobraževanje otrok s posebnimi potrebami in upoštevanje individualnih razlik učencev pomembna organizacijska struktura

šole. Učitelji in šolski svetovalni delavci, ki imajo izredno pomembno vlogo v tem procesu, potrebujejo pomoč specialnih pedagogov, zato se v evropskih državah vedno bolj uveljavlja sodelovanje med specialnimi in rednimi osnovnimi šolami.

Posvetila bi se še problematiki, ki se je odprla med intervjuji s socialnimi delavkami. Delo šolske svetovalne službe je usmerjeno k prilagajanju šole tako splošnim kot posebnim potrebam učencev. V Navodilih za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo (2008, str. 22) je zapisano, da za izvajanje dodatne strokovne pomoči učencem s posebnimi potrebami šolski svetovalni delavci tako kot vsi drugi izvajalci dodatne strokovne pomoči potrebujejo poleg osnovnega še dodatna specifična znanja. Socialne delavke s svojo izobrazbo nimajo možnosti izvajanja DSP, če ne naredijo specializacije na področju psihologije, specialne oz. socialne pedagogike. Tudi Šugman Bohinc poudarja (2014, str. 45), da je socialna delavka z 2. stopnjo študija socialnega dela usposobljena za delo v šolski svetovalni službi, če si pridobi tudi pedagoško-andragoško izobrazbo po enem od ustreznih javnoveljavnih študijskih programov, ki so žal oblikovani predvsem za učitelje in druge pedagoške delavce.

Resnično se mi zdi škoda, da se sodelovanje z otrokom ne more nadaljevati tudi pri izvajanju dodatne strokovne pomoči za odpravo primanjkljajev, saj imata socialna delavka in otrok s stalnim sodelovanjem ustvarjeno vez in zaupanje v odnosu. Prav tako se strinjam s socialno delavko, ki se je sklicevala na širino, ki jo imajo socialne delavke v svojem strokovnem znanju.

Čeprav me je izjava ene izmed socialnih delavk o tem, da se bo profil socialne delavke slej ali prej odmaknil iz šolske svetovalne službe, nekoliko presenetila, je dejstvo, da na večini osnovnih šol v ljubljanski regiji profil socialnega delavca ni zastopan v šolski svetovalni službi in na žalost ni prepoznan kot ključni člen svetovalnega tima. To sem opazila, ko sem med seznamom 51. osnovnih šol v mestni občini Ljubljana našla 13 socialnih delavk, ki so zaposlene v šolski svetovalni službi. Terenska raziskava, ki je bila leta 2014 izvedena v sodelovanju z Andragoškim centrom in Zavodom za šolstvo (Javrh, 2014, str. 12), je pokazala, da sta pedagog (36,81 %) in psiholog (34,72 %) profila, ki sta največkrat zastopana v šolski svetovalni službi, socialna delavka pa je na tretjem mestu (16,67 %). Tudi Privošnik in Urbanc (2009, str. 410) pišeta o tem, da bi morala biti odločitev o zaposlitvi svetovalnega delavca na šoli stvar posameznih šol, kjer se potem na podlagi potreb in verjetno tudi subjektivnih dejavnikov odločijo za določen profil. Vendar je v praksi to stvar šolske oblasti oz. nacionalne politike (Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport), zato se postavlja vprašanje, ali je mogoče na

šole toliko "pritisniti", da zaposlijo profil, ki šoli v resnici niti ne ustreza. Zaposlitvena politika iz različnih varčevalnih razlogov nadaljuje izključevanje profila socialnega delavca iz šolske svetovalne službe, kar Šugman Bohinc (2014, str. 45) ocenjuje kot neetično in strokovno nedopustno. Menim, da šolsko svetovalno delo izhaja iz interdisciplinarnosti in bi se morale različne ravni pomoči med seboj še naprej dopolnjevati in ne krčiti na eno ali dve stroki.

Socialne delavke s svojim pristopom v šolski svetovalni službi nudijo konkretno psihosocialno pomoč staršem, otrokom in ostalim strokovnim delavcem, ki potrebujejo pomoč, zato se mi zdi pomembno poudariti njihov prispevek, ki izhaja iz socialnodelovnega ravnanja.

Ko sodelovanje s starši povežemo s svetovalno službo, govorimo o svetovalnem delu. Tukaj se svetovalni odnos ustvari na temelju sodelovanja (Privošnik in Urbanc, 2009, str. 417). V socialnem delu govorimo o sodelovanju med uporabnikom in strokovnjakom kot o delovnem odnosu, ki ga Čačinovič Vogrinčič (idr., 2011, str. 9) opiše z naslednjimi besedami: »Delovni odnos uporabnike in socialne delavce definira kot sodelavce v skupnem projektu, ki imajo nalogo, da soustvarijo deleže v rešitvi. Delovni odnos omogoči, da je ustvarjanje rešitev za kompleksne probleme ljudi zastavljen vsakokrat znova kot izviren delovni projekt«.

Kvaternik, Kustec in Kodele (2011, str. 136) so z analizo sodelovanja staršev pri IDPP navedle pomembnost sodelovanja, ki temelji na etiki udeležnosti in perspektivi moči. Takšno sodelovanje ima pozitivne učinke na otroka, starše in šolske svetovalne delavce. Mnenja staršev o sodelovanju s socialno delavko in o odnosu z njo so bila v večini primerov pozitivna, saj je imela nevsiljiv pristop, vedno je bila na voljo tudi za pomoč pri osebnih zadevah, prepoznala je potrebe otroka in v odnosu z njo so se počutili kot enakovreden sogovornik. Izpostavljen je bil tudi primer, ko starši niso bili slišani s strani socialne delavke, prav tako ni bilo nobenega sodelovanja in ponujene pomoči, ko so jo najbolj potrebovali. Čačinovič Vogrinčič (2006, str. 88) govori o socialnem delu z družino, za katero se odločimo takrat, ko otrokova naravna socialna mreža potrebuje mobilizacijo. Takrat vse člane družine povabimo, da prispevajo svoj delež k rešitvi problema. Na tem mestu ne govorimo o družinski terapiji, temveč o socialnem delu z družino, ki je namenjeno kompleksni psihosocialni pomoči otroku in družini, ki se soočajo s stiskami, povezanimi s šolo. Čačinovič Vogrinčič (2006, str. 88) nadaljuje: »Če učencu ni mogoče pomagati brez udeležbe njegove družine, je škoda, da svetovalna služba, ki obstaja na vseh slovenskih šolah, ne ponudi te oblike pomoči bodisi na šoli sami, če so svetovalni delavci usposobljeni za to obliko dela, ali v povezavi s svetovalno službo druge šole ali institucije.«

Socialne delavke so poudarile, da se njihova vloga v šolski svetovalni službi spreminja, saj v primeru težav prvi nastopi razrednik, svetovalna služba pa le v primeru, če se težava ne razreši. Opisana je bila pot komunikacije za starše, ki jo prakticirajo na eni izmed šol, torej učitelj, razrednik, svetovalna služba in vodstvo šole. Sama sicer vidim šolsko svetovalno službo kot varen prostor, ki naj bi bil namenjen otrokom, staršem in strokovnim delavcem na šoli kadarkoli. Pomembnejše se mi zdi, da ima vsak posameznik kot prvo možnost pristopiti do strokovne osebe, ki ji lahko zaupa in odprto govoriti o svoji stiski.

Po mnenju Gibsonove in Blandfordove (2005, str. 116) je inkluzivna šola hkrati tudi uspešna šola. Ko šola vključuje otroke s posebnimi potrebami, ostaja izobraževalno učinkovita, njena dodatna kakovost pa je skrb za potrebe vsakega posameznika in spoštovanje različnosti. Menim, da je potrebno vedno ustvariti delovni odnos, kjer se čuti zaupanje, spoštovanje in odgovornost vseh posameznikov. Dobro bi bilo, če bi se nekatere šole vprašale, kaj potrebujejo starši, da bi se počutili bolj kompetentno in opremljeno za pomoč svojemu otroku s posebnimi potrebami.

5.1 Prispevek in omejitve raziskave

Pomemben prispevek diplomskega dela vidim v vključenosti tako staršev otrok s posebnimi potrebami kot tudi šolskih socialnih delavk v raziskavo in v sami primerjavi njihovih pogledov na postopek usmerjanja, lastno vlogo v celotnem procesu in strokovno podporo staršem otrok s posebnimi potrebami. Teoretičen pregled postopka usmerjanja in analiza Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2011) sta se izkazala za ustrezno, saj je bil v intervjujih z izbranimi sogovorniki velik del teme pogovora postopek usmerjanja. Prav tako se je s poudarkom na sodelovanju med starši otrok s posebnimi potrebami in socialnimi delavkami na redni osnovni šoli z vidika socialnega dela odprlo problematika zmanjševanja socialnih delavk v šolski svetovalni službi in omejenih možnosti socialnih delavk pri oblikovanju IP in izvajanju DSP.

Kvalitativna metoda proučevanja se je pokazala kot smiselna, saj sem zaradi raznolikih izkušenj in mnenj na ta način pridobila bolj pregleden vpogled v obravnavano tematiko. V enem primeru intervjuja s starši in v enem s socialno delavko sem zaznala zadržke oz. težave pri izražanju lastnih misli. Zaradi uporabe delno strukturiranega intervjuja sem lahko sogovornike spodbudila z dodatnimi podvprašanji in tako pridobila njihov širši pogled.

Omejitev raziskave sem zaznala v majhnem vzorcu, ki sem ga uporabila za empirični del raziskave. Razlog za majhen vzorec šolskih socialnih delavk bi pripisala majhnemu številu socialnih delavk, ki so zaposlene v ljubljanskih osnovnih šolah kot šolske svetovalne delavke in pa slabšemu odzivu za sodelovanje v raziskavi.

Glede na to da so starši pogosto opisovali sodelovanje s strokovnjaki v postopku usmerjanja na drugih institucijah konkretno v postopkih testiranja in ocenjevanja otroka ter v procesu nudenja psihosocialne pomoči, bi bilo v empirični del raziskovanja zanimivo vključiti tudi vidik zunanjih strokovnih delavcev, saj bi na ta način pridobila še njihov pogled na strokovno podporo staršem otrok s posebnimi potrebami.

6. SKLEPI

Glede na zastavljena raziskovalna vprašanja sem iz pogovorov s socialnimi delavkami ugotovila naslednje stvari:

- Osnovne šole dajejo velik poudarek na predhodne prilagoditve za otroke, s katerimi želijo otroku pomagati še pred samim postopkom usmerjanja.
- Pri starših so prisotni predsodki in strah pred etiketiranjem otroka ob postopku usmerjanja.
- Socialne delavke bi si s strani staršev želele več zaupanja do šolske svetovalne službe.
- Prihaja do pomanjkanja strokovnega podpiranja in sodelovanja med učitelji in svetovalnimi delavci.
- Socialne delavke menijo, da celoten postopek usmerjanja traja predolgo in vsebuje preveč birokracije.
- Komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami se redko obrnejo na šole po dodatno mnenje. Izhajajo predvsem iz dokumentacij in poročil o otroku, otroka pa ne gledajo celostno.
- Veliko otrok s posebnimi potrebami dobi premalo ur dodatne strokovne pomoči, zato nekatere šole same zagotovijo otroku še kakšno dodatno uro.
- Pri oblikovanju IP poudarjajo vključevanje vseh udeleženih in medsebojno sodelovanje, a vseeno otroke v načrtovanje IP nekatere šole vključujejo šele od 4. razreda naprej.
- Nekatere socialne delavke so poročale, da so bile po končanem študiju socialnega dela brez konkretnega znanja o primanjkljajih pri otrocih s posebnimi potrebami, vendar so preko strokovne literature in strokovnega usposabljanja na izobraževanjih postale bolj kompetentne za delo z njimi.
- Pri organizaciji izobraževanj na šoli se pojavlja problem nepreglednosti nad manj kvalitetnimi ponudniki izobraževanj. Primanjkuje tudi dostopnih strokovnjakov za področje čustvenih in vedenjskih težav.
- Nekatere socialne delavke si želijo spremembe pri izvajanju dodatne strokovne pomoči, saj so trenutno izključene iz izvajanja le-te, če nimajo dodatne pedagoške izobrazbe.
- Manjša moč stroke socialnega dela v primerjavi z drugimi strokami v šolski svetovalni službi in posledično upadanje števila socialnih delavk v šolskih svetovalnih službah.

Glede na zastavljena raziskovalna vprašanja sem iz pogovorov s starši ugotovila naslednje stvari:

- Z vključenostjo v pogovore s šolsko svetovalno službo so imeli v treh primerih starši dobre izkušnje, pri enem pa so po prvem sestanku ostali brez nadaljnje pomoči za sam postopek usmerjanja.
- Šolska svetovalna služba je polovici staršem pomagala pri razumevanju odločbe in razložila, kakšne prilagoditve prejme njihov otrok.
- Starši odločbo vidijo s pozitivne strani, ker vedo, da bo otrok dobil strokovno pomoč, ki mu bo pomagala pri premagovanju težav. Sama odločba je v slovenskem prostoru še vedno tabu.
- Polovici staršev se zdi postopek usmerjanja dolgotrajen. Druga polovica je poročala o hitrem postopku.
- Starši imajo različne izkušnje s komisijo za usmerjanje (od nobenega stika, do telefonskega pogovora s člani komisije, sestanka s celotno komisijo in sestanka z enim od članov).
- Polovica staršev je aktivno sodelovala pri oblikovanju IP, pri drugi polovici je prišlo do nesodelovanja ali zgolj strinjanja s predlaganimi prilagoditvami.
- Polovica staršev svoje vloge v postopku usmerjanja ne vidi kot zelo pomembne, saj menijo, da niso dovolj usposobljeni, da bi imeli v takem postopku večjo vlogo.
- Staršem primanjkuje izobraževanj in svetovanj na šoli. Pogrešajo zgodnje informiranje, podporo, sodelovanje in jasno komunikacijo, ko pri otroku zaznajo težave.
- Sodelovanje s socialnimi delavkami večina staršev ocenjuje kot pozitivno, saj ponudijo odprt prostor za pogovor, pomoč pa se nadaljuje tudi po prejeti odločbi.
- Podana je bila želja po spremembi v odločbi, saj se svetovalna ura po poročanju staršev ne izvaja.
- Starši menijo, da so osnovne šole pri nas zahtevne in da je v slovenskem šolstvu premalo spodbujanja otrokovih dobrih področij.
- Polovica staršev meni, da je potrebno večje sodelovanje s starši otrok s posebnimi potrebami.
- Za strokovne delavce na področju testiranja in ocenjevanja otrok menijo, da so dovolj strokovno izobraženi za delo z otroki s posebnimi potrebami.

7. PREDLOGI

- Šolska svetovalna služba mora pridobiti večje zaupanje staršev, da bo lahko sodelovanje potekalo lažje, zato je staršem v prvi vrsti potrebno prisluhniti in jim verjeti. Šolska svetovalna služba mora starše opremiti z informacijami, krepi njihovo vlogo in prispevek v iskanju rešitve. Pred prejetjem otrokove odločbe in po njej naj bodo svetovalni delavci in starši sodelavci v skupnem projektu, med njimi mora potekati jasna komunikacija.
- Pri oblikovanju IP mora biti prispevek staršev enakovreden ostalim strokovnim delavcem. Potrebno jim je zagotoviti prostor in čas za razmislek ter vključiti njihova opažanja v domačem okolju.
- Povezovanje osnovnih šol z zunanjimi institucijami, kjer delujejo strokovnjaki na področju otrok s posebnimi potrebami.
- Organiziranje javnih brezplačnih predavanj za starše, ki opažajo spremembe in težave pri otroku na učnem oz. čustvenem in vedenjskem področju. Na ta način bi se osredotočali predvsem na starše, ki jim zaradi morebitnega slabega sodelovanja s šolo primanjkuje informacij.
- Potrebno je večje sodelovanje KOUPP s starši in šolo, da člani komisije pridobijo celosten pogled otroka in se tako resnično zagotovijo prilagoditve, ki jih potrebuje.
- Zaradi rastočega števila otrok s posebnimi potrebami je potrebno zagotoviti več strokovnih delavcev na institucijah, kjer so za postopek usmerjanja vodeni otroci. Še vedno je potrebno iskati rešitve, da bi sam postopek usmerjanja potekal hitreje.
- Sistemska ureditev za socialne delavce z možnostjo nosilca IP in izvajanja DSP. Za to je potrebna sprememba v študijskem programu socialnega dela, v katerega bi se vključile dodatne pedagoške in andragoške vsebine.
- Organiziranje okrogle mize na temo pomembnosti socialnega dela v šolskih svetovalnih službah. Povezovanje Fakultete za socialno delo in Zavoda RS za šolstvo.
- Za zmanjšanje predsodkov in tabujev o otrocih s posebnimi potrebami in postopku usmerjanja, je z osveščanjem potrebno doseči tudi starše in otroke, ki ne potrebujejo dodatnih prilagoditev in odločbe.
- Kot družba moramo iti s korakom naprej tudi pri inkluziji otrok s posebnimi potrebami. Spremeniti moramo naš enostranski pogled, ko sklepamo in posplošujemo osebnost, želje in cilje osebe na podlagi pridobljene diagnoze. Vsi ljudje imamo posebne potrebe, zato pa smo tako različni.

8. UPORABLJENA LITERATURA

- Clement Morrison, A. (2008). Vloga staršev pri izobraževanju otrok s posebnimi potrebami. V *Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja: izbrana poglavja v pomoč šolskim timom* (str. 197-204). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Corbett, J. (1999). Inclusivity and School Culture: the case of special education. V J. Prosser (ur.), *School Culture*. London: Paul Chapman Publishing.
- Čaćinovič Vogrinčič, G. (2011). Soustvarjanje v delovnem odnosu: izvirni delovni projekt pomoči. V L. Šugman Bohinc (ur.), *Učenci z učnimi težavami: izvirni delovni projekt pomoči*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Čaćinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., & Možina, M. (2011). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Čaćinovič Vogrinčič, G. (2008). *Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Čaćinovič Vogrinčič, G. (2006). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Črnak-Meglič, A. (ur.). (2005). *Otroci in mladina v prehodni družbi: analiza položaja v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino; Maribor: Založba Aristej.
- De Vries, S., & Bouwkamp, R. (1995). *Psihosocialna družinska terapija*. Firis. Logatec.
- Galeša, M. (2003). *Pomoč otrokom s posebnimi potrebami: Ocenjevanje zmožnosti in posebnih potreb otrok v osnovni šoli ter načrtovanje individualiziranih programov-praktičen pristop*. Celje: Valmar.
- Galeša, M. (1995). *Specialna metodika individualizacije*. Radovljica: Didakta.
- Gibson, S., & Blandford, S. (2005). *Managing Special Educational Needs. A practical guide for primary and secondary schools*. London: Paul Chapman Publishing.
- Globačnik, B. (2012). *Zgodnja obravnava*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Grah, J. (2014). Soustvarjanje spodbudnega učnega okolja za učence z učnimi težavami. *Šolsko svetovalno delo: revija za svetovalne delavce v vrtcih, šolah in domovih*, 18 (1/2), 36-45. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

- Hoffman, L. (1994). A Reflexive Stance for family Therapy. V. McNamee, S. Gergen & K.J. (ur.), *Therapy as Social Construction* (7-24). London: Sage
- Hornby, G. (2000). *Improving Parental Involvement: Cassell education*. London, New York: Continuum.
- Hvala, H. (2004). Integracija otrok s posebnimi potrebami. V Š. Krapše (ur.), *Otroci s posebnimi potrebami*. Nova Gorica: Educa.
- Javrh, P. (2014). Prispevki strok za svetovalno delo v praksi: Stabilna poklicna identiteta svetovalnih delavcev v času sprememb. *Šolsko svetovalno delo: revija za svetovalne delavce v vrtcih, šolah in domovih*, 18 (3/4), 9-14. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Jurišić, B.D. (2012). Blokade v komunikaciji s starši in tehnike poslušanja. V B.D. Jurišić (ur.), *5. strokovno srečanje na temo: Življenje oseb z Downovim sindromom – komunikacija med starši in strokovnjaki* (str.81-93). Ljubljana: Sožitje, Sekcija za Downov sindrom.
- Jurišić, B.D. (2010). Sodelovanje staršev pri usmerjanju in šolanju otrok z motnjo v duševnem razvoju. V B.D. Jurišić & A. Šečih (ur.), *3. posvet na temo: Življenje oseb z Downovim sindromom-Usmerjanje otrok z Downovim sindromom in drugih otrok z motnjo v duševnem razvoju* (str. 42-59). Ljubljana: Sožitje, Sekcija za Downov sindrom.
- Jurišić, B.D. (2007). *Čestitke za vsakega otroka*. Gledališki list Mestnega gledališča ljubljanskega. Peter Nichols. En dan v smrti Jožce Rožce, (str. 41-52). Ljubljana: MGL.
- Kalin, J. (2009). Pedagoški vidiki sodelovanja učiteljev in staršev – izzivi za učitelje, šolo, starše in družbeno skupnost. V F. Cankar, & T. Deutsch, (ur.). *Šola kot stičišče partnerjev. Sodelovanje šole, družine in lokalnega okolja pri vzgoji in izobraževanju otrok* (str. 83-99). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Kavkler, M. (2008). Uresničevanje inkluzivne vzgoje in izobraževanja v šolski praksi. V *Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja: izbrana poglavja v pomoč šolskim timom* (str. 57-93). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Klavžar, K. (2009). Posebni otroci, drugačni otroci, otroci s primanjkljaji-torej otroci s posebnimi potrebami-v našem šolskem okolju. V Z. Rutar Ilc (ur.), *Vzgoja in izobraževanje*, letnik XL (5-6). Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

- Knafelc, B. (2014). Vključevanje deležnikov in uporaba sodobnih pristopov pri izvajanju kakovostnega vzgojno-izobraževalnega procesa. *Šolsko svetovalno delo: revija za svetovalne delavce v vrtcih, šolah in domovih*, 18 (1/2), 81-91. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Kvaternik, I., Kustec, K. & Kodele, T. (2011). Pogled staršev na uvajanje koncepta delovnega odnosa soustvarjanja v šoli. V. L. Šugman Bohinc (ur.), *Učenci z učnimi težavami: izvirni delovni projekt pomoči* (136-151). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo
- Ljubešić, M. (2012). Sporočanje razvojnih dosežkov in drugi kočljivi pogovori. V B.D. Jurišić (ur.), *5. strokovno srečanje na temo: Življenje oseb z Downovim sindromom – komunikacija med starši in strokovnjaki* (str.15-26). Ljubljana: Sožitje, Sekcija za Downov sindrom.
- Lussi, P. (1991). *Systemische Sozialarbeit*. Bern: Haupt.
- Magajna, L. (2011). Prepoznavanje in diagnostično ocenjevanje specifičnih učnih težav pri učenju: problemi in modeli. V. L. Magajna & M. Velikonja (ur.), *Učenci z učnimi težavami*. Pedagoška fakulteta Univerza v Ljubljani.
- Meijer, C. (2003). *Inclusive Education and Classroom Practices*. Middelbart: European Agency for Development in Special Needs Education.
- Mikuš Kos, A. (1999). *Različnim otrok enake možnosti*. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.
- Murgel, J. (2014). *Vodnik po pravicah otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: IUS Software, GV Založba.
- Navodila za prilagojeno izvajanje programa OŠ z dodatno strokovno pomočjo-primanjkljaji na posameznih področjih učenja.*(2008). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Nojič, B. (2006). Individualiziran program-skupaj znamo in zmoremo! V B. Založnik (ur.), *Otroci s posebnimi potrebami: integracija in inkluzija* (str. 73-92). Nova Gorica: Educa, Melior.
- Norwich, B. (2010) A response to special educational needs: A new look. V. L. Terzi (ur.), *Special Educational Needs: A new look* (47-113). London: Continuum Books.
- Opara, B. (2015). *Dodatna strokovna pomoč in prilagoditve: pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Centerkortuna.

Opara, B. (2005). *Otroci s posebnimi potrebami v vrtcih in šolah: vloga in naloga vrtcev in šol pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Centerkontura.

Resman, M. (2003). Integracija/inkluzija med zmislijo in uresničevanjem. V M. Resman (ur.), *Integracija, inkluzija v vrtcu, osnovni in srednji šoli: teorija in praksa*. Sodobna pedagogika, 54(102), pos. izd., 64-83. Ljubljana: Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije.

Roggman, L. A., Boyce L. K., & Innocenti, M. S. (2008). *Developmental parenting. A guide for early childhood practitioners*. Baltimore: Brookes.

Rovšek, M. (2006). Poti in stranpoti vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami. V B. Založnik (ur.), *Otroci s posebnimi potrebami: integracija in inkluzija* (str. 15-25). Nova Gorica: Educa, Melior.

Rutar, D. (2017). *Inkluzija otrok s posebnimi potrebami: za družbeno pravičnost*. Kamnik: CIRIUS

Saleebey, D. (1997). *The Strength Perspective in Social Work Practice*. New York: Longman.

Schultz, R.T., Able, H., Sreckovic, A. M. & White, T. (2016). *Parent-Teacher Collaboration: Teacher Perceptions of What is Needed to Support Students with ASD in the Inclusive Classroom*. Education and Training in Autism and Developmental Disabilities, 51(4), str. 344-354.

Swap, S. (1993). *Developing Home-School Partnerships; From Concepts to Practice*. New York: Teachers College Press.

Šoln Vrbinč, P., Jakič Brezočnik, M. & Arnuš Tabakovič J. (2014). Novosti Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-I). *Šolsko svetovalno delo: revija za svetovalne delavce v vrtcih, šolah in domovih*, 18 (1/2), 4-12. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Šugman Bohinc, L. (2014). Prispevki strok za svetovalno delo v praksi: Kompetence diplomantk in diplomantov socialnega dela za delo v šolski svetovalni službi. *Šolsko svetovalno delo: revija za svetovalne delavce v vrtcih, šolah in domovih*, 18 (3/4), 41-48. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Šugman Bohinc, L. (2013). Sinergetika učenja in pomoči v šoli. V T. Kodele, & N. Mešl (ur.), *Otrokov glas v procesu učenja in pomoči: priročnik za vrtce, šole in starše*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Švajger Savič, K. (2014). *Učenci s posebnimi potrebami: Učitelji, svetovalni delavci in ravnatelji o delu z učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja*. Šolsko svetovalno delo: revija za svetovalne delavce v vrtcih, šolah in domovih, 18 (1/2), 18-28. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Videmšek, Petra (2013), *Iz institucij v skupnost: stanovanjske skupine nevladnih organizacij na področju duševnega zdravja*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Videmšek, P. (2008). Krepitev moči kot temeljno orodje socialnega dela. *Socialno delo*, 47(3-6), str. 209-217.

Vršnik Perše, T. (2005). *Intergracija otrok s posebnimi potrebami* (Doktorsko delo). Filozofska fakulteta, Ljubljana.

Zaviršek, D. (2005). Položaj otrok z ovirami : od formalne enakosti do resnične vključenosti. V A. Črnak Meglič (ur.), *Otroci in mladina v prehodni družbi : analiza položaja v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino; Maribor: Aristej.

Warnock, M., Norwich, B. (2010). *Special Educational Needs: A new look*. London: Continuum Books.

8.1 Elektronski viri

Adams, D., Harris, A., & Jones, M.S. (2016). *Teacher-Parent Collaboration for an Inclusive Classroom: Success for Every Child*. Malaysian Online Journal of Educational Sciences. Pridobljeno 27.3. 2019 s <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1106456.pdf>

Drabble, S. (2013). *Support for Children with Special Educational Needs (SEN)*. European Union: RAND Europe. Pridobljeno 3.1. 2019 s https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR100/RR180/RAND_RR180.pdf

European Commission for Employment, Social Affairs and Inclusion (2013). *Support for children with special educational needs (SEN)*. RAND Europe. Pridobljeno 6.3. 2019 s <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=15975&langId=en>

Henderson, A.T. & Mapp, K. L. (2002). *A New Wave of Evidence: The Impact of School, Family, and Community Connections on Student Achievement. Annual Synthesis*, Southwest

Educational Development Lab., Austin, TX. Pridobljeno 28.3. 2019 s <https://eric.ed.gov/?id=ED474521>

Klobasa, M. (2009). *Stališča staršev in šolskih svetovalnih delavcev do vključevanja otrok s posebnimi potrebami v osnovne šole* (Diplomsko delo). Pridobljeno 20.12. 2018 s <https://egradiva.fsd.uni-lj.si/search/extshow/334>

Kobal Tomc B., & Narat T. (2017). Otroci s posebnimi potrebami. V. A. Črnak Meglič, & B. Kobal Tomc (ur.). *Položaj otrok v Sloveniji danes: situacijska analiza*. Ljubljana: Inštitut za socialno varstvo. Pridobljeno 13. 12. 2018 s <https://irssv.si/upload2/PolozajOtrokVSloveniji.pdf>

Kodele, T. (2017). Participacija učencev v procesu reševanja njihovih učnih težav (Doktorsko delo). Pridobljeno 27.3. 2019 s http://pefprints.pef.uni-lj.si/4890/1/doktorska_disertacija_Kodele.pdf

Lansdown, G. (2010). The realisation of children's participation rights: critical reflections. V. B. Percy-Smith & N. Thomas (ur.), *A Handbook of Children and Young People's Participation: Perspectives from Theory and Practice* (str. 11-23). Pridobljeno 27.3. 2019 s https://www.google.com/books?hl=sl&lr=&id=NkePAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=lansdown+2010+the+realisation+of+children&ots=luiKu1IFoQ&sig=kJH0C2t46rxyfMbquR7nKc_YVCg

Lesar, I. (2013). Ideja inkluzije – med različnimi koncepti pravičnosti in etičnimi teorijami *Sodobna pedagogika*, 64=130(2), 76-95. Ljubljana: Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije. Pridobljeno 13.12. 2018 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-HYCVTFUD/1112ef28-c82a-4e2b-a8f1-41955a2976f9/PDF>

Mešl, N., & Kodele, T. (2016). Udejanjanje sodobne doktrine socialnega dela: Od obravnavanja strank k sodelovanju z ljudmi. *Socialno delo*, 55 (3), 109–122. Pridobljeno 30.12. 2018 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-TD4DT8XA>

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport RS (2018). *Podatki v zvezi z učenci s posebnimi potrebami v osnovnih šolah s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo*. Pridobljeno 20.11. 2018 s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/pdf/Tabela_ucenci_s_posebnimi_potrebami.pdf

Munoz, M., & Macias-Church, G. (2010). *Presenting difficult news to parents and the IEP team: A discussion of the assessment and presentaiton of mental retardion*. Sacramento: California State Univesrity. Pridobljeno 22.12. 2018 s <https://studylib.net/doc/16086963/presenting-difficult-news-to-parents-and-the-iep-team--a>

Navodila o delu komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami na prvi stopnji (2015). Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 3.4. 2019 s <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/navodila-o-delu-komisij-za-uopp-na-prvi-stopnji-11112015.pdf>

Opara, B., Barle Lakota A., Globačnik, B., Kobal Grum, D., Košir, S., Macedoni Lukšič, M., idr. (2010). *Analiza vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami v Sloveniji*. Ljubljana: JRZ Pedagoški Inštitut. Pridobljeno 16.12. 2018 s <https://www.google.com/search?q=Analiza+vzgoje+in+izobra%C5%BEEvanja+otrok+s+posebnimi+potrebami+v+Sloveniji.&oq=Analiza+vzgoje+in+izobra%C5%BEEvanja+otrok+s+posebnimi+potrebami+v+Sloveniji.&aqs=chrome..69i57.827j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8#>

Programske smernice. Svetovalna služba v osnovni šoli (2008). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Pridobljeno 4.1. 2019 s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/ministrstvo/Publikacije/Programske_smernice_OS.pdf

Privošnik, N. & Urbanc, K. (2009). Svetovalna služba v spremembah vzgoje in izobraževanja. *Sodobna pedagogika*, 60(1), 410-419. Pridobljeno 30.3. 2019 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-IZEDNMO0>

Rovšek, M. (2009). *Stanje na področju vključevanja otrok z motnjami v duševnem razvoju v šolski sistem: Neustreznost usmerjanja in nekaj predlogov za ukrepanje*. *Sodobna pedagogika*, (1), 350-360. Zavod Janeza Levca Ljubljana, Slovenija. Pridobljeno 18.12. 2018 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-NEB3LOWJ>

The European Agency for Special Needs and Inclusive Education (2016). *European Agency Statistics on Inclusive Education: 2016 Dataset Cross-Country Report*. Odense, Denmark. Pridobljeno 12.02. 2019 s <https://www.european-agency.org/data/key-messages-findings>

The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education (1994). *World Conference on Special Needs Education: Access and Quality*. Spain: Ministerio de

Educación y Ciencia. Pridobljeno 06.03. 2019 s

http://www.unesco.org/education/pdf/SALAMA_E.PDF

Thomas, G., Walker, D., & Webb, J. (2005). Inclusive education: The ideals and practice. V K. Topping, & S. Maloney (ur.), *The RoutledgeFalmer reader in inclusive education*, (str. 17–28). London and New York: RoutledgeFalmer. Pridobljeno 2.12. 2018 s
<http://sinche.uom.gr/sites/default/files/top1.pdf>

Vovk Ornik, N. (2016). *Vloga učitelja v procesu usmerjanja otrok s posebnimi potrebami* (Doktorsko delo). Pridobljeno z Repozitorij Univerze v Ljubljani. Pridobljeno 16.12. 2018 s
<http://pefprints.pef.uni-lj.si/3708/>

Vovk Ornik, N. (ur.). (2015). *Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 2.12. 2018 s
<https://www.zrss.si/pdf/Kriteriji-motenj-otrok-s-posebnimi-potrebami.pdf>

Vršnik Perše, T. (2016). *Evalvacija različnih oblik dodatne strokovne pomoči, ki je otrokom dodeljena v skladu z Zakonom o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami*. Pridobljeno 27.3. 2019 s
http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/evalvacija/2017/Por_evalv_sp_ZUOPP_FINAL_170425.pdf

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (ZOsn-I) (2013). Uradni list RS, št. 63/13. Ljubljana.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. (2011). Uradni list RS, št. 54. Ljubljana.

9. PRILOGE

9.1 VPRAŠANJA ZA INTERVJUJE

VPRAŠANJA ZA SOCIALNE DELAVKE

1. Kako poteka sodelovanje s starši, ko opazite, da otrok potrebuje dodatne prilagoditve?
2. Bi lahko opisali primer dobre in slabe prakse sodelovanja s starši, ko jim svetujete, da vložijo zahtevek za sprožitev postopka usmerjanja?
3. Kakšne spremembe so potrebne v sodelovanju med socialnimi delavkami in starši otrok s posebnimi potrebami?
4. Kakšen pogled imate na postopek usmerjanja, torej na sam proces ocenjevanja in usmerjanja otroka s posebnimi potrebami?
5. Na kakšen način oblikujete individualiziran program za otroke s posebnimi potrebami?
6. Kako poteka sodelovanje z drugimi vladnimi in nevladnimi institucijami v postopku usmerjanja otrok s posebnimi potrebami, ko ima učenec že odločbo?
7. Katera znanja imate socialne delavke za delo z otroki s posebnimi potrebami v rednih osnovnih šolah in kaj bi še potrebovali za več kompetentnosti?
8. Koliko strokovnih izobraževanj glede dela z otroki s posebnimi potrebami in njihovimi starši imate na voljo v Sloveniji čez leto?
9. Kaj pridobite na strokovnih izobraževanjih in kako to znanje uporabljate pri svojem delu?
10. Kako informirate starše o tem, v katerih primerih se lahko obrnejo na vas?
11. Kje vidite svoj prispevek pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami kot socialna delavka v primerjavi z drugimi profili svetovalne službe (psiholog, socialni pedagog itd.)?

VPRAŠANJA ZA STARŠE

1. Kako bi opisali svoje občutke, ko so vam na šoli svetovali, da vložite zahtevo za sprožitev postopka usmerjanja otrok s posebnimi potrebami in kako ste se na to odzvali?
2. Kakšen pogled imate na postopek usmerjanja, torej na sam proces ocenjevanja in usmerjanja otroka s posebnimi potrebami na splošno?
3. Če ste bili vlagatelj zahteve za sprožitev postopka usmerjanja, ali ste bili vi ali vaš otrok povabljeni na pogovor s komisijo za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami?
4. S katerimi pravicami in možnostmi ste bili seznanjeni s strani šolske svetovalne službe, ko je vaš otrok prejel odločbo?
5. Kako ste bili vi in vaš otrok vključeni v pogovore s šolsko svetovalno službo pred in po prejetju odločbe?
6. Na kakšen način ste sodelovali pri oblikovanju individualiziranega programa za vašega otroka?
7. Kako bi opisali svojo vlogo v procesu obravnave in usmerjanja vašega otroka?
8. Kaj bi vi potrebovali, da bi se počutili bolj kompetentno in opremljeno za pomoč otroku s posebnimi potrebami?
9. Ali ste v postopku usmerjanja vašega otroka sodelovali s socialno delavko/delavcem na šoli?
10. Kakšno konkretno pomoč ste dobili s strani socialne delavke v tem času?

11. Ali mi lahko opišete primer, ki kaže na to, da ste se pri pogovorih s socialno delavko čutili kot enakovreden sogovornik, tako da ste imeli možnost prispevat svoj del rešitve?
12. Če ste s socialno delavko sodelovali že v obdobju pred samim začetkom postopka o usmeritvi vašega otroka, v čem se vam zdi, da ste bili slišani in v čem ne?
13. V katerih situacijah vidite, da je odločba vašemu otroku v pomoč in kje jo vidite kot oviro?
14. Kako ste zadovoljni s sodelovanjem šole (s socialno delavko, učitelji) po prejetju odločbe? Kje vidite spremembe in kaj bi si želeli, da bi bilo drugače?

9.2 DOLOČEVANJE ENOT KODIRANJA

INTERVJU A

1. Kako poteka sodelovanje s starši, ko opazite, da otrok potrebuje dodatne prilagoditve?

Po navadi učitelji ali pa starši sporočijo, da zaznavajo težave v razredu/doma, /A1/ zato se začne otroka bolj spremljati, z njim se opravijo pogovori, specialna pedagoginja opravi teste /A2/. Prav tako se pogovorimo s starši, /A3/ povemo naša opažanja, starši svoja /A4/ in če se strinjamo, da otrok potrebuje določene prilagoditve, mu to omogočimo. Torej podaljšan čas pisanja, dodatna obrazložitve, zapiski itd. /A5/ Če uspeva pod drugačnimi, prilagojenimi pogoji, s tem nadaljujemo, drugače pa se skupaj odločimo za usmerjanje, če menimo, da bi bilo to za otroka najboljše /A6/.

Če gremo postopoma, korak za korakom in sodelujemo skupaj s starši in učitelji, potem se je lažje dogovarjati in vse skupaj poteka bolj učinkovito /A7/. Problem opažam pri učiteljih, ker bi radi imeli avtonomijo v razredu, vendar se zatakne pri učencih, ki potrebujejo prilagoditve, a jim ne more omogočiti vseh /A8/. Začnejo se spraševati, kaj je v njihovi moči, kaj bodo starši rekli ... Ti si avtonomen, ti si učitelj, ti moraš otroku omogočiti najboljše pogoje za razvijanje njegovih potencialov in znanja /A9/. Prehitro bi šli radi v postopek usmeritve, premalo pa delajo na majhnih korakih /A10/.

2. Bi lahko opisali primer dobre in slabe prakse sodelovanja s starši, ko jim svetujete, da vložijo zahtevek za sprožitev postopka usmerjanja?

/Imeli smo deklico, ki je imela sposobnost si zapomnit zelo veliko podatkov, vendar se je vso snov učila na pamet, zato ji je do 6. razreda uspevalo, potem pa če so jo učitelji na drugačen način vprašali, ni vedela. Starši so povedali, da se doma uči po cele dneve, vendar snovi v resnici ni razumela. Vedno bolj je bila zaprta vase. Oče se je dolgo časa branil, da ostane tukaj, vendar ji s prilagoditvami nismo mogli pomagati. Ker so njene ocene drastično padle, je oče pristal, da se začne postopek usmeritve/.

/Na naši šoli imamo veliko priseljencev, ker smo odprti za njih in jim omogočamo veliko pomoči in podpore. Tako njim kot njihovim družinam. Pri priseljencih se velikokrat pojavijo učne težave, vendar ne veš, ali je težava jezik, osebnostne lastnosti, sposobnosti otroka ... Pri enem učencu so v 2. razredu zaznali težave pri matematiki. Videli so, da doma glede učenja ne more pridobiti pomoči, ker je mama vsak papir nesla prevajat. Vendar je ravno mama dolgo časa vztrajala, dokler se niso v 3. razredu začele stvari še bolj zapletati. Nato je videla, da potrebuje dodatno pomoč in od takrat je sodelovanje steklo/.

En primer smo imeli z učencem, ki je imel čustvene in vedenjske težave, ki so se kazali s hudimi izbruhi jeze, da smo morali posredovati tudi učitelji in strokovni delavci in ga dobesedno držati, objeti, da se je umiril /A11/. Doma so ga zagovarjali, da je bister, kar je seveda bil, vendar njegove težave so se pojavljale v vedenju in

čustvovanju /A12/. Potem, ko smo opravili toliko pogovorov, so se starši odločili, da bodo sami poiskali pomoč, tako da so na Zavodu za gluhe in naglušne opravili diagnostiko, kjer so odkrili hiperaktivnost /A13/. Nekaj časa so še vztrajali s tabletami, potem pa so sprejeli odločitev za usmeritev /A14/. /Imamo seveda kar nekaj primerov, kjer sodelovanje gladko steče že od začetka, ko opazimo, da bi otrok potreboval dodatno pomoč. Ampak tudi pri teh omenjenih primerih/, so bili na koncu vsi zadovoljni in se je vztrajanje ter potrpežljivost s starši splačala /A15/.

3. Kakšne spremembe so potrebne v sodelovanju med socialnimi delavkami in starši otrok s posebnimi potrebami?

Se mi zdi, da ima vsak socialni delavec oz. strokovni delavec svoj pristop pri delu s starši in otroki /A16/. /Zase osebno bi rekla, da mislim, da dobro delam v sodelovanju s starši glede na pretekle izkušnje/. Sproti poskušam zaznavati, kako vodim odnos, kako se odzivajo starši /A17/. Pri sporočanju občutljivih, slabih novic sem zelo previdna, objektivna, /ker vseeno nočem v primeru, da recimo otrok potrebuje odločbo, pri starših delat "muhe iz slona"/. Počasi se jim obrazloži opažanja glede otrokovih težavah in razloži, kaj to pomeni za naprej, kaj lahko naredimo /A18/. V nasprotnem primeru starši hitro začnejo kriviti same sebe in dobijo strah, kaj vse jih čaka /A19/.

4. Kakšen pogled imate na postopek usmerjanja, torej na sam proces ocenjevanja in usmerjanja otroka s posebnimi potrebami?

Zelo zbirokratiziran! /A20/ Vse je na šoli, Zavod RS za šolstvo naj bi pomagal, v resnici pa gre vse samo za postopke /A21/. Ko otrok dobi odločbo, pogosto v odločbi ni napisanih vseh napotkov, kam, h kateremu strokovnjaku naj bi bil otrok še napoten, usmerjen /A22/. Otroku največkrat pripadajo 3 ure dodatne strokovne pomoči, tistih 5 ur, kot je maksimum, jih dobi zelo malo /A23/. Od teh treh ur mora biti ena ura na teden svetovalna storitev, ki smo jo v resnici mi izvajali v okviru pogovorov z otroki, še preden je dobil odločbo /A24/. Za večino otrok je to premalo ur na teden in večkrat se je zgodilo, da smo jim mi nudili še kakšno dodatno, ki niti ni bila zapisana /A25/. Komisija za usmerjanje se odloča samo na podlagi poročil, ki so jih prejeli, pogovorov s starši in otroki velikokrat ne izvajajo, kot nam poročajo starši /A26/. Zgodilo se je tudi, da smo dobili odločbe z napačnimi osebnimi podatki /A27/.

Lahko povem, da ima npr. Norveška za razliko od nas zelo dobro prakso, kar sem sama videla. Šole ves čas sodelujejo s Svetovalnim centrom, Pedagoško fakulteto in Fakulteto za psihologijo, ki so pripravile vprašalnike, parametre preko katerih poskušajo ugotoviti težave, na podlagi tega oblikujejo napotke /A28/. Predvsem je razlika v tem, da se otroka spremlja celostno, v njegovem okolju, najprej znotraj šole, potem pa še zunanji strokovni delavci. Nato se šele odločijo za usmeritev /A29/. /Tak sistem bi bil tudi za državo cenejši, vsaj dolgoročno, ker so ljudje znotraj institucij že zaposleni, plačani in ne bi bilo potrebno toliko ljudi za enega otroka. Na začetku bi bilo seveda potrebno preoblikovati celoten sistem, uvesti nove inštrumentarije, zakone ... Ključ je v povezovanju vseh pomembnih institucij, otroka spremljati v njegovem okolju, da se določijo realne in zanj primerne prilagoditve/. Pri nas svetovalni center samo poda priporočila, komisije nimajo stalnega pregleda nad tem, kako otrok napreduje, zanašamo se samo na inštrumente /A30/.

5. Na kakšen način oblikujete individualiziran program za otroke s posebnimi potrebami?

Piše ga tisti, ki z otrokom največ dela, po navadi specialna pedagoginja (pri nas imamo dve specialni pedagoginji), /A31/ učitelj in jaz kot socialna delavka pa zraven sodelujemo /A32/. Torej pri nas ni nosilec individualiziranega programa razrednik, ampak vodja strokovnih skupin /A33/. Seveda pri načrtovanju IP-ja sodelujejo tudi starši in učenci, /A34/ če so že dovolj stari. Nekje od 4. razreda najprej so učenci prisotni tudi na timskih sestankih oz. strokovnih skupinah, ker se nam zdi prav, da učenec ve, kaj se pogovarjamo in da ima možnost povedat svoje

mnenje ter predloge /A35/. Strokovne skupine oblikujemo 3-krat letno: najprej predstavimo IP in ga skupaj dokončno oblikujemo, nato se dobimo po prvi konferenci, kjer se poroča realizacija in na koncu leta je evalvacija /A36/.

6. Kako poteka sodelovanje z drugimi vladnimi in nevladnimi institucijami v postopku usmerjanja otrok s posebnimi potrebami, ko ima učenec že odločbo?

Največkrat se zgodi, da starši, če so prej sodelovali z kakšnimi vladnim/nevladnimi institucijami, prekinejo sodelovanje, ko otrok prejme odločbo, ker so mnenja, da bo sedaj z odločbo drugače /A37/. /Pa v resnici je dobro, če je otrok povezan še s kakšnim drugim centrom, kjer lahko dobi dodatno pomoč, tako učno kot psihološko/. Drugače pa dobro sodelujemo z MHO-dispanzerjem, šolsko zdravnico, psihiatrijo, Svetovalnim centrom in CONO. Je pa res, da tega sodelovanja ni zelo veliko /A38/.

7. Katera znanja imate socialne delavke za delo z otroki s posebnimi potrebami v rednih osnovnih šolah in kaj bi še potrebovali za več kompetentnosti?

Jaz sicer nisem imela posebnega predmeta na fakulteti o otrocih s posebnimi potrebami, /A39/ zato ko sem prišla na to delovno mesto nisem imela posebnih kompetenc glede dela z njimi /A40/. Učiš se sproti, na samih primerih, od sodelavcev, ki so bolj usposobljeni na tem področju (specialni pedagogi), rasteš in razvijaš kompetence ob samem delu /A41/. Pa seveda so potem še delovne konference, samoizobraževanja ... /A42/ Pomembno je, da se dela timsko, ker ima vsak svoje znanje s svojega področja in se potem veliko naučimo drug od drugega /A43/.

8. Koliko strokovnih izobraževanj glede dela z otroki s posebnimi potrebami in njihovimi starši imate na voljo v Sloveniji čez leto?

Učitelji se udeležujejo preko KATISA, /A44/ glede izobraževanj res nimamo omejitev /A45/. Če greva na izobraževanje samo iz svetovalne službe, potem na konferencah poročava še ostalim /A46/. Včasih se na šolo povabi tudi strokovnjake. /A47/ Ogromno je ponudbe in v resnici ne veš, kdo je kvaliteten, kdo ima preference /A48/. Glede teme se prilagajamo potrebam. 3-krat smo imeli o ADHD, študentka je imela enkrat delavnico o disleksiji ...vsako leto imamo rdečo nit /A49/.

9. Kaj pridobite na strokovnih izobraževanjih in kako to znanje uporabljate pri svojem delu?

Dobiš nov uvid, bolj razumeš, mogoče celo spremeniš pristop sodelovanja itd. /50/ O otrocih s posebnimi potrebami smo imeli že velikokrat izobraževanja /A51/. Problem je, ker učitelji nimajo ozaveščeno v glavi, da morajo med samim delom, torej med poukom, delati s tem otrokom z drugačnim pristopom /A52/. /Kako delati znotraj razreda, ko imaš različno paleto otrok in vsak bi rabil svoj pristop, tega še nimamo najbolj urejeno/.

10. Kako informirate starše o tem, v katerih primerih se lahko obrnejo na vas?

Informiramo jih na spletni strani, roditeljskih sestankih, osebno /A53/ ali pa jih razrednik napoti. Takrat velikokrat pridejo, ker mislijo, da je kakšen problem /A54/.

11. Kje vidite svoj prispevek pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami kot socialna delavka v primerjavi z drugimi profili svetovalne službe (psiholog, socialni pedagog itd.)?

Socialni delavci smo bolj usmerjeni k akciji, raziščemo situacijo, kaj lahko naredimo, bolj smo proaktivni /A55/. Drugače pa mislim, da imamo socialni delavci veliko znanja, kako pristopati v odnosu z ljudmi, torej tukaj konkretno s starši in otroki /A56/.

INTERVJU B

1. Kako poteka sodelovanje s starši, ko opazite, da otrok potrebuje dodatne prilagoditve?

Po navadi najprej učitelj opazi, da bi otrok potreboval dodatno pomoč, nato se posvetuje s svetovalno delavko, zraven se vključi še starše in skupaj ugotovijo, kako oni vidijo, kaj so njihova pričakovanja, kaj zmorejo /B1/. Ob uveljavitvi zakona (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami iz leta 2000) je bilo več zadržkov pri starših, po 20 letih tega skoraj ni več, saj so ugotovili, da je to ena od možnosti, da se jim pomaga /B2/. Dogaja se tudi, da za odločbo prosijo starši otrok, ki v resnici tega ne potrebujejo /B3/.

2. Bi lahko opisali primer dobre in slabe prakse sodelovanja s starši, ko jim svetujete, da vložijo zahtevek za sprožitev postopka usmerjanja?

Slaba praksa sodelovanja s starši je, da ne želijo, ne zmorejo sprejeti otrokovih težav, predolgo upajo, da bo prešlo /B4/. To je tudi glavni vzrok, da otrok nima ustrezne pomoči, ker včasih to traja več let, preden starši spoznajo, da bi njihov otrok le potreboval prilagoditve /B5/. Dobra praksa s starši je, da sami prepoznajo, se obrnejo na učitelja ali na svetovalno službo, sprejmejo oblike pomoči, opravijo vso potrebno diagnostiko, povedo, kako delajo doma, sodelujejo pri IP, prav tako z učiteljem in če je potrebno tudi z DSP izvajalcem /B6/.

3. Kakšne spremembe so potrebne v sodelovanju med socialnimi delavkami in starši otrok s posebnimi potrebami?

Bistvenih sprememb ne vidim. Le to, da bi bil lahko tudi socialni delavec izvajalec učne pomoči /B7/. Vendar je hkrati naša vloga drugače /B8/.

4. Kakšen pogled imate na postopek usmerjanja, torej na sam proces ocenjevanja in usmerjanja otroka s posebnimi potrebami?

Proces predolgo časa traja, /B9/ premalo je strokovnih obravnav /B10/ in v zadnjem obdobju se je zbirokratiziral /B11/. Bolj bi se morali usmeriti v šolo za vse otroke, ne samo v otroke s posebnimi potrebami. Potrebne so spremembe, da se v šoli krepijo še druga področja otrok, ne samo kognitivna in da bi bil čas odraščanja prilagojen otrokom /B12/. V šoli moramo vsi izhajati iz perspektive moči, tudi učitelji /B13/.

5. Na kakšen način oblikujete individualiziran program za otroke s posebnimi potrebami?

Skupaj z vsemi udeleženi, tudi z otrokom /B14/. Pogosto se zgodi, da starši govorijo namesto otroka, /B15/ vendar se poskušamo posvetiti vsem, predvsem ko gre za vsebino IP /B16/. Za vsakega otroka s posebnimi potrebami je oblikovana strokovna skupina, kjer sodelujejo razrednik, izvajalec DSP-ja, svetovalna delavka, starši, otrok, 3-krat letno pa se vsi skupaj sestanemo /B17/. /Za boljšo predstavbo, koliko je pri nas otrok s posebnimi potrebami že z vstopom v šolo – trenutno so v 1. razredu trije, naslednje leto bo 62 prvošolčkov, 6 jih bo vstopilo z odločbo/.

6. Kako poteka sodelovanje z drugimi vladnimi in nevladnimi institucijami v postopku usmerjanja otrok s posebnimi potrebami, ko ima učenec že odločbo?

Sodelovanje je najbolj intenzivno v procesu pridobivanja odločbe, /B18/ prekine pa se s strani institucij, ko otrok prejme odločbo /B19/. /V primeru da je otrok prejel odločbo zaradi fizične oviranosti, po navadi še naprej sodelujemo/. Nevladne institucije, s katerimi sodelujemo, so Zveza prijateljev mladine, mladinski centri, društvo, ki dela z Romi /B20/. Se nam še ni zgodilo, da bi starši želeli preprečiti sodelovanja z drugimi institucijami ali društvi /B21/.

7. Katera znanja imate socialne delavke za delo z otroki s posebnimi potrebami v rednih osnovnih šolah in kaj bi še potrebovali za več kompetentnosti?

Na fakulteti takrat še ni bilo vsebin o tem področju, /B22/ večinoma sem se vse priučila na delovnem mestu /B23/. /Čprav so bili otroci s posebnimi potrebami od vedno, se je zakon razvil šele leta 2000/. Mislim, da je predvsem spekter avtističnih motenj področje, ki ga je potrebno sproti spremljati /B24/.

8. Koliko strokovnih izobraževanj glede dela z otroki s posebnimi potrebami in njihovimi starši imate na voljo v Sloveniji čez leto?

5 dni na leto imamo možnosti za izobraževanja in se jih je možno udeležiti. /B25/. Mi se bolj prilagodimo kvaliteti izobraževanja, torej gledamo na vsebino in izvajalce (svetovalni centri, zdravstvene ustanove, zasebni izvajalci s strokovnim znanjem), /B26/ poslužujemo pa se tudi izobraževanj na šoli, ko povabimo strokovnjake /B27/. Sama pogrešam dostopnost zunanjih strokovnjakov, ki so potrebni pri vedenjskih/čustvenih otrocih /B28/. Imamo tudi literaturo, po kateri bi lahko večkrat posegli /B29/.

9. Kaj pridobite na strokovnih izobraževanjih in kako to znanje uporabljate pri svojem delu?

Osnovno znanje o otrocih s posebnimi potrebami, strategijo dela, potrebne prilagoditve ... To so reči, ki jih lahko hitro uporabiš pri svojem delu /B30/.

10. Kako informirate starše o tem, v katerih primerih se lahko obrnejo na vas?

Že pri samem vpisu se prvič srečamo, spoznamo, /B31/ potem preko roditeljskih sestankov, po toliko letih, odkar sem tukaj, gre tudi od ust do ust, največ pa preko rednega, spontanega sodelovanja /B32/.

11. Kje vidite svoj prispevek pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami kot socialna delavka v primerjavi z drugimi profili svetovalne službe (psiholog, socialni pedagog itd.)?

Bistvo naše stroke je iskanje najboljše koristi v dani situaciji, tudi ko je otrok že usmerjen, odrašča in potrebuje pomoč /B33/. Naša vloga je krepitev in iskanje vsakdanje otrokove realnosti, katero podpora potrebuje in kaj zmore sam, da ne delamo namesto njega /B34/. Glede na stroko so nam najbližje socialni pedagogi, psihologi, pedagogi in nato specialni pedagogi /B35/. Če bi se na izobraževalnem področju socialni delavci povezali s socialnimi pedagogi, bi bilo za šolsko svetovalno službo to še boljše /B36/.

INTERVJU C

1. Kako poteka sodelovanje s starši, ko opazite, da otrok potrebuje dodatne prilagoditve?

Da ima učenec določene težave, se opazi že precej zgodaj (od 1. do 3. razreda) /C1/. Vse informacije zaznamo na sestankih. Najprej samo razrednik poroča, če so tudi učne težave večje, pride do sestanka s svetovalnim delavcem /C2/. Na naši šoli omogočamo prilagoditve že zelo zgodaj, precej prej, kot je narejen postopek usmeritve /C3/. Učencem pripravimo IDPP (izvirni delovni projekt pomoči), notri so vse prilagoditve glede napovedanega spraševanja, da lahko piše izven skupine, možnost podaljšanega časa pisanja, da se mu omogoči fotokopije, če jih potrebuje, dodatna navodila itd. To je ta dodana vrednost, ker ko je učenec enkrat usmerjen, pridobi samo še dodatno strokovno pomoč, vse ostalo imajo učenci že prej. /C4/. Če te prilagoditve niso dovolj uspešne in če ocenjujemo, da bi bil potreben sam postopek usmerjanja, se potem starše napoti v diagnostični center, konkretno v Svetovalni center oz. zdravstvene domove /C5/.

2. Bi lahko opisali primer dobre in slabe prakse sodelovanja s starši, ko jim svetujete, da vložijo zahtevek za sprožitev postopka usmerjanja?

Nekateri starši pri tem zelo sodelujejo, saj so tudi sami zaznali težave in imajo občutek, da ne znajo pomagati in so pripravljeni poslušati ter se obrniti na druge strokovnjake /C6/. Nekateri starši pa zavračajo sodelovanje zaradi predsodkov /C7/. Menijo, da če bo učenec usmerjen, bo dobil zraven nalepko "da ni normalen", "da je neumen". Teh nalepk se zelo bojijo /C8/. /Take izkušnje imamo predvsem iz družin, kjer starši niso Slovenci, predvsem se tega branijo očetje in je potem tudi mamino strah, da bi šla v ta postopek, ker se boji, kaj bo potem mož rekel./ V tem primeru imamo najprej skupne sestanke z obema, kjer se najprej očetu poskuša razložiti, da ima otrok posebnosti pri pridobivanju znanja, učenju itd. /C9/ Po navadi sodelovanje steče, samo enkrat smo imeli primer, ko se je oče postopku usmeritve tako upiral, da smo morali vključiti Center za socialno delo /C10/. /Mi smo ocenili otrokovo situacijo, kot šola smo ob pomoči CSD-ja dali predlog, da gre v postopek usmerjanja in na koncu je otrok dobil potrebno odločbo /. Opažam, da imajo starši od vseh teh prilagoditev visoka pričakovanja, otrok ima lahko nižje sposobnosti oz. določene posebnosti pri načinu učenja in težko dosega najvišje ocene, starši pa ravno to pričakujejo. Pričakujejo, da se bo tako dolgo prilagajalo, dokler ne bo otrok prišel do štirice ali petice /C11/. Zaradi tega imamo včasih veliko pregovarjanj /C12/. Ampak tudi čez to gremo skupaj in najdemo neko rešitev ter soustvarimo oblike pomoči /C13/.

3. Kakšne spremembe so potrebne v sodelovanju med socialnimi delavkami in starši otrok s posebnimi potrebami?

Spremembe jaz niti ne vidim /C14/. Pri sodelovanju gre predvsem za pogovore, pri nekaterih manj, pri drugih več. Glede na to, koliko kateri starši potrebujejo, na to induciramo. Nekateri so vsak teden pri meni, drugi pa dvakrat na leto /C15/. Ampak mislim, da je to, da se skupaj usedemo, raziskujemo /C16/ in skupaj poiščemo smiselno rešitev to, to /C17/. Pot do tja pa je vedno različna, včasih tudi šele po dveh letih uspe /C18/. Vendar jaz ne bi še kakšnih drugih pritiskov ali česa drugega zraven vpeljevala, mislim, da sta pogovor in sprotne komunikacije najbolj potrebna /C19/.

4. Kakšen pogled imate na postopek usmerjanja, torej na sam proces ocenjevanja in usmerjanja otroka s posebnimi potrebami?

Kako delujejo komisije, nimam točnega vpogleda /C20/. Lahko pa povem, da se ni še nikoli zgodilo, da bi nekoga iz šole (strokovnega delavca/učitelja) povabili na komisijo /C21/. Vse ostaja vedno izključno pri poročilu, ki ga pripravi šola /C22/. Včasih kakšna komisija, član oz. predsednik komisije pokliče na šolo, če se strinjamo z rešitvijo, ki so jo oni dali, npr. da so določili specialnega pedagoga za izvajanje DSP-ja, ali pa koliko ur dodatne strokovne pomoči so dodelili otroku itd. Da bi nas povabili osebno na sestanek, pa nikoli /C23/. Drugače pa mislim, da je precej odvisno od staršev, kako zastopajo svojega otroka. Če so na drugi strani starši, ki zahtevajo veliko prilagoditev in je postopek hitro in učinkovito narejen, se potem to tudi spelje. Če pa starši niti niso prepričani, če otrok res potrebuje prilagoditve, je potem tudi prilagoditev in ur pomoči manj /C24/.

En velik pritisk se pojavi v 9. razredu, saj se je do letošnjega leta dalo vpisati na srednje šole, ki so imele omejitve vpisa, če si imel odločbo o usmeritvi za srednjo šolo, saj se niso upoštevale točke /C25/. S šolskim letom 2019/2020 se to spreminja in bodo morali imeti tudi učenci z odločbo dovolj točk za vpis, zato si predstavljam, da bo tega pritiska nekoliko manj /C26/. /Po drugi strani pa se lahko to nadaljuje, saj so v pravilniku uvedli, da lahko vsak v redni srednji šoli enkrat zamenja program in enkrat ponavlja/. S to spremembo bo prišlo do tega, da če se bo kje zapletlo, bodo starši pričakovali, da bo učenec dobil odločbo, namreč z odločbo bodo lahko ponavljali večkrat

/C27/. To bo sedaj ena nova fronta, ki so jo po mojem mnenju nehote in nevede odprli, ampak jaz mislim, da se bo to malo zlorabljalo /C28/.

5. Na kakšen način oblikujete individualiziran program za otroke s posebnimi potrebami?

IP načeloma oblikuje strokovna skupina, torej vsi tisti, ki delajo z otrokom, učitelji, izvajalci dodatne strokovne pomoči, svetovalna služba ter starši. /C29/ Nosilec strokovne skupine pa je razrednik /C30/. Nekateri starši veliko pripomorejo, znajo zelo dobro ubesedit, kaj mislijo, kako otrok funkcionira in kaj bi otrok potreboval, drugi starši ne, so zelo različni /C31/. Kjer jaz delam z otrokom in ga zelo dobro poznam, potem sem nosilka kar sama, ker sem po izobrazbi tudi socialna pedagoginja. Predvsem če je to na prehodu iz razredne na predmetno stopnjo in je smiselno, da vodi IP nekdo, ki je z otrokom že prej delal /C32/. Je pa res, da je včasih kakšen IP narejen zelo na hitro in bolj na "copy - paste" /C33/. Tiste prilagoditve, ki so bile zapisane v odločbi, morajo biti vključene v IP, šola pa lahko doda tudi svoje prilagoditve in to je tisto polje, ko nekateri dodajo nekaj več, se potrudijo, da je IP resnično pisan na kožo tistemu otroku /C34/. Otroka ne vključujemo v strokovno skupino in v stvari, ki so že zapisane, ampak ga že predhodno vključimo v pogovor z razrednikom in svetovalno delavko, /C35/ kjer sam lahko opredeli, kaj je tisto, kar je njemu težko in kaj bi mu pomagalo /C36/. Po navadi vključujemo otroke, ko so že malo večji, nekje od 4. razreda naprej /C37/. /Trenutno imamo recimo v 1. razredu vključenih 6 otrok z odločbo, tam je sodelovanje z njimi še toliko težje, saj imajo občutek, da vse znajo, čeprav mi vemo, da niso vse stvari tako uspešne in krasne./

6. Kako poteka sodelovanje z drugimi vladnimi in nevladnimi institucijami v postopku usmerjanja otrok s posebnimi potrebami, ko ima učenec že odločbo?

V postopku usmerjanja sodelujemo z institucijami, kjer se opravlja diagnostika (Svetovalni center ali Pediatrična bolnica, zdravstveni dom) /C38/. Z nevladnimi organizacijami pri samem usmerjanju nimamo stika, ko ima otrok že odločbo, pa občasno sodelujemo z dnevnima centroma CONO in SKALO. /C39/ So pa pri učencih, kjer so pojavijo čustvene in vedenjske težave, v obravnavi še druge institucije npr. CSD, pri enem primeru smo imeli Društvo za nenasilno komunikacijo, Zdravilišče Rakitna ... /C40/

7. Katera znanja imate socialne delavke za delo z otroki s posebnimi potrebami v rednih osnovnih šolah in kaj bi še potrebovali za več kompetentnosti?

S samim socialnim delom o primanjkljajih pri otrocih s posebnimi potrebami ne prideš prav opremljen /C41/. Ampak je toliko izobraževanj preko Svetovalnega centra, Zavoda Janeza Levca, Zavoda za gluhe in naglušne, Zavoda za šolstvo, Ministrstva itd., da prej ali slej v neki obliki pridobiš to znanje. Če želiš, dobiš /C42/. S študijem pa prideš opremljen predvsem za raziskovanje, svetovanje, vodenje pogovorov, vodenje samega procesa pomoči /C43/. O razni disleksiji, diskalkuliji, ADHD-ju pa malo manj, vendar nimam občutka, da bi mi to znanje zelo manjkalo, ker v resnici tudi če imaš neko znanje in veš, kako določena populacija funkcionira, je vsak otrok različen. Mi imamo trenutno na šoli tri otroke z diagnozo avtizem, vendar bi zelo malo stičnih točk našla med njimi. Delo z otroki s posebnimi potrebami je raziskovanje, v vsakem primeru moraš skozi odnos odkriti, kaj otrok potrebuje /C44/.

8. Koliko strokovnih izobraževanj glede dela z otroki s posebnimi potrebami in njihovimi starši imate na voljo v Sloveniji čez leto?

Na sami šoli nimamo izobraževanj /C45/. Se pa občasno (enkrat do nekajkrat letno) s kolegico iz svetovalne službe odpraviva na izobraževanje in narediva povzetek izobraževanja za učitelje, npr. imeli smo izobraževanje za ADHD, avtiste, učne težave na matematičnem področju /C46/ Če ima učitelj v svojem razredu otroka s posebnimi

potrebami, mu svetujeva in informirava, kje je izobraževanje na določeno temo, ki bi mu prišlo prav in se potem prijavi /C47/.

9. Kaj pridobite na strokovnih izobraževanjih in kako to znanje uporabljate pri svojem delu?

Na enih več, na drugih manj, nekatere zelo hitro pozabiš, pri enih pa ti znanje še dolgo ostane /C48/. Jaz sem naravnana k temu, da izkoristim, kolikor je možnost, da grem. Se mi zdi fino, ker včasih tudi znanja, ki si jih že imel, na ta način obnavljaš /C49/.

10. Kako informirate starše o tem, v katerih primerih se lahko obrnejo na vas?

Pot je taka, da je prvi stik staršev, ko se pojavi težava, razrednik, on je tisti, ki povabi starše na pogovor. Če se težava znotraj pogovorov ne razreši, je povabljen svetovalna služba /C50/. Drugače pa ni svetovalna služba tista, ki vabi starše na pogovor. V pravilniku je tako napisano, da je nosilec vseh procesov razrednik in če je potreba, pride nasproti svetovalna služba /C51/. Kot šolska svetovalna delavka imam seveda več informacij glede postopka usmerjanja, kam se obrniti, o različnih prilagoditvah in te informacije posredujem naprej staršem /C52/.

11. Kje vidite svoj prispevek pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami kot socialna delavka v primerjavi z drugimi profili svetovalne službe (psiholog, socialni pedagog itd.)?

Kar je pri stroki socialnega dela dodana vrednost, je to, da nas opremijo, kako bolje razumeti svet uporabnika /C53/. Se mi zdi, da ostale stroke vse delujejo po principu, da one vedo /C54/ medtem ko socialno delo vztraja na stališču, da je uporabnik tisti, ki ve, /C55/ ti mu pa potem pomagaš pri tej poti, pri raziskovanju, ga podpreš itd. /C56/ Močnejši smo tudi pri samem vodenju svetovalnega pogovora s starši, kako peljat pogovor, kako vprašat, predvsem z odprtimi vprašanji, tako da lahko uporabnik (starši, učenec) lahko sam pri sebi raziskuje njegove možnosti /C57/. Psihologi na drugi strani zelo radi vse izmerijo in kakršen rezultat dobijo, je to za njih dejstvo. Za socialno delo je takšen rezultat bolj izhodišče za nek pogovor, za raziskovanje /C58/. Mislim, da je precej škoda, da je socialno delo izrinjeno iz šolske svetovalne službe, /C59/ ker se mi zdi, da bi mogoče z malce več pedagoškim poudarkom ali z metodiko, ki bi jo znali umestiti v predmete, lahko imel socialni delavec kar pomembno pozicijo v šoli /C60/. Iz mojega stališča, glede na to, da sem tudi socialni pedagog zraven in imam obe diplomi, bi lahko rekla, da me je več naučilo socialno delo kot socialna pedagogika /C61/.

INTERVJU D

1. Kako poteka sodelovanje s starši, ko opazite, da otrok potrebuje dodatne prilagoditve?

/Znotraj Koncepta dela "Učne težave v osnovni šoli" poteka petstopenjski načrt pomoči/. Mi imamo dogovorjeno, da ko učitelj opazi, da so pri otroku neke spremembe ali da potrebuje pomoč na učnem oz. čustvenem in vedenjskem področju, o tem najprej spregovori s starši, zato ker je to zelo pomembno, da je starš tekoče seznanjen o otrokovem položaju v šoli /D1/. Včasih učitelj pride do nas – svetovalne službe in se skupaj posvetujemo, učitelja okrepimo, kako voditi pogovor s starši /D2/. Otroka vključimo v ISP (individualna in skupinska pomoč) /D3/. Lahko da se v tem času kakšne stvari že omilijo znotraj pouka, v nasprotnem primeru moramo narediti individualni načrt otroka, temu rečemo IDPP /D4/. Takrat starši podajo soglasje, prosimo jih, če lahko odpremo osebno mapo otroka, kamor se bodo shranjevala vsa poročila in to je že del IDPP-ja /D5/. Starše ves čas seznanjamo in na roditeljskih sestankih, govorilnih urah, individualno, z razrednikom, svetovalnimi delavkami (ena ali obe, odvisno od narave dela), nato otroka spremljamo, nudimo ISP ... /D6/. Včasih učitelj ali pa starši sami rečejo, da bo potreben postopek usmerjanja, tako da starši najprej podajo obrazec za začetek postopka usmerjanja, šola pa

pripravi poročilo o otroku, zapis pogovora z otrokom in individualni načrt, ki smo ga že predhodno pripravili /D7/. Zelo se trudimo, da to čim prej opravimo, ampak po navadi se zavleče pri diagnostiki /D8/. Mi imamo najraje Svetovalni center, vendar je zelo obremenjen /D9/, zato se starši zadnje čase poslužujejo privatnih diagnostik, kjer je sicer samoplačniško, vendar precej hitreje pridejo na vrsto /D10/. Nekateri starši zelo težko sprejmejo postopek, vendar če opazimo to, gremo tudi mi zelo postopno, skupaj z njimi korakamo naprej in nazaj, dokler se ne odločijo za dodatno pomoč, bodisi pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oz. motenj ali učno pomoč učitelja /D11/.

2. Bi lahko opisali primer dobre in slabe prakse sodelovanja s starši, ko jim svetujete, da vložijo zahtevek za sprožitev postopka usmerjanja?

Včasih nekateri starši zelo dolgo čakajo, kljub temu da učitelji opozarjajo /D12/. Se spomnim primera, ko je otrok na razredni stopnji s pridnostjo dosegal povprečne ocene, v 6. razredu je še šlo, v 7. razredu se je vse nakopičilo in ni zmogel več. Razredničarka jim je svetovala, da naj podajo izjavo za začetek postopka usmerjanja, vendar kaj, ko bi mi lahko vsaj že v 5. razredu začeli /D13/. Včasih ne vem, ali nočemo videti ... Jaz sem vedela, da bo do tega prišlo, da z dozorevanjem otrok tega ne bo premagal, vendar mi sedaj čakamo celo leto, da bo jeseni, ko bo šel v 8. razred, dobil odločbo /D14/. Prilagajamo vse – podaljšan čas, ISP, dopolnilni pouk, ima prostovoljca /D15/. /Vse to mu omogočamo, da bo prišel do minimalnega oz. pri nekaterih predmetih mogoče do temeljnega znanja/. To je primer slabe prakse s tega vidika, da se je vse tako pozno začelo uresničevati /D16/. Če učitelj ne zazna in če me ne podpira, težko starša prepričam, kaj bi bilo dobro za njihovega otroka /D17/.

Kar se tiče dobre prakse, pri nas imamo kar nekaj otrok z avtističnimi motnjami, ki so imeli že v vrtcu prilagoditve, nekateri že odločbe, zato smo organizirali timski sestanek z vrtcem, starši in Centrom za avtizem /D18/. Tako smo bili pripravljeni na tega otroka, ko je prišel k nam v 1. razred /D19/. To je primer dobre prakse sodelovanja, ker nam starši zaupajo, že od vsega začetka smo bili skupaj in so odprto spregovorili o svojih težavah. To je tisto, kar si človek želi /D20/.

3. Kakšne spremembe so potrebne v sodelovanju med socialnimi delavkami in starši otrok s posebnimi potrebami?

Opažam, da je zaradi Zakona o varstvu osebnih podatkih potrebno v sodelovanju s starši imeti tankočutnost, senzibilnost in empatičnost /D21/. /Starši imajo pravico do vpogleda v osebno mapo svojega otroka, lahko naredijo tudi kopije določenih dokumentov/. Vendar je vse težje, ko vidiš, da s strani staršev ni zaupanja. Imamo primer, ko mama želi kopijo vse spisovne dokumentacije. S strani staršev pa je potrebno zaupanje do šolske svetovalne službe /D22/. /Mi smo prvi, ki imamo stik s starši, ko pride do vpisa v šolo. Prvi se z njimi pogovorimo o posebnostih otrokovega telesnega in duševnega zdravja, čeprav je ob vpisu otroka to za starše zelo težko, zato nekatere informacije do nas ne pridejo takoj/. Zanimivo je, kako hitro se naše povezave in odnosi na tej otrokovi šolski poti razblinijo in smo si naenkrat tuji /D23/. /Imamo primer otroka, ko se je všolal in sedaj v 1. razredu ima hude težave. Staršem smo na sestankih pojasnili, da nam niso nič povedali na začetku, da bi lahko že od začetka drugače prilagajali, vendar žal niso želeli povedati/. Najbolj varno je to, da se učitelj posvetuje s svetovalno službo in mi se počasi vključujemo /D24/.

4. Kakšen pogled imate na postopek usmerjanja, torej na sam proces ocenjevanja in usmerjanja otroka s posebnimi potrebami?

Po navadi je v tem procesu usmerjanja najbolj dolgotrajna diagnostika ter čakanje na odločbo /D25/. Kar me je nekoliko zmotilo pri postopku usmerjanja, je izvajanje DSP. DSP za odpravo primanjkljajev lahko izvaja psiholog, pedagog ali specialni pedagog, ki ga mi na šoli nimamo, zato je pri nas mobilni /D26/. Socialne delavce so iz tega

izključili, saj mi nismo profil, ki bi lahko to opravljal, niti nismo imeli priložnosti se izpopolniti z dodatnimi izobraževanji, razen če si se vpisal na specialno oz. socialno pedagogiko /D27/. Vendar socialni delavci imamo širino, tako iz organizacijskega vidika kot z vidika otrokovega okolja, imamo širša odprta področja. Zraven smo pri vseh evalvacijskih sestankih, zapisnikih itd. /D28/ Na naši šoli pripada en svetovalni delavec na 500 otrok. Na žalost je socialnih delavcev zelo malo na osnovnih šolah, mi smo bili prvi kot šolski svetovalni delavci /D29/. /Jaz sem na tej šoli že 38 let, pred mano je že bila psihologinja, potem pa jaz kot socialna delavka in sem utrjevala pot svetovalnemu delu/. Mislim, da se bo socialni delavec kot profil na osnovnih šolah slej ali prej odmaknil /D30/.

5. Na kakšen način oblikujete individualiziran program za otroke s posebnimi potrebami?

Mi imamo evalvacijske sestanke na začetku leta, ob polletju in na koncu šolskega leta /D31/. Starši imajo možnost sodelovanja, da predlagajo/zanikajo kakšno stvar in se potem na osnovi tega dogovarjamo naprej /D32/. Čeprav mislim, da mora znotraj tega načrtovanja tudi stroka kaj reči, ne morejo starši voditi IDPP-ja, mi nekaj ponudimo, oni pa se potem lahko opredelijo /D33/. Običajno to poteka brez težav, ker mi maksimalno izhajamo iz strokovnega mnenja, odločbe in nato pripravimo IP /D34/. Pripravi ga razrednik oz. učitelj na razredni stopnji, usklajuje in pomaga pa seveda šolska svetovalna služba /D35/. Za otroke so na začetku precejšnje spremembe, zato je dobro, da ima tukaj varno okolje /D36/ in da se mu predstavi, kaj se bo dogajalo v tem obdobju. Za vse to je koordinator svetovalni delavec /D37/, /pri nas si primere porazdelimo med psihologinjo, pedagoginjo in mano/.

6. Kako poteka sodelovanje z drugimi vladnimi in nevladnimi institucijami v postopku usmerjanja otrok s posebnimi potrebami, ko ima učenec že odločbo?

Praviloma je tako, da naj bi se te ure dodatne strokovne pomoči izvajale znotraj urnika v šoli, da otrok ne bi bil še dodatno obremenjen, s čimer se sicer strinjam /D38/. Vendar žal ne uspemo, zato v soglasju s starši lahko poteka pomoč še zunaj šole. Pri mlajših učencih se pomoč izvaja bolj v šoli, na predmetni stopnji pa se v primeru, da otroku tudi doma ne morejo pomagati, povežemo z Mladinskim centrom Vič, čeprav smo v zadnjem času precej zmanjšali povezovanje /D39/. Za kakšnega otrok je zelo dobrodošel prostovoljec, ki pride na šolo, kljub temu da ima otrok že odločbo in dodatne ure pomoči /D40/. Smo pa imeli primer, ko je imel učenec hude vedenjske težave, zato smo povabili Društvo za nenasilno komunikacijo na timski pogovor s starši, tako da so tudi kasneje starši in učenec obiskovali te ure. Imeli smo tudi multidisciplinaren timski sestanek na CSD-ju /D41/.

7. Katera znanja imate socialne delavke za delo z otroki s posebnimi potrebami v rednih osnovnih šolah in kaj bi še potrebovali za več kompetentnosti?

Jaz sem veliko sama prebrala strokovnih literatur, naredila kakšne delavnice, udeležila sem se tudi izobraževanj glede čustvenih in vedenjskih področij otrok, za delo v razredu ... /D42/ Jaz mislim, da smo opremljeni /D43/. Vsekakor so izobraževanja in izpopolnjevanja vedno dobrodošla, ampak sedaj se mi zdi, da je potrebno it v razred, bit aktiven, se pogovarjat z učenci, sodelovati z razrednikom /D44/.

8. Koliko strokovnih izobraževanj glede dela z otroki s posebnimi potrebami in njihovimi starši imate na voljo v Sloveniji čez leto?

Gre za razpisane seminarje, na katere se lahko prijaviš, ravnatelj ti to omogoči /D45/. Seveda pa na vseh ne moreš biti, ker današnji tempo dela v šolah to ne more omogočati /D46/. /Včasih smo ob petkih hodili ob 11. uri v Svetovalni center, kjer smo imeli do dveh popoldan izobraževanja. Tega ni več. Izjemoma se zgodi, da greš lahko za kakšen dan, ne pa da bi bila to stalnica, saj gre tukaj za samoizobraževanje/. Drugače imamo izobraževanja za celoten učiteljski zbor, kvalitetne predavatelje, delamo v delavnicah in ravnatelj je tisti, ki organizira, da je tega

čim več na šoli /D47/. Včasih seveda za svojo strokovno izobrazbo potrebuješ bolj specializirano in bolj ozko tematiko, ampak v glavnem se izobražuje kolektiv kot celota. /D48/

9. Kaj pridobite na strokovnih izobraževanjih in kako to znanje uporabljate pri svojem delu?

Jaz sem tako naravnana, da na vsakem izobraževanju pridobim nekaj zase /D49/. Jaz sem tega v življenju kar veliko preposlušala, zato mislim, da je potrebno to znanje uporabiti še v praksi, torej ponuditi pomoč otrokom, tam kjer jo potrebujejo /D50/.

10. Kako informirate starše o tem, v katerih primerih se lahko obrnejo na vas?

Na sestankih v prvih razredih staršem prvič predstavimo svoje delovanje, prav tako na roditeljskih sestankih, ki jih imamo 3-krat letno, prisotni smo tudi na izobraževanjih za starše, timskih sestankih, /D51/ če so kakšne težave, v razredu nastopimo vedno v vlogi svetovalnega delavca /D52/. Pri nas velja postopnost v komunikaciji: učitelj, razrednik, svetovalna služba, vodstvo šole. Včasih so starši prišli direktno k nam v svetovalno službo, sedaj imamo pot, ker so se učitelji pritoževali »zakaj gre najprej k tebi, brez da bi mene obvestili o težavi« /D53/. Starši poznajo postopek, vendar slišimo, da si starši ne upajo najprej k učitelju, da se ta ne bi maščeval otroku /D54/. Vendar tega je vedno manj, ker tudi učitelje krepimo, da so strokovni delavci in morajo vstopati v komunikacijo na profesionalnem nivoju. Da se zavejo, da tukaj ni kriv otrok, ampak sistem. /D55/ Šola je prezahtevna za naše otroke in tukaj bodo potrebne še korenite spremembe /D56/. Če imajo recimo otroci čustveno-vedenjske težave ali težave s koncentracijo, da ne zmorejo pri pouku, imamo organizirano asistenco za vsako uro. Če otrok ne zmore, ga učitelj pošlje do asistence z zvezkom, tam ga čaka dežurni učitelj, ki mu pomaga individualno delati. /D57/. Pri nas ni več tako, da ko otrok ni več zmogel, da ga je učitelj poslal k šolski svetovalni delavki in tudi starši tega ne dovolijo več/. Mi kot svetovalna služba se že potem pogovorimo, vendar smo čisto v drugi vlogi kot pa včasih, ko so jih učitelji pošiljali k nam z nalogami /D58/, /mi pa smo se borili proti temu, saj ima otrok primarno pravico, da je z drugimi otroki. Ampak v primeru, če res ne zmore, smo se sedaj dobro organizirali/.

11. Kje vidite svoj prispevek pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami kot socialna delavka v primerjavi z drugimi profili svetovalne službe (psiholog, socialni pedagog itd.)?

Je razlika med nami že pri delu, psihologi imajo po večini osnovnih šol karierno orientacijo, poklicno usmerjanje, socialni delavci, konkretno govorim o svojem delu, imam več vpisov, kontaktov z vrtci, pripravo in organizacijo individualiziranega programa, načrtovanje razgovorov, sodelovanje z vodstvom šole, NPZ, vnašanje podatkov za otroke s posebnimi potrebami v programe itd. /D59/. Socialni delavci širše gledamo in vključujemo znanja pedagogike, psihologije, skupnostnega socialnega dela in posebnosti/specializacije /D60/. Vsa ta znanja imamo združena, da pomislimo na več segmentov in to je kvaliteta našega izobraževanja /D61/. Zdi se mi škoda, da v osnovni šoli postopno ne bo več socialnih delavcev /D62/. Če pa pogledam razvoj od začetka do danes, smo pa zaradi vseh teh nalog bolj vpeti v učiteljski zbor, kakor smo bili na začetku /D63/.

INTERVJU E

1. Kako bi opisali svoje občutke, ko so vam na šoli svetovali, da vložite zahtevo za sprožitev postopka usmerjanja otrok s posebnimi potrebami in kako ste se na to odzvali?

Mi smo šli čez ta postopek že drugič, najprej s starejšim sinom, ki je sedaj v 4. razredu in ima diagnosticiran ADHD, sedaj pa še z mlajšim sinom, ki je v 1. razredu in je šel prav tako čez ta postopek, ki je zaenkrat še v teku /E1/. Ampak je bilo predvsem zame kot starša že lažje, ker sem vedela, kako poteka vse skupaj /E2/. Pri prvem sinu mi je bilo pa malo tko, niti ne neprijetno, v resnici sem bila vesela, da bo dobil pomoč /E3/. Razložili so mi,

da je to pomoč in da ne bo dobil "nalepke", to mi je bilo zelo pomembno. Zavedala sem se, da z njima ni nič narobe, samo občasno ne moreta funkcionirati v miru /E4/. Tako da mi ni bilo neprijetno, predvsem s socialno delavko je bilo v redu sodelovati, zato mi je bilo verjetno tudi lažje /E5/. Drugače pa mislim, da imajo nekateri starši problem na začetku vse to sprejeti /E6/, ker meni so recimo zelo previdno predstavili, rekli so mi, da bi bilo fino, če bi šel na pregled /E7/. Jaz pa niti nisem pomislila, da bi bilo kaj narobe s koncentracijo, vseeno je bil šele prvi razred, ko se je vse to začelo /E8/. Potem sva šla k zdravniku in sem rekla, da bi rada dala preverit kri in vodo. Zdej mi je to kar smešno, ampak res si nisem točno predstavljala, kako naj bi ta pregled zgledal /E9/. Vem, da nekateri starši res niso tako odprti in se postavijo v bran ter "kontra udarijo", zato se mi zdi, da v šoli pristopajo res bolj previdno, ko starše obvestijo o otrokovi situaciji in postopku usmerjanja. Pri drugem otroku sem opazila, da so bili v šoli kar olajšani, ker so videli, da že vem, zakaj se gre pri postopku /E10/.

2. Kakšen pogled imate na postopek usmerjanja, torej na sam proces ocenjevanja in usmerjanja otroka s posebnimi potrebami na splošno?

Vse skupaj se mi zdi čisto okej, edina težava je dolgotrajnost postopka /E11/. Pri mlajšem sinu imamo sicer srečo, da smo začeli zgodaj, ker je res zelo nemiren in je učiteljica hitro opazila. Če bi bil trenutno v višjem razredu, bi bilo to potem še težje /E12/. Že v vrtcu so sodelovali z njim, ampak ker so videli napredek, smo potem prekinili postopek, sedaj ga pa obnavljamo /E13/. Ravno zaradi tega, ker toliko časa traja postopek, je socialna delavka predlagala, da bi že zdaj začeli, da bo lahko normalno funkcioniral /E14/.

3. Če ste bili vlagatelj zahteve za sprožitev postopka usmerjanja, ali ste bili vi ali vaš otrok povabljeni na pogovor s komisijo za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami?

Ne, samo sporočili so nam /E15/. Mogoče bi kakšen starš hotel sodelovati, meni je bilo samo važno, da postopek speljemo čez /E16/. Jaz sem imela kontakt samo s socialno delavko na šoli in s strokovnimi delavci na Svetovalnem centru /E17/. Na centru so se sicer ukvarjali bolj z diagnostiko, dali so mi tudi nekaj nasvetov, vendar glede določenih stvari smo imeli pa drugačne poglede /E18/. Predlagali so mi tablete za starejšega sina, ker ima ADHD, vendar jih nismo vzeli /E19/. To me je res zmotilo, da so sploh sedaj pri mlajšem sinu tako forsirali za tablete /E20/. Ne morem si predstavljati, da bi tako majhnemu otroku dajala takšne tablete, ki povzročajo odvisnost. Tudi sami so svetovali, da je pri teh otrocih najbolj pomembna doslednost in rutina (šola, pavza, nato domača naloga, potem šele igra). Jaz mislim, da so tablete res tista skrajnost, dokler imamo možnosti za drugačen pristop, bom vedno izbrala drugo /E21/. Jaz vidim otroka, trenutno ima čustveno stisko zaradi najine ločitve s partnerjem in deljenega skrbništva. Ne morem zaradi tega otroku dajati tablete, ne vidim potrebe po tem. Saj vem, da je diagnostika temeljit pregled, ampak ne vidijo pa, kako otrok živi v svojem okolju /E22/.

4. S katerimi pravicami in možnostmi ste bili seznanjeni s strani šolske svetovalne službe, ko je vaš otrok prejel odločbo?

Čez odločbo sva šli skupaj s socialno delavko /E23/. Seznanjena sem bila z vsem, ampak nismo vseh možnosti koristili. Za to smo se odločili, ker sem se bala, da mu bodo nekatere stvari v potuho, mislim, da je bilo med njimi tudi napovedano spraševanje /E24/.

5. Kako ste bili vi in vaš otrok vključeni v pogovore s šolsko svetovalno službo pred prejetjem odločbe in po njej?

Kolikor vem, je bila socialna delavka kar redno v kontaktu z otrokoma, z njima sodeluje na zelo nevsiljiv način, onadva sta jo pa tudi zelo lepo sprejela /E25/. Midve sva bile pa tudi veliko na zvezi, ali sem jaz njo poklicala in obratno, sem pa včasih tudi osebno raje prišla do nje /E26/.

6. Na kakšen način ste sodelovali pri oblikovanju individualiziranega programa za vašega otroka?

Naredili smo sestanek, jaz, razredničarka in socialna delavka in smo skupaj dorekli, kaj bi bilo za njega najboljše /E27/.

7. Kako bi opisali svojo vlogo v procesu obravnave in usmerjanja vašega otroka?

Se mi zdi, da nisem niti imela potrebe za še večjo vlogo /E28/. Velikokrat so me vprašali za mnenje, povedala sem svoje stvari in tudi napisala svoja opažanja na vse potrebne dokumente v zvezi s postopkom /E29/.

8. Kaj bi vi potrebovali, da bi se počutili bolj kompetentno in opremljeno za pomoč otroku s posebnimi potrebami?

Na začetku sem potrebovala to, da mi je nekdo potrdil, da za njuno obnašanje ni kriva samo vzgoja, ampak ima tukaj veliko vlogo tudi genetika /E30/. Od začetka sem se kar spraševala, kaj delam narobe /E31/, potem pa so me v Svetovalnem centru nekoliko pomirili /E32/. Sedaj, ko razmišljam za nazaj, je bilo res naporno delat s prvim sinom doma, ampak nisem niti vedela, da je možnost, da bi to njemu in sebi olajšala /E33/, zato mi je žal, da si v šoli niso upali že prej bolj jasno namigniti oz. povedati /E34/. Vendar zdaj se vsi že bolje poznamo, vemo, kako sodelujemo, zato so pri drugem sinu direktno povedali, kaj opažajo in kaj mislijo, da bi bilo zanj najboljše /E35/. /Ker smo imeli še družinske težave doma, je vse to na mlajšega sina očitno še bolj vplivalo, zato je dobro, da smo začeli z postopkom usmerjanja tako kmalu/.

9. Ali ste v postopku usmerjanja vašega otroka sodelovali s socialno delavko/delavcem na šoli?

Da /E36/.

10. Kakšno konkretno pomoč ste dobili s strani socialne delavke v tem času?

Z mano je imela pogovore takrat, ko sem imela jaz potrebo po tem /E37/. Če sem imela kakšno vprašanje, mi je bila vedno na voljo, tudi glede osebnih stvari mi je bila v pomoč, ker sem šla vmes še čez ločitveni postopek /E38/. Glede pomoči otrokoma pa mislim, da ju je tudi redno poklicala k sebi na pogovor, predvsem v tem obdobju ločitve je bila podpora otrokoma, ki sta imela kar nekaj težav s tem /E39/. Tako da smo zelo dobro sodelovali skupaj /E40/. Socialna delavka je vedela, kako dolgotrajen je ta postopek usmerjanja in nam je šla nasproti, tako da je aktivirala študenta, ki pomaga mlajšemu sinu pri domačih nalogah in učenju /E41/. /Mislim, da je študent, ki sodeluje s sinom, bolj potrpežljiv, ve, kako pristopiti, sin je pa tudi zelo zadovoljen in pravi, da ima novega prijatelja/. To nam izredno prav pride, saj dokler nima odločbe, mu ne pripadajo ure pomoči, vseeno pa ne čakamo samo križem rok do takrat, zato se mi zdi to zelo dobra ideja sodelovanja /E42/.

11. Ali mi lahko opišete primer, ki kaže na to, da ste se pri pogovorih s socialno delavko čutili kot enakovreden sogovornik, tako da ste imeli možnost prispevati svoj del rešitve?

Ravno v primeru mlajšega sina, ko smo letos za njega delali individualiziran program, so me najprej vprašali, kaj se mi zdi, da bi bilo za njega dobro, potem so pa še oni podali svoje predloge, ampak smo imeli kar dosti podobne poglede. So pa upoštevali tudi moje, tako da smo si prišli nasproti /E43/.

12. Če ste bili v sodelovanju s socialno delavko že v obdobju pred samim začetkom postopka o usmeritvi vašega otroka, v čem se vam zdi, da ste bili slišani in v čem ne?

/Ja pri nas je bilo tako, da pri starejšem sinu sem videla, da je zelo nemiren, ampak sem hkrati mislila, da to verjetno ni nič takega oz. da ne morem veliko spremenit. Potem je pa učiteljica stopila v stik z mano in mi povedala, da pri pouku težko sedi pri miru, ne prepisuje s table in tako se je potem začelo sodelovanje/. Najprej so mi namignili, naj grem z njim na pregled, potem pa smo skupaj razmišljali, kaj bi lahko doma naredili, da bi bilo zanj boljše. Potem je pa to skoraj dve leti trajalo, tako da so mi morali v šoli bolj direktno povedati, ker jaz ga v šoli ne vidim,

vem samo, kako doma funkcionira /E44/. Od začetka sem se veliko obračala na socialno delavko z različnimi vprašanji, no saj se še sedaj, ampak je vse lažje /E45/.

13. V katerih situacijah vidite, da je odločba vašemu otroku v pomoč in kje jo vidite kot oviro?

Ovire zaenkrat ne vidim /E46/, pomoč vidim v tem, da konkretno starejši sin, ki že ima odločbo, ravno zaradi te dodatne pomoči večkrat utrdi snov in se potem tudi midva lažje učiva doma /E47/, mogoče imajo tudi bolj pravilen pristop, jaz se sicer trudim, vendar mi doma ne uspeva, mislim, drugače upošteva mene kakor učitelja /E48/. /Včasih tudi v okviru dodatne strokovne pomoči naredijo nalogo skupaj/.

14. Kako ste zadovoljni s sodelovanjem šole (s socialno delavko, učitelji) po prejetju odločbe? Kje vidite spremembe in kaj bi si želeli, da bi bilo drugače?

Pustila bi tako, kot je, ker sem zadovoljna in mislim, da tudi otroka /E49/. Predvsem za starejšega sina lahko rečem, da dobro funkcionira /E50/, ima prilagojen program, večkrat ga pošljejo, da pobriše tablo, malo potelovadi, v glavnem se res prilagajajo njegovim potrebam, mu prisluhnejo in so bolj potrpežljivi z njim, /E51/ tako da ne bi nič spremenila, /E52/ ker upoštevajo individualiziran program /E53/.

INTERVJU F

1. Kako bi opisali svoje občutke, ko so vam na šoli svetovali, da vložite zahtevo za sprožitev postopka usmerjanja otrok s posebnimi potrebami in kako ste se na to odzvali?

Glede na to, da je moj otrok imel zelo veliko težav v šoli, mi je bilo to na nek način olajšanje, saj smo vedeli, da bo dobil strokovno pomoč, ki mu bo pomagala pri premagovanju težav /F1/ in tudi učitelji bodo nanj gledali drugače, saj bodo seznanjeni z njegovimi učnimi težavami /F2/.

2. Kakšen pogled imate na postopek usmerjanja, torej na sam proces ocenjevanja in usmerjanja otroka s posebnimi potrebami na splošno?

Postopek je resnično dolgotrajen, mi smo čakali na odločbo natanko eno leto. Konec 3. razreda smo začeli postopek usmerjanja, v avgustu naslednje leto pa je odločbo prejel. /Tako da je bil v 4. razredu brez odločbe, petega pa je začel z odločbo. Definitivno so postopki predolgi/. Mislim, da je trajalo točno 7 mesecev, da so začeli vlogo sploh obravnavati /F3/. Problem je dobiti ljudi, ki bodo naredili teste in podali diagnozo /F4/. Mi smo hodili na Zavod za gluhe in naglušne v Ljubljani. Na termin smo kar dolgo čakali, vendar vsekakor manj kot pa v zdravstvenem domu oziroma kjerkoli drugje /F5/. Mislim, da bi se morale te čakalne vrste zmanjšati, saj se načeloma težave opazijo pri vstopu v šolo ali pa še kasneje, v našem primeru v 3. razredu in bi bilo potrebno zadevo čim prej urediti /F6/. S samim postopkom ocenjevanja pa smo bili zelo zadovoljni, saj delajo na Zavodu za gluhe zares strokovne delavke /F7/.

3. Če ste bili vlagatelj zahteve za sprožitev postopka usmerjanja, ali ste bili vi ali vaš otrok povabljeni na pogovor s komisijo za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami?

Na pogovor pred komisijo nismo bili povabljeni, smo pa imeli telefonski razgovor z komisijo (zdravnica in specialna pedagoginja) /F8/.

4. S katerimi pravicami in možnostmi ste bili seznanjeni s strani šolske svetovalne službe, ko je vaš otrok prejel odločbo?

Otrok je dobil odločbo za dve uri strokovne pomoči in eno uro svetovanja /F9/. V strokovnem mnenju so navedli še prilagoditve, ki mu jih morajo omogočiti predvsem pri pisnem ocenjevanju /F10/. Da bi izrecno nas seznanili s kakšnimi posebnimi pravicami, nas pa niso /F11/.

5. Kako ste bili vi in vaš otrok vključeni v pogovore s šolsko svetovalno službo pred prejetjem odločbe in po njej?

Najprej so nas povabili na sestanek in predlagali, da gremo v postopek usmeritve /F12/. Bolj ali manj smo sami pridobili vsa mnenja, specialna pedagoginja v šoli je zgolj napisala mnenje /F13/. Pred prejetjem odločbe pa smo imeli z učiteljico, ki ga je učila, zelo velike težave, ker gospa ni želela sodelovati, saj je mnenja, da dokler ni odločbe, ni dokazano in ni želela upoštevati prilagoditev, ki jih je predlagala šolska specialna pedagoginja /F14/.

6. Na kakšen način ste sodelovali pri oblikovanju individualiziranega programa za vašega otroka?

Nismo sodelovali /F15/. Po prejemu odločbe smo imeli sestanek z razredničarko in specialno pedagoginjo, ki nam je predstavila vsebino načrta /F16/.

7. Kako bi opisali svojo vlogo v procesu obravnave in usmerjanja vašega otroka?

Pravzaprav smo cel postopek usmerjanja izvedli sami brez pomoči šole /F17/. Samo na zadnji sestanek pri psihologinji na Zavodu za gluhe so povabili tudi razredničarko in pedagoginjo /F18/. S strani šole resnično ni bilo zaznati kakšno sodelovanje oziroma pomoči /F19/.

8. Kaj bi vi potrebovali, da bi se počutili bolj kompetentno in opremljeno za pomoč otroku s posebnimi potrebami?

Vsak otrok, ki dobi odločbo, ima vedno eno uro svetovanja in to uro bi lahko porabili za svetovanje staršem pri pomoči otroku doma/F20/. Mi smo prebrali zelo veliko literature o disleksiji in imam srečo, da imam krasne sodelavke, ki se spoznajo na to področje in so mi velikokrat v pomoč/F21/. Šola bi morala staršem omogočiti izobraževanje in svetovanje za pomoč /F22/. Na naši šoli je zanimivo, da stikov s specialno pedagoginjo sploh nimamo oziroma jih imamo samo na mojo željo/F23/. Menim, da bi bilo potrebno večje sodelovanje s starši otrok s posebnimi potrebami, ker nismo vsi usposobljeni za učenje z njimi /F24/.

9. Ali ste v postopku usmerjanja vašega otroka sodelovali s socialno delavko/delavcem na šoli?

Sva sodelovali, vendar žal neuspešno / F25/. /Kot sem že povedala, učiteljica, ki ga je imela v 4. razredu, je bila preveč nefleksibilna in dokler ni imela odločbe, ni želela izvajati prilagoditev. Niti na željo njihove specialne pedagoginje/.

10. Kakšno konkretno pomoč ste dobili s strani socialne delavke v tem času?

V času pridobivanja odločbe nismo imeli nobene pomoči s strani šolske socialne delavke /F26/. Ker pa je bil obravnavan na Zavodu za gluhe in naglušne, pa je njihova specialna pedagoginja z njim zelo veliko delala /F27/.

11. Ali mi lahko opišete primer, ki kaže na to, da ste se pri pogovorih s socialno delavko čutili kot enakovreden sogovornik, tako da ste imeli možnost prispevat svoj del rešitve?

V takih primerih si težko enakovreden sogovornik, saj nimamo ne znanja ne izkušenj /F28/.

12. Če ste bili v sodelovanju s socialno delavko že v obdobju pred samim začetkom postopka o usmeritvi vašega otroka, v čem se vam zdi, da ste bili slišani in v čem ne?

S strani šole v času pridobivanja odločbe nismo imeli nobene pomoči in tudi nismo bili slišani /F29/. Imeli pa smo veliko učnih težav, vendar si nikoli niso vzeli časa, da bi te učne težave skupaj rešili /F30/. Na koncu šolskega leta se je poznalo tudi pri ocenah /F31/.

13. V katerih situacijah vidite, da je odločba vašemu otroku v pomoč in kje jo vidite kot oviro?

Vsekakor mu je odločba v veliko pomoč, saj so njegove napake in težave razumljive in niso mišljene kot posledica lenobe /F32/. S specialno pedagoginjo veliko delata na tehniki učenja, kar je specifično za otroke z disleksijo. Imajo pač specifičen način učenja /F33/.

Ovira pa je predvsem pri vrstnikih. Kar nekaj začetnih težav je bilo zaradi norčevanja vrstnikov /F34/. /Otrok ni želel obiskovati ur DSP-ja, ker se je en sošolec zelo norčeval iz njega. Vendar smo rešili tudi to zadevo in sedaj ure obiskuje z veseljem, saj mu zares veliko pomaga pri izobraževanju/.

14. Kako ste zadovoljni s sodelovanjem šole (s socialno delavko, učitelji) po prejetju odločbe? Kje vidite spremembe in kaj bi si želeli, da bi bilo drugače?

Učitelji upoštevajo njegove prilagoditve in se strokovnega mnenja zavoda za šolstvo natančno držijo /F35/. Ima dve uri dodatne strokovne pomoči, ki mu zelo koristijo /F36/. Ima krasno specialno pedagoginjo, s katero sta se ujela in delata dobro /F37/. Zaenkrat ne bi spreminjala nič, mogoče malo več sodelovanja s starši /F38/. Bi pa spremenila odločbe za otroke, saj jim s tem, ko jim določijo eno uro svetovalnih ur, dobesedno vzamejo eno uro pomoči, ker teh svetovalnih ur nihče ne izvaja. Tudi če jih občasno izvedejo, to vsekakor ni 40 ur na šolsko leto, kot bi jih otroci lahko imeli /F39/.

INTERVJU G

1. Kako bi opisali svoje občutke, ko so vam na šoli svetovali, da vložite zahtevo za sprožitev postopka usmerjanja otroka s posebnimi potrebami in kako ste se na to odzvali?

Pri meni imata oba otroka odločbo /G1/. Pri prvem si nismo niti predstavljali, da potrebuje učno pomoč, pri njem je bila prisotna samo hiperaktivnost in to v veliki meri /G2/. Pri drugem pa se je hitro pokazalo, da potrebuje pomoč tudi na učnem področju, tako da je bilo kar samoiniciativno z naše strani, da se obrnemo k postopku usmerjanja /G3/. Pri nas je bila situacija taka, da smo vse tri otroke prešolali zaradi nestrokovnega dela in slabega sodelovanja s prejšnjo šolo /G4/ /in sedaj, ko smo na tej novi šoli, smo šele videli, da pri starejšem sinu niso tako prisotne učne težave, ampak bolj vedenjske težave, ki izhajajo iz tega, da je potem kaj spustil v snovi/. Na tej novi šoli res opazimo razliko, zelo se zavzamejo za otroke in skušajo razumeti njih in njihovo različnost, iz njih potegnejo znanje in ne neznanje. Kar me najbolj veseli, je, da se oba otroka, ki imata prilagoditve, počutita na šoli varno, ne bojita se, da tega spet ne bi znala, vesta, da lahko dobita pomoč s strani šolske svetovalne službe. Starejši sin ni več deležen zmerjanja "oo cvek si dobil, kok si glup" ali pa, ko gre od pouka zaradi dodatne strokovne pomoči. Šole so si tako različne! /G5/

2. Kakšen pogled imate na postopek usmerjanja, torej na sam proces ocenjevanja in usmerjanja otroka s posebnimi potrebami na splošno?

Postopka niti nista dolgo trajala, pri prvem je bilo več kot pol leta, pri drugem je bilo res hitro, v nekaj mesecih /G6/. Pri prvi šoli so sicer sami predlagali postopek /G7/ in smo se zmenili, da bi prilagoditve izvajali že pred samo odločbo, vendar se potem v praksi to sploh ni izvajalo /G8/. Na sam postopek sem se pozitivno odzvala, ker

je šlo res hitro /G9/ in tudi vem, da je ta postopek za otroke s posebnimi potrebami zelo koristen v tem smislu, da so oni nadpovprečni na enem področju, na drugem pa zelo šibki /G10/. To sem pri starejšem sinu zelo opazila, saj je bil pri matematiki na nivoju 18-letnika, pri slovenščini pri zapisovanju in branju pa na nivoju 4-letnega otroka. Razlika je bila precej drastična, zato je bilo otroku potrebno pomagat /G11/. S postopkom, ki smo ga dobili, smo ga usmerjali, mu dali možnost, da počasi osvoji to področje, ki mu ne gre /G12/. Mi je zelo žal, da v našem šolstvu nimamo razčiščenega tega, da ne gre zgolj za pomoč na področjih, kjer so slabši, ampak je potrebno otroke spodbujati na področjih, kjer so dobri /G13/. Tukaj je kriva naravnost našega šolskega sistema in mi je žal, ker vem, da imajo na severu veliko boljše urejeno kar se tiče razvijanja močnih področij otroka /G14/.

3. Če ste bili vlagatelj zahteve za sprožitev postopka usmerjanja, ali ste bili vi ali vaš otrok povabljeni na pogovor s komisijo za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami?

Mislím, da smo za starejšega sina imeli en sestanek s komisijo, kjer so bili udeleženi vsi v postopku. /G15/ Pri nas se je postopek vodil na Zavodu za gluhe in naglušne /G16/, tam smo imeli svojega psihologa, socialnega delavca, specialno pedagoginjo in pri starejšem sinu še delavnega terapevta, ker je bil zelo nemotoričen /G17/. Tam smo imeli tudi timske sestanke, še preden je starejši dobil odločbo /G18/. Zato je postopek trajal pol leta, ker je predhodno obiskoval vse te strokovnjake, ki so ga ocenili /G19/. Pri mlajšem pa nismo imeli stika s komisijo, samo 2-krat do 3-krat testiranje /G20/. Pri njem se je že v štartu pokazalo, da so ogromne težave, recimo midva se do 2. razreda nisva mogla naučiti abecede. Zato smo pri njemu ta postopek hitro speljal /G21/ in moram reči, da je iz leta v leto napredek za 200 % boljši /G22/. Tukaj je bilo ogromno dela in vaje, jaz sem veliko pripomočkov in literature za dislektike poiskala /G23/. Je pa zanimivo, da noben nima uradne diagnoze, čeprav so na začetku pri enem ugibali, da gre za ADHD, dejansko imata v odločbi zapisane samo prilagoditve /G24/.

4. S katerimi pravicami in možnostmi ste bili seznanjeni s strani šolske svetovalne službe, ko je vaš otrok prejel odločbo?

Najprej ti povejo, koliko ur dodatne strokovne pomoči bo imel otrok /G25/. Če povem za prvo šolo, tam so mi dali samo en list za podpisat, za kar sploh vedla nisem, kaj ta list na dveh straneh pomeni /G26/. Ko smo pa prišli na novo šolo, so mi najprej sploh predstavili, kaj pomeni individualiziran program. Moj otrok je imel že šest let odločbo in jaz do takrat nisem vedela, kaj pomeni IP /G27/. Na novi šoli je bil IP napisan na petih listih in celo dobila sem svoj izvod, kar pomeni, da sem lahko kadarkoli pogledala prilagoditve svojega otroka /G28/. Namreč na prejšnji šoli mi tega vpogleda niso omogočili /G29/. IP je bil v osebni mapi otroka, za kar sem kasneje izvedela, da imam kot starš pravico vpogleda vanjo /G30/. Na tej šoli se je dogajalo toliko nepravilnosti in neprofesionalnosti, da bi lahko imela intervju samo o tem. Na to šolo sem kasneje poslala inšpekcijo in so odkrili, da so kršili IP in odločbo /G31/. Najprej sem mislila, da do takšnega kršenja sploh ne more priti, ampak mi je bilo ves čas čudno, da moj otrok nazaduje iz tedna v teden /G32/. Toliko o tem, koliko se nekatere šole poslužujejo odločb, odločbe so za otroke, ne za šolo /G33/.

5. Kako ste bili vi in vaš otrok vključeni v pogovore s šolsko svetovalno službo pred prejetjem odločbe in po njej?

Tukaj moram reči, da so pogovori na obeh šolah potekali dobro. Dogovorili smo se, kako bodo sestanki potekali, kako bodo prilagoditve realizirane, katere ure bodo prilagojene in katere učitelje bo imel za dodatno strokovno pomoč /G34/.

6. Na kakšen način ste sodelovali pri oblikovanju individualiziranega programa za vašega otroka?

Jaz nisem nič sodelovala pri oblikovanju IP /G35/. Jaz sem se kar strinjala, kar so predlagali /G36/, predvsem na tej novi šoli, ker nudijo več prilagoditev, kot pa je dejansko v odločbi zapisano /G37/.

7. Kako bi opisali svojo vlogo v procesu obravnave in usmerjanja vašega otroka?

Mi starši tukaj nimamo prav velike vloge, mi smo tukaj laiki, mi se ne bomo vmešavali v procese, za katere nismo usposobljeni /G38/. Za to smo mi na slabšem, ker ne poznamo tega procesa, ne moremo povedati, kaj in kako ... /G39/, mi lahko samo pripeljemo otroka na razne preglede in zaupamo ustanovi in samemu strokovnemu timu /G40/. /Jaz sem imela srečo, ker imam v družini delovnega terapevta in sem bila še dodatno opozorjena na nekatere stvari, vendar nimajo vsi te sreče/. Zato pravim, da je otrok prepuščen strokovnim delavcem /G41/ in jaz še vedno mislim, da bi morali tukaj vsi zaposleni, ki opravljajo takšno odgovorno delo, opraviti psihološke teste /G42/.

8. Kaj bi vi potrebovali, da bi se počutili bolj kompetentno in opremljeno za pomoč otroku s posebnimi potrebami?

Če gledam iz vidika starša, ki ne ve, je dobro, če ti šola sugerira, kako bi se lahko otrok najlažje spoprijel /G43/. /Jaz sem starš, ki ne pusti vsemu naključje in razmišljam pet korakov vnaprej, pa povežem se z določenimi stvarmi, osebami, da otroku bolj pomagam/. Jaz sem imela ogromno teh pripomočkov, od abecede do sestavljanja besede, da se je naučil brati in povezovati stavke. /Mene nikoli ni bilo sram povedati, da ima moj otrok učne težave in kot magnet sem prišla do tega, da sem začela srečevati podobne ljudi /G44/. Ko sem se toliko ukvarjala s svojim otrokom, sem bila res jezna na prejšnjo šolo, ker so mojega otroka toliko zanemarjali in ga tretirali kot neumnega in da ne zna brati in pisati. Seveda zna, ampak je treba z njim delati na malo drugačen način /G45/. Vem pa, da če ne bi znala in vedela, bi mi bili na novi šoli v pomoč, medtem ko na prejšnji mi niso bili /G46/.

9. Ali ste v postopku usmerjanja vašega otroka sodelovali s socialno delavko/delavcem na šoli?

Ne. Na prejšnji šoli nisem sodelovala s socialno delavko, samo s psihologinjo /G47/. Na tej novi šoli pa sodelujemo večinoma samo s socialno delavko /G48/.

10. Kakšno konkretno pomoč ste dobili s strani socialne delavke v tem času?

Pri socialni delavki dobimo res veliko koristnih informacij, /G49/ jaz se zelo veliko z njo pogovarjam, po 2-krat, 3-krat tedensko /G50/. Konkretno mi je za starejšega sina predlagala delavnice v smeri socialnih veščin, ker opazamo, da nima toliko učnih težav, ampak bolj socialne težave s svojimi vrstniki /G51/. Mi imamo en roman pozitivnih stvari, povezanih z njo. Ko bomo speljali tole osnovno šolo do konca, ji bomo res hvaležni /G52/. Opažam, da kljub temu da imata otroka odločbo, nam še vedno šola pomaga in ponudi usmeritev, daje informacije za naprej /G53/.

11. Ali mi lahko opišete primer, ki kaže na to, da ste se pri pogovorih s socialno delavko čutili kot enakovreden sogovornik, tako da ste imeli možnost prispevati svoj del rešitve?

Razlika med tema dvema šolama je, da na tej novi šoli niso vsiljivi /G54/, oni dajo predloge in na koncu vedno najdemo skupno rešitev /G55/. Kot staršu ti je zelo težko, ko ti dajo kakšen predlog, ampak ti hkrati ponudijo možnost za razmislek, da realiziraš stvari sam pri sebi in ti dajo čas /G56/.

12. Če ste bili v sodelovanju s socialno delavko že v obdobju pred samim začetkom postopka o usmeritvi vašega otroka, v čem se vam zdi, da ste bili slišani in v čem ne?

Nekateri nočejo poslušati staršev in grejo tako, kot si oni zamislijo, to je recimo primer stare šole /G57/. Ampak ja, ves čas iščemo rešitev /G58/.

13. V katerih situacijah vidite, da je odločba vašemu otroku v pomoč in kje jo vidite kot oviro?

Pri starejšemu sinu je bila definitivno v pomoč in mu je še dandanes in ni nobene ovire, ker tudi rad dela individualno /G59/. Pri mlajšemu sinu pa smo ravno na zadnjem sestanku ugotavljali, da se je navadil na kopirane zapiske in je nehal sodelovati ter začel motiti pouk /G60/. Tako da smo se dogovorili, da bo sam prepisal, ker je sposoben fant, spodaj pa se bo učiteljica podpisala, v kolikor bo vse prepisano. Če mu res ne bo uspelo, mu bo prinesla kopije. Tukaj gre za stalno iskanje najboljših možnosti za otroka, zato pravim, da če imaš en super tim zadaj, gredo stvari lažje v pravo smer /G61/. Te otroci potrebujejo doslednost, zato sem jaz za tiste dni, ko mi zmanjka časa za to doslednost, poiskala še pomoč študentke, ki se uči doma s sinovoma /G62/.

14. Kako ste zadovoljni s sodelovanjem šole (s socialno delavko, učitelji) po prejetju odločbe? Kje vidite spremembe in kaj bi si želeli, da bi bilo drugače?

Jaz sem zelo zadovoljna s sodelovanjem nove šole, kot laik lahko rečem, da so zelo strokovni /G63/. Edina stvar, ki bi jo spremenila nasploh v slovenskih šolah, je, da se otroke spodbuja v tistem, v čemer so dobri. Mi dajemo otrokom s posebnimi potrebami napačno sporočilo, ker se ukvarjamo samo z njihovo problematiko, oni so deležni nenehnega poslušanja, kje so oni slabi, premalokrat pa slišijo, kje so oni dobri /G64/. Jaz kot mama sem vedela, da je starejši sin zelo nadpovprečen, ima velika odstopanja med dobrimi in slabimi področji, zato pri njem izhaja vsa ta problematika kot recimo hiperaktivnost, ki se potem pojavlja navzven in jo je potrebno v tistem trenutku preusmeriti z eno aktivnostjo oz. izzivom in ne dodatnimi testi pri pedopsihiatru. To so situacije, ko je potrebno pristopiti na malo drugačen način /G65/. Jaz imam občutek, da učitelji niso specializirani za delo z otroki s posebnimi potrebami /G66/. Že študij za učitelje je tak, kot da se sploh ne želijo posvetiti temu področju, otroke želijo dati v isti kalup, posledica pa je, da otroci doživljajo notranjo stisko in težave /G67/. Ne vem, kam bo to peljalo, ker ima vedno več otrok odločbo, rojevajo se generacije otrok, ki so nadpovprečni na določenih področjih in je škoda, da se to ne izkoristi /G68/. Tako da, če povem po domače, naše šolstvo glede otrok s posebnimi potrebami nima blage veze in mislim, da se jim ne da ukvarjati s takšno populacijo, zato pa izgleda tako, kot da so to otroci, ki hodijo na dodatni pouk, hkrati pa imajo v ozadju odločbo, ki je pri nas v 21. stoletju še vedno izredno velik tabu, zato si ne upajo hoditi na dopolnilni pouk, ker bodo izpadli kot "neumni". Jaz bi raje tukaj spremenila in se posvečala tej zadevi kot pa samemu postopku usmerjanja otrok s posebnimi potrebami /G69/. Mislim, da so na diagnostiki, kjer testirajo otroke precej strokovno podkovani, saj je vsak na svojem področju in se dodatno izobražujejo /G70/, medtem ko na šolah se ne, saj Ministrstvo za šolstvo še vedno ni uvedel izobraževanj kot obvezo, prav tako pa imajo že v osnovi toliko dela, da jim čas ne omogoča dodatnih izobraževanj /G71/. Jaz mislim, da ima končno gledano tukaj večji pomen, kako šole delajo, kako izvajajo individualizirane programe, koliko so dosledni, koliko pomagajo otrokom in kako poteka sodelovanje s starši /G72/-

INTERVJU H

1. Kako bi opisali svoje občutke, ko so vam na šoli svetovali, da vložite zahtevo za sprožitev postopka usmerjanja otrok s posebnimi potrebami in kako ste se na to odzvali?

Pri nas je bilo tako, da je šola prva opazila, da ima težave, ker pri nas doma je čisto štimal in je dovolj znal, ampak za šolo očitno ni bilo dovolj. V šoli je bil počasen, določenih stvari si ni znal razložiti, doma me je pa spraševal stvari, ki jih jaz ne vem /H1/. Jaz za sam postopek nisem imela pomislekov, ker je imel tudi starejši sin odločbo /H2/. Drugače pa imamo pogovore tudi na Svetovalnem centru, kjer je bil voden, tam ima tudi svojo psihologinjo in psihiatrinjo /H3/.

2. Kakšen pogled imate na postopek usmerjanja, torej na sam proces ocenjevanja in usmerjanja otroka s posebnimi potrebami na splošno?

V prvem razredu smo ob polletju ugotovili, da ne bo šlo brez pomoči /H4/. Čeprav je drugi razred potem ponavljal, je imel pred vstopom v drugi razred že pripravljeno odločbo. Tako da je šlo precej hitro, v pol leta /H5/. Je pa res, da so mu že pred odločbo na šoli nudili pomoč, zato ne morem reči, da šola ni 100 % vlagala v otroka /H6/. Zdaj imamo pa na Svetovalnem centru enkrat mesečno kontrole /H7/, dobil je pa tudi v obliki zdravila stabilizator pozornosti, zato da je pri pouku bolj zbran in da se njegov diagnosticiran ADHD malo umiri /H8/. Ampak če pride kdaj trenutek, ko ne vem, kaj narediti v zvezi z njim, smo dogovorjeni s psihiatrinjo in psihologinjo na Svetovalnem centru, da se lahko obrnem na njih /H9/. Včasih mi tudi po telefonu svetuje, tako da mislim, da je res korektno voden postopek /H10/.

3. Če ste bili vlagatelj zahteve za sprožitev postopka usmerjanja, ali ste bili vi ali vaš otrok povabljeni na pogovor s komisijo za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami?

Ja mi smo bili osebno vabljeni k članu komisije, kar se mi zdi prav, ker na podlagi poročil se je težko odločat, mi kot starši moramo pa itak dati povratno informacijo, če se strinjamo, kar Ministrstvo za šolstvo odobri /H11/. Članica komisije je bila njegova psihologinja /H12/. Povedala je, da se je videlo, da je napredoval, ampak vseeno premalo. Šole zahtevajo večinoma odličnjake, tisti, ki ima trojko in štirko, je že slab /H13/. Letos bo verjetno 3. razred končal z dobrim uspehom, ampak ima tudi zelo dobro učiteljico, ki si vzame čas zanj, tudi izven pouka in se mu dodatno posveti. Premalo je takih učiteljev /H14/. /Vidi se, da mu ni več muka hodit v šolo/.

4. S katerimi pravicami in možnostmi ste bili seznanjeni s strani šolske svetovalne službe, ko je vaš otrok prejel odločbo?

Seznanjena sem bila, koliko ur na teden mu pripada. Njemu pripada pet ur tedensko, na socialni in učni podpori /H15/, definitivno pa vse ure tudi izvajajo /H16/. Zdaj se zelo dobro razume s psihologinjo, s katero ima DSP, imel pa je v 1. razredu težave z eno drugo, s katero nista imela istega jezika in sta se več kregala kot delala /H17/. /Že starejši sin je precej dobro sodeloval s psihologinjo in sem potem prosila, če bi lahko delala še z mlajšim/. Se mi zdi, da ima bolj psihološki pristop, pa tudi vidim razliko, da prejšnja izvajalka pomoči ni imela lepih besed za njega, medtem ko ga psihologinja in socialna delavka veliko bolj hvalita in mu dvigujeta samozavest tudi pri stvareh, kjer ni ravno na najboljši liniji /H18/.

5. Kako ste bili vi in vaš otrok vključeni v pogovore s šolsko svetovalno službo pred prejetjem odločbe in po njej?

Najprej so me poklicali v šolo in so mi dali predlog, če bi dala tudi za njega zahtevek za pomoč, ker brezplačno ne morejo tega delat, Ministrstvo za šolstvo pa dodatnih ur ne krije, če ni odločbe /H19/. /Po pogovoru smo se odločili in se je začelo./ Na začetku je imel dve uri, vmes so mu zvišali na štiri ure, sedaj ima pa pet ur pomoči na teden /H20/. Vsako leto se obnavlja postopek, tako da dodamo nova poročila in izvide, na dve leti pa imamo preizkus, koliko je napredoval, to komisija potem na šoli preverja /H21/. Pogovori v šoli so ves čas konstantni, tudi sedaj po odločbi. Mi imamo vsak mesec timski sestanek, da se vidi, kje smo, kako smo, glede tega imajo določen način spoštovanja /H22/.

6. Na kakšen način ste sodelovali pri oblikovanju individualiziranega programa za vašega otroka?

Jaz sem že na začetku v šoli povedala, kako je doma, njegova hiperaktivnost ne pride toliko do izraza, ker je pač na igriv način živahen, vseeno pa je diagnoza /H23/. Že v vrtcu je izstopal, zato so me že takrat začeli usmerjati, da bo z vstopom v šolo potrebna odločba /H24/. Zdaj pa dobro sodelujemo, učiteljica mi poroča, kaj sta delala, kaj

sta dosegla /H25/. Stvari, ki mu jih jaz ne znam razložiti, mu jih oni razložijo, v glavnem res delajo z otrokom /H26/.

7. Kako bi opisali svojo vlogo v procesu obravnave in usmerjanja vašega otroka?

Dokler je bil v fazi svoje agresivnosti, smo bili še vodeni na Centru za socialno delo, tisto je bilo veliko bolj mučno, kot pa s šolo sodelovati glede tega, kako ga usmerjati in kam ga usmerjati itd. /H27/. Na CSD-ju sem dobila občutek, kot da je obsojeno, da je moj otrok drugačen, pa tudi če jih prosiš za kakšno pomoč, nisi do ničesar upravičen /H28/. Tam sem dobila neprijeten občutek, že kot institucija me odbija /H29/. Na CSD-ju so na začetku začeli govoriti, da ga bodo dali v zaprti dom ali kaj podobnega, ampak ja, ni iz neurejene družine, brez staršev in ne vem kaj še vse. Takrat sva midva z možem rekla, da se na tak način ne bomo šli in po tistem so nas nehal voditi, ker sva šla oba v en glas /H30/.

8. Kaj bi vi potrebovali, da bi se počutili bolj kompetentno in opremljeno za pomoč otroku s posebnimi potrebami?

Na začetku so bili neki občutki tesnobe, ko sem se začela spraševati "zakaj pa moj spet?", ampak to ostalo okolico sploh ne zanima /H31/. Po tem dogodku na CSD nisva imela ne vem kakšne pomoči, razen strokovne delavke, ki je iz mladinskega centra. Nanjo sem se obračala, ko sem imela najhujša vprašanja in dileme, predvsem na začetku, ko je bilo polno birokracije, pregledov, na drugi strani te pa še otrok prosi, da se z njim ukvarjaš /H32/. Kar se tiče pomoči otroku, je šola že pristopila /H33/.

9. Ali ste v postopku usmerjanja vašega otroka sodelovali s socialno delavko/delavcem na šoli?

Ja, že od začetka smo sodelovali z njo /H34/.

10. Kakšno konkretno pomoč ste dobili s strani socialne delavke v tem času?

Največ psihične podpore. Poudarila je, da ni edini, ki ima odločbo na tej šoli, da ni edini, ki je hiperaktiven, da so poskušali delati na tem, da mu približajo stvari, ki jih ni želel delati /H35/. Skupaj preberemo mesečna poročila, koliko smo bili uspešni in koliko ne, kje so še minusi, kje plusi /H36/.

11. Ali mi lahko opišete primer, ki kaže na to, da ste se pri pogovorih s socialno delavko čutili kot enakovreden sogovornik, tako da ste imeli možnost prispevati svoj del rešitve?

Jaz mislim, da je to pri njih ves čas, vsaj s strani socialne delavke, psihologinje in njegove učiteljice. So zelo korektne, se ne počutim, da pridem nekam, kamor ne bi želela priti /H37/. Vsem nam je v interesu, da spravimo otroke na pravo pot /H38/.

12. Če ste bili v sodelovanju s socialno delavko že v obdobju pred samim začetkom postopka o usmeritvi vašega otroka, v čem se vam zdi, da ste bili slišani in v čem ne?

Ja, so prisluhnile, ravno zdaj, ko so lepi dnevi, ima željo, da bi bil vključen v podaljšano bivanje, čeprav mu ni potrebno in so mu dali možnost. Vedno spoštujejo tudi njegove želje /H39/.

13. V katerih situacijah vidite, da je odločba vašemu otroku v pomoč in kje jo vidite kot oviro?

Nikjer je ne vidim kot oviro, vidim jo kot pomoč pri samih ocenah in pri socialnem odraščanju /H40/.

14. Kako ste zadovoljni s sodelovanjem šole (s socialno delavko, učitelji) po prejetju odločbe? Kje vidite spremembe in kaj bi si želeli, da bi bilo drugače?

Napredek pri otroku opazim in za to je zaslužena predvsem šola /H41/. Meni so pri obeh otrocih, ko sta šla čez postopek, stali ob strani, /H42/ tako da jaz ne bi ničesar spreminjala /H43/.

9.3 ODPRTO KODIRANJE

Številka izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Nadkategorija
A1	<i>Po navadi učitelji ali pa starši sporočijo, da zaznavajo težave v razredu/doma,</i>	Opažanje otrokovih težav	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
A2	<i>Zato se začne otroka bolj spremljati, z njim se opravijo pogovori, specialna pedagoginja opravi teste.</i>	Vzpostavitev sodelovanja z otrokom	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
A3	<i>Prav tako se pogovorimo s starši,</i>	Pogovor s starši	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
A4	<i>Povemo naša opažanja, starši svoja</i>	Oblikovanje instrumentalne definicije skupaj s starši	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
A5	<i>In če se strinjamo, da otrok potrebuje določene prilagoditve, mu to omogočimo. Torej podaljšan čas pisanja, dodatna obrazložitve, zapiski itd.</i>	Predhodne prilagoditve za otroka	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
A6	<i>Če uspeva pod drugačnimi, prilagojenimi pogoji s tem nadaljujemo, drugače pa se skupaj odločimo za usmerjanje, če menimo, da bi bilo to za otroka najboljše.</i>	Odločitev za postopek usmerjanja	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
A7	<i>Če gremo postopoma, korak za korakom in sodelujemo skupaj s starši in učitelji, potem se je lažje dogovarjati in vse skupaj poteka bolj učinkovito.</i>	Medsebojno sodelovanje	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
A8	<i>Problem opažam pri učiteljih, ker bi radi imeli avtonomijo v razredu, vendar se zatakne pri učencih, ki potrebujejo prilagoditve, a jim ne more omogočiti vseh.</i>	Težave učiteljev pri izvajanju prilagoditev	Vloga učitelja pri sodelovanju s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
A9	<i>Začnejo se spraševati, kaj je v njihovi moči, kaj bodo starši rekli... Ti si avtonomen, ti si učitelj, ti moraš otroku omogočiti najboljše pogoje za razvijanje njegovih potencialov in znanja.</i>	Nemoč učiteljev	Vloga učitelja pri sodelovanju s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
A10	<i>Prehitro bi šli radi v postopek usmeritve, premalo pa delajo na majhnih korakih.</i>	Učitelji prehitro v postopek usmerjanja	Vloga učitelja pri sodelovanju s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
B1	<i>Po navadi najprej učitelj opazi, da bi otrok potreboval dodatno pomoč, nato se posvetuje s svetovalno delavko, zraven se vključi še starše in skupaj ugotovijo, kako oni vidijo, kaj so njihova pričakovanja, kaj zmorejo.</i>	Posvetovanje učitelja s svetovalno delavko in starši	Vloga učitelja pri sodelovanju s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
B2	<i>Ob uveljaviti zakona (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami z leta 2000) je bilo več zadržkov pri starših, po 20 letih</i>	Sprememba v pogledu staršev na postopek usmerjanja	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja

	<i>tega skoraj ni več, saj so ugotovili, da je to ena od možnosti, da se jim pomaga.</i>			otrok s posebnimi potrebami
B3	<i>Dogaja se tudi, da za odločbo prosijo starši otrok, ki v resnici tega ne potrebujejo.</i>	Prošnja staršev za odločbo brez utemeljenih razlogov	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C1	<i>Da ima učenec določene težave, se opazi že precej zgodaj (1.-3. Razreda).</i>	Zgodnje odkrivanje otrokovih težav	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
C2	<i>Vse informacije zaznamo na sestankih, najprej samo razrednik poroča, če so tudi učne težave večje pride do sestanka s svetovalnim delavcem.</i>	Predaja informacij o otrokovih težavah na sestankih	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
C3	<i>Na naši šoli omogočamo prilagoditve že zelo zgodaj, precej prej kot je narejen postopek usmeritve.</i>	Predhodne prilagoditve za otroka	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
C4	<i>Učencem pripravimo IDPP (izvirni delovni projekt pomoči), notri so vse prilagoditve glede napovedanega spraševanja, da lahko piše izven skupine, možnost podaljšanega časa pisanja, da se mu omogoči fotokopije, če jih potrebuje, dodatna navodila itd. To je ta dodana vrednost, ker ko je učenec enkrat usmerjen pridobi samo še dodatno strokovno pomoč, vse ostalo imajo učenci že prej.</i>	Priprava IDPP	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
C5	<i>Če te prilagoditve niso dovolj uspešne in če ocenjujemo, da bi bil potreben sam postopek usmerjanja, se potem starše napoti v diagnostični center, konkretno v Svetovalni center oz. Zdravstvene domove.</i>	Odločitev za postopek usmerjanja	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D1	<i>Mi imamo dogovorjeno, da ko učitelj opazi, da so pri otroku neke spremembe ali, da potrebuje pomoč na učnem oz. Čustveno-vedenjskem področju, o tem najprej spregovori s starši, zato ker je to zelo pomembno, da je starš tekoče seznanjen o otrokovem položaju v šoli.</i>	Učitelj o spremembah pri otroku najprej obvesti starše	Vloga učitelja pri sodelovanju s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D2	<i>Včasih učitelj pride do nas-svetovalne službe in se skupaj posvetujemo, učitelja okrepimo, kako vodit pogovor s starši.</i>	Učitelj se posvetuje s svetovalno službo	Vloga učitelja pri sodelovanju s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D3	<i>Otroka vključimo v ISP (individualna in skupinska pomoč).</i>	Vključitev v ISP	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D4	<i>Lahko da se v tem času kakšne stvari že omilijo znotraj pouka, v nasprotnem primeru moramo</i>	Priprava IDPP	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši

	<i>narediti individualni načrt otroka, temu rečemo IDPP.</i>			
D5	<i>Takrat starši podajo soglasje, prosimo jih, če lahko odpremo osebno mapo otroka, kamor se bodo shranjevala vsa poročila in to je že del IDPP-ja.</i>	Soglasje staršev za osebno mapo otroka	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D6	<i>Starše ves čas seznanjamo in na roditeljskih sestankih, govorilnih urah, individualno, z razrednikom, svetovalnimi delavkami (ena ali obe, odvisno od narave dela), nato otroka spremljamo, nudimo ISP...</i>	Informiranost staršev	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D7	<i>Včasih učitelj ali pa starši sami rečejo, da bo potreben postopek usmerjanja, tako da starši najprej podajo obrazec za začetek postopka usmerjanja, šola pa pripravi poročilo o otroku, zapis pogovora z otrokom in individualni načrt, ki smo ga že predhodno pripravili.</i>	Predlog za postopek usmerjanja podan s strani staršev ali učitelja	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D8	<i>Zelo se trudimo, da to čim prej opravimo, ampak po navadi se zavleče pri diagnostiki.</i>	Dolgotrajen postopek usmerjanja	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
D9	<i>Mi imamo najraje Svetovalni center, vendar je zelo obremenjen</i>	Obremenjenost Svetovalnega centra	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
D10	<i>Zato se starši zadnje čase poslužujejo privatnih diagnostik, kjer je sicer samoplačniško, vendar precej hitreje pridejo na vrsto.</i>	Starši obiskujejo privatne storitve	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
D11	<i>Nekateri starši zelo težko sprejmejo postopek, vendar, če opazimo to, gremo tudi mi zelo postopno, skupaj z njimi korakamo naprej in nazaj, dokler se ne odločijo za dodatno pomoč, bodisi pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oz. Motenj ali učno pomoč učitelja.</i>	Postopno sodelovanje s starši	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
A11	<i>En primer smo imeli z učencem, ki je imel čustvene in vedenjske težave, ki so se kazali s hudimi izbruhi jeze, da smo morali posredovati tudi učitelji in strokovni delavci in ga dobesedno držati, objeti, da se je umiril.</i>	Otrok s hudimi čustveno-vedenjskimi težavami	Primeri slabe prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
A12	<i>Doma so ga zagovarjali, da je bister, kar je seveda bil, vendar njegove težave so se pojavljale v vedenju in čustvovanju.</i>	Drugačen pogled staršev na težave otroka	Primeri slabe prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši

A13	<i>Potem, ko smo opravili toliko pogovorov, so se starši odločili, da bodo sami poiskali pomoč, tako da so na Zavodu za gluhe in naglušne opravili diagnostiko, kjer so odkrili hiperaktivnost.</i>	Starši sami poiščejo pomoč	Primeri slabe prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
A14	<i>Nekaj časa so še vztrajali s tabletami, potem pa so sprejeli odločitev za usmeritev.</i>	Postopno sprejetje staršev, da otrok potrebuje odločbo	Primeri slabe prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
A15	<i>So bili na koncu vsi zadovoljni in se je vztrajanje ter potrpežljivost s starši splačala.</i>	Vztrajnost in potrpežljivost pri delu s starši	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
B4	<i>Slaba praksa sodelovanja s starši je, da ne želijo, ne zmorejo sprejeti otrokovih težav, predolgo upajo, da bo prešlo.</i>	Starši ne zmorejo sprejeti otrokovih težav	Primeri slabe prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
B5	<i>To je tudi glavni vzrok, da otrok nima ustrezne pomoči, ker včasih to traja več let, preden starši spoznajo, da bi njihov otrok le potreboval prilagoditve.</i>	Otrok več let brez ustreznih prilagoditev	Primeri slabe prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
B6	<i>Dobra praksa s starši je, da sami prepoznajo, se obrnejo na učitelja ali na svetovalno službo, sprejmejo oblike pomoči, opravijo vso potrebno diagnostiko, povedo, kako delajo doma, sodelujejo pri IP, prav tako z učiteljem in če je potrebno tudi z DSP izvajalcem.</i>	Pripravljenost staršev za sodelovanje	Primeri dobre prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
C6	<i>Nekateri starši pri tem zelo sodelujejo, saj so tudi sami zaznali težave in imajo občutek, da ne znajo pomagat in so pripravljeni poslušati ter se obrniti na druge strokovnjake.</i>	Pripravljenost staršev za sodelovanje	Primeri dobre prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
C7	<i>Nekateri starši pa zavračajo sodelovanje zaradi predsodkov.</i>	Predsodki o odločbi	Primeri slabe prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
C8	<i>Menijo, da če bo učenec usmerjen, bo dobil zraven nalepko "da ni normalen", "da je neumen". Teh nalepk se zelo bojijo.</i>	Ob postopku usmerjanju prisoten strah staršev pred etiketiranjem otroka	Primeri slabe prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
C9	<i>V tem primeru imamo najprej skupne sestanke z obema, kjer se najprej očetu poskuša razložiti, da ima otrok posebnosti pri pridobivanju znanja, učenju itd.</i>	Predaja informacij o otrokovih težavah na sestankih	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
C10	<i>Po navadi sodelovanje steče, samo enkrat smo imeli primer, ko se je oče postopku usmeritve tako upiral, da smo morali vključiti Center za socialno delo.</i>	Potrebna vključitev CSD	Primeri slabe prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
C11	<i>Kar opažam je tudi, da imajo starši od vseh teh prilagoditev visoka pričakovanja, otrok ima lahko nižje sposobnosti oz. Določene posebnosti pri načinu učenja in težko dosega najvišje ocene, starši pa ravno to pričakujejo. Pričakujejo, da se bo</i>	Visoka pričakovanja staršev do otrokovega šolskega uspeha	Primeri slabe prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši

	<i>tako dolgo prilagajalo dokler ne bo otrok prišel do štirice ali petice.</i>			
C12	<i>Zaradi tega imamo včasih veliko pregovarjanj.</i>	Nesoglasje v komunikaciji	Primeri slabe prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
C13	<i>Ampak tudi čez to gremo skupaj in najdemo neko rešitev ter soustvarimo oblike pomoči.</i>	Soustvarjanje oblik pomoči	Primeri dobre prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D12	<i>Včasih nekateri starši zelo dolgo čakajo, kljub temu da učitelji opozarjajo.</i>	Predloga učiteljev za postopek usmerjanja starši ne sprejmejo	Primeri slabe prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D13	<i>Se spomnim primera, ko je otrok na razredni stopnji s pridnostjo dosegal povprečne ocene, v 6. Razredu je še šlo, v 7. Razredu se je vse nakopičilo in ni zmozel več. Razredničarka jim je svetovala naj podajo izjavo za začetek postopka usmerjanja, vendar kaj, ko bi mi lahko vsaj že v 5. Razredu začeli.</i>	Pozna odločitev staršev za postopek usmerjanja	Primeri slabe prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D14	<i>Včasih ne vem, ali nočemo videti... Jaz sem vedela, da bo do tega prišlo, da z dozorevanjem otrok tega ne bo premagal, vendar mi sedaj čakamo celo leto, da bo jeseni, ko bo šel v 8. Razred dobil odločbo.</i>	Čakanje na odločbo	Primeri slabe prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D15	<i>Prilagajamo vse-podaljšan čas, ISP, dopolnilni pouk, ima prostovoljca.</i>	Predhodne prilagoditve za otroka	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D16	<i>To je primer slabe prakse s tega vidika, da se je vse tako pozno začelo uresničevati.</i>	Pozno uresničevanje ciljev	Primeri slabe prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D17	<i>Če učitelj ne zazna in če me ne podpira, težko starša prepričam, kaj bi bilo dobro za njihovega otroka.</i>	Nepodpora učitelja	Primeri slabe prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D18	<i>Kar se tiče dobre prakse, pri nas imamo kar nekaj otrok z avtističnimi motnjami, ki so imeli že v vrtcu prilagoditve, nekateri že odločbe, zato smo organizirali timski sestanek z vrtcem, starši in Centrom za avtizem.</i>	Sodelovanje vseh vključenih v problemu	Primeri dobre prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D19	<i>Tako da smo bili pripravljeni na tega otroka, ko je prišel k nam v 1. Razred.</i>	Pripravljenost šole na sprejem otroka s posebnimi potrebami	Primeri dobre prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D20	<i>To je primer dobre prakse sodelovanja, ker nam starši zaupajo, že od vsega začetka smo bili skupaj in so odprto spregovorili o svojih težavah. To je tisto, kar si človek želi.</i>	Zaupanje v odnosu	Primeri dobre prakse sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
A16	<i>Se mi zdi, da ima vsak socialni delavec oz. strokovni delavec svoj pristop pri delu s starši in otroki.</i>	Različni pristopi strokovnih delavcev	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši

		pri delu s starši in otroci		
A17	<i>Sproti poskušam zaznavat, kako vodim odnos, kako se odzivajo starši.</i>	Samorefleksija socialne delavke	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
A18	<i>Počasi se jim obrazloži opažanja glede otrokovih težavah in razloži, kaj to pomeni za naprej, kaj lahko naredimo.</i>	Informiranost staršev	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
A19	<i>V nasprotnem primeru, starši hitro začnejo kriviti same sebe in dobijo strah, kaj vse jih čaka.</i>	Nepravilna komunikacija sproži krivdo staršev	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
B7	<i>Bistvenih sprememb ne vidim. Le to, da bi bil lahko tudi socialni delavec izvajalec učne pomoči.</i>	Uvesti možnost izvajanja DSP za socialne delavke	Potrebne spremembe v sodelovanju med socialnimi delavkami in starši otrok s posebnimi potrebami	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
B8	<i>Vendar je hkrati naša vloga drugeje.</i>	Vloga socialnih delavk namenjena izven izvajanja učne pomoči	Prispevek socialnih delavk pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
C14	<i>Spremembe jaz niti ne vidim.</i>	Ni potrebe po vpeljavi novih sprememb	Potrebne spremembe v sodelovanju med socialnimi delavkami in starši otrok s posebnimi potrebami	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
C15	<i>Pri sodelovanju gre predvsem za pogovore, pri nekaterih manj pri drugih več in glede na to, koliko kateri starši potrebujejo na to induciramo. Nekateri so vsak teden pri meni, drugi pa dvakrat na leto.</i>	Pogostost pogovorov glede na potrebe staršev	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
C16	<i>Ampak mislim, da je to, da se skupaj usedemo, raziskujemo</i>	Skupno raziskovanje	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
C17	<i>In skupaj poiščemo smiselno rešitev to, to.</i>	Soustvarjanje rešitve	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
C18	<i>Pot do tja pa je vedno različna, včasih tudi šele po dveh letih uspe.</i>	Različno dolga pot sodelovanja	Potek sodelovanja s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
C19	<i>Vendar jaz ne bi še kakšnih drugih pritiskov ali česa drugega zraven vpeljevala, mislim, da sta pogovor in sprotna komunikacija najbolj potrebna.</i>	Ni potrebe po vpeljavi novih sprememb	Potrebne spremembe v sodelovanju med socialnimi delavkami in starši otrok s posebnimi potrebami	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D21	<i>Opažam, da je zaradi Zakona o varstvu osebnih podatkih potrebno v sodelovanju s starši imeti tankočutnost, senzibilnost in empatičnost.</i>	Tankočutnost v sodelovanju s starši	Potrebne spremembe v sodelovanju med socialnimi delavkami in starši otrok s posebnimi potrebami	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši

D22	<i>Vendar je vse težje, ko vidiš, da s strani staršev ni zaupanja. Imamo primer, ko mama želi kopijo vse spisovne dokumentacije. S strani staršev pa je potrebno zaupanje do šolske svetovalne službe</i>	Zaupanje staršev do šolske svetovalne službe	Potrebne spremembe v sodelovanju med socialnimi delavkami in starši otrok s posebnimi potrebami	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D23	<i>Zanimivo je, kako hitro se naše povezave in odnosi na tej otrokovi šolski poti razblinijo in smo si naenkrat tuji.</i>	Ohranjanje medsebojnega odnosa s starši	Potrebne spremembe v sodelovanju med socialnimi delavkami in starši otrok s posebnimi potrebami	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
D24	<i>Najbolj varno je to, da se učitelj posvetuje s svetovalno službo in mi se počasi vključujemo.</i>	Posvetovanje učitelja s šolsko svetovalno službo	Potrebne spremembe v sodelovanju med socialnimi delavkami in starši otrok s posebnimi potrebami	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
A20	<i>Zelo zbirokratiziran!</i>	Pretirano birokratski postopek usmerjanja	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
A21	<i>Vse je na šoli, Zavod RS za šolstvo naj bi pomagal, v resnici pa gre vse samo za postopke.</i>	Šole brez pomoči Zavoda RS za šolstvo	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
A22	<i>Ko otrok dobi odločbo, pogosto v odločbi ni napisanih vseh napotkov, kam, h katerem strokovnjaku naj bi bil otrok še napoten, usmerjen.</i>	Nepopolne odločbe	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
A23	<i>Otroku največkrat pripadajo 3 ure dodatne strokovne pomoči, tistih 5 ur, kot je maksimum, jih dobili zelo malo.</i>	Redka dodelitev 5. Ur dodatne strokovne pomoči	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
A24	<i>Od teh treh ur, mora biti ena ura na teden svetovalna storitev, ki smo jo v resnici mi izvajala v okviru pogovorov z otroki, še preden je dobil odločbo.</i>	Izvajanje svetovalne ure pred odločbo	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
A25	<i>Za večino otrok je to premalo ur na teden in večkrat se je zgodilo, da smo jim mi nudili še kakšno dodatno, ki niti ni bila zapisana.</i>	Šole izvajajo primanjkljaj dodatnih ur pomoči	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
A26	<i>Komisija za usmerjanje se odloča samo na podlagi poročil, ki so jih prejeli, pogovorov s starši in otroki velikokrat ne izvajajo, kot nam poročajo starši.</i>	Komisija strokovno mnenje ustvari na podlagi poročil	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami

A27	<i>Zgodilo se je tudi, da smo dobili odločbe z napačnimi osebnimi podatki.</i>	Napačni osebni podatki v odločbi	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
A28	<i>Lahko povem, da ima npr. Norveška za razliko od nas zelo dobro prakso, kar sem sama videla. Šole ves čas sodelujejo s Svetovalnim centrom, Pedagoško fakulteto in Fakulteto za psihologijo, ki so pripravile vprašalnike, parametre preko katerih poskušajo ugotoviti težave, na podlagi tega oblikujejo napotke.</i>	Dobra praksa Norveške v medsebojnem sodelovanju pri postopku usmerjanja	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
A29	<i>Predvsem je razlika v tem, da se otroka spremlja celostno, v njegovem okolju, najprej znotraj šole, potem pa še zunanji strokovni delavci. Nato se šele odločijo za usmeritev.</i>	Razlike z Norveško v celostni obravnavi otroka	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
A30	<i>Pri nas Svetovalni center samo poda priporočila, komisije nimajo stalnega pregleda nad tem, kako otrok napreduje, zanašamo se samo na inštrumente.</i>	Komisija brez informacij o otrokovem napredku	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
B9	<i>Proces predolgo časa traja,</i>	Dolgotrajen postopek usmerjanja	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
B10	<i>Premalo je strokovnih obravnav</i>	Pomanjkanje strokovnih obravnav	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
B11	<i>In v zadnjem obdobju se je zbirokratiziral.</i>	Pretirano birokratski postopek usmerjanja	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
B12	<i>Bolj bi se morali usmeriti v šolo za vse otroke, ne samo v otroke s posebnimi potrebami. Potrebne so spremembe, da se v šoli krepijo še druga področja otrok, ne samo kognitivna in da bi bil čas odraščanja prilagojen otrokom.</i>	Krepitev drugih področij otroka	Potrebne spremembe v sodelovanju med socialnimi delavkami in starši otrok s posebnimi potrebami	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
B13	<i>V šoli moramo vsi izhajati iz perspektive moči, tudi učitelji.</i>	Strokovni delavci izhajati iz perspektive moči	Potrebne spremembe v sodelovanju med socialnimi delavkami in starši otrok s posebnimi potrebami	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši

C20	<i>Kako delujejo komisije nimam točnega vpogleda.</i>	Socialna delavka brez vpogleda v delovanje komisije	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C21	<i>Lahko pa povem, da se ni še nikoli zgodilo, da bi nekoga iz šole (strokovnega delavca/učitelja) povabili na komisijo.</i>	Šola nikoli ni prejela vabila na komisijo	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C22	<i>Vse ostaja vedno izključno pri poročilu, ki ga pripravi šola.</i>	Komisija strokovno mnenje ustvari na podlagi poročil	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C23	<i>Včasih kakšna komisija, član oz. Predsednik komisije pokliče na šolo, če se strinjamo z rešitvijo, ki so jo oni dali, npr. Da so določili specialnega pedagoga za izvajanje DSP-ja, ali pa koliko ur dodatne strokovne pomoči so dodelili otroku itd. Da bi nas povabili osebno na sestanek pa nikoli.</i>	Komisija občasno pokliče na šolo za pridobitev mnenja	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C24	<i>Drugače pa mislim, da je precej odvisno od staršev, kako zastopajo svojega otroka. Če so na drugi strani starši, ki zahtevajo veliko prilagoditev in je postopek hitro in učinkovito narejen, se potem to tudi spelje. Če pa starši niti niso prepričani, če otrok res potrebuje prilagoditve, je potem tudi prilagoditev in ur pomoči manj.</i>	Končne prilagoditve odvisne od zastopanosti staršev svojih otrok	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C25	<i>En velik pritisk se pojavi v 9. Razredu, saj se je do letošnjega leta dalo vpisat na srednje šole, ki so imele omejitve vpisa, če si imel odločbo o usmeritvi za srednjo šolo, saj se niso upoštevale točke.</i>	V 9. razredu pritisk na šolo s postopkom usmerjanja	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C26	<i>Z šolskim letom 2019/20 se to spreminja in bodo morali imeti tudi učenci z odločbo dovolj točk za vpis, zato si predstavljam da bo tega pritiska nekoliko manj.</i>	V šolskem letu 2019/20 sprememba	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C27	<i>S to spremembo bo prišlo do tega, da če se bo kje zapletlo, bodo starši pričakovali, da bo učenec dobil odločbo, namreč z odločbo bodo lahko ponavljali večkrat</i>	Z odločbo možnost večkratnega ponavljanja	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C28	<i>To bo sedaj ena nova fronta, ki so jo po mojem mnenju nehote in nevede odprli, ampak jaz mislim, da se bo to malo zlorabljalo.</i>	Možnost zlorabljanja odločb	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami

D25	<i>Po navadi je v tem procesu usmerjanja najbolj dolgotrajna diagnostika ter čakanje na odločbo.</i>	Dolgotrajen postopek usmerjanja	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
D26	<i>Kar me je nekoliko zmotilo pri postopku usmerjanja je izvajanje DSP. DSP za odpravo primanjkljajev lahko izvaja psiholog, pedagog ali specialni pedagog, ki ga mi na šoli nimamo, zato je pri nas mobilni.</i>	Omejenost pri izvajalcih DSP	Izključevanje socialnih delavk iz postopka usmerjanja in šolske svetovalne službe	Prispevek socialnih delavk
D27	<i>Socialne delavce so iz tega izključili, saj mi nismo profil, ki bi lahko to opravljali, niti nismo imeli priložnosti se izpopolnit z dodatnimi izobraževanji, razen, če si se vpisal na specialno oz. Socialno pedagogiko.</i>	Izključitev socialnih delavk kot izvajalcev DSP	Izključevanje socialnih delavk iz postopka usmerjanja in šolske svetovalne službe	Prispevek socialnih delavk
D28	<i>Vendar socialni delavci imamo širino, tako iz organizacijskega vidika kot z vidika otrokovega okolja, imamo širša odprta področja. Zraven smo pri vseh evalvacijskih sestankih, zapisnikih itd.</i>	Močna področja socialnih delavk v postopku usmerjanja	Izključevanje socialnih delavk iz postopka usmerjanja in šolske svetovalne službe	Prispevek socialnih delavk
D29	<i>Na naši šoli pripada en svetovalni delavec na 500 otrok. Na žalost je socialnih delavcev zelo malo na osnovnih šolah, mi smo bili prvi kot šolski svetovalni delavci.</i>	Pomankanje socialnih delavk	Izključevanje socialnih delavk iz postopka usmerjanja in šolske svetovalne službe	Prispevek socialnih delavk
D30	<i>Mislim, da se bo socialni delavec kot profil na osnovnih šolah slej ali prej odmaknil.</i>	Umaknitev profila socialne delavke iz osnovnih šol	Izključevanje socialnih delavk iz postopka usmerjanja in šolske svetovalne službe	Prispevek socialnih delavk
A31	<i>Piše ga tisti, ki z otrokom največ dela, po navadi specialna pedagoginja (pri nas imamo dve specialni pedagoginji),</i>	Nosilec IP oseba z največ stika z otrokom	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
A32	<i>Učitelj in jaz kot socialna delavka pa zraven sodelujemo.</i>	Učitelj in socialna delavka sodelujeta pri IP	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
A33	<i>Torej pri nas ni nosilec individualiziranega programa razrednik, ampak vodja strokovnih skupin.</i>	Nosilec IP vodja strokovne skupine	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
A34	<i>Seveda pri načrtovanju IP-ja sodelujejo tudi starši in učenci,</i>	Medsebojno sodelovanje pri oblikovanju IP	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja

				otrok s posebnimi potrebami
A35	<i>Če so že dovolj stari, nekje od 4. Razreda najprej, so učenci prisotni tudi na timskih sestankih oz. Strokovnih skupinah, ker se nam zdi prav, da učenec ve, kaj se pogovarjamo in da ima možnost povedati svoje mnenje ter predloge.</i>	Vključevanje otrok v IP od 4. Razreda	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
A36	<i>Strokovne skupine oblikujemo 3-krat letno: najprej predstavimo IP in ga skupaj dokončno oblikujemo, nato se dobimo po prvi konferenci, kjer se poroča realizacija in na koncu leta je evalvacija.</i>	Sestanki strokovne skupine 3-krat letno	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
B14	<i>Skupaj z vsemi udeleženi, tudi z otrokom.</i>	Medsebojno sodelovanje pri oblikovanju IP	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
B15	<i>Pogosto se zgodi, da starši govorijo namesto otroka,</i>	Starši odvzamejo glas otroku	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
B16	<i>Vendar se poskušamo posvetiti vsem, predvsem, ko gre za vsebino IP.</i>	Vključevanje vseh udeleženi	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
B17	<i>Za vsakega otroka s posebnimi potrebami je oblikovana strokovna skupina, kjer sodelujejo razrednik, izvajalec DSP-ja, svetovalna delavka, starši, otrok, 3-krat letno pa se vsi skupaj sestanemo.</i>	Sestanki strokovne skupine 3-krat letno	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C29	<i>IP načeloma oblikuje strokovna skupina, torej vsi tisti, ki delajo z otrokom, učitelji, izvajalci dodatne strokovne pomoči, svetovalna služba ter starši.</i>	Medsebojno sodelovanje pri oblikovanju IP	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C30	<i>Nosilec strokovne skupine pa je razrednik.</i>	Nosilec IP razrednik	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C31	<i>Nekateri starši veliko pripomorejo, znajo zelo dobro ubesedit, kaj mislijo, kako otrok funkcionira in kaj bi otrok potreboval, drugi starši ne, so zelo različni.</i>	Različen prispevek staršev pri oblikovanju IP	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami

C32	<i>Kjer jaz delam z otrokom in ga zelo dobro poznam, potem sem nosilka, kar sama, ker sem po izobrazbi tudi socialna pedagoginja. Predvsem če je to na prehodu iz razredne na predmetno stopnjo in je smiselno, da vodi IP nekdo, ki je z otrokom že prej delal.</i>	Nosilka IP socialna delavka z dodatno izobrazbo iz specialne pedagogike	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C33	<i>Je pa res, da je včasih kakšen IP narejen zelo na hitro in bolj na "copy paste".</i>	IP narejen rutinsko	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C34	<i>Tiste prilagoditve, ki so bile zapisane v odločbi, morajo biti vključene v IP, šola pa lahko doda tudi svoje prilagoditve in to je tisto polje, ko nekateri dodajo nekaj več, se potrudijo, da je IP resnično pisan na kožo tistemu otroku.</i>	Prostor za kreativno oblikovanje IP	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C35	<i>Otroka ne vključujemo v strokovno skupino in v stvari, ki so že zapisane, ampak ga že predhodno vključimo v pogovor z razrednikom in svetovalno delavko,</i>	Predhodna vključitev otroka v IP s pogovorom	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C36	<i>Kjer sam lahko opredeli, kaj je tisto, kar je njemu težko in kaj bi mu pomagalo.</i>	Instrumentalna definicija problema otroka	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C37	<i>Po navadi vključujemo otroke, ko so že malo večji, nekje od 4. Razreda naprej.</i>	Vključevanje otrok v IP od 4. Razreda	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
D31	<i>Mi imamo evalvacijske sestanke na začetku leta, ob polletju in na koncu šolskega leta.</i>	Na sestankih evalvacija s starši	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
D32	<i>Starši imajo možnost sodelovanja, da predlagajo/zanikajo kakšno stvar in se potem na osnovi tega dogovarjamo naprej.</i>	Soustvarjanje rešitve s starši	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
D33	<i>Čeprav mislim, da mora znotraj tega načrtovanja tudi stroka kaj reči, ne morejo starši vodit IDPP-ja, mi nekaj ponudimo, oni pa se potem lahko opredelijo.</i>	Stroka ponudi izhodišče za raziskovanje	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami

D34	<i>Običajno to poteka brez težav, ker mi maksimalno izhajamo iz strokovnega mnenja, odločbe in nato pripravimo IP.</i>	Izhodišče za pripravo IP iz strokovnega mnenja in odločbe	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
D35	<i>Pripravi ga razrednik oz. Učitelj na razredni stopnji, usklajuje in pomaga pa seveda šolska svetovalna služba.</i>	Učitelj in socialna delavka sodelujeta pri IP	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
D36	<i>Za otroka so na začetku precejšne spremembe, zato je dobro, da ima tukaj varno okolje</i>	Ustvariti varno okolje za otroka	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
D37	<i>In da se mu predstavi, kaj se bo dogajalo v tem obdobju. Za vse to je koordinator svetovalni delavec.</i>	Svetovalni delavec otroku predstavi IP in nadaljnji potek	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
A37	<i>Največkrat se zgodi, da starši, če so prej sodelovali z kakšnimi vladnimi/nevladnimi institucijami, prekinijo sodelovanje, ko otrok prejme odločbo, ker so mnenja, da bo sedaj z odločbo drugače.</i>	Starši prekinijo sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami po prejeti odločbi	Sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
A38	<i>Drugače pa dobro sodelujemo z MHO-dispanzerjem, šolsko zdravnico, psihiatrijo, Svetovalnim centrom, CONO... Je pa res, da tega sodelovanja ni zelo veliko.</i>	Malo sodelovanja z vladnimi/nevladnimi organizacijami	Sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
B18	<i>Sodelovanje je najbolj intenzivno v procesu pridobivanja odločbe,</i>	Najbolj intenzivno sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami v času pridobivanja odločbe	Sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
B19	<i>Prekine pa se s strani institucij, ko otrok prejme odločbo.</i>	Po otrokovi prejeti odločbi sodelovanje prekinijo institucije	Sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
B20	<i>Nevladne institucije s katerimi sodelujemo so Zveza prijateljev mladine, mladinski centri, društvo, ki dela z Romi.</i>	Sodelovanje z različnimi nevladnimi organizacijami	Sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
B21	<i>Se nam še ni zgodilo, da bi starši želeli preprečiti sodelovanja z drugimi institucijami ali društvi.</i>	Starši ne nasprotujejo sodelovanju z vladnimi/nevladnimi organizacijami	Sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami

C38	<i>V postopku usmerjanja sodelujemo z institucijami, kjer se opravlja diagnostika (Svetovalni center ali Pediatrična bolnica, zdravstveni dom).</i>	Sodelovanje z vladnimi organizacijami v postopku usmerjanja	Sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C39	<i>Z nevladnimi organizacijami pri samem usmerjanju nimamo stika, ko ima otrok že odločbo pa občasno sodelujemo z dnevnima centroma CONO in SKALO.</i>	Sodelovanje z nevladnim organizacijami po postopku usmerjanja	Sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
C40	<i>So pa pri učencih, kjer se pojavijo čustvene in vedenjske težave v obravnavi še druge institucije npr. CSD, pri enem primeru smo imeli Društvo za nenasilno komunikacijo, Zdravilišče Rakitna, ...</i>	Dodatno sodelovanje z organizacijami v primeru čustvenih in vedenjskih težav otroka	Sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
D38	<i>Praviloma je tako, da naj bi se te ure dodatne strokovne pomoči izvajale znotraj urnika v šoli, da otrok ne bi bil še dodatno obremenjen, s čimer se sicer strinjam.</i>	Izvajanje DSP znotraj pouka	Sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
D39	<i>Vendar žal ne uspemo, zato v soglasju s starši lahko poteka pomoč še zunaj šole. Pri mlajših učencih se pomoč izvaja bolj v šoli, na predmetni stopnji, pa v primeru, da otroku tudi doma ne morejo pomagati, se povežemo z Mladinskim centrom Vič, čeprav smo v zadnjem času precej zmanjšali povezovanje.</i>	Soglasje staršev za izvajanje pomoči v nevladnih organizacijah	Sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
D40	<i>Za kakšnega otrok je zelo dobrodošel prostovoljec, ki pride na šolo, kljub temu da ima otrok že odločbo in dodatne ure pomoči.</i>	Pomoč prostovoljcev po pridobljeni odločbi	Sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
D41	<i>Smo pa imeli primer, ko je imel učenec hude vedenjske težave, zato smo povabili Društvo za nenasilno komunikacijo na timski pogovor s starši, tako da so tudi kasneje starši in učenec obiskovali te ure. Imeli smo tudi multidisciplinaren timski sestanek na CSD-ju.</i>	Dodatno sodelovanje z organizacijami v primeru čustvenih in vedenjskih težav otroka	Sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
A39	<i>Jaz sicer nisem imela posebnega predmeta na fakulteti o otrocih s posebnimi potrebami,</i>	Fakulteta za socialno delo ne ponuja predmeta o otrocih s posebnimi potrebami	Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
A40	<i>Zato, ko sem prišla na to delovno mesto nisem imela posebnih kompetenc glede dela z njimi.</i>	Po študiju socialnega dela brez pravega znanja o primanjkljajih pri	Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na

		otročih s posebnimi potrebami		področju otrok s posebnimi potrebami
A41	<i>Učiš se sproti, na samih primerih, od sodelavcev, ki so bolj usposobljeni na tem področju (specialni pedagogi), rasteš in razvijaš kompetence ob samem delu.</i>	Pridobivanje kompetenc za delo z otroki s posebnimi potrebami na delovnem mestu	Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
A42	<i>Pa seveda so potem še delovne konference, samoizobraževanja...</i>	Samoizobraževanje s področja otrok s posebnimi potrebami	Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
A43	<i>Pomembno je, da se dela timsko, ker ima vsak svoje znanje iz svojega področja in se potem veliko naučimo od drug drugega.</i>	Timsko delo spodbuja medsebojno učenje	Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
B22	<i>Na fakulteti takrat še ni bilo vsebin o tem področju,</i>	Fakulteta za socialno delo ne ponuja predmeta o otrocih s posebnimi potrebami	Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
B23	<i>Večinoma sem se vse priučila na delovnem mestu.</i>	Pridobivanje kompetenc za delo z otroki s posebnimi potrebami na delovnem mestu	Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
B24	<i>Mislim, da je predvsem spekter avtističnih motenj področje, ki ga je potrebno sproti spremljati.</i>	Sprotno izpopolnjevanje na področju avtističnih motenj	Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
C41	<i>S samim socialnim delom o primanjkljajih pri otrocih s posebnimi potrebami, ne prideš prav opremljen.</i>	Po študiju socialnega dela brez pravega znanja o primanjkljajih pri otrocih s posebnimi potrebami	Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
C42	<i>Ampak je toliko izobraževanj preko Svetovalnega centra, Zavoda Janeza Levca, Zavoda za gluhe in naglušne, Zavoda za šolstvo, Ministrstva itd., da prej ali slej v neki obliki pridobiš to znanje. Če želiš, dobiš.</i>	Velika izbira in pogost obisk izobraževanj na temo otrok s posebnimi potrebami	Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami

C43	<i>S študijem pa prideš pa opremljen predvsem za raziskovanje, svetovanje, vodenje pogovorov, vodenje samega procesa pomoči.</i>	Študij socialnega dela te opremi za področja raziskovanja, svetovanja, vodenja pogovor	Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
C44	<i>O razni disleksiji, diskalkuliji, ADHD-ju pa malo manj, vendar nimam občutka, da bi mi to znanje zelo manjkalo, ker v resnici tudi če imaš neko znanje in veš, kako določena populacija funkcionira, je vsak otrok različen. Mi imamo trenutno na šoli tri otroke z diagnozo avtizem, vendar bi zelo malo stičnih točk našla med njimi. Delo z otroki s posebnimi potrebami je raziskovanje, v vsakem primeru moraš skozi odnos odkriti, kaj otrok potrebuje.</i>	Raziskovanje otrokovih potreb in virov moči	Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
D42	<i>Jaz sem veliko sama prebrala strokovnih literatur, naredila kakšne delavnice, udeležila sem se tudi izobraževanj glede čustvenih in vedenjskih področij otrok, za delo v razredu...</i>	Samoizobraževanje s področja otrok s posebnimi potrebami	Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
D43	<i>Jaz mislim, da smo opremljeni.</i>	Opremljenost za delo z otroki s posebnimi potrebami	Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
D44	<i>Vsekakor so izobraževanja in izpopolnjevanja vedno dobrodošla, ampak sedaj se mi zdi, da je potrebno iti v razred, biti aktiven, se pogovarjat z učenci, sodelovati z razrednikom.</i>	Pridobljeno znanje uporabiti v praksi	Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
A44	<i>Učitelji se udeležujejo preko KATISA,</i>	KATIS omogoča izobraževanja za strokovne delavce	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
A45	<i>Glede izobraževanj res nimamo omejitev.</i>	Možnost udeležbe izobraževanj	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
A46	<i>Če greva na izobraževanje samo iz svetovalne službe potem na konferencah poroča še ostalim.</i>	Svetovalna služba prenaša učiteljskemu zboru	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami

		pomembna znanja iz izobraževanj		področju otrok s posebnimi potrebami
A47	<i>Včasih se na šolo povabi tudi strokovnjake.</i>	Vabilo strokovnih predavateljev na šole	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
A48	<i>Ogromno je ponudbe in v resnici ne veš, kdo je kvaliteten, kdo ima preference.</i>	Nepreglednost nad manj kvalitetnimi ponudniki izobraževanj	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
A49	<i>Glede teme se prilagajamo potrebam, 3x smo imeli o ADHD, študentka je imela enkrat delavnico o disleksiji...vsako leto imamo rdečo nit.</i>	Tema izobraževanja glede na potrebe strokovnih delavcev	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
B25	<i>5 dni na leto imamo možnosti za izobraževanja in se jih je možno udeležiti.</i>	Možnost udeležbe izobraževanj	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
B26	<i>Mi se bolj prilagodimo kvaliteti izobraževanja, torej gledamo na vsebino in izvajalce (svetovalni centri, zdravstvene ustanove, zasebni izvajalci s strokovnim znanjem),</i>	Prednost kvaliteti izobraževanj na šoli	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
B27	<i>Poslužujemo pa se tudi izobraževanj na šoli, ko povabimo strokovnjake.</i>	Vabilo strokovnih predavateljev na šole	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
B28	<i>Sama pogrešam dostopnost zunanjih strokovnjakov, ki so potrebni pri čustveno-vedenjskih otrocih.</i>	Pomanjkanje dostopnih strokovnjakov za področje čustveno-vedenjskih težav	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
B29	<i>Imamo tudi literaturo, po kateri bi lahko večkrat posegli.</i>	Pomembnost literature	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami

C45	<i>Na sami šoli nimamo izobraževanj.</i>	Brez izobraževanj na šoli	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
C46	<i>Se pa občasno-enkrat do nekajkrat letno s kolegico iz svetovalne službe odpraviva na izobraževanje in narediva povzetek izobraževanja za učitelje, npr. Imeli smo izobraževanje za ADHD, avtiste, učne težave na matematičnem področju.</i>	Svetovalna služba prenaša učiteljskemu zboru pomembna znanja iz izobraževanj	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
C47	<i>Če ima učitelj v svojem razredu otroka s posebnimi potrebami, mu svetujeva in informirava, kje je izobraževanje na določeno temo, ki bi mu prišel prav in se potem prijavi.</i>	Svetovalna služba informira učitelje o dostopnosti izobraževanj	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
D45	<i>Gre za razpisane seminarje, na katere se lahko prijaviš, ravnatelj ti to omogoči.</i>	Ravnatelj omogoči prijavo na izobraževanja	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
D46	<i>Seveda pa na vseh ne moreš biti, ker današnji tempo dela v šolah to ne more omogočati.</i>	Omejenost pri obisku izobraževanj zaradi obsežnosti dela	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
D47	<i>Drugače imamo izobraževanja za celoten učiteljski zbor, kvalitetne predavatelje, delamo v delavnicah in ravnatelj je tisti, ki organizira, da je tega čim več na šoli.</i>	Vabilo strokovnih predavateljev na šole	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
D48	<i>Včasih seveda za svojo strokovno izobrazbo potrebuješ bolj specializirano in bolj ozko tematiko, ampak glavnem se izobražuje kolektiv kot celota.</i>	Za bolj specializirano tematiko udeležba samostojnih izobraževanj	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
A50	<i>Dobiš nov uvid, bolj razumeš, mogoče celo spremeniš pristop sodelovanja itd.</i>	Izobraževanja prinesejo nov uvid pristop in boljše razumevanje	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
A51	<i>O otrocih s posebnimi potrebami smo imeli že velikokrat izobraževanja.</i>	Velika izbira in pogost obisk izobraževanj na	Znanja socialnih delavk na področju	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na

		temo otrok s posebnimi potrebami	otrok s posebnimi potrebami	področju otrok s posebnimi potrebami
A52	<i>Problem je, ker učitelji nimajo ozaveščeno v glavi, da morajo med samim delom, torej med poukom, delati s tem otrokom z drugačnim pristopom.</i>	Težave učiteljev pri izvajanju prilagoditev	Vloga učitelja pri sodelovanju s starši	Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši
B30	<i>Osnovno znanje o otrocih s posebnimi potrebami, strategijo dela, potrebne prilagoditve..., to so reči, ki jih lahko hitro uporabiš pri svojem delu.</i>	Uporabno znanje, pridobljeno na izobraževanjih	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
C48	<i>Na enih več, na drugih manj, nekatere zelo hitro pozabiš, pri enih pa ti znanje še dolgo ostane.</i>	Različna kvaliteta izobraževanj	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
C49	<i>Jaz sem naravna k temu, da izkoristim, kolikor je možnost, da grem. Se mi zdi fino, ker včasih tudi znanja, ki si jih že imel, na ta način obnavljaš.</i>	Smiselnost izobraževanj z namenom obnavljanja znanj	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
D49	<i>Jaz sem tako naravnana, da na vsakem izobraževanju pridobim nekaj zase.</i>	Uporabno znanje, pridobljeno na izobraževanjih	Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
D50	<i>Jaz sem tega v življenju, kar veliko preposlušala, zato mislim, da je potrebno to znanje uporabiti še v praksi, torej ponuditi pomoč otrokom, tam kjer jo potrebujejo.</i>	Pridobljeno znanje uporabiti v praksi	Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami	Znanja in izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami
A53	<i>Informiramo jih na spletni strani, roditeljskih sestankih, osebno</i>	O svojem delu informirajo preko spleta, individualnih, roditeljskih in timskih sestankov, izobraževanj za starše, preko drugih staršev in preko rednega sodelovanja	Informiranje staršev o delu socialnih delavk	Prispevek socialnih delavk
A54	<i>Ali pa jih razrednik napoti, takrat velikokrat pridejo, ker mislijo, da je kakšen problem.</i>	Razrednik napoti starše do šolske socialne delavke	Informiranje staršev o delu socialnih delavk	Prispevek socialnih delavk
B31	<i>Že pri samem vpisu se prvič srečamo, spoznamo,</i>	Prvi stik pri vpisu otroka v šolo	Informiranje staršev o delu socialnih delavk	Prispevek socialnih delavk

B32	<i>Potem preko roditeljskih sestankov, po toliko letih odkar sem tukaj, gre tudi od ust do ust, največ pa preko rednega, spontanega sodelovanja.</i>	O svojem delu informirajo preko spleta, individualnih, roditeljskih in timskih sestankov, izobraževanj za starše, preko drugih staršev in preko rednega sodelovanja	Informiranje staršev o delu socialnih delavk	Prispevek socialnih delavk
C50	<i>Pot je taka, da je prvi stik staršev, ko se pojavi težava, razrednik, on je tisti, ki povabi starše na pogovor. Če se težava znotraj pogovorov ne razreši, je povabljen svetovalna služba.</i>	Ob težavah v razredu socialne delavke v vlogi svetovalnega delavca	Informiranje staršev o delu socialnih delavk	Prispevek socialnih delavk
C51	<i>Drugače pa ni svetovalna služba tista, ki vabi starše na pogovor. V pravilniku je tako napisano, da je nosilec vseh procesov razrednik in če je potreba, pride nasproti svetovalna služba.</i>	Nosilec vseh procesov razrednik	Informiranje staršev o delu socialnih delavk	Prispevek socialnih delavk
C52	<i>Kot šolska svetovalna delavka imam seveda več informacij glede postopka usmerjanja, kam se obrniti, o različnih prilagoditvah in te informacije posredujem naprej staršem.</i>	Staršem socialna delavka posreduje informacije o postopku usmerjanja	Informiranje staršev o delu socialnih delavk	Prispevek socialnih delavk
D51	<i>Na sestankih v prvih razredih staršem prvič predstavimo svoje delovanje, prav tako na roditeljskih sestankih, ki jih imamo 3x letno, prisotni smo tudi na izobraževanjih za starše, timskih sestankih,</i>	O svojem delu informirajo preko spleta, individualnih, roditeljskih in timskih sestankov, izobraževanj za starše, preko drugih staršev in preko rednega sodelovanja	Informiranje staršev o delu socialnih delavk	Prispevek socialnih delavk
D52	<i>Če so kakšne težave v razredu nastopimo vedno v vlogi svetovalnega delavca.</i>	Ob težavah v razredu socialne delavke v vlogi svetovalnega delavca	Informiranje staršev o delu socialnih delavk	Prispevek socialnih delavk
D53	<i>Pri nas velja postopnost v komunikaciji: učitelj-razrednik-svetovalna služba-vodstvo šole. Včasih so starši prišli direktno k nam v svetovalno službo, sedaj imamo pot, ker so se učitelji pritoževali »zakaj gre najprej k tebi, brez, da bi mene obvestili o težavi«</i>	Postopnost v komunikaciji	Informiranje staršev o delu socialnih delavk	Prispevek socialnih delavk
D54	<i>Starši poznajo postopek, vendar slišimo, da si starši ne upajo najprej k učitelju, da se ta ne bi maščeval otroku.</i>	Strah staršev ob pristopu k učitelju	Informiranje staršev o delu socialnih delavk	Prispevek socialnih delavk
D55	<i>Vendar tega je vedno manj, ker tudi učitelje krepimo, da so strokovni delavci in morajo vstopat v komunikacijo na</i>	Krepitev učiteljev k profesionalnemu odnosu s starši	Informiranje staršev o delu socialnih delavk	Prispevek socialnih delavk

	<i>profesionalnem nivoju. Da se zavejo, da tukaj ni kriv otrok, ampak sistem.</i>			
D56	<i>Šola je prezahtevna za naše otroke in tukaj bodo potrebne še korenite spremembe.</i>	Osnovna šola prezahtevna za otroke	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
D57	<i>Če imajo recimo otroci čustveno-vedenjske težave ali težave s koncentracijo, da ne zmorejo pri pouku, imamo organizirano asistenco za vsako uro. Če otrok ne zmore, ga učitelj pošlje do asistence z zvezkom, tam ga čaka dežurni učitelj, ki mu pomaga individualno delat.</i>	Organizirana asistenca za otroke s čustveno-vedenjskimi težavami ali s težavami s koncentracijo	Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Pogled socialnih delavk na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
D58	<i>Mi kot svetovalna služba se že potem pogovorimo, vendar smo čisto v drugi vlogi kot pa včasih, ko so jih učitelji pošiljali k nam z nalogami.</i>	Spremenjena vloga svetovalne službe	Informiranje staršev o delu socialnih delavk	Prispevek socialnih delavk
A55	<i>Soc. Delavci smo bolj usmerjeni k akciji, raziščemo situacijo, kaj lahko naredimo, bolj smo proaktivni.</i>	Socialne delavke usmerjene v akcijo	Prispevek socialnih delavk pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami	Prispevek socialnih delavk
A56	<i>Drugače pa mislim, da imamo socialni delavci veliko znanja, kako pristopati v odnosu z ljudmi, torej tukaj konkretno s starši in otroki.</i>	Socialne delavke opremljene za vzpostavljanje delovnega odnosa in vodenja pogovora	Prispevek socialnih delavk pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami	Prispevek socialnih delavk
B33	<i>Bistvo naše stroke je iskanje najboljše koristi v dani situaciji, tudi ko je otrok že usmerjen, odrašča in potrebuje pomoč.</i>	Raziskovanje otrokovih virov in krepitev moči	Prispevek socialnih delavk pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami	Prispevek socialnih delavk
B34	<i>Naša vloga je krepitev in iskanje vsakdanje otrokove realnosti, katero podporo potrebuje in kaj zmore sam, da ne delamo namesto njega.</i>	Raziskovanje otrokovih virov in krepitev moči	Prispevek socialnih delavk pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami	Prispevek socialnih delavk
B35	<i>Glede na stroko so nam najbližje socialni pedagogi, psihologi, pedagogi in nato specialni pedagogi.</i>	Strokovni profili glede na podobnost profila socialnih delavk	Prispevek socialnih delavk pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami	Prispevek socialnih delavk
B36	<i>Če bi se na izobraževalnem področju socialni delavci povezali s socialnimi pedagogi, bi bilo za šolsko svetovalno službo to še boljše.</i>	Predlog za izobraževalno povezavo socialnih delavk in socialnih pedagogov	Izključevanje socialnih delavk iz postopka usmerjanja in šolske svetovalne službe	Prispevek socialnih delavk
C53	<i>Kar je pri stroki socialnega dela dodana vrednost je to, da nas opremijo, kako bolje razumeti svet uporabnika.</i>	Dodana vrednost socialnega dela v razumevanju uporabnikovega sveta	Prispevek socialnih delavk pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami	Prispevek socialnih delavk

C54	<i>Se mi zdi, da ostale stroke vse delujejo po principu, da one vedo,</i>	Ostale stroke delujejo iz pozicije moči	Prispevek socialnih delavk pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami	Prispevek socialnih delavk
C55	<i>Med tem ko socialno delo vztraja na stališču, da je uporabnik tisti, ki ve,</i>	Socialno delo poudarja da je uporabnik ekspert iz izkušenj	Prispevek socialnih delavk pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami	Prispevek socialnih delavk
C56	<i>Ti mu pa potem pomagaš pri tej poti, pri raziskovanju, ga podpreš itd.</i>	Socialne delavke nudijo uporabniku podporo in pomoč pri raziskovanju	Prispevek socialnih delavk pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami	Prispevek socialnih delavk
C57	<i>Močnejši smo tudi pri samem vodenju svetovalnega pogovora s starši, kako peljat pogovor, kako vprašat, predvsem z odprtimi vprašanji, tako da lahko uporabnik (starš, učenec) lahko sam pri sebi raziskuje njegove možnosti.</i>	Socialne delavke opremljene za vzpostavljanje delovnega odnosa in vodenja pogovora	Prispevek socialnih delavk pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami	Prispevek socialnih delavk
C58	<i>Psihologi na drugi strani zelo radi vse zmerijo in kakršen rezultat dobijo, je to za njih dejstvo. Za socialno delo je takšen rezultat bolj izhodišče za nek pogovor, za raziskovanje.</i>	Psihologi merijo, analizirajo, socialne delavke raziskujejo	Prispevek socialnih delavk pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami	Prispevek socialnih delavk
C59	<i>Mislim, da je precej škoda, da je socialno delo izrinjeno iz šolske svetovalne službe,</i>	Umaknitev profila socialne delavke iz osnovnih šol	Izključevanje socialnih delavk iz postopka usmerjanja in šolske svetovalne službe	Prispevek socialnih delavk
C60	<i>Ker se mi zdi, da bi mogoče z malce več pedagoškim poudarkom ali z metodiko, ki bi jo znali umestiti v predmete, lahko imel socialni delavec, kar pomembno pozicijo v šoli.</i>	Več pedagoškega poudarka pri študijskem programu Socialno delo	Izključevanje socialnih delavk iz postopka usmerjanja in šolske svetovalne službe	Prispevek socialnih delavk
C61	<i>Iz mojega stališča, glede na to, da sem tudi socialni pedagog zraven in imam obe diplomii, bi lahko rekla, da me je več naučilo socialno delo kot socialna pedagogika.</i>	Več znanja, pridobljenega s socialnega dela kot socialne pedagogike	Izključevanje socialnih delavk iz postopka usmerjanja in šolske svetovalne službe	Prispevek socialnih delavk
D59	<i>Je razlika med nami že pri delu, psihologi imajo po večini osnovnih šol karierno orientacijo, poklicno usmerjanje, socialni delavci, konkretno govorim o svojem delu, imam več vpisov, kontaktov z vrtci, pripravo in organizacijo individualiziranega programa, načrtovanje razgovorov, sodelovanje z vodstvom šole, NPZ, vnašanje podatkov za otroke s posebnimi potrebam v programe itd.</i>	Različno delo glede na profil v šolski svetovalni službi	Prispevek socialnih delavk pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami	Prispevek socialnih delavk
D60	<i>Socialni delavci širše gledamo in vključujemo znanja pedagogike,</i>	Širši pogled socialnih delavk	Prispevek socialnih delavk pri delu s starši	Prispevek socialnih delavk

	<i>psihologije, skupnostnega socialnega dela in posebnosti/specializacije.</i>		in otroki s posebnimi potrebami	
D61	<i>Vsa ta znanja imamo združena, da pomislimo na več segmentov in to je kvaliteta našega izobraževanja.</i>	Znanja iz različnih strok tvorijo kvaliteto izobraževanja socialnega dela	Izključevanje socialnih delavk iz postopka usmerjanja in šolske svetovalne službe	Prispevek socialnih delavk
D62	<i>Zdi se mi škoda, da v osnovni šoli postopno ne bo več socialnih delavcev.</i>	Umaknitev profila socialne delavke iz osnovnih šol	Izključevanje socialnih delavk iz postopka usmerjanja in šolske svetovalne službe	Prispevek socialnih delavk
D63	<i>Če pa pogledam razvoj od začetka do danes, smo pa zaradi vseh teh nalog, bolj vpeti v učiteljski zbor, kakor smo bili na začetku.</i>	Večja vloga socialnih delavk v učiteljskem zboru	Informiranje staršev o delu socialnih delavk	Prispevek socialnih delavk
E1	<i>Mi smo šli čez ta postopek že drugič, najprej s starejšim sinom, ki je sedaj v 4. Razredu in ima diagnosticiran ADHD, sedaj pa še z mlajšim sinom, ki je v 1. Razredu in je šel prav tako čez ta postopek, ki je zaenkrat še v teku.</i>	Oba otroka vključena v postopek usmerjanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E2	<i>Ampak je bilo predvsem zame kot starša že lažje, ker sem vedela, kako poteka vse skupaj.</i>	Pri drugem otroku lažje pristopili in sodelovali v postopku usmerjanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E3	<i>Pri prvem sinu mi je bilo pa malo tko, niti ne neprijetno, v resnici sem bila vesela, da bo dobil pomoč.</i>	Zadovoljstvo staršev ob sprožitvi postopka usmerjanja zaradi pridobljene pomoči otroku	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E4	<i>Razložili so mi, da je to pomoč in da ne bo dobil "nalepke", to mi je bilo zelo pomembno. Zavedala sem se, da z njima ni nič narobe, samo občasno ne moreta funkcionirati v miru.</i>	Pridobitev informacij o odločbi in opustitev predsodkov o "nalepkah" odločbe	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E5	<i>Tako da mi ni bilo neprijetno, predvsem z socialno delavko je bilo v redu sodelovati, zato mi je bilo verjetno tudi lažje</i>	Dobro sodelovanje s socialno delavko	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E6	<i>Drugače pa mislim, da imajo nekateri starši problem na začetku vse to sprejeti,</i>	Težko sprejemanje otrokovih težav s strani staršev	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E7	<i>Ker meni so recimo zelo previdno predstavili, rekli so mi, da bi bilo fino, če bi šel na pregled.</i>	Zadržan pristop socialne delavke ob predaji informacij o postopku usmerjanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E8	<i>Jaz pa niti nisem pomislila, da bi bilo kaj narobe s koncentracijo,</i>	Starši niso prepoznali slabe	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek

	<i>vseeno je bil šele prvi razred, ko se je vse to začelo.</i>	koncentracije pri prvem otroku		usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E9	<i>Potem sva šla k zdravniku in sem rekla, da bi rada dala preveriti kri in vodo. Zdej mi je to, kar smešno, ampak res si nisem točno predstavljala, kako naj bi ta pregled zgledal.</i>	Nerazumevanje pomena testiranja v postopku usmerjanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E10	<i>Vem, da nekateri starši res niso tako odprti in se postavijo v bran ter "kontra udarijo", zato se mi zdi, da v šoli pristopajo res bolj previdno, ko starše obvestijo o otrokovi situaciji in postopku usmerjanja. Pri drugem otroku sem opazila, da so bili v šoli kar olajšani, ker so videli, da že vem, zakaj se gre pri postopku.</i>	Zadovoljstvo šolske svetovalne službe ob seznanjenosti staršev s postopkom usmerjanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
F1	<i>Glede na to, da je moj otrok imel zelo veliko težav v šoli, mi je bilo to na nek način olajšanje, saj smo vedeli, da bo dobil strokovno pomoč, ki mu bo pomagala pri premagovanju težav</i>	Zadovoljstvo staršev ob sprožitvi postopka usmerjanja zaradi nadaljnje pomoči otroku	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
F2	<i>In tudi učitelji bodo nanj gledali drugače, saj bodo seznanjeni z njegovimi učnimi težavami.</i>	Seznanjenost učiteljev z otrokovimi učnimi težavami	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G1	<i>Pri meni imata oba otroka odločbo.</i>	Oba otroka vključena v postopek usmerjanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G2	<i>Pri prvem si nismo niti predstavljali, da potrebuje učno pomoč, pri njemu je bila prisotna samo hiperaktivnost in to v veliki meri.</i>	Pri prvem otroku ni bilo zaznanih potreb po dodatni učni pomoči s strani staršev	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G3	<i>Pri drugem pa se je hitro pokazalo, da potrebuje pomoč tudi na učnem področju, tako da je bilo kar samoiniciativno z naše strani, da se obrnemo k postopku usmerjanja.</i>	Pri drugem otroku lažje pristopili in sodelovali v postopku usmerjanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G4	<i>Pri nas je bila situacija taka, da smo vse tri otroke prešolali zaradi nestrokovnega dela in slabega sodelovanja s prejšnjo šolo.</i>	Prešolanje otrok zaradi nestrokovnega dela na osnovni šoli	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje s šolsko svetovalno službo
G5	<i>Na tej novi šoli res opazimo razliko, zelo se zavzamejo za otroke in skušajo razumet njih in njihovo različnost, iz njih potegnejo znanje in ne neznanje. Kar me najbolj veseli je, da se oba otroka, ki imata prilagoditve počutita na šoli varno, ne bojita se, da tega spet ne bi znala, vesta,</i>	Razlike med šolami	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje s šolsko svetovalno službo

	<i>da lahko dobita pomoč s strani šolske svetovalne službe. Starejši sin ni več deležen usmerjanja "oo cvek si dobil, kok si glup" ali pa, ko gre od pouka zaradi dodatne strokovne pomoči. Šole so si tako različne!</i>			
H1	<i>Pri nas je bilo tako, da je šola prva opazila, da ima težave, ker pri nas doma je čisto štimal in je dovolj znal, ampak za šolo očitno ni bilo dovolj. V šoli je bil počasen, določenih stvari si ni znal razložiti, doma me je pa spraševal stvari, ki jih jaz ne vem</i>	Drugačno opažanje otroka doma in v šoli	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
H2	<i>Jaz za sam postopek nisem imela pomislekov, ker je imel tudi starejši sin odločbo.</i>	Brez pomislekov pri odločitvi za sprožitev postopka usmerjanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
H3	<i>Drugače pa imamo pogovore tudi na Svetovalnem centru, kjer je bil voden, tam ima tudi svojo psihologinjo in psihiatrinjo.</i>	Postopek usmerjanja in nadaljnja obravnavna na Svetovalnem centru	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E11	<i>Vse skupaj se mi zdi čisto okej, edina težava je dolgotrajnost postopka.</i>	Dolgotrajen postopek usmerjanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E12	<i>Pri mlajšem sinu imamo sicer srečo, da smo začeli zgodaj, ker je res zelo nemiren in je učiteljica hitro opazila, če bi bil trenutno v višjem razredu, bi bilo to potem še težje.</i>	Zgodnje opažanje otrokovih težav	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E13	<i>Že v vrtcu so sodelovali z njim, ampak ker so videli napredek, smo potem prekinili postopek, sedaj ga pa obnavljamo.</i>	Obnavljanje v vrtcu prekinjenega postopka usmerjanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E14	<i>Ravno zaradi tega, ker toliko časa traja postopek, je socialna delavka predlagala, da bi že zdaj začeli, da bo lahko normalno funkcioniral.</i>	Socialna delavka predlagala čimprejšnji začetek postopka usmerjanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
F3	<i>Mislím, da je trajalo točno 7 mesecev, da so začeli vlogo sploh obravnavati.</i>	Dolgotrajen postopek usmerjanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
F4	<i>Problem je dobiti ljudi, ki bodo naredili teste in podali diagnozo.</i>	Pomanjkanje strokovnjakov za pridobitev mnenja o otroku	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
F5	<i>Mi smo hodili na Zavod za gluhe in naglušne v Ljubljani. Na termin smo kar dolgo čakali, vendar vsekakor manj kot pa v</i>	Krajša čakalna doba na Zavodu za gluhe in naglušne	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami

	<i>Zdravstvenem domu oziroma kje koli drugje.</i>			
F6	<i>Mislim, da bi se morale te čakalne vrste zmanjšati, saj se načeloma težave opazijo pri vstopu v šolo ali pa še kasneje, v našem primeru v 3. Razredu in bi bilo potrebno zadevo čim prej urediti.</i>	Potrebna ureditev čakalne dobe za postopek usmerjanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
F7	<i>S samim postopkom ocenjevanja pa smo bili zelo zadovoljni, saj delajo na Zavodu za gluhe zares strokovne delavke.</i>	Zadovoljstvo staršev z vodenim postopkom na Zavodu za gluhe in naglušne	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G6	<i>Postopka niti nista dolgo trajala, pri prvem je bilo več kot pol leta, pri drugem je bilo res hitro, v nekaj mesecih.</i>	Hiter postopek usmerjanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G7	<i>Pri prvi šoli so sicer sami predlagali postopek</i>	Šola prva predlagala postopek usmerjanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G8	<i>In smo se zmenili, da bi prilagoditve izvajali že pred samo odločbo, vendar se potem v praksi to sploh ni izvajalo.</i>	Dogovor o izvajanju predhodnih prilagoditev se ni izvedel	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje s šolsko svetovalno službo
G9	<i>Na sam postopek sem se pozitivno odzvala, ker je šlo res hitro</i>	Hiter postopek usmerjanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G10	<i>In tudi vem, da je ta postopek za otroke s posebnimi potrebami zelo koristen v tem smislu, da so oni nadpovprečni na enem področju, na drugem pa zelo šibki</i>	Zavedanje staršev o koristnosti postopka usmerjanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G11	<i>To sem pri starejšem sinu zelo opazila, saj je bil pri matematiki na nivoju 18-letnika, pri slovenščini pri zapisovanju in branju pa na nivoju 4-letnega otroka. Razlika je bila precej drastična, zato je bilo otroku potrebno pomagat.</i>	Velik razpon med dobrimi in slabimi področji otroka	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G12	<i>S postopkom, ki smo ga dobili, smo ga usmerjali, mu dali možnost, da počasi osvoji to področje, ki mu ne gre.</i>	S postopkom usmerjanja otrok dobil možnost napredovanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G13	<i>Mi je zelo žal, da v našem šolstvu nimamo razčiščenega tega, da ne gre zgolj za pomoč na področjih, kjer so slabši, ampak je potrebno otroke spodbujati na področjih, kjer so dobri.</i>	V slovenskem šolstvu premalo spodbujanja otrokovih dobrih področij	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G14	<i>Tukaj je kriva naravnost našega šolskega sistema in mi je žal, ker vem, da imajo na severu veliko</i>	V skandinavskih državah razviti boljši načini	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek

	<i>boljše urejeno kar se tiče razvijanja močnih področij otroka.</i>	razvijanja močnih področij otroka		usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
H4	<i>V prvem razredu smo ob polletju ugotovili, da ne bo šlo brez pomoči.</i>	Zgodnje opažanje otrokovih težav	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
H5	<i>Čeprav je drugi razred potem ponavljal, je imel pred vstopom v drugi razred že pripravljeno odločbo. Tako da je šlo precej hitro, v pol leta.</i>	Hiter postopek usmerjanja	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
H6	<i>Je pa res, da so mu že pred odločbo na šoli nudili pomoč, zato ne morem reči, da šola ni 100% vlagala v otroka.</i>	Predhodne prilagoditve za otroka	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
H7	<i>Zdaj imamo pa na Svetovalnem centru enkrat mesečno kontrole,</i>	Po prejeti odločbi redno sodelovanje na Svetovalnem centru	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
H8	<i>Dobil je pa tudi v obliki zdravila stabilizator pozornosti, zato da je pri pouku bolj zbran in da se njegov diagnosticiran ADHD malo umiri.</i>	Pri otroku z ADHD terapija z zdravili	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
H9	<i>Ampak če pride kdaj trenutek, ko ne vem, kaj narediti v zvezi z njim, smo dogovorjeni s psihiatrinjo in psihologinjo na Svetovalnem centru, da se lahko obrnem na njih.</i>	Po prejeti odločbi redno sodelovanje na Svetovalnem centru	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
H10	<i>Včasih mi tudi po telefonu svetuje, tako da mislim, da je res korektno voden postopek.</i>	Zadovoljstvo staršev z vodenim postopkom na Svetovalnem centru	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E15	<i>Ne, samo sporočili so nam.</i>	Starši niso prejeli povabila na pogovor s strani komisije za usmerjanje	Stik staršev in otrok s komisijo za usmerjanje	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E16	<i>Mogoče bi kakšen starš hotel sodelovati, meni je bilo samo važno, da postopek speljemo čez.</i>	Staršem pomembnejši zaključen postopek kot aktivno sodelovanje znotraj le-tega	Stik staršev in otrok s komisijo za usmerjanje	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E17	<i>Jaz sem imela kontakt samo s socialno delavko na šoli in s strokovnimi delavci na Svetovalnem centru.</i>	Kontakt le s socialno delavko v šoli in Svetovalnim centrom	Stik staršev in otrok s komisijo za usmerjanje	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E18	<i>Na centru so se sicer ukvarjali bolj z diagnostiko, dali so mi tudi nekaj nasvetov, vendar glede določenih stvari smo imeli pa drugačne poglede.</i>	Različni pogledi med starši in strokovnimi delavci na Svetovalnem centru	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami

E19	<i>Predlagali so mi tablete za starejšega sina, ker ima ADHD, vendar jih nismo vzeli.</i>	Pri prvem otroku z ADHD v Svetovalnem centru predlagali terapijo s tabletami	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E20	<i>To me je res zmotilo, da so sploh sedaj pri mlajšem sinu tako forsirali za tablete.</i>	Pri drugem otroku večji pritisk s terapijo s tabletami	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E21	<i>Ne morem si predstavljat, da bi tako majhnemu otroku dajala takšne tablete, ki povzročajo odvisnost. Tudi sami so svetovali, da je pri teh otrocih najbolj pomembna doslednost in rutina (šola, pavza, nato domača naloga, potem šele igra). Jaz mislim, da so tablete res tista skrajnost, dokler imamo možnosti za drugačen pristope bom vedno izbrala drugo.</i>	Različni pogledi med starši in strokovnimi delavci na Svetovalnem centru	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E22	<i>Jaz vidim otroka, trenutno ima čustveno stisko zaradi najine ločitve s partnerjem in deljenega skrbništva. Ne morem zaradi tega otroku dajat tablete, ne vidim potrebe po tem. Saj vem, da je diagnostika temeljit pregled, ampak ne vidijo pa, kako otrok živi v svojem okolju.</i>	Strokovni delavci otroka ne vidijo v njegovem okolju	Stik staršev in otrok s komisijo za usmerjanje	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
F8	<i>Na pogovor pred komisijo nismo bili povabljeni, smo pa imeli telefonski razgovor z komisijo (zdravnica in specialna pedagoginja).</i>	Telefonski pogovor s komisijo	Stik staršev in otrok s komisijo za usmerjanje	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G15	<i>Mislim, da smo za starejšega sina imeli en sestanek s komisijo, kjer so bili udeleženi vsi v postopku.</i>	Pri prvem otroku sestanek s komisijo	Stik staršev in otrok s komisijo za usmerjanje	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G16	<i>Pri nas se je postopek vodil na Zavodu za gluhe in naglušne,</i>	Postopek usmerjanja opravljen na Zavodu za gluhe in naglušne	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G17	<i>Tam smo imeli svojega psihologa, socialnega delavca, specialno pedagoginjo in pri starejšem sinu še delavnega terapevta, ker je bil zelo ne motoričen.</i>	Sodelovanje z različnimi strokovnjaki na Zavodu za gluhe in naglušne	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G18	<i>Tam smo imeli tudi timske sestanke še preden je starejši dobil odločbo.</i>	Timski sestanki na Zavodu za gluhe in naglušne pred izdano odločbo otroka	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G19	<i>Zato je postopek trajal pol leta, ker je predhodno obiskoval vse te strokovnjake, ki so ga ocenili.</i>	Postopek usmerjanja trajal pol leta	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami

G20	<i>Pri mlajšem pa nismo imeli stika s komisijo, samo 2x do 3x testiranje,</i>	Pri drugem otroku brez stika s komisijo	Stik staršev in otrok s komisijo za usmerjanje	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G21	<i>Pri njem se je že v štartu pokazalo, da so ogromne težave, recimo midva se do 2.razreda nisva mogla naučit abecede. Zato smo pri njemu ta postopek hitro speljal,</i>	Zgodnje opažanje otrokovih težav	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G22	<i>In moram reči, da je iz leta v leto napredek za 200% boljši.</i>	Velik napredek po prejeti odločbi	Zadovoljstvo staršev s sodelovanjem šole po prejeti odločbi	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
G23	<i>Tukaj je bilo ogromno dela in vaje, jaz sem veliko pripomočkov in literature za dislektike poiskala.</i>	Pomoč za svojega drugega otroka mati iskala sama	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
G24	<i>Je pa zanimivo, da noben nima uradne diagnoze, čeprav so na začetku pri enem ugibali, da gre za ADHD, dejansko imata v odločbi zapisane samo prilagoditve.</i>	V odločbi zapisane zgolj prilagoditve, brez "uradnih diagnoz"	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
H11	<i>Ja mi smo bili osebno vabljeni k članu komisije, kar se mi zdi prav, ker na podlagi poročil se je težko odločat, mi kot starši moramo pa itak dati povratno informacijo, če se strinjamo.</i>	Starši in otrok osebno vabljeni k članu komisije	Stik staršev in otrok s komisijo za usmerjanje	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
H12	<i>Članica komisije je bila njegova psihologinja.</i>	Članica komisije otrokova psihologinja	Stik staršev in otrok s komisijo za usmerjanje	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
H13	<i>Povedala je, da se je videlo, da je napredoval, ampak vseeno premalo. Šole zahtevajo večinoma odličnjake, tisti, ki ima trojko in štirko je že slab.</i>	Zahtevnost osnovnih šol	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
H14	<i>Letos bo verjetno 3. Razred končal z dobrim uspehom, ampak ima tudi zelo dobro učiteljico, ki si vzame čas zanj, tudi izven pouka in se mu dodatno posveti. Premalo je takih učiteljev.</i>	Dobro sodelovanje z učiteljem	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
E23	<i>Čez odločbo sva šli skupaj s socialno delavko.</i>	Pri pregledu odločbe v pomoč socialna delavka	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
E24	<i>Seznanjena sem bila z vsem, ampak nismo vseh možnosti koristili. Za to smo se odločili, ker sem se bala, da mu bodo nekatere stvari v potuho, mislim, da je bilo med njimi tudi napovedano spraševanje.</i>	Seznanjenost in nekorisčenje vseh otrokovih pravic s pridobljeno odločbo	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo

F9	<i>Otrok je dobil odločbo za 2 uri strokovne pomoči in 1 uro svetovanja.</i>	Seznanjenost s številom ur dodatne strokovne pomoči	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
F10	<i>V strokovnem mnenju so navedli še prilagoditve, ki mu jih morajo omogočiti predvsem pri pisnem ocenjevanju.</i>	Prilagoditve za pisno ocenjevanje zapisane v strokovnem mnenju	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
F11	<i>Da bi izrecno nas seznanili s kakšnimi posebnimi pravicami nas pa niso.</i>	Neseznanjenost staršev s pravicami otroka s posebnimi potrebami	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
G25	<i>Najprej ti povejo, koliko ur dodatne strokovne pomoči bo imel otrok.</i>	Seznanjenost s številom ur dodatne strokovne pomoči	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
G26	<i>Če povem za prvo šolo, tam so mi dali samo en list za podpisat, za kar sploh vedla nisem, kaj ta list na dveh straneh pomeni.</i>	Neseznanjenost staršev s pravicami otroka s posebnimi potrebami	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
G27	<i>Ko smo pa prišli na novo šolo, so mi najprej sploh predstavili, kaj pomeni individualiziran program. Moj otrok je imel že 6 let odločbo in jaz do takrat nisem vedela, kaj pomeni IP.</i>	Po šestih letih mati seznanjena z pomenom IP	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
G28	<i>Na novi šoli je bil IP napisan na 5 listih in celo dobila sem svoj izvod, kar pomeni, da sem lahko kadarkoli pogledala prilagoditve svojega otroka.</i>	Na novi šoli prejeli svoj izvod IP	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
G29	<i>Namreč na prejšnji šoli mi tega vpogleda niso omogočili.</i>	Prejšnja šola ni omogočila vpogleda v IP	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
G30	<i>IP je bil v osebni mapi otroka, za kar sem kasneje izvedela, da imam kot starš pravico vpogleda vanjo.</i>	Kršenje pravic staršev do vpogleda v otrokovo osebno mapo	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
G31	<i>Na tej šoli se je dogajalo toliko nepravilnosti in neprofesionalnosti, da bi lahko imela intervju samo o tem. Na to šolo sem kasneje poslala inšpekcijo in so odkrili, da so kršili IP in odločbo.</i>	Inšpekcija odkrila kršenje IP in druge nepravilnosti	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
G32	<i>Najprej sem mislila, da do takšnega kršenja sploh ne more priti, ampak mi je bilo ves čas čudno, da moj otrok nazaduje iz tedna v teden.</i>	Na prejšnji šoli opazno nazadovanje otroka	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo

G33	<i>Toliko o temu, koliko se nekatere šole poslužujejo odločb, odločbe so za otroke, ne za šolo.</i>	Šola ni upoštevala odločbe	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
H15	<i>Seznanjena sem bila, koliko ur na teden mu pripada. Njemu pripada 5 ur tedensko, na socialni in učni podpori,</i>	Seznanjenost s številom ur dodatne strokovne pomoči	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
H16	<i>Definitivno pa vse ure tudi izvajajo.</i>	Redno izvajanje dodatnih ur strokovne pomoči	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
H17	<i>Zdaj se zelo dobro razume s psihologinjo, s katero ima DSP, imel pa je v 1. Razredu težave z eno drugo, s katero nista imela istega jezika in sta se več kregala kot delala.</i>	Menjava izvajalke DSP zaradi slabega sodelovanja	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
H18	<i>Se mi zdi, da ima bolj psihološki pristop, pa tudi vidim razliko, da prejšnja izvajalka pomoči ni imela lepih besed za njega, medtem ko ga psihologinja in socialna delavka veliko bolj hvalita in mu dvigujeta samozavest tudi pri stvareh, kjer ni ravno na najboljši liniji.</i>	Krepitev moči otroka s strani izvajalke DSP in socialne delavke		Sodelovanje staršev s socialno delavko
E25	<i>Kolikor vem, je bila socialna delavka, kar redno v kontaktu z otrokoma, z njima sodeluje na zelo ne vsiljiv način, onadva sta jo pa tudi zelo lepo sprejela.</i>	Redno sodelovanje socialne delavke in otrok	Vključenost staršev v pogovore s šolsko svetovalno službo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
E26	<i>Midve sva bile pa tudi veliko na zvezi, ali sem jaz njo poklicala in obratno, sem pa včasih tudi osebno raje prišla do nje.</i>	Redni osebni in telefonski stiki socialne delavke in matere	Vključenost staršev v pogovore s šolsko svetovalno službo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
F12	<i>Najprej so nas povabili na sestanek in predlagali, da gremo v postopek usmeritve.</i>	Šola poklicala na pogovor in predlagala postopek usmerjanja	Vključenost staršev v pogovore s šolsko svetovalno službo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
F13	<i>Bolj ali manj smo sami pridobili vsa mnenja, specialna pedagoginja v šoli je zgolj napisala mnenje.</i>	Starši pri pridobivanju poročil za postopek usmerjanja ostali brez podpore	Vključenost staršev v pogovore s šolsko svetovalno službo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
F14	<i>Pred prejetjem odločbe pa smo imeli z učiteljico, ki ga je učila zelo velike težave, ker gospa ni želela sodelovati, saj je mnenja, da dokler ni odločbe, ni dokazano in ni želela upoštevati prilagoditev, ki jih je predlagala šolska specialna pedagoginja.</i>	Težave v sodelovanju z učiteljem	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G34	<i>Tukaj moram reči, da so pogovori na obeh šolah potekali dobro. Dogovorili smo se, kako bodo sestanki potekali, kako bodo</i>	Dobro izpeljani pogovori in dogovori s šolsko	Vključenost staršev v pogovore s šolsko svetovalno službo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo

	<i>prilagoditve realizirane, katere ure bodo prilagojene in katere učitelje bo imel za dodatno strokovno pomoč.</i>	svetovalno službo na obeh šolah		
H19	<i>Najprej so me poklicali v šolo in so mi dali predlog, če bi dala tudi za njega zahtevek za pomoč, ker brezplačno ne morejo tega delat, Ministrstvo za šolstvo pa dodatnih ur ne krije, če ni odločbe.</i>	Šola poklicala na pogovor in predlagala postopek usmerjanja	Vključenost staršev v pogovore s šolsko svetovalno službo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
H20	<i>Na začetku je imel dve uri, vmes so mu zvišali na štiri ure, sedaj ima pa pet ur pomoči na teden.</i>	Povišanje števila ur dodatne strokovne pomoči	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
H21	<i>Vsako leto se obnavlja postopek, tako da dodamo nova poročila in izvide, na dve leti pa imamo preizkus, koliko je napredoval, to komisija potem na šoli preverja.</i>	Obnavljanje postopka s strani staršev in preverjanje napredka pri otroku s strani komisije	Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
H22	<i>Pogovori v šoli so ves čas konstantni, tudi sedaj po odločbi. Mi imamo vsak mesec timski sestanek, da se vidi kje smo, kako smo, glede tega imajo določen način spoštovanja.</i>	Konstantnost pogovorov po prejeti odločbi	Vključenost staršev v pogovore s šolsko svetovalno službo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
E27	<i>Naredili smo sestanek, jaz, razredničarka in socialna delavka in smo skupaj dorekli, kaj bi bilo za njega najboljše.</i>	Soustvarjanje rešitev s strani mame, razredničarke in socialne delavke	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Vloga staršev
F15	<i>Nismo sodelovali.</i>	Do sodelovanja med starši in šolskimi strokovnimi delavci ni prišlo	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Vloga staršev
F16	<i>Po prejemu odločbe smo imeli sestanek z razredničarko in specialno pedagoginjo, ki nam je predstavila vsebino načrta.</i>	Staršem samo predstavili vsebino IP	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Vloga staršev
G35	<i>Jaz nisem nič sodelovala pri oblikovanju IP.</i>	Brez aktivnega sodelovanja staršev pri oblikovanju IP	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Vloga staršev
G36	<i>Jaz sem se kar strinjala, kar so predlagali,</i>	Strinjanje s predlaganimi prilagoditvami	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Vloga staršev
G37	<i>Predvsem na tej novi šoli, ker nudijo več prilagoditev kot pa je dejansko v odločbi zapisano.</i>	Nova šola nudi več prilagoditev, kot je zapisano v odločbi	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Vloga staršev
H23	<i>Jaz sem že na začetku v šoli povedala, kako je doma, njegova hiperaktivnost ne pride toliko do izraza, ker je pač na igriv način živahen, vseeno pa je diagnoza.</i>	Starši podelili svoja opažanja in mnenje	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Vloga staršev
H24	<i>Že v vrtcu je izstopal, zato so me že takrat začeli usmerjati, da bo z vstopom v šolo potrebna odločba.</i>	Opozorila vrtca za morebitno odločbo v šoli	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek

				usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
H25	<i>Zdaj pa dobro sodelujemo, učiteljica mi poroča, kaj sta delala, kaj sta dosegla.</i>	Sprotno poročanje učitelja o napredku	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
H26	<i>Stvari, ki mu jih jaz ne znam razložiti, mu jih oni razložijo, v glavnem res delajo z otrokom.</i>	Nemoč staršev pri učni razlagi, nadomestili z dodatno strokovno pomočjo otroku	Zadovoljstvo staršev s sodelovanjem šole po prejeti odločbi	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
E28	<i>Se mi zdi, da nisem niti imela potrebe za še večjo vlogo.</i>	Brez potrebe po večji vlogi v postopku usmerjanja	Vloga staršev v postopku usmerjanja	Vloga staršev
E29	<i>Velikokrat so me vprašali za mnenje, povedala sem svoje stvari in tudi napisala svoja opažanja na vse potrebne dokumente v zvezi s postopkom.</i>	Starši podelili svoja opažanja in mnenje	Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami	Vloga staršev
F17	<i>Pravzaprav smo cel postopek usmerjanja izvedli sami brez pomoči šole.</i>	Starši prevzeli bolj aktivno vlogo v postopku usmerjanja	Vloga staršev v postopku usmerjanja	Vloga staršev
F18	<i>Samo na zadnji sestanek pri psihologinji na Zavodu za gluhe so povabili tudi razredničarko in pedagoginjo.</i>	Skupno sodelovanje staršev, šole in Zavoda za gluhe in naglušne zgolj enkrat	Vloga staršev v postopku usmerjanja	Vloga staršev
F19	<i>S strani šole resnično ni bilo zaznati kakšno sodelovanje oziroma pomoči.</i>	Brez sodelovanja in pomoči s strani šole	Vloga staršev v postopku usmerjanja	Vloga staršev
G38	<i>Mi starši tukaj nimamo prav velike vloge, mi smo tukaj laiki, mi se ne bomo vmešavali v procese, za katere nismo usposobljeni.</i>	Starši kot laiki nimajo velike vloge	Vloga staršev v postopku usmerjanja	Vloga staršev
G39	<i>Zato smo mi na slabšem, ker ne poznamo tega procesa, ne moremo povedati, kaj in kako ...</i>	Starši ne poznajo procesa usmerjanja otrok s posebnimi potrebami	Vloga staršev v postopku usmerjanja	Vloga staršev
G40	<i>mi lahko samo pripeljemo otroka na razne preglede in zaupamo ustanovi in samemu strokovnemu timu.</i>	Starši pripeljejo otroka na preglede in poskušajo zaupati strokovnjakom	Vloga staršev v postopku usmerjanja	Vloga staršev
G41	<i>Zato pravim, da je otrok prepuščen strokovnim delavcem</i>	Otrok je pod vodstvom strokovnih delavcev	Vloga staršev v postopku usmerjanja	Vloga staršev
G42	<i>In jaz še vedno mislim, da bi morali tukaj vsi zaposleni, ki opravljajo takšno odgovorno delo, opraviti psihološke teste.</i>	Za strokovne delavce bi bil nujen psihološki test pred opravljanjem strokovnega dela	Vloga staršev v postopku usmerjanja	Vloga staršev
H27	<i>Dokler je bil v fazi svoje agresivnosti, smo bili še vodeni na Centru za socialno delo, tisto je bilo veliko bolj mučno, kot pa s šolo sodelovati glede tega, kako ga usmerjati in kam ga usmerjati itd.</i>	Sodelovanje staršev s CSD veliko težje kot s šolo	Vloga staršev v postopku usmerjanja	Vloga staršev

H28	<i>Na CSD-ju sem dobila občutek, kot da je obsojeno, da je moj otrok drugačen, pa tudi če jih prosiš za kakšno pomoč, nisi do ničesar upravičen.</i>	CSD ni ponudil konkretne pomoči staršem	Vloga staršev v postopku usmerjanja	Vloga staršev
H29	<i>Tam sem dobila neprijeten občutek, že kot institucija me odbija.</i>	V očeh staršev CSD v negativni luči	Vloga staršev v postopku usmerjanja	Vloga staršev
H30	<i>Na CSD-ju so na začetku začeli govoriti, da ga bodo dali v zaprti dom ali kaj podobnega, ampak ja, ni iz neurejene družine, brez staršev in ne vem kaj še vse. Takrat sva midva z možem rekla, da se na tak način ne bomo šli in po tistem so nas nehal voditi, ker sva šla oba v en glas.</i>	Starša stopila skupaj proti CSD zaradi neprimernih predlogov	Vloga staršev v postopku usmerjanja	Vloga staršev
E30	<i>Na začetku sem potrebovala to, da mi je nekdo potrdil, da za njuni obnašanje ni kriva samo vzgoja, ampak ima tukaj veliko vlogo tudi genetika.</i>	Potreba staršev po potrditvi, opori, pogovoru	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
E31	<i>Od začetka sem se kar spraševala, kaj delam narobe,</i>	Občutek krivde staršev	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
E32	<i>Potem pa so me v Svetovalnem centru nekoliko pomirili</i>	Pomoč s strani Svetovalnega centra	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
E33	<i>Sedaj, ko razmišljam za nazaj, je bilo res naporno delati s prvim sinom doma, ampak nisem niti vedela, da je možnost, da bi to njemu in sebi olajšala</i>	Nepoznavanje možnosti za pomoč otroku in sebi	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
E34	<i>Zato mi je žal, da si v šoli niso upali že prej bolj jasno namigniti oz. Povedati.</i>	Potrebno zgodnejše informiranje staršev o možnih oblikah pomoči	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
E35	<i>Vendar zdaj se vsi že bolje poznamo, vemo, kako sodelujemo, zato so pri drugem sinu direktno povedali, kaj opažajo in kaj mislijo, da bi bilo zanj najboljše.</i>	Pri drugem otroku komunikacija s šolsko svetovalno službo poteka bolj jasno in direktno	Vključenost staršev v pogovore s šolsko svetovalno službo	Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo
F20	<i>Vsak otrok, ki dobi odločbo ima vedno eno uro svetovanja in to uro bi lahko porabili za svetovanje staršem pri pomoči otroku doma.</i>	Uro svetovanja nameniti staršem za pomoč otroku doma	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
F21	<i>Mi smo prebrali zelo veliko literature o disleksiji in imam srečo, da imam krasne sodelavke, ki se spoznajo na to področje in so mi velikokrat v pomoč.</i>	Pridobljena pomoč s strani znancev in literature	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
F22	<i>Šola bi morala staršem omogočiti izobraževanje in svetovanje za pomoč.</i>	Omogočiti izobraževanje in svetovanje za	(Ne)opremljenost staršev za pomoč	Vloga staršev

		pomoč staršem v šoli	otroku s posebnimi potrebami	
F23	<i>Na naši šoli je zanimivo, da stikov s specialno pedagoginjo sploh nimamo oziroma jih imamo samo na mojo željo.</i>	Brez stikov s specialno pedagoginjo na šoli	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
F24	<i>Menim, da bi bilo potrebno večje sodelovanje s starši otrok s posebnimi potrebami, ker nismo vsi usposobljeni za učenje z njimi.</i>	Potrebno večje sodelovanje s starši otrok s posebnimi potrebami	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
G43	<i>Če gledam iz vidika starša, ki ne ve, je dobro, če ti šola sugerira, kako bi se lahko otrok najlažje spoprijel.</i>	Potrebno usmerjanje s strani šole pri spoprijemanju z novimi izzivi	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
G44	<i>Mene nikoli ni bilo sram povedati, da ima moj otrok učne težave in kot magnet sem prišla do tega, da sem začela srečevati podobne ljudi.</i>	Pomoč za svojega drugega otroka mati iskala sama	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
G45	<i>Ko sem se toliko ukvarjala s svojim otrokom, sem bila res jezna na prejšnjo šolo, ker so mojega otroka toliko zanemarjali in ga tretirali kot neumnega in da ne zna brat in pisat. Seveda zna, ampak je treba z njim delat na malo drugačen način.</i>	Jeza usmerjena na prejšnjo šolo zaradi zanemarjanja otroka	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
G46	<i>Vem pa, da če ne bi znala in vedela, bi mi bili na novi šoli v pomoč, medtem ko na prejšnji mi niso bili.</i>	Od nove šole pričakovana pomoč	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
H31	<i>Na začetku so bili neki občutki tesnobe, ko sem se začela spraševati, "zakaj pa moj spet?", ampak to ostalo okolico sploh ne zanima.</i>	Občutki tesnobe in neodzivnost okolice	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
H32	<i>Po tem dogodku na CSD nisva imela ne vem, kakšne pomoči, razen strokovne delavke, ki je iz mladinskega centra. Nanjo sem se obračala, ko sem imela najhujša vprašanja in dileme, predvsem na začetku, ko je bilo polno birokracije, pregledov, na drugi strani te pa še otrok prosi, da se z njim ukvarjaš.</i>	Pomoč le iz strani strokovne delavke iz mladinskega centra	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
H33	<i>Kar se tiče pomoči otroku je šola že pristopila.</i>	Šola pomoč ponudila predvsem otroku	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
E36	<i>Da.</i>	Sodelovanje s socialno delavko		Sodelovanje staršev s socialno delavko

F25	<i>Sva sodelovali, vendar žal neuspešno.</i>	Neuspešno sodelovanje s socialno delavko		Sodelovanje staršev s socialno delavko
G47	<i>Ne na prejšnji šoli nisem sodelovala s socialno delavko, samo z psihologinjo.</i>	Na prejšnji šoli samo sodelovanje s psihologinjo		Sodelovanje staršev s socialno delavko
G48	<i>Na tej novi šoli pa sodelujemo večinoma samo s socialno delavko.</i>	Sodelovanje s socialno delavko		Sodelovanje staršev s socialno delavko
H34	<i>Ja, že od začetka smo sodelovali z njo.</i>	Sodelovanje s socialno delavko		Sodelovanje staršev s socialno delavko
E37	<i>Z mano je imela pogovore takrat, ko sem imela jaz potrebo po tem.</i>	Odprt prostor za pogovor s strani socialne delavke		Sodelovanje staršev s socialno delavko
E38	<i>Če sem imela kakšno vprašanje, mi je bila vedno na voljo, tudi glede osebnih stvari mi je bila v pomoč, ker sem šla vmes še čez ločitveni postopek.</i>	Nudnje pomoči tudi na osebnem področju		Sodelovanje staršev s socialno delavko
E39	<i>Glede pomoči otrokoma, pa mislim, da ju je tudi redno poklicala k sebi na pogovor, predvsem v tem obdobju ločitve je bila podpora otrokoma, ki sta imela, kar nekaj težav s tem.</i>	Podpora otrokoma v njunem težjem obdobju		Sodelovanje staršev s socialno delavko
E40	<i>Tako da, smo zelo dobro sodelovali skupaj.</i>	Pozitiven odnos s socialno delavko		Sodelovanje staršev s socialno delavko
E41	<i>Socialna delavka je vedela, kako dolgotrajen je ta postopek usmerjanja in nam je šla nasproti, tako da je aktivirala študenta, ki pomaga mlajšemu sinu pri domačih nalogah in učenju.</i>	Socialna delavka aktivirala pomoč študentov		Sodelovanje staršev s socialno delavko
E42	<i>To nam izredno prav pride, saj dokler nima odločbe mu ne pripadajo ure pomoči, vseeno pa ne čakamo samo križem rok do takrat, zato se mi zdi to zelo dobra ideja sodelovanja.</i>	Prostovoljstvo v veliko pomoč v času čakanja na odločbo	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
F26	<i>V času pridobivanja odločbe nismo imeli nobene pomoči s strani šolske socialne delavke.</i>	Neuspešno sodelovanje s socialno delavko		Sodelovanje staršev s socialno delavko
F27	<i>Ker pa je bil obravnavan na Zavodu za gluhe in naglušne pa je njihova specialna pedagoginja z njim zelo veliko delala.</i>	Pomoč s strani specialne pedagoginje na Zavodu za gluhe in naglušne	Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja	Pogled staršev na celoten postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami
G49	<i>Pri socialni delavki dobimo res veliko koristnih informacij,</i>	Socialna delavka podeli koristne informacije		Sodelovanje staršev s socialno delavko
G50	<i>Jaz se zelo veliko z njo pogovarjam, po 2x,3x tedensko.</i>	Redni stiki s socialno delavko		Sodelovanje staršev s socialno delavko
G51	<i>Konkretno mi je za starejšega sina predlagala delavnice v smeri socialnih veščin, ker opažamo, da nima toliko učnih težav, ampak</i>	Socialna delavka podeli koristne informacije		Sodelovanje staršev s socialno delavko

	<i>bolj socialne težave s svojimi vrstniki.</i>			
G52	<i>Mi imamo en roman pozitivnih stvari povezanih z njo. Ko bomo speljali tole osnovno šolo do konca, ji bomo res hvaležni.</i>	Pozitiven odnos s socialno delavko		Sodelovanje staršev s socialno delavko
G53	<i>Opažam, da kljub temu da imata otroka odločbo, nam še vedno šola pomaga in ponudi usmeritev, daje informacije za naprej.</i>	Sodelovanje s šolo tudi po prejeti odločbi	Zadovoljstvo staršev s sodelovanjem šole po prejeti odločbi	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
H35	<i>Največ psihične podpore, poudarila je, da ni edini, ki ima odločbo na tej šoli, da ni edini, ki je hiperaktiven, da so poskušali delat na tem, da mu približajo stvari, ki jih ni želel delat.</i>	Psihična podpora socialne delavke		Sodelovanje staršev s socialno delavko
H36	<i>Skupaj preberemo mesečna poročila, koliko smo bili uspešni in koliko ne, kje so še minusi, kje plusi.</i>	Skupen pregled mesečnih dosežkov in potrebnih izboljšav		Sodelovanje staršev s socialno delavko
E43	<i>Ravno v primeru mlajšega sina, ko smo letos za njega delali individualiziran program, so me najprej vprašali, kaj se mi zdi, da bi bilo za njega dobro, potem so pa še oni podali svoje predloge, ampak smo imeli, kar dosti podobne poglede. So pa upoštevali tudi moje, tako da smo si prišli nasproti.</i>	Upoštevanje mnenja staršev pri oblikovanju IP		Sodelovanje staršev s socialno delavko
F28	<i>V takih primerih si težko enakovreden sogovornik, saj nimamo ne znanja, ne izkušenj.</i>	Občutek neenakovrednega člana v odnosu s socialno delavko		Sodelovanje staršev s socialno delavko
G54	<i>Razlika med tema dvema šolama je, da na tej novi šoli niso vsiljivi,</i>	Nova šola z nevsiljivim pristopom		Sodelovanje staršev s socialno delavko
G55	<i>Oni dajo predloge in na koncu vedno najdemo skupno rešitev.</i>	Iskanje skupne rešitve		Sodelovanje staršev s socialno delavko
G56	<i>Kot staršu ti je zelo težko, ko ti dajo kakšen predlog, ampak ti hkrati ponudijo možnost za razmislek, da realiziraš stvari sam pri sebi in ti dajo čas.</i>	Možnost za razmislek o ponujenih predlogih šole		Sodelovanje staršev s socialno delavko
H37	<i>Jaz mislim, da je to pri njih ves čas, vsaj s strani, socialne delavke, psihologinje in njegove učiteljice. So zelo korektne, se ne počutim, da pridem nekam, kamor ne bi želela pridet.</i>	Občutek enakovrednega člana v odnosu s strokovnimi delavci		Sodelovanje staršev s socialno delavko
H38	<i>Vsem nam je v interesu, da spravimo otroke na pravo pot.</i>	Skupni cilji		Sodelovanje staršev s socialno delavko
E44	<i>Najprej so mi namignili, naj grem z njim na pregled, potem pa smo skupaj razmišljali, kaj bi lahko doma naredili, da bi bilo zanj boljše. Potem je pa to skoraj dve leti trajalo, tako da so mi morali v</i>	Na začetku sodelovanja ne jasna komunikacija		Sodelovanje staršev s socialno delavko

	<i>šoli bolj direktno povedati, ker jaz ga v šoli ne vidim, vem samo, kako doma funkcionira.</i>			
E45	<i>Od začetka sem se veliko obračala na socialno delavko z raznimi vprašanji, no saj se še sedaj, ampak je vse lažje.</i>	Odprt prostor za pogovor s strani socialne delavke		Sodelovanje staršev s socialno delavko
F29	<i>S strani šole v času pridobivanja odločbe nismo imeli nobene pomoči in tudi nismo bili slišani.</i>	V času postopka usmerjanja starši preslišani in brez pomoči šole		Sodelovanje staršev s socialno delavko
F30	<i>Imeli pa smo veliko učnih težav, vendar si nikoli niso vzeli časa, da bi te učne težave skupaj rešili.</i>	Ob učnih težavah otroka ni prišlo do skupnega iskanja rešitve		Sodelovanje staršev s socialno delavko
F31	<i>Na koncu šolskega leta se je poznalo tudi pri ocenah.</i>	Posledice nesodelovanja šole so se pokazale pri otrokovih ocenah		Sodelovanje staršev s socialno delavko
G57	<i>Nekateri nočejo poslušati staršev in grejo tako kot so si oni zamislili, to je recimo primer stare šole.</i>	Prejšnja šola ni vključevala pogledov staršev		Sodelovanje staršev s socialno delavko
G58	<i>Ampak ja, ves čas iščemo rešitev.</i>	Iskanje skupne rešitve		Sodelovanje staršev s socialno delavko
H39	<i>Ja so prisluhnile, ravno zdaj, ko so lepi dnevi, ima željo, da bi bil vključen v podaljšano bivanje, čeprav mu ni potrebno in so mu dali možnost. Vedno spoštujejo tudi njegove želje.</i>	Šola prisluhne otroku		Sodelovanje staršev s socialno delavko
E46	<i>Oviro zaenkrat ne vidim,</i>	V odločbi starši ne vidijo ovire	Odločba kot ovira ali pomoč	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
E47	<i>Pomoč vidim v tem, da konkretno starejši sin, ki že ima odločbo, ravno zaradi te dodatne pomoči, večkrat utrdi snov in se potem tudi midva lažje učiva doma,</i>	Odločba prvemu otroku v pomoč pri utrjevanju snovi in lažjemu učenju doma	Odločba kot ovira ali pomoč	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
E48	<i>Mogoče imajo tudi bolj pravilen pristop, jaz se sicer trudim, vendar mi doma ne uspeva, mislim, drugače upošteva mene kakor učitelja.</i>	Učinkovit pristop šole do otroka s posebnimi potrebami	Zadovoljstvo staršev s sodelovanjem šole po prejeti odločbi	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
F32	<i>Vsekakor mu je odločba v veliko pomoč, saj so njegove napake in težave razumljive in niso mišljene kot posledica lenobe.</i>	Otrokove težave razumljive	Odločba kot ovira ali pomoč	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
F33	<i>S specialno pedagoginjo veliko delata na tehniki učenja, kar je specifično za otroke z disleksijo. Imajo pač specifičen način učenja.</i>	Konkretna pomoč specialne pedagoginje	Zadovoljstvo staršev s sodelovanjem šole po prejeti odločbi	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
F34	<i>Ovira pa je predvsem pri vrstnikih. Kar nekaj začetnih težav je bilo zaradi norčevanja vrstnikov.</i>	Norčevanje vrstnikov zaradi otrokove odločbe	Odločba kot ovira ali pomoč	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi

G59	<i>Pri starejšemu sinu je bila definitivno v pomoč in mu je še danes in ni nobene ovire, ker tudi rad dela individualno.</i>	Pri prvemu otroku odločba v pomoč pri individualnem delu	Odločba kot ovira ali pomoč	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
G60	<i>Pri mlajšemu sinu pa smo ravno na zadnjem sestanku ugotavljali, da se je navadil na kopirane zapiske in je nehal sodelovati ter začel motiti pouk.</i>	Drugi otrok zaradi prilagoditev prenehal s sodelovanjem pri pouku	Odločba kot ovira ali pomoč	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
G61	<i>Tako da smo se dogovorili, da bo sam prepisal, ker je sposoben fant, spodaj pa se bo učiteljica podpisala v kolikor bo vse prepisano, če mu res ne bo uspelo, mu bo prinesla kopije. Tukaj gre za stalno iskanje najboljših možnosti za otroka, zato pravim, da če imaš en super tim zadaj, gredo stvari lažje v pravo smer.</i>	Skupen dogovor in stalno iskanje najboljših možnosti za otroka	Odločba kot ovira ali pomoč	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
G62	<i>Te otroci potrebujejo doslednost, zato sem jaz za tiste dni, ko mi zmanjka časa za to doslednost, poiskala še pomoč študentke, ki se uči doma s sinovoma.</i>	Pomoč za svojega drugega otroka mati iskala sama	(Ne)opremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami	Vloga staršev
H40	<i>Nikjer je ne vidim kot oviro, vidim jo kot pomoč pri samih ocenah in pri socialnem odraščanju.</i>	Odločba v pomoč pri ocenah	Odločba kot ovira ali pomoč	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
E49	<i>Pustila bi tako kot je, ker sem zadovoljna in mislim, da tudi otroka.</i>	Starši in otroka zadovoljni s trenutnim stanjem	Zadovoljstvo staršev s sodelovanjem šole po prejeti odločbi	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
E50	<i>Predvsem za starejšega sina lahko rečem, da dobro funkcionira,</i>	Prvi otrok dobro funkcionira po prejeti odločbi	Zadovoljstvo staršev s sodelovanjem šole po prejeti odločbi	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
E51	<i>Ima prilagojen program, večkrat ga pošljejo, da pobriše tablo, malo potelovadi, glavnem se res prilagajajo njegovim potrebam, mu prisluhnejo in so bolj potrpežljivi z njim,</i>	Prilagajanje otrokovim potrebam	Zadovoljstvo staršev s sodelovanjem šole po prejeti odločbi	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
E52	<i>Tako da ne bi nič spremenila,</i>	Spremembe niso potrebne	Potrebne spremembe	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
E53	<i>Ker upoštevajo individualiziran program.</i>	Upoštevanje IP	Zadovoljstvo staršev s sodelovanjem šole po prejeti odločbi	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
F35	<i>Učitelji upoštevajo njegove prilagoditve in se strokovnega mnenja Zavoda za šolstvo natančno držijo.</i>	Učitelji upoštevajo prilagoditve in strokovna mnenja	Zadovoljstvo staršev s sodelovanjem šole po prejeti odločbi	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
F36	<i>Ima dve uri dodatne strokovne pomoči, ki mu zelo koristijo.</i>	DSP otroku v pomoč	Zadovoljstvo staršev s sodelovanjem šole po prejeti odločbi	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi

F37	<i>Ima krasno specialno pedagoginjo s katero sta se ujela in delata dobro.</i>	Konkretna pomoč specialne pedagoginje	Zadovoljstvo staršev s sodelovanjem šole po prejeti odločbi	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
F38	<i>Zaenkrat ne bi spreminjala nič, mogoče malo več sodelovanja s starši.</i>	Potrebno večje sodelovanje s starši otrok s posebnimi potrebami	Potrebne spremembe	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
F39	<i>Bi pa spremenila odločbe za otroke, saj jim s tem, ko jim določijo eno uro svetovalnih ur dobesedno vzamejo eno uro pomoči, ker teh svetovalnih ur nihče ne izvaja. Tudi če jih občasno izvedejo, to vsekakor ni 40 ur na šolsko leto, kot bi jih otroci lahko imeli.</i>	Potrebno dosledno izvajanje svetovalnih ur	Potrebne spremembe	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
G63	<i>Jaz sem zelo zadovoljna s sodelovanjem nove šole, kot laik lahko rečem, da so zelo strokovni.</i>	Zadovoljstvo z novo šolo in njihovo strokovnostjo	Zadovoljstvo staršev s sodelovanjem šole po prejeti odločbi	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
G64	<i>Edina stvar, ki bi jo spremenila nasploh v slovenskih šolah je, da se otroke spodbuja v tistem, čemer so dobri. Mi dajemo otrokom s posebnimi potrebami napačno sporočilo, ker se ukvarjamo samo z njihovo problematiko, oni so deležni nenehnega poslušanja, kje so oni slabi, premalokrat pa slišijo, kje so oni dobri.</i>	Potrebna krepitev moči otrok s posebnimi potrebami	Potrebne spremembe	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
G65	<i>Jaz kot mama sem vedela, da je starejši sin zelo nadpovprečen, ima velika odstopanja med dobrimi in slabimi področji, zato pri njem izhaja vsa ta problematika kot recimo hiperaktivnost, ki se potem pojavlja navzven in jo je potrebno v tistem trenutku preusmerit z eno aktivnostjo oz. Izzivom in ne dodatnimi testi pri pedopsihiatru. To so situacije, ko je potrebno pristopit na malo drugačen način.</i>	Potrebni drugačni pristopi pri otrocih s posebnimi potrebami	Potrebne spremembe	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
G66	<i>Jaz imam občutek, da učitelji niso specializirani za delo z otroki s posebnimi potrebami.</i>	Učitelji niso specializirani za delo z otroki s posebnimi potrebami	Potrebne spremembe	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
G67	<i>Že študij za učitelje je tak, kot da se sploh ne želijo posvetiti temu področju, otroke želijo dati v isti kalup, posledica pa je, da otroci doživljajo notranjo stisko in težave.</i>	Študij za razredne učitelje se ne usmerja dovolj na področje otrok s posebnimi potrebami	Potrebne spremembe	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
G68	<i>Ne vem, kam bo to peljalo, ker ima vedno več otrok odločbo, rojevajo se generacije otrok, ki so nadpovprečni na določenih</i>	Nadpovprečne otroke na določenih področjih se spregleda	Potrebne spremembe	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi

	<i>področjih in je škoda, da se to ne izkoristi.</i>			
G69	<i>Tako da, če povem po domače, naše šolstvo glede otrok s posebnimi potrebami nima blage veze in mislim, da se jim ne da ukvarjat s takšno populacijo, zato pa izgleda tko, kot da so to otroci, ki hodijo na dodatni pouk, hkrati pa imajo v ozadju odločbo, ki je pri nas v 21. Stoletju še vedno izredno velik tabu, zato si ne upajo hodit na dopolnilni pouk, ker bodo izpadli kot "neumni". Jaz bi raje tukaj spremenila in se posvečala tej zadevi kot pa samemu postopku usmerjanja otrok s posebnimi potrebami.</i>	Potrebno spremeniti pristope do otrok s posebnimi potrebami in ne postopek usmerjanja	Potrebne spremembe	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
G70	<i>Mislim, da so na diagnostiki, kjer testirajo otroke precej strokovno podkovani, saj je vsak na svojem področju in se dodatno izobražujejo.</i>	Na področju testiranja in ocenjevanja otrok dovolj strokovno izobraženo osebje	Potrebne spremembe	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
G71	<i>Med tem ko na šolah se ne, saj Ministrstvo za šolstvo še vedno ni uvedel izobraževanj kot obvezo, prav tako pa imajo že v osnovi toliko dela, da jim čas ne omogoča dodatnih izobraževanj.</i>	Potrebno obvezno dodatno strokovno izobraževanje strokovnih delavcev v osnovnih šolah	Potrebne spremembe	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
G72	<i>Jaz mislim, da ima končno gledano tukaj večji pomen, kako šole delajo, kako izvajajo individualizirane programe, koliko so dosledni, koliko pomagajo otrokom in kako poteka sodelovanje s starši.</i>	Potreben poudarek na osnovnih šolah in njihovem strokovnemu delu s starši in otroki s posebnimi potrebami	Potrebne spremembe	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
H41	<i>Napredek pri otroku opazim in zato je zaslužena predvsem šola.</i>	Šola pomagala pri otrokovem napredku	Zadovoljstvo staršev s sodelovanjem šole po prejeti odločbi	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
H42	<i>Meni so pri obeh otrocih, ko sta šla čez postopek stali ob strani,</i>	Šola stala ob strani pri postopkih usmerjanja za oba otroka	Zadovoljstvo staršev s sodelovanjem šole po prejeti odločbi	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi
H43	<i>Tako da jaz ne bi ničesar spreminjala.</i>	Spremembe niso potrebne	Potrebne spremembe	Spremembe pri otroku po prejeti odločbi

9.4 OSNO KODIRANJE

SODELOVANJE ŠOLSKE SVETOVALNE SLUŽBE S STARŠI

Potek sodelovanja s starši

- Opažanje otrokovih težav (A1)
- Vzpostavitev sodelovanja z otrokom (A2)
- Pogovor s starši (A3)
- Oblikovanje instrumentalne definicije skupaj s starši (A4)
- Predhodne prilagoditve za otroka (A5, C3, D15)
- Odločitev za postopek usmerjanja (A6)
- Medsebojno sodelovanje (A7)
- Zgodnje odkrivanje otrokovih težav (C1)
- Predaja informacij o otrokovih težavah na sestankih (C2, C9)
- Priprava IDPP (C4, D4)
- Odločitev za postopek usmerjanja (C5)
- Vključitev v ISP (D3)
- Soglasje staršev za osebno mapo otroka (D5)
- Informiranost staršev (D6, A18)
- Predlog za postopek usmerjanja, podan s strani staršev ali učitelja (D7)
- Postopno sodelovanje s starši (D11)
- Vztrajnost in potrpežljivost pri delu s starši (A15)
- Različni pristopi strokovnih delavcev pri delu s starši in otroki (A16)
- Samorefleksija socialne delavke (A17)
- Nepravilna komunikacija sproži krivdo staršev (A19)
- Pogostost pogovorov glede na potrebe staršev (C15)
- Skupno raziskovanje (C16)
- Soustvarjanje rešitve (C17)
- Različno dolga pot sodelovanja (C18)

Vloga učitelja pri sodelovanju s starši

- Težave učiteljev pri izvajanju prilagoditev (A8, A52)
- Nemoč učiteljev (A9)
- Učitelji prehitro v postopek usmerjanja (A10)
- Posvetovanje učitelja s svetovalno delavko in starši (B1)
- Učitelj o spremembah pri otroku najprej obvesti starše (D1)
- Učitelj se posvetuje s svetovalno službo (D2)

Primeri slabe prakse sodelovanja s starši

- Otroci s hudimi čustveno-vedenjskimi težavami (A11)
- Drugačen pogled staršev na težave otroka (A12)
- Starši sami poiščejo pomoč (A13)
- Postopno sprejetje staršev, da otrok potrebuje odločbo (A14)
- Starši ne zmorejo sprejeti otrokovih težav (B4)
- Otroci več let brez ustreznih prilagoditev (B5)
- Predsodki o odločbi (C7)
- Ob postopku usmerjanja prisoten strah staršev pred etiketiranjem otroka (C8)
- Potrebna vključitev CSD (C10)
- Visoka pričakovanja staršev do otrokovega šolskega uspeha (C11)
- Nesoglasje v komunikaciji (C12)
- Predloga učiteljev za postopek usmerjanja starši ne sprejmejo (D12)
- Pozna odločitev staršev za postopek usmerjanja (D13)
- Čakanje na odločbo (D14)
- Pozno uresničevanje ciljev (D16)
- Nepodpora učitelja (D17)

Primeri dobre prakse sodelovanja s starši

- Pripravljenost staršev za sodelovanje (B6, C6)
- Soustvarjanje oblik pomoči (C13)
- Sodelovanje vseh vključenih v problemu (D18)
- Pripravljenost šole na sprejem otroka s posebnimi potrebami (D19)
- Zaupanje v odnosu (D20)

Potrebne spremembe v sodelovanju med socialnimi delavkami in starši otrok s posebnimi potrebami

- Uvesti možnost izvajanja DSP za socialne delavke (B7)
- Ni potrebe po vpeljavi novih sprememb (C14, C19)
- Tankočutnost v sodelovanju s starši (D21)
- Zaupanje staršev do šolske svetovalne službe (D22)
- Ohranjanje medsebojnega odnosa s starši (D23)
- Posvetovanje učitelja s šolsko svetovalno službo (D24)
- Krepitev drugih področij otroka (B12)
- Strokovni delavci izhajati iz perspektive moči (B13)

POGLED SOCIALNIH DELAVK NA CELOTEN POSTOPEK USMERJANJA OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami

- Dolgotrajen postopek usmerjanja (D8, B9, D25)
- Obremenjenost Svetovalnega centra (D9)
- Starši obiskujejo privatne storitve (D10)
- Pretirano birokratski postopek usmerjanja (A20, B11)
- Šole brez pomoči Zavoda RS za šolstvo (A21)
- Nepopolne odločbe (A22)
- Redka dodelitev 5 ur dodatne strokovne pomoči (A23)
- Izvajanje svetovalne ure pred odločbo (A24)
- Šole izvajajo primanjkljaj dodatnih ur pomoči (A25)
- Komisija strokovno mnenje ustvari na podlagi poročil (A26, C22)
- Napačni osebni podatki v odločbi (A27)
- Dobra praksa Norveške v medsebojnem sodelovanju pri postopku usmerjanja (A28)
- Razlike z Norveško v celostni obravnavi otroka (A29)
- Komisija brez informacij o otrokovem napredku (A30)
- Sprememba v pogledu staršev na postopek usmerjanja (B2)
- Prošnja staršev za odločbo brez utemeljenih razlogov (B3)
- Pomanjkanje strokovnih obravnav (B10)
- Socialna delavka brez vpogleda v delovanje komisije (C20)
- Šola nikoli ni prejela vabila na komisijo (C21)
- Komisija občasno pokliče na šolo za pridobitev mnenja (C23)
- Končne prilagoditve odvisne od zastopanosti staršev svojih otrok (C24)
- V 9. razredu pritisk na šolo s postopkom usmerjanja (C25)
- V šolskem letu 2019/2020 sprememba (C26)
- Z odločbo možnost večkratnega ponavljanja (C27)
- Možnost zlorabljanja odločb (C28)
- Osnovna šola prezahtevna za otroke (D56)
- Organizirana asistenca za otroke s čustveno-vedenjskimi težavami ali s težavami s koncentracijo (D57)

Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami

- Nosilec IP oseba z največ stika z otrokom (A31)
- Učitelj in socialna delavka sodelujeta pri IP (A32, D35)
- Nosilec IP vodi strokovne skupine (A33)
- Medsebojno sodelovanje pri oblikovanju IP (A34, B14, C29)
- Vključevanje otrok v IP od 4. razreda (A35, C37)
- Sestanki strokovne skupine 3-krat letno (A36, B17)

- Starši odvzamejo glas otroku (B15)
- Vključevanje vseh udeležениh (B16)
- Nosilec IP razrednik (C30)
- Različen prispevek staršev pri oblikovanju IP (C31)
- Nosilka IP socialna delavka z dodatno izobrazbo iz specialne pedagogike (C32)
- IP narejen rutinsko (C33)
- Prostor za kreativno oblikovanje IP (C34)
- Predhodna vključitev otroka v IP s pogovorom (C35)
- Instrumentalna definicija problema otroka (C36)
- Na sestankih evalvacija s starši (D31)
- Soustvarjanje rešitve s starši (D32)
- Stroka ponudi izhodišče za raziskovanje (D33)
- Izhodišče za pripravo IP iz strokovnega mnenja in odločbe (D34)
- Ustvariti varno okolje za otroka (D36)
- Svetovalni delavec otroku predstavi IP in nadaljnji potek (D37)

Sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami

- Starši prekinejo sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami po prejeti odločbi (A37)
- Malo sodelovanja z vladnimi/nevladnimi organizacijami (A38)
- Najbolj intenzivno sodelovanje z vladnimi/nevladnimi organizacijami v času pridobivanja odločbe (B18)
- Po otrokovi prejeti odločbi sodelovanje prekinejo institucije (B19)
- Sodelovanje z različnimi nevladnimi organizacijami (B20)
- Starši ne nasprotujejo sodelovanju z vladnimi/nevladnimi organizacijami (B21)
- Sodelovanje z vladnimi organizacijami v postopku usmerjanja (C38)
- Sodelovanje z nevladnimi organizacijami po postopku usmerjanja (C39)
- Dodatno sodelovanje z organizacijami v primeru čustvenih in vedenjskih težav otroka (C40, D41)
- Izvajanje DSP znotraj pouka (D38)
- Soglasje staršev za izvajanje pomoči v nevladnih organizacijah (D39)
- Pomoč prostovoljcev po pridobljeni odločbi (D40)

ZNANJA IN IZOBRAŽEVANJA SOCIALNIH DELAVK NA PODROČJU OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

Znanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami

- Fakulteta za socialno delo ne ponuja predmeta o otrocih s posebnimi potrebami (A39, B22)
- Po študiju socialnega dela brez pravega znanja o primanjkljajih pri otrocih s posebnimi potrebami (A40, C41)
- Pridobivanje kompetenc za delo z otroki s posebnimi potrebami na delovnem mestu (A41, B23)
- Samoizobraževanje s področja otrok s posebnimi potrebami (A42, D42)
- Timsko delo spodbuja medsebojno učenje (A43)
- Sprotno izpopolnjevanje na področju avtističnih motenj (B24)
- Velika izbira in pogost obisk izobraževanj na temo otrok s posebnimi potrebami (C42, A51)
- Študij socialnega dela te opremi za področja raziskovanja, svetovanja in vodenja pogovora (C43)
- Raziskovanje otrokovih potreb in virov moči (C44)
- Opremljenost za delo z otroki s posebnimi potrebami (D43)
- Pridobljeno znanje uporabiti v praksi (D44, D50)

Izobraževanja socialnih delavk na področju otrok s posebnimi potrebami

- KATIS omogoča izobraževanja za strokovne delavce (A44)
- Možnost udeležbe na izobraževanjih (A45, B25)
- Svetovalna služba prenaša učiteljskemu zboru pomembna znanja z izobraževanj (A46, C46)
- Vabilo strokovnih predavateljev na šole (A47, B27, D47)
- Nepreglednost nad manj kvalitetnimi ponudniki izobraževanj (A48)
- Tema izobraževanja glede na potrebe strokovnih delavcev (A49)
- Prednost kvaliteti izobraževanj na šoli (B26)

- Pomanjkanje dostopnih strokovnjakov za področje čustveno-vedenjskih težav (B28)
- Pomembnost literature (B29)
- Brez izobraževanj na šoli (C45)
- Svetovalna služba informira učitelje o dostopnosti izobraževanj (C47)
- Ravnatelj omogoči prijavo na izobraževanja (D45)
- Omejenost pri obisku izobraževanj zaradi obsežnosti dela (D46)
- Za bolj specializirano tematiko udeležba samostojnih izobraževanj (D48)
- Izobraževanja prinesejo nov uvid, pristop in boljše razumevanje (A50)
- Uporabno znanje, pridobljeno na izobraževanjih (B30, D49)
- Različna kvaliteta izobraževanj (C48)
- Smiselnost izobraževanj z namenom obnavljanja znanj (C49)

PRISPEVEK SOCIALNIH DELAVK

Informiranje staršev o delu socialnih delavk

- Prvi stik pri vpisu otroka v šolo (B31)
- O svojem delu informirajo preko spleta, individualnih, roditeljskih in timskih sestankov, izobraževanj za starše, preko drugih staršev in preko rednega sodelovanja (A53, B32, D51)
- Razrednik napoti starše do šolske socialne delavke (A54)
- Nosilec vseh procesov razrednik (C51)
- Staršem socialna delavka posreduje informacije o postopku usmerjanja (C52)
- Ob težavah v razredu socialne delavke v vlogi svetovalnega delavca (C50, D52)
- Postopnost v komunikaciji (D53)
- Strah staršev ob pristopu k učitelju (D54)
- Krepitev učiteljev k profesionalnemu odnosu s starši (D55)
- Spremenjena vloga svetovalne službe (D58)
- Večja vloga socialnih delavk v učiteljskem zboru (D63)

Prispevek socialnih delavk pri delu s starši in otroki s posebnimi potrebami

- Vloga socialnih delavk namenjena izven izvajanja učne pomoči (B8)
- Socialne delavke usmerjene v akcijo (A55)
- Socialne delavke opremljene za vzpostavljanje delovnega odnosa in vodenja pogovora (A56, C57)
- Raziskovanje otrokovih virov in krepitev moči (B33, B34)
- Strokovni profili glede na podobnost profila socialnih delavk (B35)
- Dodana vrednost socialnega dela v razumevanju uporabnikovega sveta (C53)
- Ostale stroke delujejo iz pozicije moči (C54)
- Socialno delo poudarja, da je uporabnik ekspert iz izkušenj (C55)
- Socialne delavke nudijo uporabniku podporo in pomoč pri raziskovanju (C56)
- Psihologi merijo, analizirajo, socialne delavke raziskujejo (C58)
- Širši pogled socialnih delavk (D60)
- Različno delo glede na profil v šolski svetovalni službi (D59)

Izključevanje socialnih delavk iz postopka usmerjanja in šolske svetovalne službe

- Omejitev izvajalcev DSP (D26)
- Izključitev socialnih delavk kot izvajalcev DSP (D27)
- Močna področja socialnih delavk v postopku usmerjanja (D28)
- Pomanjkanje socialnih delavk v osnovnih šolah (D29)
- Umaknitev profila socialne delavke iz osnovnih šol (D30, C59, D62)
- Predlog za izobraževalno povezavo socialnih delavk in socialnih pedagogov (B36)
- Več pedagoškega poudarka pri študijskem programu Socialno delo (C60)
- Več znanja, pridobljenega s socialnega dela kot socialne pedagogike (C61)
- Znanja iz različnih strok tvorijo kvaliteto izobraževanja socialnega dela (D61)

POGLED STARŠEV NA CELOTEN POSTOPEK USMERJANJA OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

Izkušnja staršev s postopkom usmerjanja

- Oba otroka vključena v postopek usmerjanja (E1, G1)
- Pri drugem otroku lažje pristopili in sodelovali v postopku usmerjanja (E2, G3)
- Zadovoljstvo staršev ob sprožitvi postopka usmerjanja zaradi nadaljnje pomoči otroku (E3, F1)
- Pridobitev informacij o odločbi in opustitev predsodkov o "nalepkah" odločbe (E4)
- Dobro sodelovanje s socialno delavko (E5)
- Težko sprejemanje otrokovih težav s strani staršev (E6)
- Zadržan pristop socialne delavke ob predaji informacij o postopku usmerjanja (E7)
- Starši niso prepoznali slabe koncentracije pri prvem otroku (E8)
- Nerazumevanje pomena testiranja v postopku usmerjanja (E9)
- Zadovoljstvo šolske svetovalne službe ob seznanjenosti staršev s postopkom usmerjanja (E10)
- Seznanjenost učiteljev z otrokovimi učnimi težavami (F2)
- Pri prvem otroku ni bilo zaznanih potreb po dodatni učni pomoči s strani staršev (G2)
- Drugačno opažanje otroka doma in v šoli (H1)
- Brez pomislekov pri odločitvi za sprožitev postopka usmerjanja (H2)
- Postopek usmerjanja in nadaljnja obravnava na Svetovalnem centru (H3)
- Dolgotrajen postopek usmerjanja (E11, F3)
- Zgodnje opažanje otrokovih težav (E12, H4, G21)
- Obnavljanje v vrtcu prekinjenega postopka usmerjanja (E13)
- Socialna delavka predlagala čimprejšnji začetek postopka usmerjanja (E14)
- Pomanjkanje zunanjih strokovnjakov za pridobitev mnenja o otroku (F4)
- Krajša čakalna doba na Zavodu za gluhe in naglušne (F5)
- Potrebna ureditev čakalne dobe za postopek usmerjanja (F6)
- Zadovoljstvo staršev z vodenim postopkom na Zavodu za gluhe in naglušne (F7)
- Pomoč s strani specialne pedagoginje na Zavodu za gluhe in naglušne (F27)
- Hiter postopek usmerjanja (G6, G9, H5)
- Šola prva predlagala postopek usmerjanja (G7)
- Zavedanje staršev o koristnosti postopka usmerjanja (G10)
- Velik razpon med dobrimi in slabimi področji otroka (G11)
- S postopkom usmerjanja otrok dobil možnost napredovanja (G12)
- V slovenskem šolstvu premalo spodbujanja otrokovih dobrih področij (G13)
- V skandinavskih državah razviti boljši načini razvijanja močnih področij otroka (G14)
- Predhodne prilagoditve za otroka (H6)
- Po prejeti odločbi redno sodelovanje na Svetovalnem centru (H7, H9)
- Pri otroku z ADHD terapija z zdravili (H8)
- Zadovoljstvo staršev z vodenim postopkom na Svetovalnem centru (H10)
- Različni pogledi med starši in strokovnimi delavci na Svetovalnem centru (E18, E21)
- Pri prvem otroku z ADHD v Svetovalnem centru predlagali terapijo s tabletami (E19)
- Pri drugem otroku večji pritisk s terapijo s tabletami (E20)
- Postopek usmerjanja opravljen na Zavodu za gluhe in naglušne (G16)
- Sodelovanje z različnimi strokovnjaki na Zavodu za gluhe in naglušne (G17)
- Timski sestanki na Zavodu za gluhe in naglušne pred izdano odločbo otroka (G18)
- Postopek usmerjanja trajal pol leta (G19)
- V odločbi zapisane zgolj prilagoditve, brez "uradnih diagnoz" (G24)
- Zahtevnost osnovnih šol (H13)
- Dobro sodelovanje z učiteljem (H14)
- Težave v sodelovanju z učiteljem (F14)
- Opozorila vrtca za morebitno odločbo v šoli (H24)
- Sprotno poročanje učitelja o napredku (H25)

Stik staršev in otrok s komisijo za usmerjanje

- Starši niso prejeli povabila na pogovor s strani komisije za usmerjanje (E15)
- Staršem pomembnejši zaključen postopek kot aktivno sodelovanje znotraj le-tega (E16)
- Kontakt le s socialno delavko v šoli in Svetovalnim centrom (E17)

- Strokovni delavci otroka ne vidijo v njegovem okolju (E22)
- Telefonski pogovor s komisijo (F8)
- Pri prvem otroku sestanek s komisijo (G15)
- Pri drugem otroku brez stika s komisijo (G20)
- Starši in otrok osebno vabljeni k članu komisije (H11)
- Članica komisije otrokova psihologinja (H12)

SODELOVANJE STARŠEV S ŠOLSKO SVETOVALNO SLUŽBO

Vključenost staršev v pogovore s šolsko svetovalno službo

- Redno sodelovanje socialne delavke in otrok (E25)
- Redni osebni in telefonski stiki socialne delavke in matere (E26)
- Šola poklicala na pogovor in predlagala postopek usmerjanja (F12, H19)
- Starši pri pridobivanju poročil za postopek usmerjanja ostali brez podpore (F13)
- Dobro izpeljani pogovori in dogovori s šolsko svetovalno službo na obeh šolah (G34)
- Konstantnost pogovorov po prejeti odločbi (H22)
- Pri drugem otroku komunikacija s šolsko svetovalno službo poteka bolj jasno in direktno (E35)

Seznanjenost staršev s pravicami in možnostmi s pridobljeno odločbo

- Pri pregledu odločbe v pomoč socialna delavka (E23)
- Seznanjenost in nekorističenje vseh otrokovih pravic s pridobljeno odločbo (E24)
- Seznanjenost s številom ur dodatne strokovne pomoči (F9, G25, H15)
- Prilagoditve za pisno ocenjevanje zapisane v strokovnem mnenju (F10)
- Neseznanjenost staršev s pravicami otroka s posebnimi potrebami (F11, G26)
- Prešolanje otrok zaradi nestrokovnega dela na osnovni šoli (G4)
- Razlike med šolami (G5)
- Dogovor o izvajanju predhodnih prilagoditev se ni izvedel (G8)
- Po šestih letih mati seznanjena s pomenom IP (G27)
- Na novi šoli prejeli svoj izvod IP (G28)
- Prejšnja šola ni omogočila vpogleda v IP (G29)
- Kršenje pravic staršev do vpogleda v otrokovo osebno mapo (G30)
- Inšpekcija odkrila kršenje IP in druge nepravilnosti (G31)
- Na prejšnji šoli opazno nazadovanje otroka (G32)
- Šola ni upoštevala odločbe (G33)
- Povišanje števila ur dodatne strokovne pomoči (H20)
- Obnavljanje postopka s strani staršev in preverjanje napredka pri otroku s strani komisije (H21)
- Redno izvajanje dodatnih ur strokovne pomoči (H16)
- Menjava izvajalke DSP zaradi slabega sodelovanja (H17)

VLOGA STARŠEV

Oblikovanje IP za otroka s posebnimi potrebami

- Soustvarjanje rešitev s strani staršev, razrednika in socialne delavke (E27)
- Do sodelovanja med starši in šolskimi strokovnimi delavci ni prišlo (F15)
- Staršem samo predstavili vsebino IP (F16)
- Brez aktivnega sodelovanja staršev pri oblikovanju IP (G35)
- Strinjanje s predlaganimi prilagoditvami (G36)
- Nova šola nudi več prilagoditev, kot je zapisano v odločbi (G37)
- Starši podelili svoja opažanja in mnenje (H23, E29)

Vloga staršev v postopku usmerjanja

- Brez potrebe po večji vlogi v postopku usmerjanja (E28)
- Starši prevzeli bolj aktivno vlogo v postopku usmerjanja (F17)
- Skupno sodelovanje staršev, šole in Zavoda za gluhe in naglušne zgolj enkrat (F18)
- Brez sodelovanja in pomoči s strani šole (F19)

- Starši kot laiki nimajo velike vloge (G38)
- Starši ne poznajo procesa usmerjanja otrok s posebnimi potrebami (G39)
- Starši pripeljejo otroka na preglede in poskušajo zaupati strokovnjakom (G40)
- Otrok je pod vodstvom strokovnih delavcev (G41)
- Za strokovne delavce bi bil nujen psihološki test pred opravljanjem strokovnega dela (G42)
- Sodelovanje staršev s CSD veliko težje kot s šolo (H27)
- CSD ni ponudil konkretne pomoči staršem (H28)
- V očeh staršev CSD v negativni luči (H29)
- Starša stopila skupaj proti CSD zaradi neprimernih predlogov (H30)

Neopremljenost staršev za pomoč otroku s posebnimi potrebami

- Potreba staršev po potrditvi, opori, pogovoru (E30)
- Občutek krivde staršev (E31)
- Pomoč s strani Svetovalnega centra (E32)
- Nepoznavanje možnosti za pomoč otroku in sebi (E33)
- Potrebno zgodnejše informiranje staršev o možnih oblikah pomoči (E34)
- Prostovoljstvo v veliko pomoč v času čakanja na odločbo (E42)
- Uro svetovanja nameniti staršem za pomoč otroku doma (F20)
- Pridobljena pomoč s strani znancev in literature (F21)
- Omogočiti izobraževanje in svetovanje za pomoč staršem v šoli (F22)
- Brez stikov s specialno pedagoginjo na šoli (F23)
- Potrebno večje sodelovanje s starši otrok s posebnimi potrebami (F24)
- Potrebno usmerjanje s strani šole pri spoprijemanju z novimi izzivi (G43)
- Pomoč za svojega drugega otroka starši iskali sami (G23, G44, G62)
- Jeza usmerjena na prejšnjo šolo zaradi zanemarjanja otroka (G45)
- Starši pričakujejo pomoč s strani nove šole (G46)
- Občutki tesnobe in neodzivnost okolice (H31)
- Pomoč le s strani strokovne delavke iz mladinskega centra (H32)
- Šola pomoč ponudila predvsem otroku (H33)

SODELOVANJE STARŠEV S SOCIALNO DELAVKO

- Sodelovanje s socialno delavko (E36, G48, H34)
- Neuspešno sodelovanje s socialno delavko (F25, F26)
- Na prejšnji šoli samo sodelovanje s psihologinjo (G47)
- Odprt prostor za pogovor s strani socialne delavke (E37, E45)
- Nudenje pomoči tudi na osebнем področju (E38)
- Podpora otrokoma v njunem težjem obdobju (E39)
- Pozitiven odnos s socialno delavko (E40, G52)
- Socialna delavka aktivirala pomoč študentov (E41)
- Socialna delavka podeli koristne informacije (G49, G51)
- Redni stiki s socialno delavko (G50)
- Psihična podpora socialne delavke (H35)
- Skupen pregled mesečnih dosežkov in potrebnih izboljšav (H36)
- Upoštevanje mnenja staršev pri oblikovanju IP (E43)
- Občutek neenakovrednega člana v odnosu s socialno delavko (F28)
- Nova šola z nevsiljivim pristopom (G54)
- Prejšnja šola ni vključevala pogledov staršev (G57)
- Iskanje skupne rešitve (G55, G58)
- Možnost za razmislek o ponujenih predlogih šole (G56)
- Občutek enakovrednega člana v odnosu s strokovnimi delavci (H37)
- Skupni cilji (H38)
- Na začetku sodelovanja nejasna komunikacija (E44)
- V času postopka usmerjanja starši preslišani in brez pomoči šole (F29)
- Ob učnih težavah otroka ni prišlo do skupnega iskanja rešitve (F30)
- Posledice nesodelovanja šole so se pokazale pri otrokovih ocenah (F31)
- Krepitev moči otroka s strani izvajalke DSP in socialne delavke (H18)

- Šola prisluhne otroku (H39)

SPREMEMBE PRI OTROKU PO PREJETI ODLOČBI

Odločba kot ovira ali pomoč

- V odločbi starši ne vidijo ovire (E46)
- Odločba prvemu otroku v pomoč pri utrjevanju snovi in lažjemu učenju doma (E47)
- Otrokove težave razumljive (F32)
- Norčevanje vrstnikov zaradi otrokove odločbe (F34)
- Pri prvem otroku odločba v pomoč pri individualnem delu (G59)
- Drugi otrok zaradi prilagoditev prenehal s sodelovanjem pri pouku (G60)
- Skupen dogovor in stalno iskanje najboljših možnosti za otroka (G61)
- Odločba v pomoč pri ocenah (H40)

Zadovoljstvo staršev s sodelovanjem šole po prejeti odločbi

- Učinkovit pristop šole do otroka s posebnimi potrebami (E48)
- Starši in otroka zadovoljni s trenutnim stanjem (E49)
- Prvi otrok dobro funkcionira po prejeti odločbi (E50)
- Prilagajanje otrokovim potrebam (E51)
- Upoštevanje IP (E53)
- Učitelji upoštevajo prilagoditve in strokovna mnenja (F35)
- DSP otroku v pomoč (F36)
- Konkretna pomoč specialne pedagoginje (F33, F37)
- Velik napredek po prejeti odločbi (G22)
- Sodelovanje s šolo tudi po prejeti odločbi (G53)
- Zadovoljstvo z novo šolo in njihovo strokovnostjo (G63)
- Nemoč staršev pri učni razlagi, nadomestilo z dodatno strokovno pomočjo otroku (H26)
- Šola pomagala pri otrokovem napredku (H41)
- Šola stala ob strani pri postopkih usmerjanja za oba otroka (H42)

Potrebne spremembe

- Spremembe niso potrebne (E52, H43)
- Potrebno večje sodelovanje s starši otrok s posebnimi potrebami (F38)
- Potrebno dosledno izvajanje svetovalnih ur (F39)
- Potrebna krepitev moči otrok s posebnimi potrebami (G64)
- Potrebni drugačni pristopi pri otrocih s posebnimi potrebami (G65)
- Učitelji niso specializirani za delo z otroki s posebnimi potrebami (G66)
- Študij za razredne učitelje se ne usmerja dovolj na področje otrok s posebnimi potrebami (G67)
- Nadpovprečne otroke na določenih področjih se spregleda (G68)
- Potrebno spremeniti pristope do otrok s posebnimi potrebami in ne postopek usmerjanja (G69)
- Na področju testiranja in ocenjevanja otrok dovolj strokovno izobraženo osebje (G70)
- Potrebno obvezno dodatno strokovno izobraževanje strokovnih delavcev v osnovnih šolah (G71)
- Potreben poudarek na osnovnih šolah in njihovem strokovnem delu s starši in otroki s posebnimi potrebami (G72)